

MINISTERUL EDUCAȚIEI AL REPUBLICII MOLDOVA

**Igor Șarov, Igor Cașu,
Maia Dobzeu, Pavel Cerbușca**

ISTORIA ROMÂNILOR ȘI UNIVERSALĂ

**Manual
pentru clasa a IX-a**

Cartdidact, 2013

CZU 94(=135.1)+94(100)(075.3)

I-87

Elaborat conform Curriculumului disciplinar în vigoare și aprobat prin Ordinul Ministrului nr. 874 din 1 august 2013. Editat din sursele financiare ale Fondului Special pentru Manuale.

Comisia de experți: *Sergiu Musteață*, dr., conferențiar universitar, Universitatea Pedagogică de Stat „I. Creangă”, mun. Chișinău; *Diana Dumitru*, doctor în istorie, conferențiar universitar, Universitatea Pedagogică de Stat „I. Creangă”, mun. Chișinău; *Carol Capița*, doctor în istorie, Universitatea București, România; *Varvara Chiperi*, profesoară de istorie, grad didactic superior, Liceul Teoretic „O. Ghibu”, or. Orhei; *Vera Balan*, profesoară de istorie, grad didactic superior, Liceul Teoretic „P. Ștefănuță”, or. Ialoveni.

Recenzenți: *Elena Muraru*, doctor în istorie, conferențiar universitar, șef secție Formare Continuă, USM; *Grigory Shkundin*, doctor în istorie, Institutul Internațional de Studii Juridice, Moscova; *Maia Șevciuc*, conferențiar universitar, doctor, șef Catedră Științe ale Educației, USM. profesor universitar; *Elena Junghietu*, prodecan facultatea de Litere USM, lector superior; *Lilian Guțu*, designer general de proiect „Leogrand”.

Concepție grafică și realizare: Editura *Cartdidact*. Editura se obligă să achite deținătorilor de copyright care încă nu au fost contactați costurile de reproducere a imaginilor folosite în prezenta ediție.

Redactor: *Lilia Toma*

Corector: *Sergiu Perju*

Machetare computerizată: *Andrei Gangan*

Editura CARTDIDACT,

șos. Hîncești, nr. 138/1; MD-2028, Chișinău, Republica Moldova

tel./fax: (+373 22) 28-14-30

e-mail: commercial@cartdidact.md

www.cartdidact.md

Toate drepturile asupra acestei ediții aparțin Editurii Cartdidact.

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții

Istoria românilor și universală : Man. pentru cl. a 9-a / Igor Șarov, Igor Cașu, Maia Dobzeu, Pavel Cerbușca. – Chișinău : Cartdidact, 2013 (F.E.-P. „Tipografia Centrală”). – 126 p.

38600 ex.

ISBN 978-9975-4462-0-4.

94(=135.1)+94(100)(075.3)

I-87

© Editura Cartdidact, 2013

© Igor Șarov, Igor Cașu, Maia Dobzeu, Pavel Cerbușca, 2013

ISBN 978-9975-4462-0-4

Argument

Manualul „Istoria românilor și universală” pentru clasa a IX-a este elaborat în baza Curriculumului național de istorie pentru gimnaziu (2010) și reflectă evenimentele din epoca contemporană (din 1918 până în prezent).

Istoria contemporană prezintă evoluția economică, socială și politică a statelor lumii, rivalitățile internaționale, progresul exponențial al științei și tehnicii în secolul XX – începutul secolului XXI, evidențiate în trei etape distincte:

- **1918–1945** – perioada interbelică și Al Doilea Război Mondial;
- **1945–1989** – perioada postbelică (de la sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial până la caderea Zidului Berlinului);
- **1989–prezent** – lumea la etapa actuală.

Conținuturile sunt structurate în teme separate care au ca obiect istoria contemporană a românilor sau universală, cu accent pe descrierea imparțială a evenimentelor și proceselor istorice. Cele din istoria românilor sunt prezentate în strânsă legătură cu situația din Europa și din lume.

Textul de bază al lecțiilor este însoțit de documente, imagini, date statistice încadrate în tabele, diagrame, ce vin în sprijinul ideilor de bază enunțate.

Manualul de față este orientat spre formarea competențelor curriculare. Hărțile pot fi utilizate în scopul orientării în spațiu, localizării evenimentelor istorice, stabilirii modificărilor teritoriale din epoca contemporană. Documentele precizează opinii diverse despre procese și fenomene, în corelare cu textul favorizează determinarea relațiilor de cauzalitate, dezbateră subiectelor controversate, formarea propriilor convingeri. Imaginile prezente în manual, în diversitatea lor, stimulează capacitățile de analiză, sinteză și imaginație.

Majoritatea informațiilor factologice expuse în manual sunt însoțite de sarcini care au funcția de a ghida elevul în înțelegerea, explicarea, comentarea evenimentelor și fenomenelor istorice. Sarcinile sunt structurate după gradul de complexitate: concrete la text, generalizatoare, care implică gândirea logică și care depășesc cadrul manualului, fiind orientate spre extindere.

Structura manualului este completată cu studii de caz focalizate pe anumite probleme din istoria contemporană.

Rămânem în speranța că manualul de istorie a românilor și universală pentru clasa a IX-a va contribui la studiul enormei bogății materiale și spirituale create de generațiile precedente, la convingerea tinerei generații de a păstra și consolida valorile general-umane și naționale, locale și ale familiei.

Autorii

1

Conferința de Pace de la Paris și noua ordine internațională

Statele învingătoare în Primul Război Mondial au hotărât la Conferința de la Paris (1919-1920) să stabilească hotarele în Europa, impunând o nouă ordine internațională prin semnarea unor tratate de pace cu țările învinse. La Conferință a participat o delegație din partea României, condusă de Ionel I. C. Brătianu, și reprezentanții guvernului Basarabia, conduși de Ion Pelivan.

Reamintește-ți

- Ce schimbări au avut loc în lume la începutul secolului al XX-lea?
- Care a fost bilanțul Primului Război Mondial?

Dicționar

- **Securitate colectivă** – concept al relațiilor internaționale care proclamă egalitatea și dreptul la securitate al tuturor statelor, indiferent de potențialul economic, demografic sau teritorial.
- **Sistemul de la Versailles** – sistem de relații internaționale creat de marile puteri victorioase după Primul Război Mondial prin tratatele de pace cu Germania și foștii săi aliați semnate la Paris în anii 1919-1920.

Cronologie

- **8 ian. 1918** – declararea celor 14 puncte ale lui W. Wilson
- **18 ian. 1919** – convocarea Conferinței de Pace de la Paris
- **1919-1946** – activitatea Ligii Națiunilor
- **1921-1922** – Conferința de la Washington

Primul Război Mondial s-a soldat cu 10 milioane de soldați morți. Pierderile în rândul populației civile, până în prezent, sunt cunoscute doar estimativ. Operațiunile militare, foamea și epidemiile au fost cauzele morții a circa 20 de milioane de civili.

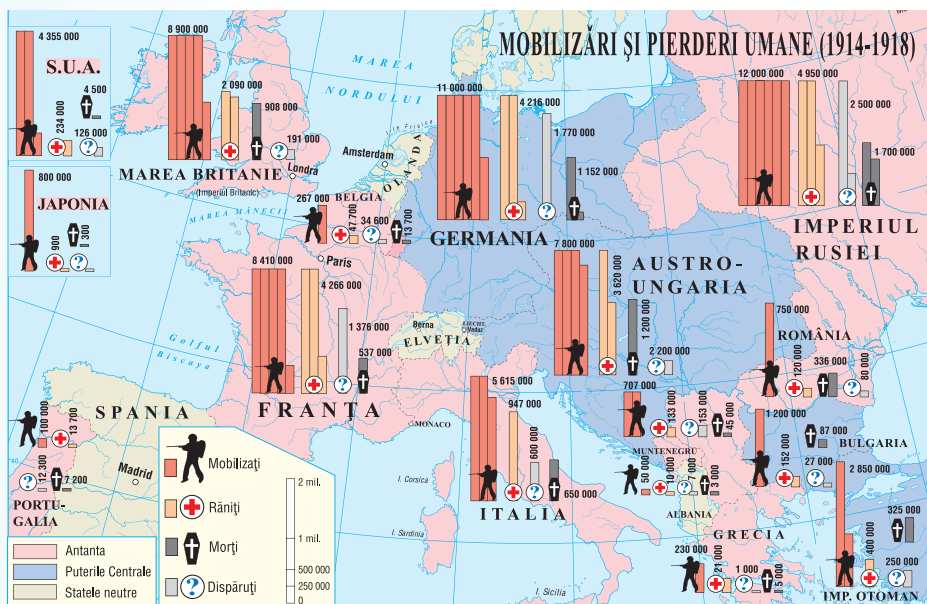
🔍 **Apreciază rezultatele Primului Război Mondial, utilizând datele statistice de pe hartă.**

La **Conferința de Pace de la Paris** au participat 27 de state și 4 dominioane britanice (Canada, Australia, Noua Zeelandă, Uniunea Sud-Africană). Japonia a participat doar la chestiunile legate de Orientul Îndepărtat, iar Rusia Sovietică nu a fost invitată, întrucât guvernul bolșevic nu era recunoscut atunci la nivel internațional.

Conferința și-a început lucrările la 18 ianuarie 1919, având drept obiectiv dezbateră noii configurații politico-teritoriale și soluționarea problemelor economico-financiare rezultate din Primul Război Mondial.

Președinte al conferinței a fost ales **G. Clemenceau**, reprezentantul țării-gazdă. Hotărârile au fost luate de conducătorii a patru cele mai influente state: Franța (G. Clemenceau), SUA (W. Wilson), Marea Britanie (D. Lloyd George), Italia (V. Orlando). Aceasta a nemulțumit țările mici care luptaseră de partea Antantei.

La baza negocierilor tratatelor de pace de la Paris au stat „**cele 14 puncte**” ale lui Wilson, prin care se propunea constituirea unei noi ordini internaționale. Lucrările Conferinței s-au încheiat prin semnarea a cinci tratate: cu Germania, Austria, Bulgaria, Ungaria, Turcia. Totalitatea acestor tratate semnate la Paris a fost numită **sistemul de la Versailles**.

La Conferință s-a hotărât înființarea unui organism internațional, **Liga Națiunilor**, menit să apere pacea și să preîntâmpine izbucnirea unui nou război.

Harta politică a Europei a fost reconfigurată. Pe ruinele Imperiului Austro-Ungariei au luat naștere state naționale (Cehoslovacia, Regatul Sârbo-Croato-Sloven, Austria, Ungaria). S-a refăcut statul polonez, iar România își desăvârșea unitatea națională.

Cele 14 puncte ale lui W. Wilson

Pentru a preveni dificultățile dintre state, președintele Statelor Unite, W. Wilson, a definit, la 8 ianuarie 1918, în 14 puncte, scopurile urmărite în război și proiectul de configurare a ordinii internaționale după război.

Prin aplicarea acestor principii și decizii, Wilson dorea să impună un nou statut politic în lume care să fie garantat prin instituirea unei Ligi a Națiunilor, în care SUA să aibă influență decisivă. Principiile lui Wilson au fost aplicate selectiv, doar patru dintre ele fiind adoptate complet.

Document

Cele 14 puncte

„I. Convenții de pace publice, discutate deschis [...]. II. Libertatea totală a navigației pe mările din afara apelor teritoriale [...]. III. Suprimarea în cea mai mare măsură posibilă a tuturor barierelor economice [...]. IV. [...] Armele naționale vor fi reduse la nivelul minim compatibil securității interne. V. Reglementarea liberă, generoasă și cu desăvârșire nepărtinitoare a tuturor dezideratelor coloniale [...]. VI. [...] Să se asigure Rusiei, dimpreună cu toate instituțiile ei, o primire sinceră în Societatea Națiunilor Libere [...]. VII. Toată lumea va fi de acord că Belgia trebuie evacuată [...]. VIII. Întregul teritoriu francez trebuie eliberat [...]. IX. Frontierele italiene trebuie corectate conform unei linii clar sesizabile de demarcație între naționalități. X. Popoarele din Austro-Ungaria, al căror loc între națiuni dorim să-l pregătim și să-l asigurăm, trebuie să li se dea cea mai liberă posibilitate de dezvoltare independentă. XI. România, Serbia și Muntenegru trebuie evacuate; teritoriile ocupate trebuie restituite [...]. XII. Părților turcești ale Imperiului Otoman trebuie să li se asigure suveranitatea deplină [...]. XIII. Trebuie să se înființeze un stat polonez independent [...]. XIV. Prin tratate speciale, trebuie să se înființeze o ligă generală a națiunilor.”

Mesajul lui W. Wilson adresat Congresului SUA, 8 ian. 1918

Reprezentanții "Consiliului celor Patru"

Schimbările teritoriale pe harta Europei după Conferința de la Paris din 1919

Tratatele din 1919-1920 confirmau noile raporturi de forțe din Europa. S-a conturat o nouă hartă politică a bătrânului continent.

Prin Tratatul de la Versailles teritoriul și populația Germaniei se diminuau (teritoriul cu 1/8, iar populația cu 1/10). Franța reintegra Alsacia și Lorena. Belgia prelua Eupen, Malmedy și Merlanot. Se recunoștea independența Poloniei, care prelua și teritorii din Silezia Superioară. Danzigul (Gdansk) trecea în administrația Societății Națiunilor ca *Oraș Liber*. Schleswigul de Nord trecea (după un plebiscit) la Danemarca. Germania pierdea orașul Memel. Malul stâng al Rinului, deși rămânea în componența Germaniei, era ocupat de trupele Antantei, urmând a fi eliberat pe măsură ce se achitau datoriile de război către Aliați. Regiunea Saar urma să fie administrată timp de 15 ani de Societatea Națiunilor (de fapt, de Franța), apoi populația ei urma să fie chemată să se pronunțe, printr-un plebiscit, dacă trecea la Franța sau rămânea în Germania. Coloniile germane erau împărțite între Marea Britanie, Franța, Japonia, Belgia și Portugalia.

? Analizează principiile relațiilor internaționale din „Cele 14 puncte” ale lui Wilson.

Stabilește importanța lor pentru consolidarea păcii.

Exprimă-ți opinia referitor la aplicarea selectivă a celor 14 puncte ale lui W. Wilson la Conferința de la Paris.

Tratatul semnat în cadrul sistemului de la Versailles

În afară de tratatul încheiat cu Germania la Versailles, în anul 1919 au fost semnate tratate cu celelalte state învinse în Primul Război Mondial: Austria, Ungaria, Bulgaria, Turcia.

Tratatul cu Austria, semnat la **Saint-Germain**, consacră prăbușirea Imperiului Austro-Ungar și constituirea Republicii Austria. Redusă la 6,5 mil. locuitori, ea se angaja să renunțe la unirea cu Germania și să plătească reparații de război.

Tratatul cu Ungaria a fost semnat la **Trianon** de delegațiile României, Iugoslaviei, Cehoslovaciei. Ungaria a cedat: la est, Transilvania (României); Croația, Slovenia, Banatul Occidental (între Dunăre și Tisa) – toate revenind Regatului slovenilor, croaților și sârbilor; Slovacia și Rutenia subcarpatică constituiau o parte a noii Cehoslovacii.

Tratatul cu Bulgaria a fost semnat la **Neuilly-sur-Seine**. Documentul a consemnat teritoriile cedate vecinilor de către Bulgaria: Tracia Occidentală a revenit Greciei; orașele Ţaribrod, Basiograd și Strumița au intrat în componența Serbiei; iar frontiera româno-bulgară a fost fixată conform Tratatului de la București din august 1913.

Tratatul cu Turcia a fost semnat la **Sèvres**, de către guvernul sultanului, care era lipsit de autoritate. Turcia pierdea toate posesiunile europene (în afară de regiunea Constantinopolului) și toate provinciile sale din Orientul Apropiat.

Tratatul Basarabiei

În cursul Conferinței de Pace de la Paris, delegații din București, în frunte cu I. I. C. Brătianu, apoi Take Ionescu și N. Titulescu s-au străduit să obțină recunoașterea internațională a unirii Basarabiei cu România. Acest fapt s-a consumat, după încheierea forumului, la 28 octombrie 1920, prin Tratatul Basarabiei, semnat între România, pe de o parte, și Marea Britanie, Franța, Italia și Japonia, pe de alta.

Toate părțile contractante au recunoscut „*suveranitatea României asupra teritoriului Basarabiei*” (art. 1). Tratatul Basarabiei a fost ratificat de marile puteri.

Moscova a protestat și a declarat că nu va recunoaște niciodată valabilitatea tratatului respectiv. Mai mult, URSS și-a manifestat constant pretențiile expansioniste de-a lungul întregii perioade interbelice.

? **Selectează prevederile tratatelor ce vizau România. Care este importanța acestora?**

Explică, cu ajutorul hărții, de ce după 1918 statul român este supranumit România Mare.

România în hotarele recunoscute la Conferința de Pace de la Paris, 1919-1920

Ședință a Ligii Națiunilor

Liga Națiunilor – organism internațional

Liga Națiunilor a fost înființată în iunie 1919. Avea ca principală misiune păstrarea păcii în lume.

Ideea creării Ligii Națiunilor a apărut ca o reacție firească față de suferințele provocate de ororile Primului Război Mondial. Acordul Ligii Națiunilor a fost întocmit de o comisie specială.

Inițial înțelegerea a fost semnată de 44 de state. În ciuda eforturilor președintelui Wilson de a înființa și a promova Liga Națiunilor, SUA nu au ratificat înțelegerea și au refuzat să se alăture la această asociație din cauza opoziției senatului american.

Prima Adunare Generală a Ligii Națiunilor a avut loc la 15 noiembrie 1920 cu participarea a 41 de reprezentanți ai statelor membre. Între anii 1934 și 1935 Liga Națiunilor a înregistrat o perioadă de maximă dezvoltare prin aderarea unor noi state, ajungând la 58 de membri.

Organizația era compusă dintr-o adunare și un consiliu alcătuit din cinci membri permanenți (Marea Britanie, Franța, Italia, Japonia și China) și din câțiva membri temporar aleși.

Printre obiectivele principale ale Ligii Națiunilor pot fi evidențiate garantarea păcii și securității tuturor națiunilor, reducerea înarmărilor, soluționarea diferendelor și litigiilor dintre state pe cale pașnică, cooperarea între națiuni etc.

Liga Națiunilor dispărea oficial în anul 1946, după cel de-al Doilea Război Mondial și a fost înlocuită cu Organizația Națiunilor Unite (ONU).

? Explică scopurile constituirii Ligii Națiunilor.

Conferința de la Washington

Tratatele din sistemul de la Versailles au fost completate cu hotărârile Conferinței de la Washington din anii 1921-1922, care au adus reglementări suplimentare pentru Extremul Orient.

La Conferința de la Washington au fost semnate tratate cu nouă țări participante: SUA, Marea Britanie, Franța, Italia, Japonia, Belgia, Olanda, Portugalia și China. Aceste state recunoșteau suveranitatea, independența și integritatea teritorială a Chinei, contracarând astfel influența și tendințele hegemoniste ale Japoniei în această țară.

Administrația americană nu era de acord cu întărirea Japoniei în Asia de Sud-Est, dorind să impună principiul „porților deschise”, al „posibilităților egale” și să împiedice prelungirea tratatului de alianță anglo-japonez, care expira în iulie 1921. O chestiune la ordinea zilei era și necesitatea reglementării înarmărilor navale.

Refuzul SUA de a participa la funcționarea sistemului de la Versailles, izolarea Rusiei Sovietice și orientarea antigermană a statelor biruitoare au făcut ca sistemul de la Versailles–Washington să fie dezechilibrat, amplificând potențialul viitorului conflict mondial.

AUTOEVALUARE

Știu:

- Care a fost obiectivul major al convocării Conferinței de la Paris?
- De ce au fost neglijate interesele țărilor mici la Conferința de Pace de la Paris?

Demonstrez că pot:

- Formulează o concluzie despre prevederile esențiale ale tratatelor sistemului de la Versailles.
- Apreciază importanța constituirii Ligii Națiunilor pentru evoluția relațiilor internaționale.

Acționăm împreună:

- Analizează cu colegii în ce măsură schimbările teritoriale conform tratatelor de pace au determinat apariția unor focare de război în Europa.
- Completează un dosar cu materiale despre Liga Națiunilor.

2

Statele Unite ale Americii în perioada interbelică

După Primul Război Mondial, Statele Unite ale Americii se afirmă ca prima putere economică și militară din lume. Anii '20 corespund cu o perioadă de prosperitate economică al cărei simbol este automobilul. Marea criză mondială din anii 1929-1933 întrerupe acest proces, dar datorită Noului Curs al președintelui F. D. Roosevelt, SUA își revin și cunosc o nouă etapă de dezvoltare.

Reamintește-ți

- Care era populația SUA la începutul secolului al XX-lea?
- Când au intrat SUA în Primul Război Mondial?

Dicționar

- **Izolaționism** – principiu al politicii externe a SUA până la cel de-al Doilea Război Mondial, care prevedea neintervenția în conflictele din Europa.
- **Marea criză** – criza economică de supraproducție din anii 1929-1933 care a afectat majoritatea statelor lumii.

Cronologie

- **1920-1932** – guvernarea republicanilor
- **1929-1933** – criza economică mondială
- **1933** – F. Roosevelt devine președinte al SUA
- **1935** – adoptarea Actului neutralității, prin care SUA și-au consolidat poziția izolaționistă

SUA după Primul Război Mondial

După trei ani de neutralitate, SUA intervin în anul 1917 în Primul Război Mondial de partea Antantei, participând cu trupe pe frontul de vest. La Conferința de Pace de la Paris, SUA a semnat Tratatul de la Versailles (1919), dar Senatul a refuzat să-l ratifice. SUA nu au intrat în Liga Națiunilor, revenind în epoca interbelică la o politică de izolaționism. Au continuat politica de neutralitate și neamestec în conflictele din alte regiuni ale lumii.

Deoarece statele din Europa au suferit substanțial în Primul Război Mondial, SUA se transformă în țară creditoare. Centrul financiar al lumii s-a transferat din Europa în SUA. Datorită creșterii producției de energie electrică cu 65%, se dublează producția industriei chimice și a celei constructoare de mașini. Producția de petrol a sporit enorm grație noilor rezerve descoperite în Texas și California. S-a triplat producția de automobile.

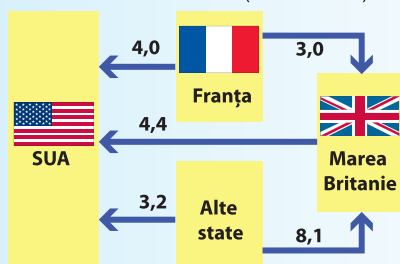
În viața politică după 1918 au continuat alternanța la guvernare, conform tradiției americane, cele două partide tradiționale mari: democrat și republican, deși apar și partide noi, printre care și Partidul Comunist (1921). Republicanii promovează valorile liberalismului clasic. În această perioadă femeile obțin dreptul de vot, în timp ce minoritățile rasiale participă la vot doar în statele din nord. Totodată sunt reduse posibilitățile imigranților de a intra în țară.

? **Precizează factorii interni și externi care au contribuit la dezvoltarea economiei SUA după Primul Război Mondial.**

New York, 1932

Datoriile externe ale statelor după Primul Război Mondial (miliarde USD)

Marea criză economică și consecințele ei

Oamenii fără adăpost și fără loc de muncă, așteptând pentru a primi cină gratuită în timpul Marii Depresiuni

În anii 1929-1933 s-a înregistrat o gravă criză economică. Sub aspect strict economic, fenomenul **Marea Criză** a avut două etape distincte. O etapă scurtă, concretizată și finalizată prin falimentul financiar al bursei din New York, urmată de criza propriu-zisă, declanșată în economia SUA și extinsă rapid la nivelul economiei mondiale.

Dificultățile economice au creat o depresiune economică de-a lungul întregului deceniu al 4-lea, în care anii 1929-1933 au reprezentat un moment culminant și dramatic.

În această perioadă venitul național în SUA a coborât de la 100%, în 1925-1929, la mai puțin de 68% în 1931. Multe bănci au dat faliment în timp ce oamenii își retrăgeau banii. Întreprinderile se închideau și milioane de oameni au fost concediați. Șomajul a crescut de la 3,5 milioane la 15 milioane de oameni.

Noul Curs al lui Roosevelt

Noul Curs (**New Deal**), inspirat de teoria economistului britanic Keynes, este bazat pe realizarea corectă a politicii bancare și acordarea de ajutor fermierilor grav afectați de criză. Multe dintre măsurile New Deal au înstrăinat comunitatea de afaceri. În același timp, aceste măsuri au atras afro-americanii, alte minorități urbane și mișcarea muncitorească la Partidul Democrat, formându-se astfel coaliția New Deal. Legea națională de redresare a industriei (1933) a luat ființă sub forma unei scheme de stabilizare industrială, desemnată să mențină prețurile în echilibru.

În anii următori o coaliție din Congres, formată din republicani și democrați conservatori, înfricoșată de cheltuielile federale din ce în ce mai mari, a oprit elanul New Deal.

? **Apreciază în ce măsură SUA își datorează prosperitatea măsurilor luate de președintele F. Roosevelt.**

Document

Mărturii despre amploarea crizei în SUA

"Poporul SUA se confruntă cu o stare de urgență mult mai serioasă decât războiul. Sărăcia este larg răspândită, dar nu din cauza lipsurilor, ci din contra, a supraabundenței. Marea criză economică a provocat un șomaj nemaiîntâlnit, o scădere catastrofală a prețurilor la bunurile de consum și pierderi economice considerabile."

Louis Brandeis, 1932

? **Selectează, din text, trei indicatori care confirmă prezența crizei economice.**

Cum crezi, Marea Criză putea fi evitată? Argumentează-ți opinia.

Copii, la o demonstrație din perioada crizei. Un băiețel ține panoul cu întrebarea "De ce nu puteți oferi tatălui meu un loc de muncă?"

Elementele de progres în societatea americană după Marea Criză

În perioada interbelică automobilul a devenit simbolul prosperității americane. Salariul americanilor constituia în medie pe an 1000 de dolari, ceea ce permitea practic fiecărui cetățean să aibă un nivel de viață decent.

Pe lângă automobil, fiecare american visa să își cumpere casă, metoda de achitare fiind cea prin credit bancar.

Femeile se emancipează, poartă păr scurt, se îmbracă în pantaloni și tind să nu mai fie dependente de bărbați ca mai înainte.

Noi genuri de muzică, precum jazzul, devin populare datorită radioului și răspândirii discurilor. Radioul devine un mijloc de comunicare în masă, accesibil tuturor, precum a devenit în acest timp și cinematograful.

Hollywood-ul produce filme în serie, ca pe bandă rulantă. Începe cu adevărat o industrie cinematografică a divertismentului.

Astfel, pentru americani a munci bine nu este suficient, trebuie și să te relaxezi pe măsură ca să-ți recuperezi forțele și să fii eficient.

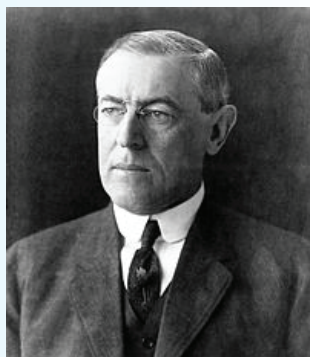
STUDIU DE CAZ

Președinții SUA în perioada interbelică

Woodrow Wilson

(1913–1921)

A fost al 28-lea președinte al SUA, rector al Universității Princeton, istoric și un bun specialist în științe politice. În calitate sa de reformator democrat a contribuit esențial la crearea unui sistem de legi privind Sistemul Federal de Rezerve. Reales în anul 1916, s-a concentrat asupra participării țării la Primul Război Mondial și a realizării Tratatului de la Versailles, care însă a fost respins de Senat.

Warren Harding

(1921–1923)

Adept fidel al ideilor Partidului Republican. A fost un publicist influent cu un bun simț al oratoriei. Înainte de a intra în politică, a fost senator și viceguvernator al statului Ohio.

Calvin Coolidge (1923–1929)

Vicepreședinte al SUA în timpul președinției lui Harding, căruia i-a succedat după moartea acestuia în 1923. Liberalismul lui economic promovat în perioada prosperității Americii duce la Marea Criză din 1929. A demonstrat că străduința și hotărârea sunt calitățile care îl motivează pe om spre noi realizări.

? **Determină rolul președinților SUA în consolidarea societății americane.**

Găsește informații suplimentare despre F. Roosevelt și alți președinți ai SUA, completând un portofoliu despre personalitățile istorice.

Herbert Hoover

(1929–1933)

A fost inginer minier, umanitarist și administrator eficient. Este unul dintre cei care au fost un exemplu al „Mișcării pentru eficiență”, argumentând că soluțiile ingineresti eficiente vor fi soluțiile tuturor problemelor economice și sociale. Poziția și perspectiva sa au fost zdruncinate de marea criză economică, care a început în timpul președinției sale.

Franklin Roosevelt

(1933–1945)

Unul dintre cei mai proeminenți președinți ai SUA. F. Roosevelt a candidat la postul suprem, a câștigat alegerile și a condus țara din fotoliul cu roțile. Deși americanii știau de boala lui, aceasta nu l-a împiedicat pe Roosevelt să obțină patru mandate consecutive. Și-a câștigat reputația de reformator progresist, în tradiția lui Theodore Roosevelt, ruda sa îndepărtată, care a fost al 26-lea președinte al SUA.

Document

Dacă primul mandat al lui Roosevelt a fost absorbit de criză, al doilea mandat a fost dominat de problemele internaționale. La început, conștient de atașamentul americanilor față de izolaționism, Roosevelt lasă Congresul să voteze legea neutralității (1935). Apoi, neliniștit de agresiunea germană, italiană și japoneză, amenință aceste țări cu punerea în carantină (1937)... Roosevelt refuză totuși să ajute Franța sfârșită, slăbită, în 1940... Reales în 1940 cu o majoritate redusă, decide totuși să ajute Marea Britanie, rămasă singură în luptă, făcând Congresul să voteze legea armamentului (Lend-Lease), extinsă în 1941 și la URSS, angajând industria americană în producția de război.

Dominique Vallaud despre F. Roosevelt

? **Apreciază orientările politicii externe a SUA în timpul președintelui Franklin Roosevelt.**

Direcțiile politicii externe a SUA în perioada interbelică

În politica externă a SUA se observă două direcții. Prima – **izolaționistă** (tradițională) – consta în refuzul de a se implica automat în chestiunile europene și în prudența în asumarea obligațiilor internaționale.

A doua direcție, **internaționalistă**, punea accent pe misiunea istorică a SUA drept primul stat liber din lume, leagănul democrației, care are misiunea de a duce liberalismul în popoare și țări. Pentru aceasta internaționaliștii susțineau că se pot aduce și jertfe. Ambele direcții conviețuiau, dar predominau izolaționiștii, din cauza cărora, la timpul său, Senatul nu a ratificat Tratatul de la Versailles și actul fondator al Ligii Națiunilor.

Între timp, rolul SUA în lume creștea. Practic nicio problemă majoră europeană, atât politică, cât și economică, nu era soluționată fără participarea SUA.

În anul 1933, SUA stabilesc relații diplomatice cu Uniunea Sovietică și devin preocupate de ascensiunea nazismului. Congresul, tradițional izolaționist, adoptă în 1935 Actul neutralității, care prevedea interdicția vânzării de armament țărilor aflate în război. Abia în martie 1940, SUA lansează programul **Land-Lease** de ajutorare a statelor agresate. După atacul Japoniei de la Pearl Harbor din 7 decembrie 1941, SUA intră în război.

Harta Statelor Unite ale Americii

Document

Anii 30 au fost sub multe aspecte revoluționari în societatea americană. Pe măsură ce guvernul era tot mai numeros, au crescut și așteptările oamenilor față de acesta. Administrația a beneficiat de un electorat extins, care a rezultat din acordarea dreptului de vot femeilor, dar și din creșterea generală a populației. O alegere prezidențială din anii 1880 implică circa 10-11 milioane de voturi, cifra pentru alegerile din 1928 a fost peste 36 de milioane, ea dublându-se imediat după Al Doilea Război Mondial.

J. P. Jenkins, *O istorie a Statelor Unite*

Democrația a dispărut în alte câteva mari țări nu pentru că oamenii din acele țări le displăcea, ci pentru că se săturaseră de șomaj și nesiguranță... Noi, în SUA, știm că instituțiile noastre democratice pot fi menținute și făcute să funcționeze. Dar, pentru a le menține, trebuie să demonstrăm că funcționarea unui guvern democrat este în stare să îndeplinească sarcina de a proteja securitatea cetățenilor... Aceștia sunt de acord să-și apere libertățile în SUA, iar prioritatea statului o constituie protejarea securității economice.

F. D. Roosevelt, *Despre funcționarea democrației americane, 1938*

? Extrage, din documentele de mai sus, trei caracteristici ale democrației americane.

AUTOEVALUARE

Știu:

- Prin ce s-a manifestat criza economică din anii 1929-1933 în SUA?

Demonstrez că pot:

- Comentează spusele lui F. Roosevelt într-o scrisoare din anul 1937: „Națiunea care își distruge patria se distruge pe sine”.
- Localizează, pe harta SUA, principalele centre economice din perioada interbelică.

Acționăm împreună:

- Lămurește caracterul contradictoriu al evoluției societății americane în perioada interbelică. Identifică asemănări și deosebiri cu situația din viața cotidiană contemporană. Prezintă rezultatele obținute colegilor de clasă.

3

Statele din Europa în perioada interbelică

Primul Război Mondial a provocat în statele din Europa pierderi umane și materiale enorme. Societatea se afla într-o situație complicată, economia era afectată grav, orașe și sate distruse, mii de oameni răniți. Dar guvernele acestor țări și populația au mobilizat toate forțele, restabilind ordinea și înviorând economia.

Reamintește-ți

- Care au fost urmările Primului Război Mondial pentru statele din Europa?

Dicționar

- **Cordon sanitar** – concept al politicii externe a Franței interbelice, potrivit căruia Europa de Est trebuia să descurajeze o eventuală dorință de expansiune teritorială a Germaniei, dar și a URSS.
- **Nazism** – concepție politică dominantă în Germania anilor 1933-1945, potrivit căreia poporul german era declarat superior altor popoare.
- **Fascism** – ideologie apărută în Italia, caracterizându-se prin naționalism extremist și violent.

Cronologie

- **1922** – instaurarea regimului fascist în Italia
- **1924** – prima guvernare laburistă în Marea Britanie
- **1929-1933** – criza economică mondială
- **1933** – venirea la putere a partidului nazist condus de Hitler în Germania

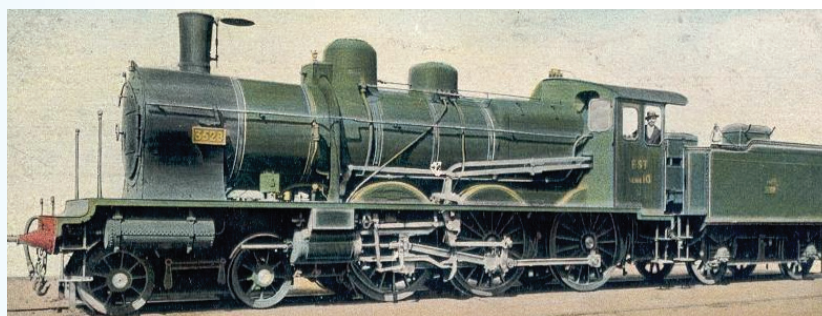
În anii 1918-1923 Franța, Marea Britanie, Italia, Germania, Austria, Ungaria, Bulgaria, România și alte state se aflau într-o criză adâncă provocată de Primul Război Mondial. Mii de fabrici și uzine nu funcționau, ogoare imense au fost pustiite, căile de comunicare și comerț necesitau o restructurare radicală. Datoriile externe ale acestor țări au ajuns la miliarde de dolari din cauza dependenței de creditele finanțatorilor americani.

Către anul 1924 economia statelor europene a cunoscut prosperitatea, atingând nivelul de dezvoltare de până la război. În următorii 5-6 ani a început să se dezvolte cu pași rapizi industria chimică, constructoare de mașini, energetică, ușoară etc. Lider al producției de automobile era concernul francez Citroen.

Criza economică mondială provocată de falimentul bursei din New York din 1929 a afectat economia din Europa, prelungindu-se în unele state până în anul 1934, iar în Franța chiar până în 1936. În a doua jumătate a anilor '30 economia mondială a cunoscut o nouă etapă de înviorare.

Viața politică în aceste state era afectată de lupta pentru putere între partidele de extremă dreapta și extremă stânga, care compromiteau sistemul democratic. Din cauza lipsurilor, sindicatele încercau să mobilizeze oamenii muncii la acțiuni împotriva magnatilor, valurile de greve și demonstrații nu conteneau.

Direcțiile politicii externe a statelor europene erau orientate spre consolidarea sistemului colonial, izolarea Germaniei și Italiei, precum și crearea unui **cordon sanitar** pentru a nu permite răspândirea comunismului și a modelului sovietic. Statele învinse în anul 1918 se găseau într-o situație și mai dificilă, fiind obligate să plătească mari reparații de război. Aceasta a stimulat forțele revizioniste, mai ales din Germania nazistă, spre consolidarea potențialului militar și provocarea în anii '30 ai sec. XX a noi conflicte armate între statele din Europa.

"Orient Express", tren de pasageri prestigios, care circula pe linii feroviare internaționale de distanță lungă. Cea mai vestită rută, în anii '30, lega capitalele Paris și Istanbul.

N. Chamberlain, liderul conservatorilor din Marea Britanie

Viața politică în Marea Britanie în anii '20-'30 ai secolului al XX-lea

Dintre toate statele europene, sistemul politic din Marea Britanie a fost cel mai stabil în perioada interbelică. La începutul anilor '20 locul Partidului Liberal, aflat în declin, a fost luat de Partidul Laburist.

Pe parcursul următorilor ani, la putere s-au succedat Partidul Conservator și cel Laburist. Guvernul conservator, condus de prim-ministrul B. Law, St. Baldwin și N. Chamberlain, promova o politică de consolidare a poziției tradiționaliste, adică susținerea oamenilor bogați.

Primul guvern laburist, condus de McDonald în 1924, s-a menținut la putere 9 luni, iar al doilea guvern – 2 ani, în 1929-1931. Laburiștii atrăgeau atenția asupra problemelor sociale.

Electoratul britanic rămânea profund tradiționalist, deși dreptul de vot era acordat tuturor bărbaților de la vârsta de 21 de ani și femeilor de la 30 de ani.

În perioada interbelică au activat și partide extremiste: de stânga – **Partidul Comunist**, fondat în anul 1921, și de dreapta – **Uniunea Fascistă Britanică**, creată în anul 1932.

În această perioadă monarhia britanică își menținea prestigiul în societate și avea un rol de mediator în viața politică.

? **Definește caracteristicile politice de bază ale Marii Britanii în perioada interbelică.**

Compară evoluția vieții politice a Marii Britanii și a Franței în perioada interbelică.

Rivalitatea pentru putere dintre partidele politice în Franța

În anii 1920-1924, Franța a fost guvernată de **Blocul Național**, o coaliție a partidelor de dreapta. Victoria dreptei în această perioadă a fost determinată de opțiunea electoratului francez pentru ordine în fața valurilor de greve ale muncitorilor și a creșterii influenței partidelor de stânga. **Partidul Comunist Francez**, creat în anul 1920, era supus Internaționalei a III-a Comuniste, care avea sediul la Moscova.

În anul 1924, nemulțumiți de guvernarea Blocului Național, electoratul a votat pentru **Cartelul Stângii**, care a realizat mai multe reforme în societate: restabilirea zilei de muncă de 8 ore, introducerea unui impozit fix pe venit, îmbunătățirea condițiilor de muncă ale tinerilor și femeilor și altele.

În anul 1926, la putere vine un guvern de uniune națională, condus de R. Poincaré, care stabilizează valoarea francului francez.

Din 1929 până în 1936, în Franța se succede la putere o serie de guverne monoculare sau de coaliție, care încearcă să înlăture efectele crizei economice mondiale.

Forțele extremiste de dreapta s-au unit în **Crucea de Foc** și **Acțiunea Franceză**. Cele de stânga au creat **Frontul Popular**, care în anul 1936 a câștigat alegerile, formând guvernul condus de socialistul L. Blum. În acest timp au fost efectuate măsuri pentru soluționarea unor probleme sociale. În anul 1938 politica Frontului Popular a fost continuată de guvernul condus de E. Daladier, care a naționalizat parțial industria de război și a dizolvat partidele de extremă dreapta.

? **Determină specificul evoluției politice a Franței în perioada interbelică.**

O stradă din Paris, 1934

STUDIU DE CAZ

Germania și Italia în perioada interbelică

Urmările Primului Război Mondial pentru Germania au fost dezastruoase. În anul 1918 monarhia a fost abolită, ulterior fiind creată **Republica de la Weimar**, care a durat până în anul 1933. Adunarea Constituantă a adoptat o nouă Constituție, în care Germania era un stat federal, împărțit în 17 landuri.

Regimul Republicii de la Weimar era slab, neputând opri creșterea influenței partidelor de extremă dreapta. Criza economică mondială, care a afectat profund Germania, a stimulat venirea la putere pe cale legală a **Partidului Național Socialist**, condus de Hitler, care în 1933 devine cancelar.

El a preluat toată puterea în stat, devenind treptat dictator absolut al Germaniei (*Führer*). Se instaurează **Al Treilea Reich** (imperiul). Se instaurează un regim totalitar, care controlează toate domeniile vieții societății. Tineretul este atras în organizația nazistă „Tineretul Hitlerist”, educat să fie fidel Reichului. Evreii și slavii sunt considerați dușmanii nemților, astfel rasismul devine o trăsătură distinctivă a nazismului german. Antisemitismul a devenit politică de stat. Discriminarea evreilor se făcea în numele purificării rasei ariene. Punctul culminant al acțiunilor antisemite a fost atins în timpul evenimentelor din 9-10 noiembrie 1938 intrate în istorie sub denumirea de **Noaptea de Cristal**, în timpul cărora victime ale regimului nazist în Germania și Austria au devenit mii de evrei.

Adolf Hitler (1889-1945), om politic, lider al Partidului Național Socialist al Muncitorilor din Germania. A dus o politică de pregătire și de declanșare a celui de al Doilea Război Mondial. Devenind dictator, a pus în aplicare planul naționalist și rasist de exterminare în masă a altor națiuni.

? Consideri că venirea la putere a unei persoane ca Hitler a fost un imperativ al timpului sau o întâmplare? Argumentează-ți opinia.

Personalitatea care domină mai mult de două decenii viața politică italiană este **Benito Mussolini**. În anul 1919, la Milano, cu sprijinul lui B. Mussolini, a fost fondat ziarul „L’Ardito”, care a constituit liantul ideologic al organizațiilor de extremă dreapta. Perioada 1919-1922 din istoria fascismului a fost a ascensiunii și dezvoltării organizatorice. La 10 noiembrie 1921 mișcarea fascistă a fost transformată în partid. Noua formațiune a luat denumirea de Partidul Național Fascist (PNF), iar lider a fost desemnat Benito Mussolini, care și-a luat titlul de „Duce”.

Începând cu 1 august 1922, PNF s-a lansat în cucerirea puterii. În octombrie 1922 Mussolini a organizat un marș armat spre Roma, neîntâmpinând practic nicio rezistență. Constrâns de circumstanțe, regele Victor-Emmanuel al III-lea îl însărcinează pe Mussolini să formeze guvernul, în fruntea căruia a fost până în anul 1943.

Treptat s-a instaurat un **regim totalitar**. La 10 iunie 1924 a fost introdusă cenzura presei. În 1925 a fost interzisă activitatea partidelor politice și a sindicatelor libere. Liderilor din opoziție li s-a fixat domiciliul forțat ori au fost trimiși în temnițe. Aparatul represiv s-a întărit prin crearea poliției secrete. Puterile legislative ale „Ducei” au fost extinse, el fiind în drept să emită decrete-legi fără control parlamentar. Prin legea pentru apărarea statului s-a reintrodus pedeapsa cu moartea și s-a creat un tribunal special pentru judecarea crimelor și delictelor politice.

Benito Mussolini (1883-1945) a fost conducătorul Italiei între anii 1922 și 1943. A creat un stat fascist, care promova oficial propaganda extremistă și teroarea. Folosindu-și carisma, controlul total al mediei și intimidarea rivalilor politici, a ruinat sistemul democratic de guvernare existent. Intrarea în cel de-al Doilea Război Mondial alături de Germania lui Hitler a făcut din Italia o țintă a atacurilor Aliaților, ceea ce a dus, în final, la căderea și moartea lui Mussolini.

? Explică rolul lui B. Mussolini în instaurarea regimului totalitar în Italia interbelică.

Statele din Europa Centrală și de Sud-Est în perioada interbelică

Primul Război Mondial a dus la apariția unor state naționale în Europa Centrală și de Sud-Est și la întregirea teritorială a altora. Pentru prima dată în istorie letonii și estonienii își creează statele lor naționale. Lituania și Polonia redevin independente, se crează Cehoslovacia. Austria, Ungaria, Bulgaria sunt limitate la teritoriile lor naționale, România obține Basarabia, Bucovina și Transilvania. Un nou stat creat în anul 1918 este Regatul Sârbo-Croato-Sloven, iar din 1929 el se numește Iugoslavia. Albania obține recunoaștere internațională în anul 1920.

Majoritatea țărilor din regiune, cu excepția Ungariei și Bulgariei, sunt parte a așa-numitului **cordon sanitar**, politică promovată de Franța și alte state occidentale pentru a nu permite extinderea influenței Germaniei și a URSS. În 1921 Iugoslavia, Cehoslovacia și România creează Mica Antantă. În anul 1934 a fost creată **Înțelegerea Balcanică**, care includea Iugoslavia, România, Grecia și Turcia. Scopul acestor organizații a fost asigurarea integrității teritoriale a statelor membre conform prevederilor sistemului de la Versailles.

Știu:

- Ce caracteristici comune au statele din Europa în perioada interbelică?
- Cum s-a manifestat criza economică mondială de la răscrucea anilor '20-'30 ai sec. al XX-lea în statele europene?

Demonstrez că pot:

- Descrie evoluția economică a statelor din Europa în diferiți ani ai perioadei interbelice.
- Identifică asemănări și deosebiri în activitatea partidelor politice din Franța, Marea Britanie și Germania în perioada interbelică.

Acționăm împreună:

- Exprimă-ți opinia cu privire la influențele sistemului democratic și ale sistemului totalitar manifestate în diferite state din Europa, asupra afirmării omului.
- Elaborează legenda hărții de mai jos.

Harta Europei Centrale și de Sud-Est în perioada interbelică

4

Rusia Sovietică / URSS în perioada interbelică

După revoluția burghezo-democratică din februarie 1917, bolșevicii au organizat în Rusia o lovitură de stat în octombrie 1917. A fost instaurat un regim dictatorial al unui singur partid – al bolșevicilor (comuniștilor). Toate bunurile (fabricile, uzinele, pământul și altele) au fost naționalizate de către stat, iar proprietatea privată a fost lichidată.

Reamintește-ți

- Când s-a destrămat Imperiul Rus?
- De ce Rusia Sovietică nu a fost invitată să participe la lucrările Conferinței de la Paris din 1919-1920?

Dicționar:

- **Soviet** – (în fosta URSS) organ al puterii de stat centrale și locale format din deputați aleși de cetățeni.
- **Socialism** – orânduire social-economică întemeiată pe proprietatea colectivă asupra mijloacelor de producție și de schimb, ca urmare a desființării claselor sociale.
- **Plan cincinal** – plan de dezvoltare economică adoptat pe o perioadă de 5 ani. Primul plan a fost adoptat în 1929. De cele mai multe ori, rezultatele acestora erau falsificate.

Cronologie

- **7 nov. 1917** – lovitură de stat a bolșevicilor în frunte cu Lenin
- **1921-1929** – lansarea NEP
- **30 decembrie 1922** – formarea URSS
- **1929** – lansarea primului plan cincinal
- **1937** – Marea Teroare

? **Exprimă-ți opinia referitor la formarea pe ruinele imperiului țarist a unui nou imperiu – sovietic.**

Formarea imperiului sovietic (URSS) pe ruinele fostului Imperiu Rus

În noaptea de 25 octombrie (7 noiembrie) 1917 bolșevicii, conduși de V. Lenin, preiau puterea în Rusia. Noul guvern a adoptat două documente: Decretul despre pace și Decretul despre pământ. Începe un război civil dezastruos, care a dus la sărăcie și criză de proporții. În aceste condiții se introduce politica **comunismului de război** potrivit căreia economia de piață este interzisă. După încheierea războiului civil (1918-1920) Lenin promovează **nouă politică economică** (NEP), concepută drept capitalism de stat, dar aceasta a fost abandonată după venirea la putere a lui **Stalin**. În 1929, odată cu primul **plan cincinal**, se introduce planificarea centralizată, se declară **industrializarea** și **colectivizarea** sarcini primordiale.

La 30 decembrie 1922, pe ruinele fostului imperiu țarist, s-a format **URSS** (Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste), constituită din RSFSR (Republica Sovietică Federativă Socialistă Rusă), RSS Ucraineană, RSS Belorusă și Republica Transcaucaziană (Georgia, Armenia, Azerbaidjan). În anii '20-'30 au fost incluse în componența URSS și alte republici: Kazahstan, Kirghizstan, Tadjikistan, Turkmenistan, Uzbekistan. Ca urmare a Pactului sovieto-german din anul 1939, au fost anexate țările baltice (Estonia, Letonia, Lituania), Basarabia și Bucovina de Nord. Către 1940, în componența URSS intrau 16 republici socialiste (în 1956 cea Karelo-Fină a fost transformată în autonomă, până în 1991 rămânând 15 republici), în care au fost lichidate structurile politice naționale și a fost impus modelul sovietic.

V. Lenin și I. Stalin (Gorki, 1922)

Vladimir Lenin (1870-1924), numele de familie originar este Ulianov. Revoluționar rus care a condus partidul bolșevic. Corpul lui neînsuflit se află în Mausoleul din Moscova.

Iosif Stalin (1878-1953) a fost un revoluționar și conducător politic sovietic. Stalin a devenit secretar general al PCUS în 1922, consolidându-și pe deplin autoritatea în perioada de represiune cruntă al cărei apogeu a fost atins în 1937-1938.

PCUS – instituirea monopolului politic

După moartea lui Lenin (1924) se intensifică lupta pentru putere în interiorul partidului bolșevic. Treptat Iosif Stalin îi înlătură de la putere pe principalii rivali politici Troțki, Kamenev, Zinoviev, instaurând în Uniunea Sovietică un regim totalitar. A fost consolidat monopolul Partidului Comunist asupra tuturor sferelor vieții, întreaga societate era supravegheată cu ajutorul poliției politice.

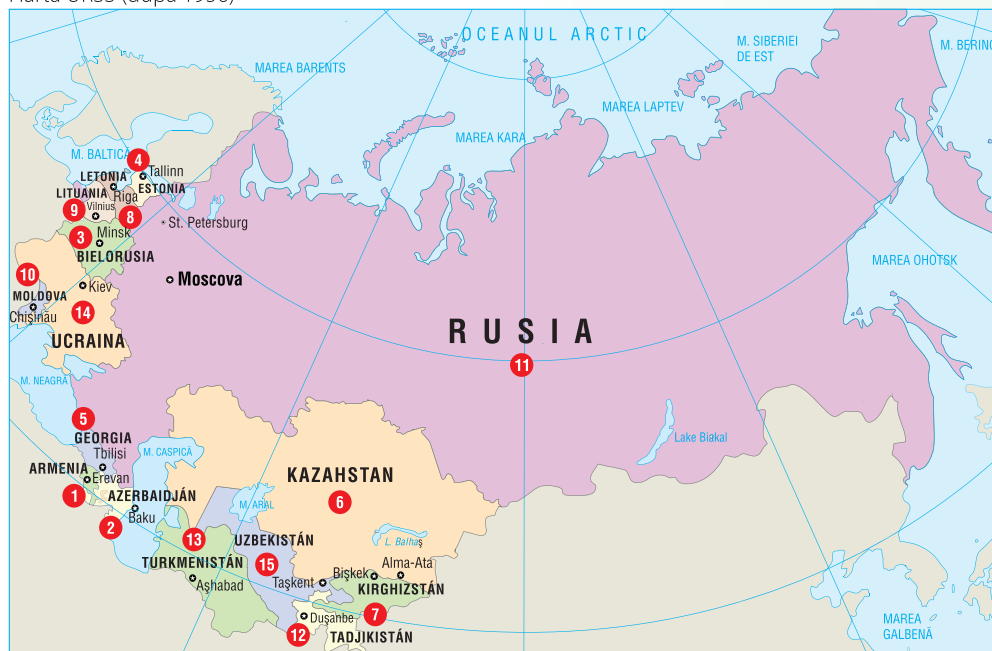
Prin metode represive, Stalin îi elimină pe adversarii săi de partid și optează pentru construirea socialismului. Statul controlează viața privată a cetățenilor. Au fost arestați, exilați în lagărele de concentrare din Siberia milioane de oameni care își doreau o alternativă a evoluției țării.

La sfârșitul anilor '20 - începutul anilor '30 se consolidează stalinismul ca ideologie și sistem politic represiv, în care se formează structurile de stat sovietice. Este lichidat sectorul privat, iar distribuția produselor alimentare într-o țară înfometată s-a transformat într-o armă a puterii.

În politica externă bolșevicii doreau extinderea comunismului în Europa și în lume. Cu acest scop a fost creată **Internaționala Comunistă**, ce întrunea partidele similare din alte state

? **Ce regimuri politice sunt caracterizate în documente?**
Selectează caracteristicile regimului totalitar.

Harta URSS (după 1956)

? **Demonstrează cu ajutorul hărții că URSS era un imens imperiu.**

Componenta URSS

1. RSS Armenească
2. RSS Azerbaidjană
3. RSS Bielorusă
4. RSS Estonă
5. RSS Georgiană
6. RSS Kazahă
7. RSS Kirghiză
8. RSS Letonă
9. RSS Lituaniană
10. RSS Moldovenească
11. RSFS Rusă
12. RSS Tadjikă
13. RSS Turkmeneă
14. RSS Ucrainiană
15. RSS Uzbekă

Document

Au existat mai multe etape și schimbări tactice în expansiunea comunismului. Ideologia sa era atrăgătoare pentru dezmoșteniții soartei, pentru cei care erau nemulțumiți de starea de lucruri existentă în societate, care doreau o lume mai bună sau visau la înlăturarea nesiguranței și instituirea unei societăți în care să nu mai existe exploatare socială, națională etc. Însă o concentrare prea mare a puterii, fără nicio posibilitate de control, în mâinile unui grup restrâns de persoane sau chiar ale unui singur individ pune în pericol libertatea și siguranța majorității oamenilor

O istorie a comunismului din România

Totalitarismul conține promisiunea plenitudinii, a vieții armonioase și a fericirii. Este adevărat că nu-și ține promisiunea, dar ea rămâne acolo și se poate spune oricând că data viitoare va fi cea bună și vom fi salvați. Democrația liberală nu conține o promisiune asemănătoare, ea se angajează doar să permită fiecăruia să-și caute el însuși fericirea, armonia și plenitudinea. În cel mai bun caz, le asigură cetățenilor liniștea, participarea la conducerea treburilor publice, justiția în relațiile dintre ei și în raporturile cu statul; nu le promite nicidecum mântuirea. Autonomia corespunde dreptului de a căuta singur, nu certitudinea de a găsi.

Tzvetan Todorov, Memoria răului, ispita binelui.

O analiză a secolului

STUDIU DE CAZ

Specificul evoluției economiei planificate

Deoarece URSS, în anii '20, a fost practic izolată, ea căuta modalități pentru a supraviețui. Planificarea centralizată a fost adoptată drept strategie majoră, iar **industrializarea** și **colectivizarea** erau metode esențiale pentru a realiza obiectivele construcției socialismului.

În industria grea, menită să dezvolte celelalte ramuri ale economiei, au loc cele mai multe investiții. Producția economiei crește până în anul 1932 cu 180%, iar numărul muncitorilor se dublează, ajungând la 6 milioane.

Marea criză economică mondială nu a afectat economia sovietică, întrucât aceasta avea un caracter autarhic și nu depindea de piața externă. Către anul 1937 producția de oțel și de electricitate se triplează, iar cea de cărbune se dublează. Se pun bazele industriei chimice.

O parte componentă a modernizării economiei de tip sovietic a fost și colectivizarea agriculturii. În anul 1928, Comitetul Central a hotărât începerea colectivizării forțate. Țăranii au fost forțați să predea loturile individuale și inventarul agricol la gospodăriile colective (**colhozuri** și **sovhozuri**) și să-și vândă produsele către stat la prețurile și în condițiile impuse pe cale birocratică.

În anul 1929 s-a intensificat procesul de formare a colhozurilor. Agricultorii înstăriți, numiți culaci, erau declarați dușmani de clasă și reprimăți. Către anul 1937, cca 93% din gospodăriile agricole au fost colectivizate, deși în multe regiuni ale imperiului sovietic colectivizarea decurgea anevoios.

Document

Țara este la răspântie, mișcarea colhoznică ia avânt pe zi ce trece. Fără colhozuri nu vom putea înfăptui industrializarea... Trebuie să înlăturăm din cale orice obstacol care încurcă construcției colhoznice... în primul rând culacii... Ofensiva împotriva culacilor înseamnă a lovi în așa fel, încât aceștia să nu mai poată să se ridice niciodată. Aceasta înseamnă, la noi, bolșevicii, adevărata ofensivă.

I. Stalin, 1929

Am văzut și înainte multe din aceste fenomene... Dar ceea ce a fost în 1919 nu se compară nicicum cu anii 1930-32. Atunci, în 1919, era luptă. Noi împușcam, dar pe noi ne împușcau și mai mult... Dar acum are loc distrugerea în masă a unor persoane lipsite de orice apărare și care nu opun deloc rezistență – femei, copii...

N. Buharin, 1936

Unul din primele tractoare sovietice. Model expus în curtea Muzeului Național de Istorie a Moldovei

Golodomorul din anii 1932-1933 din Ucraina ca manifestare de genocid

Golodomor este un termen ce semnifică în limbile rusă și ucraineană uciderea prin înfometare. În urma ultimelor investigații istoricii au constatat că foametea din anii 1932-1933 din RSS Ucraineană a reprezentat o politică a regimului totalitar comunist îndreptată împotriva poporului ucrainean, în urma căreia au pierit între 3 și 5 milioane de ucraineni. Istoricii insistă asupra necesității condamnării internaționale a tragediei. Problema condamnării comunismului este nu doar a Ucrainei, ci a întregii umanități. Lideri ai diferitor state, reprezentanți ai societății civile au cerut condamnarea foametei din RSS Ucraineană drept crimă împotriva umanității.

Document

Din răspunsul unui înalt demnitar bolșevic la întrebarea dacă au existat situații în care indicațiile Biroului Politic cu privire la cotele fixate nu se respectau

Aceasta se întâmpla tot timpul, mai ales în perioada colectărilor de cereale. Iată, mergeam prin sate după pâine: „Davai” și iar „Davai hleb!” Iar dacă nu ai – găsești-o! Ați îngropat-o undeva! Fără să știm că au îngropat-o sau nu. Și într-adevăr o aveau îngropată. „Davai” și „davai”. Bineînțeles că toate atunci aveau o fundamente, statul trebuia să trăiască cumva. Altfel plesnea, altfel nu puteau fi întreținute armata, școlile, construcțiile, cele mai necesare pentru stat.

V. Guzun, *Marea foamete sovietică 1926-1936*

Explică, cu ajutorul textului, cum protesta populația împotriva autorităților centrale.

Ce scopuri urmărea statul prin colectarea forțată a produselor de la populație?

Marea Teroare

După zdrobirea opoziției (1929), Stalin și-a asigurat controlul total asupra partidului. Din acest moment, își canalizează toată energia spre consolidarea controlului total asupra întregii puteri în stat. Termenul de **Marea Teroare** a fost introdus în istoriografie de istoricul Robert Conquest și se referă la perioada represiunilor în masă din URSS în intervalul 1937-1938 împotriva celor care erau percepuți de regimul bolșevic ca fiind dușmani reali sau potențiali ai puterii sovietice. Acutizarea represiunii, având ca obiectiv declarat eliminarea definitivă a „dușmanilor interni”, a însemnat executarea sumară, detenția în lagăre de concentrare și de muncă a mii de oameni nevinovați într-un timp foarte scurt.

Sistemul concentraționar sovietic este numit în istoriografie **Gulag**. În traducere din limba rusă termenul reprezintă acronimul de la Direcția Principală a Lagărelor de Muncă, administrația care controla sistemul lagărelor de muncă forțată și închisorilor din Uniunea Sovietică.

Document

Lagărul nu avea nici măcar o infirmerie, dar aici erau 24 de mii de oameni. Nici cuverturi, nici pansamente, nici rufărie, nici apă... Suferind de o sete chinuitoare, dar nimeni nu găsea apă pentru a și-o potoli.

Martor ocular despre condițiile de viață în Gulag

Normele zilnice de hrană pentru deținuții din GULAG (1933)	
Făină de grâu	572 g
Crupe	78 g
Unt	10 g
Zahăr	20 g
Carne	3,7 g
Biscuiți	16 g
Ceai	4 g
Total calorii pe zi	2196 calorii

GULAG-ul în anii '30		
	1933	1940
Lagăre	279	536
Deținuți	171 251	1 668 200

? Formulează o concluzie despre condițiile de întreținere a deținuților în Gulag, utilizând informațiile din tabel.

Apreciază amploarea represiunilor staliniste.

Document

Obiectivul lui Stalin a fost exterminarea a trei categorii specifice... Primii erau cei pe care NKVD-ul îi numea „oamenii vechiului regim”: preoții, credincioșii, ex-ofițerii țariști, aristocrații, burghezii etc. Apoi, era vorba de oamenii din popor, de așa-numiții „chiaburi” („kulaki”), prezentați drept țărani bogați, Totalul victimelor din aceste prime două categorii se ridică la 767 397 de oameni, dintre care 386 798 au fost împușcați, iar ceilalți – deportați în Gulag. A treia categorie cuprindea minoritățile naționale care făceau parte din Rusia de foarte mult timp: polonezii, germanii, letonienii, estonienii, grecii, iranienii, românii, finlandezii, chinezii, bulgarii, macedonenii, coreenii, afganii ș.a. Totalul victimelor acestor „operațiuni naționale” urcă la circa 350 000 de persoane arestate, dintre care 247 157 au fost executate.

Stéphane Courtois, *coordonatorul lucrării „Cartea neagră a comunismului”*

Alexandr Soljenitșin, disident sovietic, autorul cărții „Arhipelagul Gulag”

AUTOEVALUARE

Știu:

- Prin ce s-au manifestat represiunile staliniste?
- Care era specificul dezvoltării economiei sovietice în perioada interbelică?

Demonstrez că pot:

- Describe condițiile în care bolșevicii preiau și consolidează puterea în stat.
- Comentează spusele lui Cristian Teodorescu: „Cartea Arhipelagul Gulag este una extrem de importantă nu doar prin valoarea sa literară, ci și prin capacitatea sa de a trezi conștiințe”.

Acționăm împreună:

- Analizează caracterul totalitar al regimului sovietic în raport cu regimul politic existent în Marea Britanie sau Franța.

5

Japonia și China în perioada interbelică

Cel mai dezvoltat stat din Extremul Orient era Japonia, care își lărgeste influența în regiune preluând posesiunile Germaniei pierdute după Primul Război Mondial. Japonia dorea să înlăture influența statelor occidentale, în special a SUA, din Asia de Sud-Est. Primul pas al Japoniei a fost invadarea armată a Chinei.

Reamintește-ți

- Ce cunoști despre situația Japoniei și Chinei la sfârșitul epocii moderne?
- Ce state aveau influență în Oceanul Pacific către anul 1918?

Dicționar

- **Koumintang/Goumintang** – denumirea Partidului Naționalist al Chinei.

Cronologie

- **1919** – Mișcarea de la 4 mai
- **1921** – crearea Partidului Comunist Chinez
- **1925** – Sun Yat-sen, șeful Kuomintang-ului, reface unitatea Chinei de Sud
- **1927** – Chiang Kai-shek, succesorul lui Sun Yat-sen la conducerea Kuomintang-ului, rupe legăturile cu comuniștii
- **1928** – Chiang Kai-shek controlează aproape în întregime China
- **1930** – instaurarea dictaturii militare în Japonia
- **1934**, oct. – începe „Marșul cel lung” al comuniștilor
- **1937** – Japonia invadează China și începe războiul sino-japonez; Chiang Kai-shek și comuniștii alcătuiesc un front unit împotriva japonezilor

? Localizează, pe hartă, teritoriile ocupate de Japonia în anii '30 ai secolului al XX-lea.

În anii '20 ai secolului al XX-lea, guvernul Japoniei a promovat o politică de consolidare și democratizare a societății și o linie pacifistă în politica externă. Prin sistemul de tratate Versailles-Washington, Japonia preia o serie de insule din Oceanul Pacific, foste posesiuni coloniale ale Germaniei, aflate sub mandatul Ligii Națiunilor.

În viața economică cele mai influente sunt marile întreprinderi **Mitsui** și **Mitsubishi**. Acestea sprijineau politica partidelor Conservator și Liberal, care luptau pentru putere.

Alături de unele perioade de avânt economic, în Japonia au avut loc perioade de crize, determinate de scăderea comenzilor externe și dificultăți financiare. Criza economică mondială din 1929-1933 a schimbat radical politica internă și cea externă a Japoniei. În condițiile de lipsă de materie primă și piețe de desfacere a mărfurilor, guvernul de la Tokyo optează pentru expansiunea militară în Orient.

În anul 1930 se instaurează dictatura militară, iar puterea împăratului rămâne simbolică în stat. În anul 1931 este invadată Manciuria (China de Nord-Est). Apoi sunt preluate coloniile franceze și olandeze din Indochina. Expansiunea în Oceanul Pacific a condus la confruntarea Japoniei cu SUA.

La 7 decembrie 1941 a fost atacată baza militară americană **Pearl Harbor** din Hawaii. Ca rezultat, SUA au intrat în Al Doilea Război Mondial.

Japonia și China în perioada interbelică

Specificul evoluției Chinei

China și-a pierdut suveranitatea, fiind împărțită în sfere de influență între marile puteri occidentale, încă în a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Dinastia manciuriană, incapabilă de a apăra interesele țării, a fost răsturnată de revoluția din anul 1911. În 1912 China a fost proclamată republică. Primul președinte al Republicii China a devenit **Sun Yatsen**, urmat la scurt timp de **Yuan Shikai**. Ei nu au reușit să rezolve niciuna dintre problemele politice și economice esențiale ale Chinei, fapt care a deschis calea unei epoci haotice a „seniorilor războiului”, în timpul căreia guvernul central avea doar o funcție reprezentativă.

La începutul anilor 1920, PCC și GMD au creat Frontul Unit, care era o alianță revoluționară cu scopul de a scăpa China de regimul „seniorilor războiului” și de cel al imperialiștilor străini. Campania militară a forțelor comune ale Frontului Unit, cunoscută sub numele Expediția de Nord (1926-1928), a dus la reunificarea Republicii China sub drapelul naționalist. **Chiang Kai-shek**, liderul GMD, a creat guvernul de la Nanjing, care s-a proclamat guvern legitim al Chinei. În perioada 1928-1937, numită „decada de la Nanjing”, guvernul naționalist al lui Chiang Kai-shek a realizat mai multe reforme orientate spre modernizarea țării. Dar lupta permanentă pentru putere dintre PCC și GMD, insuficiența de resurse și izbucnirea războiului chino-japonez în 1937 au determinat succesul relativ al acestor reforme și creșterea influenței PCC.

Războiul chino-japonez (1937-1945)

Japonia a atacat China în anul 1937. Războiul chino-japonez se împarte în două perioade distincte: 1937-1941 și 1941-1945. În prima perioadă Japonia a înaintat rapid, ocupând cele mai importante regiuni din estul țării, inclusiv orașele principale Beijing, Nanjing și Canton. Guvernul lui Chiang Kai-shek s-a retras la Chongqing, un oraș din centrul țării.

După atacul de la Pearl Harbor, războiul chino-japonez a devenit parte a celui de-al Doilea Război Mondial, iar chinezii au obținut, în cea de-a doua perioadă a războiului, sprijinul Aliatilor. China a luptat alături de SUA până la victoria deplină asupra Japoniei.

Războiul chinezilor împotriva japonezilor a fost însoțit de o luptă internă dintre comuniștii și naționaliștii chinezi. Războiul civil din China (1927-1949, cu întreruperi) s-a încheiat cu victoria comuniștilor lui **Mao Zedong** și retragerea naționaliștilor lui Chiang Kai-shek în Taiwan.

Chiang Kai-shek

(1887-1975), politician chinez, care a preluat conducerea Koumintang-ului după moartea lui Sun Yat-sen și a devenit președinte al guvernului național din Nanjing (1928-1949). Ca șef al Koumintang, a contribuit la unificarea Chinei și a luptat cu agresiunea japoneză. Din 1950, președinte al Taiwanului.

Mao Zedong

(1893-1976), revoluționar și om politic chinez, teoretician al comunismului chinez. Din anii '30, lider regional al Partidului Comunist, participant la cel de-al Doilea Război Mondial și la războiul civil. Din 1943 până la sfârșitul vieții, lider autoritar al Chinei. Stabilind un cult al personalității, a înfăptuit o serie de campanii de amploare, printre care „Marele salt” și „Revoluția culturală” (1966-1976), care au dus la jertfe de milioane de oameni. Acestea au fost condamnate atât de puterile occidentale, cât și de cele comuniste sovietice.

? Prezintă rolul personalităților în istoria Chinei interbelice.

AUTOEVALUARE

Știu:

- Care erau avantajele Japoniei în contextul sistemului Versailles-Washington?
- În ce constă specificul dezvoltării Chinei în perioada interbelică?

Demonstrez că pot:

- Determină efectele crizei economice mondiale pentru Japonia.
- Demonstrează că în anii '30 s-a creat un focar de război în Extremul Orient.

Acționăm împreună:

- Compară evoluția Chinei și a URSS în perioada interbelică.

6

Relațiile internaționale în perioada interbelică

Sistemul de tratate de la Versailles-Washington și crearea Ligii Națiunilor nu au asigurat pentru mult timp pacea și înțelegerea între statele din Europa. În anul 1935 Italia începe cucerirea Etiopiei, Marea Britanie și Franța tolerează cucerirea Cehoslovaciei. Astfel, în Europa apare al doilea focar de război, primul fiind provocat de Japonia în Extremul Orient prin cucerirea Chinei și altor state.

Reamintește-ți

- Cum s-a manifestat expansiunea Japoniei în Asia de Sud-Est?
- Când s-a instaurat regimul fascist în Italia și cel nazist în Germania?

Dicționar

- **Conciliatorism** – concepție dominantă în Marea Britanie și Franța în anii '30, care pleda pentru o politică de cedare față de pretențiile Germaniei naziste.
- **Securitate colectivă** – acțiuni politico-diplomatice orientate spre garantarea păcii și securității internaționale.

Cronologie

- **1928** – Pactul Briand-Kellogg
- **1935** – atacul Italiei asupra Etiopiei
- **1936** – remilitarizarea Zonei Renane
- **1938** – Tratatul de la Munchen
- **1938** – anexarea Austriei de către Germania

În anul 1936 termenul de "axă" a fost folosit de către dictatorul italian B. Mussolini când a propus o alianță specială dintre Roma și Berlin după tratativele între aceste țări. Mai târziu, în mai 1939, această relație Mussolini a redenumit-o "pactul de oțel".

La Conferința de Pace de la Paris s-a stabilit ca relațiile internaționale să fie reglementate de către **Liga Națiunilor**. Aceasta trebuia să se ocupe de rezolvarea oricărui conflict pe cale diplomatică. SUA au refuzat să se implice în activitatea acestei organizații, rezumându-se la a oferi credite pentru reconstrucția statelor afectate de război.

Pentru menținerea păcii s-a încheiat în anul 1928 **Pactul Briand-Kellogg**, care obliga părțile semnatare să renunțe la război ca mijloc de reglementare a litigiilor. Pentru a-și menține securitatea, unele state sud-est europene, inclusiv România, vor încheia două alianțe regionale: 1921 – Mica Înțelegere (România, Iugoslavia, Cehoslovacia) și 1934 – Înțelegerea Balcanică (România, Grecia, Iugoslavia, Turcia).

În anii '30 Germania, Italia și Japonia au semnat o înțelegere de colaborare, denumită **Axa Roma-Berlin-Tokio**. În anul 1935 Italia a invadat Etiopia, iar Japonia a pus stăpânire pe partea de nord-est a Chinei, numită Manciuria. Germania a ocupat Austria în 1938 (**Anschlöss**). Apoi a trecut la dezmembrarea Cehoslovaciei în anul 1938, prin **Acordul de la Munchen**, semnat de Germania, Italia, Marea Britanie și Franța. În aceste condiții, devenea clar că sistemul de securitate propus de Liga Națiunilor a eșuat și că omenirea se afla în pragul unui nou război mondial.

Ceremonia de semnare a pactului care va stabili Axa Roma-Berlin-Tokio dintre Germania, Italia și Japonia.

Expansiunea Germaniei

În anii '30 Germania a desfășurat o politică externă agresivă, prin care a urmărit cuceriri teritoriale. Hitler a declarat că dorește o Germanie a tuturor nemților, dar a mers mult mai departe. Dintre acțiunile prin care Hitler a reușit să obțină noi teritorii este și **Conferința de la München**, care s-a desfășurat în septembrie 1938. La această conferință nu au participat reprezentanții Cehoslovaciei, deși acolo se discutau probleme importante care îi priveau direct.

Liderii celorlalte puteri (Franța, Marea Britanie și Italia), participanți la conferință, au fost **concilianți** față de Hitler, căruia i-au satisfăcut pretențiile. Chamberlain, Daladier și Mussolini au fost de acord ca Regiunea Sudetă, din vestul Cehoslovaciei, în care trăia o numeroasă comunitate germană, să fie cedată lui Hitler. Franța și Marea Britanie mizau pe faptul că Hitler își va satisface pretențiile teritoriale față de URSS și apoi, după un război cu sovieticii, Germania ar fi putut fi ușor învinsă de franco-britanici.

Liderii europeni credeau că, acordându-i acest teritoriu, dictatorului german îi vor fi satisfăcute interesele expansioniste și că politica externă agresivă pe care o promova va înceta. Timpul a demonstrat că aceste calcule au fost greșite. Hitler a prins curaj, iar Germania a devenit din ce în ce mai amenințătoare pe continent.

- ? **Comentează declarația lui Hitler potrivit căreia el nu dorea decât o Germanie a tuturor germanilor.**
Identifică adevăratele scopuri urmărite de Hitler.

Document

...De ce l-au ajutat Chamberlain și Daladier pe Hitler să-și atingă scopul? Sperau să-l liniștească dându-i o parte din Cehoslovacia. Vroiau să direcționeze agresiunea Germaniei înspre Est, spre URSS... Drept rezultat, URSS era singură în fața amenințării naziste crescânde. În această situație, URSS a trebuit să încheie un tratat de neagresiune cu Germania... care i-a oferit URSS timp să-și întărească apărarea.

Citat după R. Rees, The Modern World, 1996

Document

Acordul de la München (extras)

...Fiecare din cele patru puteri se angajează prin acest acord să facă demersurile necesare ca să-i asigure executarea:

Art. 1. Evacuarea va începe la 1 octombrie.

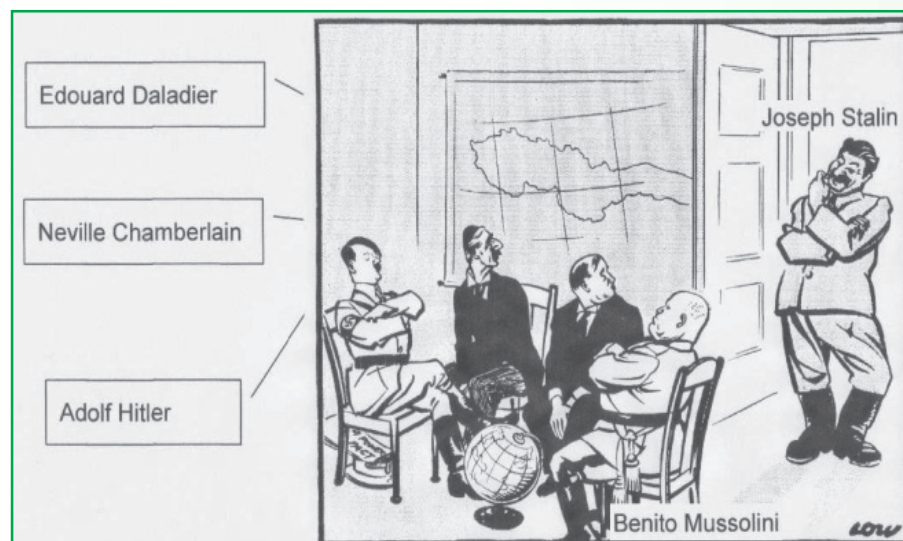
Art. 2. Regatul Unit, Franța și Italia convin că evacuarea teritoriului în cauză va trebui să fie terminată la 10 octombrie.

Art. 4. Ocuparea progresivă de către trupele Reichului a teritoriilor în care predomină germanii va începe la 1 octombrie. (...)

Art. 6. Determinarea finală a frontierelor se va face de către Comisia internațională a celor patru puteri: Germania, Regatul Unit, Franța și Italia, în anumite cazuri excepționale, ea va recomanda modificări de mică importanță la determinarea strict etnografică a zonelor transferabile (...).

29-30 septembrie 1938

- ? **Analizează documentele și identifică interesele participanților la Conferința de la München.**

- ? **La ce eveniment face referire caricatura?**

Ce elemente ale caricaturii confirmă conciliatorismul francez și englez?

Între cei patru lideri se găsește un glob. Ce simbolizează prezența globului?

Pe perete este o hartă. Ce țară reprezintă harta respectivă?

Agresiunea italiană în Etiopia

Agresiunea japoneză în China a constituit un precedent periculos în relațiile internaționale interbelice. În anul 1935, Italia atacă Etiopia. Împăratul Etiopiei, H. Selassie, a cerut imediat Ligii Națiunilor să ia măsuri pentru a opri agresiunea italiană. Liga a aplicat sancțiuni împotriva Italiei, dar fără succes, ceea ce a constituit o lovitură gravă principiului securității colective și sistemului Versailles-Washington. Italia utilizează armament modern, inclusiv aviație și gaze toxice, și în anul 1936 ocupă capitala Addis Abeba.

Cu toate că atitudinea Franței și a Marii Britanii a fost destul de conciliantă, Italia a ieșit în anul 1937 din Liga Națiunilor și s-a apropiat tot mai mult de Germania. Mussolini a acceptat ca Austria să devină un stat satelit al Germaniei.

? **Apreciază atitudinea Marii Britanii și Franței față de agresiunea Italiei asupra Etiopiei și războiul civil din Spania.**

Războiul civil din Spania

În anul 1931 Spania a devenit republică. În următorii șase ani democrația spaniolă va trece printr-o criză profundă, guvernele schimbându-se foarte frecvent. Alegerile din 1936 au fost câștigate de Frontul Popular, o coaliție a partidelor de stânga, creată la inițiativa Cominternului. Criza politică declanșată în Spania duce la începutul războiului civil. Adepții Frontului Popular (republicanii) au fost susținuți de Uniunea Sovietică și de brigăzile internaționale ale Cominternului. Naționaliștii sub conducerea generalului Francisco Franco au fost susținuți militar de Italia și Germania. Marile puteri europene Anglia și Franța au preferat să păstreze neutralitatea. Început la 17 iulie 1936, războiul civil spaniol va dura trei ani și se va încheia cu victoria lui Franco. Către începutul anului 1939

numai capitala Madrid era în mâna republicanilor. La 27 februarie 1939 Marea Britanie și Franța îl recunosc pe Franco drept unicul conducător al Spaniei, ceea ce a contribuit la scăderea moralului apărătorilor capitalei spaniole. În Madrid se declanșează un complot împotriva guvernului, se instaurează o juntă militară, care, în ziua de 28 martie 1939, predă orașul lui Franco.

Francisco Franco

(1892-1975). Conducător (**caudillo**) al Spaniei. Încearcă să creeze un stat autoritar, catolic și corporatist. Comportamentul său militar în războiul din Maroc îi aduce avansarea în gradul de general la vârsta de doar 33 de ani. Deși a fost susținut în timpul războiului civil de Germania

și Italia, preferă să păstreze ulterior, în timpul celui de-al Doilea Război Mondial, neutralitatea.

Document

Cei care îl favorizau pe Franco apreciau că susținătorii lui erau "cruciați creștini" care luptau contra "bolșevismului". Mult mai mulți, apologetii Republicii descriau lupta acestei tabere ca una pentru democrație, pentru un regim legal, ales de popor, împotriva forțelor reacțiunii și tiraniei militare. Din partea republicanilor, asasinarea preoților și călugărilor la începutul războiului și teroarea comunistă împotriva disidenților de stânga la sfârșitul lui au imprimat imaginea de sacrilegiu, spectacol mizerabil al unei revoluții care-și devorează copiii. Naționaliștii au omorât mai mult decât republicanii. 600 de mii au murit în timpul războiului, iar după 1939 Franco a trimis în închisori și lagăre de concentrare peste un milion de persoane.

Henry Stuart Hughes, istoric american

? **Comentează implicarea URSS, Italiei, Germaniei în războiul civil din Spania.**

Or. Guernica ruinat de bombardamentul german. (Fotografie din Bundesarchiv, Germania) Acest eveniment tragic a fost redat de Pablo Picasso în renumitul tablou "Guernica".

Liga Națiunilor și crearea focarelor de război

Scopul primordial al Ligii Națiunilor era evitarea unui război între națiuni prin crearea unor mecanisme internaționale de tipul sancțiunilor economice și **arbitrajului**. Francezii și italienii doreau inițial constituirea unei armate a Ligii Națiunilor, capabilă să intervină rapid împotriva unui stat agresor. Britanicii și americanii s-au opus, slăbind eforturile Ligii Națiunilor de a evita un nou război.

Liga Națiunilor a protestat împotriva ocupației Manciuriei și a cerut retragerea armatei nipone de pe teritoriul Chinei. Japonia însă nu a acceptat revendicările Ligii și în martie 1933 s-a retras unilateral din această organizație. Japoniei nu i s-au impus sancțiuni economice, așa cum prevedea Pactul Ligii Națiunilor în cazul unei agresiuni a unui stat împotriva altuia. Astfel, invazia japoneză în Asia de Est a creat primul focar de război mondial.

În noiembrie 1933, Germania se retrage de la **Conferința pentru Dezarmare** și, ulterior, din Liga Națiunilor.

În anul următor, 1934, locul Germaniei este ocupat de URSS, care decide să intre în Liga Națiunilor pentru a-și găsi aliați împotriva agreso-

rilor potențiali. În noiembrie 1939, însă, URSS atacă militar Finlanda și ca urmare este exclusă din Liga Națiunilor ca stat agresor.

? Precizează acțiunile pe care le putea întreprinde Liga Națiunilor în cazul agresiunii unui stat asupra altuia. Consideri că Liga Națiunilor avea suficiente mecanisme de rezolvare a conflictelor? Argumentează.

AUTOEVALUARE

Știu:

- Ce state au inițiat acțiuni agresive împotriva altor state în perioada interbelică?

Demonstrez că pot:

- Descrie cauzele crizei în relațiile internaționale din anii '30 ai sec. al XX-lea?
- Identifică direcțiile politicii externe a statelor europene dezvoltate în perioada interbelică.

Acționăm împreună:

- Exprimă-ți opinia despre obiectivele și acțiunile Ligii Națiunilor. De ce nu au putut fi puse în acțiune principiile acestei organizații internaționale?
- Selectează informații despre Liga Națiunilor într-un portofoliu.

? Localizează, pe hartă, modificările teritoriale din Europa în anii '30.

Harta Europei în perioada interbelică

7

Pactul Molotov-Ribbentrop și consecințele lui pentru România

După Primul Război Mondial Germania, principalul stat revizionist, se considera izolată și ostilă sistemului de la Versailles. În 1933, odată cu venirea lui Hitler, Germania părăsește Liga Națiunilor. În 1935, în Germania se reintroduce serviciul militar obligatoriu, iar peste un an Germania ocupă și remilitarizează Zona Renană (Rin). Pentru a-și asigura succesul în Europa, Germania încheie un pact de neagresiune cu URSS, prin care cele două state s-au înțeles să revizuiască hotarele dintre statele europene de la Marea Baltică până la Marea Neagră.

Reamintește-ți

- Ce scopuri în politica externă urmăreau Germania și URSS în perioada interbelică?
- Ce politică aveau Franța și Marea Britanie față de planurile Germaniei și URSS?

Dicționar

- **Pact de neagresiune** – tratat internațional încheiat în scopul menținerii păcii între semnatori.
- **Protocol adițional secret** – act adăugător al Pactului Molotov-Ribbentrop, care consemnează împărțirea sferelor de interese ale Germaniei și URSS din Europa.

Cronologie

- **1922** – Tratatul de la Rapallo, încheiat între Rusia Sovietică și Germania
- **23 august 1939** – Pactul de neagresiune sovieto-german Molotov-Ribbentrop.
- **1 septembrie 1939** – începutul celui de-al Doilea Război Mondial.

Ministrul de externe al Germaniei, Joachim Von Ribbentrop, și omologul său sovietic, Veaceslav Molotov, au semnat, în prezența lui Stalin, pe 23 august 1939, Pactul de neagresiune (numit și Pactul Hitler-Stalin).

Încă din anii '20 Germania încearcă să se apropie de URSS, izolată și ea, din cauza regimului comunist, și la fel de ostilă Conferinței de la Paris. Colaborarea dintre cele două state va duce la semnarea **Tratatului de la Rapallo** (1922), conform căruia Germania primea permisiunea să-și instruiască soldații pe teritoriul sovietic.

Dezmembrarea Cehoslovaciei în martie 1939 va face ca Franța și Anglia să renunțe la politica de conciliere și să încerce să oprească expansiunea germană prin acordarea de garanții unor țări precum Polonia, România, Grecia și Turcia. Pentru a acorda garanția promisă Poloniei, Franța avea nevoie de susținerea Uniunii Sovietice, în felul acesta Stalin a devenit un arbitru al Europei.

Hitler era dispus să îi dea lui Stalin o serie de teritorii în schimbul neutralității URSS față de conflictul pe care Germania vroia să-l declanșeze împotriva Poloniei. Pus în situația să aleagă între propunerea făcută de Hitler și cea a Franței și Marii Britanii (care constă în apărarea Poloniei fără nicio recompensă teritorială), conducătorul sovietic a ales varianta lui Hitler.

La **23 august 1939** Germania și URSS au semnat la Moscova un **pact de neagresiune**, numit **Molotov-Ribbentrop**, după numele miniștrilor de externe ai acestor țări. Pe lângă angajamentele de neagresiune ale celor două state, a fost semnat și un **protocol adițional secret** (nepublicat atunci) de împărțire a sferelor de influență din Europa. Este vorba de Finlanda, Polonia, țările baltice, România. Astfel, Germania a primit undă verde pentru a declanșa cel de-al Doilea Război Mondial.

Document

„Măcelarii Europei, amețiți de băutură, își jucau rolurile, îmbrățișându-se cu tandrețe și clătinându-se pe picioare. În întregime, ei se înfățișau ca un grup de gangsteri rivali, care avuseseră și înainte de împărțit ceva, și acum puteau să o ia de la capăt, fiind profesioniști ai acelorași afaceri.”

Paul Johnson, istoric

Consecințele semnării pactului pentru România

Din punctul de vedere al Germaniei naziste, scopul declarat al Pactului Molotov-Ribbentrop era să-și asigure flancul estic în perspectiva iminentei invadări a Poloniei, realizată, de altfel, cu o săptămână mai târziu, la 1 septembrie 1939. Pe de altă parte, Uniunea Sovietică dorea să câștige timp, să prevină temporar o invazie germană, întrucât Armata Roșie avea prea puțini ofițeri superiori după executarea multora dintre ei din ordinul lui Stalin, sub pretextul unui complot imaginar. Ambele țări agresoare doreau să se asigure, cel puțin oficial, că vor avea spatele „acoperit” în procesul expansionist de împărțire în două a ceea ce rămăsese neocupat sau neîmpărțit din Europa.

În urma semnării pactului integritatea teritorială a României era în pericol. Situată între două imperii, izolată de puterile occidentale, România devenea un obiect pentru satisfacerea intereselor teritoriale ale URSS și ale altor state vecine revizioniste. Prin Protocolul secret au fost împărțite sferele de influență între cele două puteri dictatoriale, care totalmente au neglijat normele de drept internațional. Sistemul de alianțe, întemeiat pe colaborarea cu marile puteri occidentale, Anglia și Franța, s-a prăbușit definitiv în vara anului 1940 sub loviturile Germaniei naziste. Franța a fost anihilată, iar Anglia supusă teribilei agresiuni aeriene, cunoscută sub numele „bătălia Angliei”. În aceste condiții România va fi impusă să cedeze în fața pretențiilor teritoriale înaintate de vecinii ei revizionști.

? **Extrage, din text, consecințele Pactului Ribbentrop-Molotov pentru România.**

Hitler și Stalin sărbătoresc înțelegerea. Caricatură de epocă.

Document

1. În cazul unor transformări teritoriale și politice ale teritoriilor aparținând statelor baltice (Finlanda, Estonia, Letonia, Lituania), frontiera nordică a Lituaniei va reprezenta frontiera sferelor de interes atât ale Germaniei, cât și ale URSS.

2. În cazul unor transformări teritoriale și politice ale teritoriilor statului polonez, sferele de interes, atât ale Germaniei, cât și ale URSS, vor fi delimitate aproximativ pe linia râurilor Narew, Vistula și San.

3. În privința Europei de Sud-Est, partea sovietică subliniază interesul pe care-l manifestă pentru Basarabia. Partea germană își declară totalul dezinteres politic față de aceste teritorii.

4. Acest protocol va fi considerat de ambele părți ca strict secret.

Din Protocolul adițional secret al Pactului de neagresiune dintre Germania și URSS, 23 august 1939

Document

...Guvernul URSS propune guvernului regal al României:

1. Să înapoieze Uniunii Sovietice Basarabia.

2. Să transmită Uniunii Sovietice partea de nord a Bucovinei, cu frontierele potrivit cu harta alăturată...

Guvernul sovietic așteaptă răspunsul guvernului regal al României în decursul zilei de 27 iunie curent.

Din Nota ultimativă a guvernului sovietic remisă guvernului român, 26 iunie 1940

? **Demonstrează relația dintre Pactul de neagresiune Molotov-Ribbentrop și nota ultimativă a URSS înaintată României la 26 iunie 1940.**

AUTOEVALUARE

Știu:

- În ce constă contradicția dintre esența Pactului Molotov-Ribbentrop și planurile expuse în Protocolul adițional secret?

Demonstrez că pot:

- Descrie prevederile Pactului Molotov-Ribbentrop din perspectivele: a) statelor semnatare; b) statelor vizate în document.

Acționăm împreună:

- Analizează diferite opinii despre consecințele Pactului Molotov-Ribbentrop pentru popoarele europene. Cum crezi, se mai resimt urmările acestui pact la începutul secolului al XXI-lea?

Sinteză și Evaluare

I.

Citește cu atenție sursele istorice propuse și răspunde la următorii itemi:

- Explică noțiunea subliniată din surse.
- Identifică statele la care se referă sursele A, B și C și localizează-le pe harta de la pagina 25.
- Datează evenimente istorice și plasează-le pe o axă a timpului.
- Indică două cauze și două consecințe ale fiecărui eveniment istoric nominalizat în surse.

II.

Analizează activitatea Ligii Națiunilor și explică de ce negocierile de la Versailles au adus o pace temporară, adică un armistițiu de 20 de ani:

- Când a fost creată Liga Națiunilor?
- Care a fost scopul Ligii Națiunilor?
- Identifică acțiunile Ligii Națiunilor în perioada interbelică.
- Explică de ce Liga Națiunilor nu și-a îndeplinit misiunea.

Sediul Ligii Națiunilor din Geneva

Document A

...Acesta este deci programul de pace pentru întreaga lume, care este și programul nostru (...). Convenții de pace, pregătite la lumina zilei: nu vor mai fi înțelegeri particulare și secrete de niciun fel între națiuni, ci diplomația va proceda întotdeauna deschis și în văzul tuturor.

Libertatea absolută a navigației pe mare, în afara apelor teritoriale, atât în timp de pace, cât și în timp de război.

Suprimarea, pe cât posibil, a tuturor barierelor economice și stabilirea de condiții comerciale egale pentru toate națiunile ce consimt la pace și se asociază pentru a o menține.

Garanții suficiente pentru reducerea armamentelor fiecărei țări la minimumul compatibil cu *securitatea* interioară.

Din „Cele 14 puncte”, program elaborat de președintele american W. Wilson, 1919

Document B

Semnat pe 28 iunie 1919 în Galeria Oglinzilor, Tratatul de la Versailles hotărăște soarta dușmanului principal Germania.

Art. 428. În calitate de garanție pentru executarea Tratatului, teritoriul german, situat la vest de Rin, împreună cu capetele de pod, va fi ocupat de trupele aliate și asociate, pentru o perioadă de 15 ani de la intrarea în vigoare a Tratatului de față.

Art. 434. Germania se angajează să recunoască forța deplină a tratatelor de pace și a convențiilor suplimentare, care pot fi încheiate de Puterile Aliate și Asociate cu statele care au luptat alături de Germania și se dă a recunoaște orice dispoziție făcută cu privire la teritoriile fostei monarhii Austro-Ungare, a Regatului Bulgariei și a Imperiului Otoman și să recunoască noile state în limitele frontierelor lor, deoarece există stabilitate.

Art. 440. Germania acceptă și recunoaște ca fiind valabile și obligatorii toate decretele și ordinele privind navele germane și bunurile germane, precum și toate ordinele cu privire la plata cheltuielilor efectuate de către Puterile Aliate și Asociate.

Tratatul de la Versailles, 1919

Document C

Art. 10. Membrii Societății își asumă îndatorirea să respecte și să mențină, în contra oricărei agresiuni externe, integritatea teritorială și independența politică existentă a tuturor membrilor Societății.

Art. 16. Membrii Societății mai convin de a-și da sprijin reciproc pentru aplicarea măsurilor economice și financiare.

Pactul Societății Națiunilor, 1919

PAȘI ÎN FORMAREA COMPETENȚELOR

III.

Patru conducători, W. Wilson, D. Lloyd George, G. Clemenceau și V. Orlando, au hotărât soarta popoarelor europene.

Describe, în 2-3 propoziții, portretul istoric al acestor personalități. Demonstrează rolul lor în istorie.

IV.

Elaborează un text coerent – eseu structurat, încadrat în 12-15 propoziții, la unul din subiectele propuse:

- Noua ordine internațională în perioada interbelică.
- Noul Curs al lui F. D. Roosevelt – model funcțional de depășire a crizei economice.
- URSS în perioada interbelică – stat totalitar comunist.

Criterii de apreciere a eseului istoric structurat:

- volum de 12-15 propoziții (2 puncte);
- expunerea subiectului în relevanță tematică și expunere logică (4 puncte);
- utilizarea adecvată a noțiunilor istorice (minim 3 noțiuni) (3 puncte);
- plasarea corectă în timp și spațiu a subiectului istoric abordat (2 date cronologice) (4 puncte);
- exprimarea opiniei proprii față de evenimentele istorice abordate (2 argumente) (6 puncte);
- corectitudinea ortografică (1 punct).

AUTOEVALUARE

- **A.** Cele mai interesante teme din acest compartiment sunt...
- **B.** Consider că eforturile mele în studierea subiectelor istorice au fost la nivel: scăzut, mediu, înalt. Argumentează.
- **C.** În viitor voi atrage mai multă atenție la următoarele momente...

V. Completează tabelul:

Statele lumii în perioada interbelică

Indicatori \ State					
Regimul politic					
Liderii politici					
Evenimentul cel mai important al perioadei					

VI. Analizează relațiile internaționale în perioada interbelică:

- demonstrează tendințele de păstrare a păcii și securității;
- apreciază activitatea Ligii Națiunilor în perioada interbelică;
- enumeră statele agresoare;
- identifică zonele de conflict existente în perioada interbelică;
- analizează caricatura "Întâlnire la moartea Poloniei".

La ce eveniment face referire caricatura? Ce elemente arată că Stalin și Hitler sunt aliați?

Ce elemente arată că pactul de neagresiune este doar un „mariaj de conveniență” care nu va dura mult timp? Ce reprezintă persoana moartă dintre Stalin și Hitler?

VII. Analizează nivelul de mobilizare a oamenilor de către naziști. Determină pericolul unei asemenea mobilizări.

Miting nazist, 1939

8

România interbelică. Viața social-economică și politică

Marea Unire de la 1918 a schimbat radical evoluția societății românești în toate domeniile: politic, social, economic și cultural. S-a realizat unitatea națională a tuturor provinciilor locuite în majoritate din români, desăvârșirea procesului de creare a statului modern român, început la 1859.

Reamintește-ți

- Când a fost realizată Marea Unire?
- Când a fost recunoscută la nivel internațional Marea Unire?

Dicționar

- **Stat național unitar** – stat creat în baza predominării numerice a unei națiuni.
- **Pluralism politic** – ordine politică și juridică ce permite forțelor social-politice să manifeste diferite interese și opinii într-o confruntare liberă.

Cronologie

- **1918** – realizarea Marii Uniri a românilor
- **1921** – legiferarea reformei agrare
- **1922** – încoronarea regelui Ferdinand I la Alba Iulia
- **1923** – adoptarea Constituției României Mari
- **1938** – instaurarea dictaturii regale a lui Carol II

Drept urmare a Unirii din anul 1918, România a devenit un **stat național unitar**. A sporit teritoriul și populația, devenind un mare stat multiethnic. Țara dispunea de un potențial economic mare și diverse bogății naturale. A crescut simțitor producția, s-au lărgit considerabil suprafețele arabile, s-a mărit cu peste 2,5 ori rețeaua de căi ferate, potențialul industrial s-a dublat.

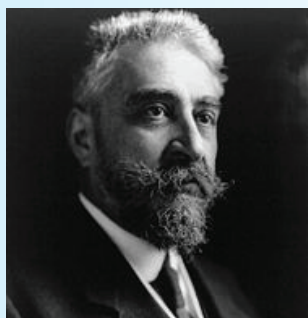
Agricultura ruinată după război și pierderea tezaurului puneau societatea românească în fața unor mari probleme. În scopul redresării situației, în anul 1921 a fost efectuată o **reformă agrară**, prin care un număr mare de țărani au fost împroprietăriți cu pământ. Pe parcursul următorilor ani, cu excepția anilor de criză (1929-1933), economia României a cunoscut un progres continuu. Au fost modernizate mai multe ramuri industriale, în special cea ușoară, alimentară, metalurgică, extractivă și altele.

Trăsăturile de bază ale regimului politic din această perioadă au fost stabilite în Constituție, aprobată în martie 1923. Viața politică a României în perioada interbelică a fost influențată de activitatea partidelor politice.

În anii 1920 s-a consolidat **pluralismul politic**, apar noi partide politice cu programe și concepții variate: Partidul Național Liberal, condus de Ion I. C. Brătianu, Partidul Național Țărănesc, condus de Iuliu Maniu și alte formațiuni politice. Aceste partide susțineau realizarea unor reforme democratice radicale. Totodată, România trece prin grave încercări în lupta pentru menținerea integrității statului și consolidarea sistemului politic. În anii 1930 a crescut rolul monarhiei în viața politică și socială. În anul 1938, regele Carol II, profitând de lipsa de unitate a forțelor democratice, a dizolvat partidele și a instituit un **regim dictatorial personal**, introducând o nouă Constituție.

Extrage, din text, trei caracteristici ale evoluției României după 1918.

Ion (Ionel) I. C. Brătianu (1864-1927), om politic român, președinte al Partidului Național Liberal, membru de onoare al Academiei Române din 1923. A fost conducătorul delegației române la Conferința de Pace de la Versailles.

Iuliu Maniu (1873-1953), om politic român, deputat român de Transilvania în Parlamentul de la Budapesta, de mai multe ori prim-ministru al României, președinte al Partidului Național Țărănesc. S-a opus înființării de Carol al II-lea a Frontului Renașterii Naționale.

Dezvoltarea economiei României în anii 1918-1940

În primii ani de după Unire, în țară s-au resimțit puternic consecințele războiului mondial: pierderi de vieți umane, distrugeri, teritorii jefuite, întreprinderi devastate.

Agricultura continua să rămână ramura principală a economiei. Lipsa de pământ a țăranilor a impus statul la reforme. În anul 1921 a fost legiferată reforma agrară. În baza legii, se declarau expropriate suprafețele cultivate care depășeau 100 de hectare.

În câțiva ani economia a fost restabilită. România devine o mare producătoare și exportatoare de cereale, ocupând în anul 1938 al IV-lea loc în lume. Au crescut și suprafețele de culturi tehnice, în special de floarea-soarelui.

Industria, de asemenea, a cunoscut un progres, ale cărui ritmuri erau printre cele mai înalte în Europa. Necesitățile pieții interne, precum și cerințele de apărare a țării au determinat înfăptuirea unor măsuri de modernizare a principalelor ramuri industriale: alimentară, ușoară, metalurgică, de extracția cărbunelui și a petrolului.

După criza economică din anii 1929-1933, guvernul a dus o **politică protecționistă**: scăderea importului produselor ce puteau fi fabricate în țară, încurajarea producătorilor autohtoni etc. Drept rezultat, industria a început fabricarea de noi produse: aparate optice, tuburi de oțel, mărfuri de larg consum, locomotive. A crescut lungimea căilor ferate, s-au modernizat porturile.

Document

Între cele două războaie mondiale România a prezentat contrastul izbitor dintre o înapoiere adânc înrădăcinată, pe de o parte, și înflorirea, chiar dacă inegală, a industrializării și urbanizării, pe de altă parte. Structura sa economică și socială a păstrat în linii mari configurația de dincolo de război. Agricultură a rămas baza economiei țării și organizarea acesteia s-a schimbat prea puțin, în ciuda unei reforme agrare corespunzătoare. Marea majoritate a populației a continuat să trăiască la țară și să-și obțină venitul în primul rând din agricultură.

Keith Hitchins, istoric american

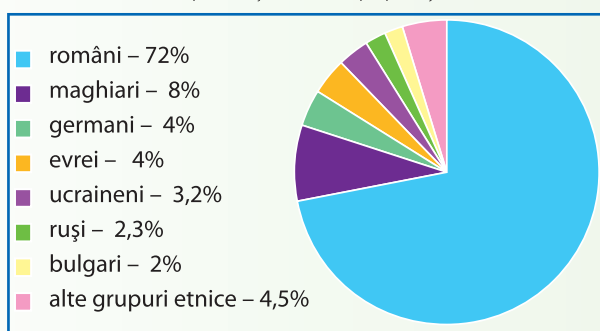
Minoritățile etnice în România

Până la 1918, românii reprezentau majoritatea absolută a populației Regatului României (circa 88,5%). Cea mai importantă minoritate erau evreii, care locuiau în special în orașele și târgurile din Moldova. Printre minoritățile de seamă se mai numărau bulgarii, turcii și găgăuzii din Dobrogea. După Marea Unire ponderea minorităților a crescut semnificativ. În Transilvania și Banat, alături de români locuiau un număr mare de maghiari, germani și evrei. În Bucovina erau foarte bine reprezentați ucrainenii și germanii, iar în Basarabia existau comunități importante de ucraineni, evrei, ruși, germani, bulgari și găgăuzi. Populația de altă origine etnică decât cea românească era concentrată în bună parte în orașe.

La fel ca în alte țări din regiune, în România autoritățile centrale au întâmpinat dificultăți în integrarea minorităților. Acest lucru se explică atât prin încercarea statului român de a afirma caracterul național românesc al noilor provincii, cât și prin tendințele revizioniste din mediul elitei unor grupuri etnice din provinciile alipite la România în 1918. Situațiile conflictuale au fost alimentate și de relațiile încordate cu statele vecine, în special cu Uniunea Sovietică și Ungaria. Cu toate acestea, minoritățile au continuat să aibă acces la educație în limba maternă, au existat foarte multe ziare în limbile minorităților și s-a dezvoltat o cultură proprie a grupurilor etnice importante. Înaintea celui de-al Doilea Război Mondial, odată cu intrarea în sfera de influență a Germaniei naziste, în România au fost limitate unele drepturi ale populației evreiești printr-o legislație discriminatorie. Evreii vor suferi foarte mult în special în timpul războiului.

? Stabilește ponderea minorităților etnice în România interbelică. Descrie situația acestora.

Componența etnică a populației României (1930)

Partide politice (1918-1938)

Denumirea partidului	Conducătorul	Caracteristica generală
Partidul Țărănesc	Ion Mihalache, Constantin Stere	Format în anul 1918. În 1926 fuzionează cu Partidul Național, creând astfel PNȚ. S-a afirmat ca alternativă de guvernământ.
Partidul Național Liberal	I. I.C. Brătianu, I.G. Duca, Gh. Tătărescu	A deținut poziția dominantă în viața politică a țării. A promovat în domeniul economic politica dezvoltării „prin noi înșine”, menită să înlăture dominația capitalului străin, asigurând progresul industriei pe baza resurselor de materii proprii și a brațelor de muncă din țară. În perioada de guvernare 1922-1926 a înregistrat succese remarcabile în dezvoltarea societății românești, eforturile guvernului lui I. Brătianu fiind îndreptate spre înfăptuirea unor reforme esențiale de organizare și consolidare a statului unitar.
Partidul Național Țărănesc	Iuliu Maniu, Ion Mihalache	Principala forță de opoziție a liberalilor pe parcursul perioadei interbelice. Doctrina economică era exprimată de lozinca „porților deschise”, care admitea accesul capitalului străin în economia țării. Atenția prioritară era acordată agriculturii. Au guvernat în anii 1928-1931 și 1932-1933, fără a reuși, în condițiile dificile ale crizei economice, să se afirme ca un partid eficient de guvernământ.
Partidul Comunist	Gheorghe Cristescu	Influența partidelor de stânga asupra vieții politice românești, spre deosebire de alte țări europene, cum ar fi Cehoslovacia, Bulgaria, Iugoslavia, a fost limitată. Partidul Comunist din România, dirijat de Internaționala Comunistă de la Moscova, a susținut acțiuni de subminare a unității statului român și, drept urmare, prin legea din 1924, a fost interzis. A activat în ilegalitate până în 1944.
Liga Apărării Naționale Creștine	A. C. Cuza	Constituită la Iași. Doctrina național-creștină propagată de această formațiune avea două componente principale: naționalismul și antisemitismul. A fuzionat în iulie 1935 cu Partidul Național Agrar, formându-se Partidul Național Agrar, președinte executiv fiind desemnat O. Goga, iar președinte de onoare – A. C. Cuza. Noul partid se pronunța pentru modificarea Constituției, întărirea puterii executive, creșterea personalului românesc la întreprinderi și instituții de stat, revizuirea cetățeniei acordate evreilor etc.
Mișcarea Legionară (Garda de Fier)	Corneliu Zelea Codreanu	O altă organizație extremistă, paramilitară național-fascistă. Fondată de discipolul lui A. C. Cuza – Corneliu Zelea Codreanu. Scopul ei principal a fost lichidarea regimului parlamentar democratic și instaurarea dictaturii totalitare. Autoritatea supremă era considerat Codreanu, care s-a numit pe sine „căpitan al legiunii”. În anul 1930 Legiunea Arhanghelului Mihail și-a luat denumirea de Garda de Fier, extinzându-și activitatea și practicând metode teroriste în lupta politică. În 1934 Garda de Fier își legalizează activitatea, fiind înregistrată ca partid sub numele „Totul pentru Țară”. Mulți intelectuali de seamă: Nae Ionescu, Radu Gyr, Mircea Eliade, fiind decepționați de politica partidelor de guvernământ, au susținut Garda de Fier, văzând în ea o forță capabilă să asigure consolidarea neamului românesc.
Frontul Renașterii Naționale	Regele Carol al II-lea	În scopul consolidării regimului său regele Carol al II-lea a format, în 1938, Frontul Renașterii Naționale, unica organizație politică ce avea dreptul la activitate legală. Conducător al FRN era regele. Cu toată propaganda desfășurată, acest partid nu a putut deveni o organizație politică eficientă. Regimul instaurat de Carol al II-lea a avut un caracter dictatorial și a durat până în septembrie 1940.

? Analizează activitatea partidelor politice din România în perioada interbelică.

? Stabilește problemele majore din viața politică a României în perioada interbelică.

Regele Ferdinand I Întregitorul (1865-1927) era numit „un bun român”, „rege al țăranilor”, „întemeietorul României Mari”. Rege al României între 1914 și 1927.

? **Exprimă-ți atitudinea față de personalitatea regelui Ferdinand pe baza epitetelor propuse și a informației cunoscute de tine.**

Carol al II-lea (1893-1953), rege al României (1930-1940). Cunoscut sub numele de Carol Caraiman, Carol este fiul cel mare al regelui Ferdinand al României și al soției sale, regina Maria. În urma anulării unei căsătorii cu fiica unui general român, Zizi Lambrino, se căsătorește cu principesa Elena din familia domnitoare a Greciei.

Evoluția monarhiei în România

Instituția monarhică în România a avut un rol important în viața societății, în special în cea politică.

După regele Carol I, decedat în anul 1914, tronul a fost moștenit de nepotul acestuia, Ferdinand. Încoronarea regelui Ferdinand I și a reginei Maria a avut loc în anul 1922 la Alba Iulia.

După moartea regelui Ferdinand în anul 1927, autoritatea instituției monarhice a fost subminată. Din cauza renunțării la tron a succesorului lui Ferdinand, Carol, rege a fost proclamat Mihai I, fiul lui Carol, în vârstă de numai 6 ani. S-a înstituit **regența**, care urma să guverneze statul cât timp regele era minor. Regența a provocat destabilizare în viața politică a statului. Instituirea acesteia submina regimul parlamentar democratic și pune în într-o stare dificilă monarhia.

În anul 1930 Carol II se reîntoarce de peste hotare, preluând puterea, susținut de unele partide politice. S-a produs **actul restaurației**, aprobată de ambele camere ale Parlamentului.

Instaurarea dictaturii personale în anul 1938 nu a consolidat autoritatea lui Carol II, care a fost nevoit să părăsească țara în anul 1940. La putere revine regele Mihai I. Este nevoit să plece și el peste hotare în anul 1947, sub presiunea comunistilor, care au acaparat puterea.

Mihai I, rege al României, născut în anul 1921. A fost suveran al României între 1927 și 1930, precum și între 1940 și 1947. Este stră-strănepot al reginei Victoria a Marii Britanii și văr de gradul trei al reginei Elisabeta a II-a. Mihai este una dintre ultimele figuri publice în viață din perioada interbelică.

Document

Regele Mihai I despre politica tatălui său Carol

„A fost omul epocii sale. În mare măsură a fost însă omul propriilor sale porniri și patimi. A dorit să conducă singur țara, dar nu trebuie să uităm că și epoca a cerut prezența unor asemenea conducători. Regele a făcut destule lucruri bune pentru cultura țării, în special a protejat artele...”

În politica internă a țării, aici s-au încurcat lucrurile. Dorind să conducă singur, dispensându-se definitiv de aportul partidelor politice, a făcut inutilă Constituția din anul 1923, una din cele mai democratice Constituții europene. Constituția realizată la repezeală (1938) n-a folosit nici pe departe dezvoltarea dialogului.

E drept că și în anii aceia mulțimea opiniilor politice începuse să deranjeze. Era un reflex al politicii europene, care opta în mod inadmisibil pentru dictaturi. Când lucrurile s-au complicat pe plan internațional, tatăl meu, regele Carol II, n-a mai avut pe cine să se rezeme în interior.”

? **Prezintă rolul monarhiei în viața politică a României interbelice.**

AUTOEVALUARE

Știu:

- Care erau particularitățile evoluției societății românești în perioada interbelică?
- Ce consecințe a avut reforma agrară din anul 1921 asupra evoluției economiei României?

Demonstrez că pot:

- Caracterizează specificul dezvoltării societății românești în perioada interbelică.
- Analizează cauzele confruntării dintre forțele democratice și cele ale lui Carol al II-lea.

Acționăm împreună:

- Stabilește relația cauzală dintre conflictele politice și instituirea dictaturii regale. Determină ce ar fi trebuit, în opinia ta, să întreprindă politicienii pentru a nu permite instaurarea dictaturii în România.

9

Specificul dezvoltării Basarabiei în cadrul României (1918-1940)

Începând cu 27 martie 1918 și până la 28 iunie 1940, pământul dintre Prut și Nistru (Basarabia) a fost parte componentă a Statului național Român. În această perioadă Basarabia a cunoscut o dezvoltare specifică, de la lichidarea influențelor Imperiului Rus la crearea unor condiții favorabile pentru integrarea națională.

Reamintește-ți

- În ce constă specificul dezvoltării Basarabiei în componența Imperiului Rus?
- Care au fost deciziile Sfatului Țării la 27 martie 1918?

Dicționar

- **Împroprietărire** – a atribui cuiva drepturi de proprietate asupra unui teren, asupra unei locuințe.
- **A expropria** – a trece o proprietate (teren, construcție) a unei persoane fizice sau juridice în proprietatea statului pentru nevoi de interes public (prin acordarea unei despăgubiri).

Cronologie

- **27 martie 1918** – declarația Sfatului Țării de unire a Basarabiei cu România
- **27 noiembrie 1918** – dizolvarea Sfatului Țării
- **1925** – Legea pentru unificare administrativă
- **1938** – Legea ocrotirii muncii naționale

În perioada interbelică orașul Chișinău a cunoscut o dezvoltare radicală, în special construcția de case administrative și locuințe, străzi și gări, locuri de agrement.

După Marea Unire din 1918, guvernul României și-a concentrat atenția asupra refacerii economiei distruse de război, a integrării în cadrul statului român a provinciilor: Basarabia, Bucovina și Transilvania. Situația în Basarabia a fost reglementată prin Declarația de la 27 martie 1918, care îi asigura o autonomie politică și administrativă. Organul suprem de cărmuire a fost **Sfatul Țării**, în atribuția căruia era votarea bugetelor locale, controlul asupra organelor de zemstvă și ale administrației orașenești, numirea administrației locale.

La 27 noiembrie 1918, după o reorganizare politică internă, Sfatul Țării s-a dizolvat. A fost lichidat și Consiliul Directorilor Generali, păstrându-se însă directoratele pentru domeniile respective ale administrației locale. În următorii ani au fost efectuate reformele de unificare a noilor provincii în cadrul statului român, realizate definitiv prin **Legea pentru unificare administrativă** din 14 iulie 1925, adoptată în corespundere cu prevederile Constituției (1923). Conform Legii, se instituia organizarea unitară a României, anulându-se deosebirile ce existau în administrarea fiecărei provincii. Teritoriul României era organizat în 72 de județe (în frunte cu prefectul), comune urbane și rurale (în frunte cu primarul). Basarabia era împărțită în 9 județe: Hotin, Bălți, Soroca, Orhei, Lăpușna, Tighina, Cahul, Cetatea Albă și Ismail.

Un rol important pentru Basarabia a avut **Legea ocrotirii muncii naționale** din 1938, care obliga întreprinderile să angajeze cu preponderență populația autohtonă.

Strada Alexandru cel Bun din Chișinău în perioada interbelică

Specificul dezvoltării social-economice a Basarabiei

În economia Basarabiei rolul principal era deținut de agricultură, care avea un pronunțat caracter cerealier. Față de perioada de până la Unire, au crescut suprafețele însămânțate cu porumb. Vița-de-vie era o cultură tradițională și profitabilă. Multe localități s-au specializat în pomicultură. Basarabia producea circa un sfert din cantitatea de fructe și struguri exportate din țară. Un loc deosebit îl ocupa creșterea vitelor.

Populația rurală în Basarabia alcătua 87%, față de 79,9% pe întreaga Românie. Cel mai mare centru economic era Chișinău (peste 100 de mii de locuitori), fiind depășit doar de București (aproximativ 640 de mii de locuitori).

În urma reformei agrare din anul 1921, au fost declarate expropriate 80% din pământurile moșierești. În Basarabia reforma a avut anumite particularități. La Chișinău a fost creată o instituție de stat, numită „Casa Noastră”, care se ocupa cu organizarea și administrarea lucrărilor de expropriere și împrumut. Țăranii au primit pământ, restituind treptat statului sume de răscumpărare.

În județele din sudul Basarabiei erau repartizate loturi de colonizare. Asemenea loturi primeau țăranii din localitățile unde suprafața de teren necesară pentru împrumut era insuficientă.

Document

Războiul mondial a lovit puternic atât economia României, cât și cea a Basarabiei. Orientarea economică antebelică și caracterul economic agrar al economiei basarabene au afectat puternic redresarea economică a provinciei, redresare sesizabilă în restul României, începând cu anul 1923. Ruperea definitivă a legăturilor economice, comerciale și de transport cu Rusia, tarifele ridicate în calea realizării mărfurilor din Basarabia pe piețele românești și europene, precum și caracterul îngust, unilateral al pieții basarabene au avut un rol hotărâtor asupra evoluției nefaste a economiei basarabene în cadrul României întregite.

O. Țicu, *Relațiile româno-sovietice în perioada interbelică*

? **Formulează caracteristicile situației economice a Basarabiei după 1918.**

Precizează cauzele evoluției lente a economiei Basarabiei după 1918.

Minoritățile etnice în Basarabia

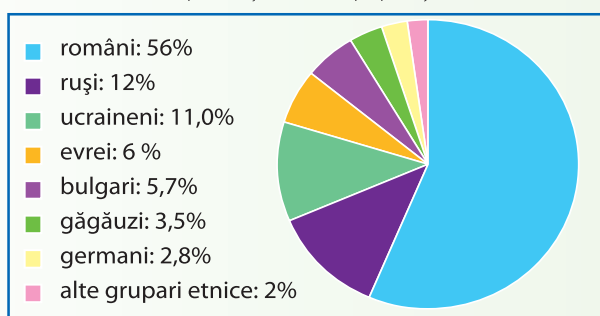
Potrivit recensământului din 1930, în Basarabia locuiau cca 2 mil. 850 mii persoane, dintre care peste 1 mil. 600 mii erau români. În orașe, în special în centrul și nordul Basarabiei, era foarte însemnată populația evreiască. La fel ca și în restul României, în anii dinaintea declanșării, dar mai ales în timpul războiului, evreii au fost supuși unor politici discriminatorii. După ocuparea Basarabiei de către Uniunea Sovietică, în toamna anului 1940, germanii basarabeni au fost strămutați în Germania și teritoriile poloneze ocupate, în urma unei înțelegeri dintre cel de-al Treilea Reich și URSS.

În România au existat multiple aspecte pozitive privind legislația, spiritul de toleranță și concurența dintre români și minoritari. În același timp s-au înregistrat și deficiențe în funcționarea regimului democratic. Acestea au alimentat adesea extremismul politic și au amplificat stările de tensiune în rândul românilor și minoritarilor.

Situația grupurilor etnice minoritare din Basarabia a fost asemănătoare cu aceea a minorităților din alte provincii alipite la România în 1918. Unele minorități au profitat imediat de pe urma unirii Basarabiei cu România, de pildă germanii basarabeni, pe care autoritățile ruse intenționau să îi deporteze în 1916-1917 în Siberia. În toată perioada interbelică, statul român a încercat să lichideze urmările rusificării populației românești din timpul dominației țariste. Unele dintre măsurile luate au fost interpretate de către minorități ca discriminatorii (de pildă introducerea limbii române în școli). Basarabia a reprezentat în acei ani locul de refugiu pentru mulți cetățeni sovietici, dornici de a evada din statul comunist de la est de Nistru. Aici a existat o presă a minorităților (în limbile rusă, germană, idiș) și organizații culturale și profesionale ale acestora.

? **Prezintă situația minorităților etnice din Basarabia în perioada interbelică.**

Componența etnică a populației Basarabiei (1930)

STUDIU DE CAZ

Viața politică în Basarabia interbelică

Procesul de consolidare a României s-a caracterizat și prin participarea partidelor din provinciile unite la viața politică a țării. Printre cele mai de vază personalități care și-au adus contribuția la consolidarea sistemului politic în Basarabia au fost: P. Halippa, I. Inculeț, I. Pelivan, D. Ciugureanu.

În august 1918, în Basarabia este fondat Partidul Țărănesc, în frunte cu P. Halippa. Programul partidului prevedea împărțirea tuturor pământurilor moșierești, egalitatea cetățenilor în fața legii, votul universal pentru bărbați și femei, îmbunătățirea condițiilor de muncă și trai ale muncitorilor salariați.

Membrii PȚ (P. Halippa, I. Inculeț, I. Pelivan, D. Ciugureanu) au asigurat majoritatea în locurile rezervate Basarabiei în Adunarea Deputaților și în Senatul României. Cele mai multe formațiuni politice din Basarabia au fuzionat cu partidele politice din Vechiul Regat. În anul 1920 gruparea din PȚ condusă de Niță a fuzionat cu Liga Poporului, cea condusă de P. Halippa a aderat la Partidul Țărănesc, iar a treia grupare, condusă de I. Inculeț, s-a unit în anul 1923 cu Partidul Național Liberal. O evoluție similară a avut și Partidul Democrat al Unirii din Bucovina, în frunte cu I. Nistor. Aceste fuziuni au asigurat în anii următori o largă participare la guvernarea României. În Basarabia, în anii 30 crește ponderea partidelor de dreapta. La alegerile din 1937 cuziștii au obținut în Basarabia 22,3% din voturile electoratului.

? Demonstrează actualitatea cerințelor din programul Partidului Țărănesc pentru perioada dată.

Familie de basarabeni în perioada interbelică

Ion Inculeț (1884-1940), om politic român, președintele Sfatului Țării, ministru, membru titular (din 1918) al Academiei Române. Este înmormântat în Biserica Sfântul Ioan Botezătorul din Bârnova, aflată la periferia municipiului Iași.

Pantelimon Halippa (1883-1979), publicist și om politic român, militant pentru unirea Basarabiei cu România. A fost membru al Sfatului Țării, care a votat Unirea în 1918. A ocupat funcții de ministru în diferite guverne din România.

Document

Din **Procesul-verbal de constituire a Partidului Țărănesc din Basarabia**, 17 august 1918

Declarăm că, față de începuturile făcute în unele județe din țară, ne constituim în Partid Țărănesc.

Întelegem prin Partid Țărănesc un partid nou, cu structură socială țărănească - țărănimea organizată politiceste.

Cu program care să fie expresia nevoilor ei văzute în lumina timpului și potrivit cerințelor neamului românesc unit. Partid nou, cu moravuri noi politice - care nu exclude, ci, din contra, solicită colaborarea cu muncitorii orașelor și cheamă la conducere pe intelectuali neînregimentați în vechile partide oligarhice.

Programul partidului va cuprinde în mod firesc realizarea integrală a aspirațiunilor și nevoilor țărănimii române:

a) Intrarea tuturor moșilor în mâinile țăranilor care le muncesc, pe prețuri care să le înlesnească, iar nu să le îngreueze înstrăinarea lor.

b) Restabilirea vechilor drepturi ale țăranilor la păduri și islazuri.

c) Subsolul proprietatea statului: adică toate minele de orice fel, cărbuni, sare, păcură, să fie ale statului.

d) Reforma administrativă plecând de la autonomia comunei rurale cu buget suficient și neciuntit de stat și continuând cu plasa, județul și provincia ca unități administrative autonome.

? Analizează documentul. Selectează ideile care demonstrează protejarea intereselor țărănimii.

Industria Basarabiei în perioada interbelică

Pe parcursul întregii perioade interbelice, producția industrială în Basarabia a ocupat un loc neînsemnat. Dezvoltarea industriei regiunii era îndreptată mai mult spre satisfacerea necesităților locale.

Ramurile principale ale industriei erau: industria morăritului, a spirtului, a zahărului, a uleiului vegetal, a postavului țărănesc, a pielii și a fabricării uneltelor agricole. În anul 1930, în provincie funcționau 220 de întreprinderi, cele mai multe se găseau în Chișinău și Bălți. Criza economică mondială a lovit și economia Basarabiei din cauza supraproducției. Numai în Chișinău au fost închise 163 de întreprinderi. A scăzut volumul producției industriale a Basarabiei, care constituia, în anul 1937, doar 1,7% din totalul producției industriale a României.

În perioada 1918-1939 s-au construit peste 600 km de șosea națională și circa 200 km de șosele regionale. Dar rețeaua de căi ferate și de drumuri în Basarabia nu corespundea necesităților comerțului intern și extern. Lipsa de investiții și credite, insuficiența unor măsuri bine orientate din partea statului au determinat nivelul scăzut al industriei Basarabiei.

Document

Industria Basarabiei a cunoscut un mod colonialist de organizare: o bună parte din întreprinderile industriale de aici funcționau în mod dependent, ca un fel de anexe ale marilor uzine de peste Nistru, cu menirea de a prelucra anumite materii brute în semifabricate destinate metropolelor industriale pentru o fabricare definitivă. La aceasta se adaugă și faptul că în condițiile lipsei de resurse proprii, industria Basarabiei se afla în dependență de materia primă și combustibilul din Est.

O. Țicu *Relațiile româno-sovietice în perioada interbelică*

? **Formulează specificul industriei basarabene.**

Știu:

- Ce factori au determinat dezvoltarea economică a Basarabiei în componența României?
- De ce Partidul Țărănesc din Basarabia a avut o influență majoră asupra electoratului anume în perioada de după Primul Război Mondial?

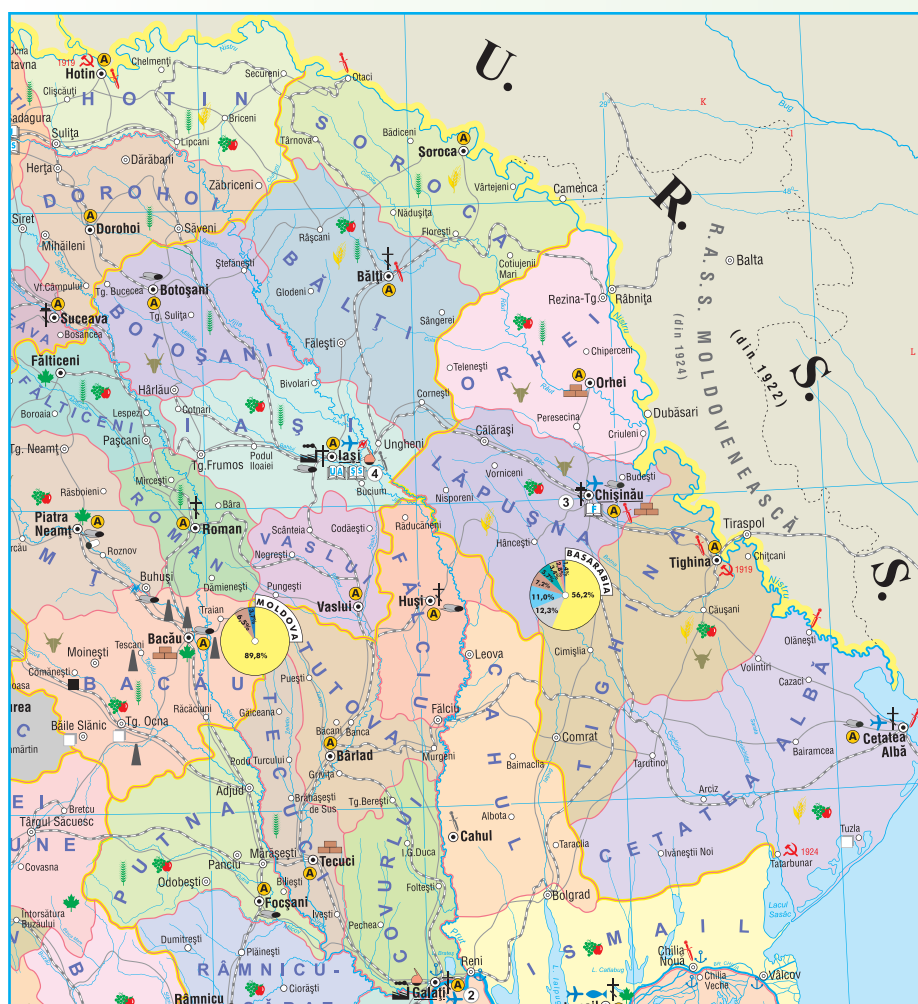
Demonstrez că pot:

- Identifică progresele și limitele evoluției Basarabiei în cadrul României Mari.

Aționăm împreună:

- Formulează o concluzie despre specificul evoluției social-economice și politice a Basarabiei în perioada interbelică. Prezintă această concluzie colegilor de clasă.

? **Comentează, cu ajutorul hărții, organizarea administrativă a Basarabiei în perioada interbelică.**

În anii 1920 URSS a întreprins măsuri în vederea constituirii unei formațiuni statale în raioanele din stânga Nistrului. Noua republică sovietică, RASS Moldovenească, urma să contribuie la bolșevizarea regiunii din stânga Nistrului, iar în momentul oportun să revoluționeze întreaga situație din Balcani.

Reamintește-ți

- Care era situația pământurilor din stânga Nistrului la începutul anilor 1920?
- Ce ideologie promovau bolșevicii în URSS?

Dicționar

- **Autonomie** – drept (al unui stat, al unei regiuni) de a se administra singur, în cadrul unui stat condus de o putere centrală.
- **Deznaționalizare** – politică prin care se urmărește ca un grup etnic sau un popor să-și piardă particularitățile, caracterul național
- **Culac** – termen folosit în limbajul politic sovietic, cu care erau numiți țăranii relativ bogați, chiaburii

Cronologie

- **12 octombrie 1924** – formarea RASS Moldovenești
- **1925** – adoptarea Constituției RASS Moldovenești
- **1932** – prin decizia Comitetului regional moldovenesc de partid al PC (b) din Ucraina limba moldovenească trece la grafia latină.
- **1938** – Comitetul regional moldovenesc de partid al PC (b) din Ucraina interzice utilizarea grafiei latine pe teritoriul RASSM, substituind-o cu cea chirilică.

Tobultoc, Kotovski și Ursu – capii lumii interlope din capitala guberniei Basarabia. În anul 1924 ei au devenit unii dintre autorii creării RASSM.

Formarea RASSM

Concomitent cu procesul de consolidare a organelor sovietice în raioanele din stânga Nistrului, după războiul civil s-au întreprins măsuri în vederea constituirii unei noi formațiuni statale. Ideea de a forma o republică autonomă a fost înaintată de către un grup de comuniști în frunte cu Gr. Kotovski, A. Nicolau, P. Tkacenko, Al. Bădulescu, A. Zalic într-un memoriu prezentat conducerii bolșevice de la Moscova.

RASS Moldovenească (Republica Autonomă Sovietică Socialistă Moldovenească) a fost o entitate teritorială „autonomă” creată de autoritățile sovietice în componența Ucrainei la 12 octombrie 1924. Capitala RASSM a devenit Balta (până în 1928), Bârzula (1928-1929), apoi Tiraspol (1929-1940). Această republică includea 11 raioane: 6 în regiunea transnistreană de astăzi a R. Moldova (Camenca, Râbnița, Dubăsari, Grigoriopol, Slobozia și Tiraspol), plus 5 din actuala regiune Odesa din Ucraina (Balta, Bârzula, Ocele Roșii, Crutâi, și Ananiev).

În baza Constituției RASSM adoptate în anul 1925, puterea legislativă era exercitată de Comitetul Executiv Central, iar organul executiv era Consiliul Comisarilor Poporului (Sovnarcom).

RASS Moldovenească a fost creată în scopul realizării planurilor expansioniste ale URSS. Republica a evoluat din 1924 până în 1940 în direcția limitării treptate a caracteristicilor proprii unei formațiuni statale, devenind o simplă regiune a Ucrainei. Regiunea a cunoscut aceleași procese social-economice și politice ca și întreaga Uniune Sovietică: industrializare, colectivizare, revoluție culturală.

? [Describe procesul de creare a RASS Moldovenești.](#)

Harta RASSM în anul 1940

? **Analizează harta RASS Moldovenești. Formulează o concluzie despre teritoriul RASSM.**

Document

Memoriu cu privire la necesitatea creării RASSM

...Crearea acestei republici va genera o serie întreagă de consecințe de ordin intern (din punct de vedere al intereselor nemijlocite ale URSS) și internațional.

Republica Moldovenească ar putea juca același rol de factor politico-propagandistic pe care îl joacă Republica Belarusă față de Polonia și cea Carelă – față de Finlanda. Ea ar putea focaliza atenția și ar crea pretexte evidente în pretențiile alipirii la Republica Moldovenească a Basarabiei. Din acest punct de vedere, devine imperioasă necesitatea de a se crea anume o republică socialistă și nu o regiune autonomă în componența URSS. Unirea teritoriilor de pe ambele maluri ale Nistrului ar servi drept breșă strategică a URSS față de Balcani, pe care URSS le-ar putea folosi drept cap de pod în scopuri militare și politice.

Moscova, 4 februarie 1924

? **Extrage, din text, scopurile creării RASSM.**

Document

Hotărârea Biroului politic al Comitetului Central al Partidului Comunist (bolșevic) din Rusia "Despre RASS Moldovenească"

29 iulie 1924

a) A considera necesar, în primul rând din considerente politice, organizarea populației moldovenești într-o republică autonomă aparte în componența RSS Ucrainene și a propune CC al PCU să elaboreze directivele corespunzătoare organelor sovietice ucrainene.

b) A propune Comitetului Central al Partidului Comunist din Ucraina, timp de o lună, de a face o comunicare în Biroul politic al Comitetului Central al Partidului Comunist (bolșevic) din Rusia despre starea lucrurilor privitor la organizarea Republicii Autonome Moldovenești.

? **Despre ce considerente politice este vorba în text?**

Document

M. Bruhis despre crearea RASSM

După eșuarea conferinței sovieto-române în problema Basarabiei, la Viena, în martie-aprilie 1924, în URSS se luau măsuri, în ritm alert, pentru crearea pe teritoriul Ucrainei, a unei amenințări permanente împotriva Statului Român – Republica Autonomă Moldovenească... Crearea pe teritoriul URSS a unei republici moldovenești nu urmărea grija față de populația moldovenească din stânga Nistrului, ci dezideratul de creare a unei astfel de formațiuni statale să se poată vorbi despre legăturile acestora cu Basarabia, putându-se, prin urmare, pretinde și lansa lozinca reunirii acestora cu RASSM.

Document

...În pornirea dictaturii bolșevice de a întemeia o lume nouă, bazată pe criterii de clasă și pe ura de clasă, fostei RASS Moldovenești i s-a rezervat un rol aparte.

... Deși prezentată ca o entitate de stat autonomă, RASS Moldovenească a fost, în realitate, un „cap de pod” în planurile expansioniste sovietice, evoluând din 1924 până în 1940 spre îngustarea drastică a caracteristicilor proprii unei pretense entități de stat, spre statutul unei regiuni obișnuite a Ucrainei Sovietice.

Din *Raportul analitic al Comisiei pentru studierea și aprecierea regimului comunist totalitar din R. Moldova, 2010*

? **Comentează rolul RASS Moldovenești în planurile Uniunii Sovietice.**

Experimentele bolșevice în RASS Moldovenească

În RASS Moldovenească, **colectivizarea agriculturii** a fost un proces organizat ca în regiunile din Ucraina. Peste 2.000 de familii de **culaci** au fost deportate în regiunile îndepărtate ale URSS. O parte din țărani au avut de suferit în timpul foametei din anii 1932-1933.

În timpul foametei, mii de locuitori au încercat să fugă peste Nistru, în ciuda primejdiei de a fi împușcați de grăniceri. Pe 23 februarie 1932, numai lângă satul Olănești au fost împușcați 40 de „fugari”. Partea sovietică a afirmat că cei care au murit au fost „elemente chiaburești cucerite de propaganda burgheză”.

În regiune s-a produs industrializarea de tip stalinist, au fost aduși muncitori, cadre tehnice și învățători din toate republicile sovietice. În 1938, din 14.300 de muncitori industriali, doar aproximativ 600 erau moldoveni. Au fost construite și reconstruite întreprinderi ale industriei alimentare. S-au pus bazele industriei materialelor de construcție, au fost explorate numeroase cariere de extragere a pietrei. În anul 1939 funcționau circa 340 de întreprinderi și ateliere meșteșugărești, toate fiind proprietate a statului.

Colectivizarea și industrializarea în RASS Moldovenească, ca și în alte republici sovietice, s-a realizat cu ritmuri accelerate dictate de conducerea bolșevică, cu mijloace colectate de la țărani și muncitori, prin eforturile istovitoare ale acestora.

? **Determină principalele schimbări în RASSM ca urmare a politicii social-economice a bolșevicilor în regiune.**

Document

De la o vreme guvernul comunist al republicii a dispus ca moldovenii să fie deportați treptat în Siberia și în regiunea Arhanghelsk din nordul Rusiei, unde nu-i așteaptă decât moartea. Aceasta nu este decât aducerea la îndeplinire a planului infernal sovietic de a extermina completamente această populație neadaptabilă comunismului.

... Nu putem să închidem ochii și urechile, să ne astupăm gurile și să rămânem surzi și muți la țipetele de groază mortală și de ultima disperare ale moldovenilor transnistreni, care mor cu sutele și miile sub gloanțele mitralierelor și sub loviturile de baionete ale hunilor din Uniunea Sovietică...

Din *Memoriul românilor transnistreni înaintat Ligii Națiunilor*, martie 1932

Represiunile staliniste

În procesul construirii socialismului regimul sovietic a promovat politica unor represiuni crunte, care a atins punctul culminant în anii 1937-1938. Pentru fiecare republică și regiune din URSS erau stabilite anumite cote atât pentru cei care urmau să fie împușcați, cât și pentru cei care urmau să fie internați în lagăre. Constituirea, în 1937, a **troicilor** speciale a reprezentat o continuare a activității acestor instituții represive organizate în Uniunea Sovietică încă din anul 1929. Victimele erau împărțite în două categorii: în prima intrau cei care trebuiau împușcați imediat, în a doua – cei care trebuiau arestați sau trimiși în lagăre. Printre acuzațiile neîntemeiate și absurde, aduse persoanelor arestate sunt trecerea clandestină a frontierei în Basarabia, întreținerea unei corespondențe cu rudele apropiate, chiar și cu cele de gradul întâi, aflate pe malul drept al Nistrului, spionaj în favoarea României etc. Locuitorilor din satele de pe malul Nistrului sau din vecinătatea sa imediată, de regulă, li se incrimina intenția de a emigra ilegal în România sau elogiarea modului de viață din această țară.

În RASSM, printre primii au fost supuși represiunilor adepții și promotorii grafiei latine, scriitorii, colaboratorii Editurii de Stat, redactorii de ziare: S. Lehttir, T. Malai, D. Milev, N. Cabac, N. Marcov, R. Sănduță, M. Gruman ș.a. Valul de represiuni a cuprins și conducerea de vârf a republicii, din care făceau parte Gr. Starii – președintele Consiliului Comisarilor Poporului, E. Voronovici – președintele Comitetului Executiv Central al RASSM și alții.

Execuție, 1937, or. Tiraspol

Politica culturală

În pofida scopurilor urmărite de autoritățile sovietice, crearea RASSM a constituit un factor important pentru dezvoltarea culturii naționale a populației românești din stânga Nistrului. Până la 1917, în condițiile dominației țariste, în regiune nu existau școli cu predare în limba română. Intellectualitatea, puțin numeroasă, și funcționarii organelor administrative aveau studii obținute în școli rusești, cadrul de utilizare a limbii române fiind redus. În 1924, dintre cei 638 de învățători, doar 11 erau moldoveni. După formarea republicii s-au înfăptuit transformări pozitive în domeniul învățământului, cuprinzând: crearea școlilor cu predare în limba națională, înființarea de instituții pentru pregătirea cadrelor necesare economiei și dezvoltării culturii. La aceasta au contribuit Institutul Învățământului Public din Tiraspol, Institutul Învățătoresc din Balta, școlile agricole și cele tehnico-profesionale. Organele de stat au depus eforturi pentru crearea unei baze editoriale și pentru largirea sferei de influență a „limbii moldovenești” în instituțiile publice.

La răspândirea limbii naționale a contribuit editarea, începând cu 1 mai 1924, a ziarului „Plugarul roș”, numit mai târziu „Moldova socialistă”, printre colaboratorii căruia au fost un șir de scriitori și publiciști: Toader Malai, Nistor Cabac, Dumitru Milev, Nichita Marcov. Unii scriitori au încercat să pună în discuție originea moldovenilor, valorificarea moștenirii clasice, contribuind la menținerea conștiinței naționale a românilor transnistreni. În acest context pot fi menționate cartea lui Dumitru Milev „Stănescu” și articolul lui Samuil Lehtjir „Vlăhuță”.

Nistor Cabac (1913-1937)

- ?** Enumeră aspectele pozitive ale politicii culturale.
Apreciază atitudinea personalităților din domeniul culturii față de promovarea valorilor culturale.

Problematica limbii în RASSM

Liderii RASS Moldovenești se conduceau de politica de creare a unei „limbi moldovenești” distincte de limba română, pentru „a feri moldovenii din regiune de influența culturii românești”. Astfel a apărut teoria „limbii moldovenești”, care pretindea că moldovenii sunt o națiune diferită de români. Această teorie a devenit ulterior o ideologie oficială promovată de partidul comunistilor în RSS Moldovenească.

În 1937, intelectualii români și activiștii comuniști de etnie română din RASSM au fost acuzați de către autoritățile sovietice că sunt spioni și organizează sabotaje. Aproape toate aceste persoane au fost îndepărtate din funcțiile publice, deportate sau executate. În anul 1938 limba „moldovenească” a revenit la alfabetul chirilic.

Document

Exemplu de „limbă moldovenească” din anii '20 (transpusă în alfabet latin): „De-amu v-o două luni di zăli, dicînd „Plugaru Roș” își lunjește discusiia dispri orfografia moldovineascî, mai întîii trebui di spus cî sfada merji nu dispri limba moldovineascî, dar dispri orfografii, adică dispri sâmnuijera sunitilor cari sînt în limba jii moldovineascî”.

(Pavel Chior, comisar al poporului pentru învățământ în RASS Moldovenească, în broșura „Despre ortografia moldovenească”, Tiraspol, 1929)

- ?** Analizează textul. Demonstrează denaturarea limbii române în procesul de creare a limbii noi moldovenești.

AUTOEVALUARE

Știu:

- Cum a influențat instaurarea regimului bolșevic societatea din stânga Nistrului?
- Ce acțiuni au fost întreprinse de autoritățile sovietice în scopul creării limbii moldovenești?

Demonstrez că pot:

- Determină ce scopuri urmăreau autoritățile sovietice prin constituirea unei formațiuni statale în stânga Nistrului.

Acționăm împreună:

- Imaginează-ți că ești un martor ocular al evenimentelor din anii 1920-1930 din RASS Moldovenească.
- Descrie politica culturală din RASSM.

Relațiile sovieto-române și sistemul de alianțe al României în perioada interbelică

În perioada interbelică guvernul sovietic, promovând în continuare politica tradițională imperială a Rusiei țariste, a înaintat de nenumărate ori României cerințe să-i fie cedată Basarabia. Tratatul s-a purtat la Genova (1922), Viena (1924), Londra (1933), dar nu s-au soldat cu o înțelegere între sovietici și români.

Reamintește-ți

- În ce constă esența problemei Basarabiei?
- Care erau obiectivele ideologice ale bolșevicilor?

Dicționar

- **Sferă de influență** – spațiul geografic format din colonii sau state asupra cărora își exercită influența o mare putere.
- **Asistență mutuală** – înțelegere politico-militară între două sau mai multe state pentru apărarea comună împotriva unui atac armat.

Cronologie

- **1921** – constituirea Micii Înțelegeri
- **1924** – Conferința de la Viena
- **1929** – semnarea Protocolului de la Moscova
- **1934** – constituirea Înțelegerii Balcanice
- **1936** – parafarea Tratatului de asistență mutuală sovieto-român

Jean Louis Barthou, ministrul francez al afacerilor străine, pronunță un discurs în Aula Academiei Române, cu ocazia proclamării sale ca membru de onoare. Printre personalitățile prezente la ceremonie s-au numărat Nicolae Iorga, Nicolae Titulescu, Dimitrie Gusti.

22 iunie 1934, București

Relațiile sovieto-române în perioada interbelică au fost complicate din cauza problemei Basarabiei. URSS nu a recunoscut unirea Basarabiei cu România.

Negocieri între statul sovietic și statul român au avut loc la Genova, la Tiraspol și la Odesa. Dar tratative sovieto-române serioase s-au desfășurat la **Conferința de la Viena** din martie 1924. Discuțiile se axau exclusiv pe *problema Basarabiei*.

Delegația română în frunte cu Constantin Langa-Rășcanu propunea stabilirea unor relații de bună vecinătate și recunoașterea frontierei pe Nistru. Delegația sovietică dorea cu orice preț să obțină Basarabia, de aceea relațiile dintre aceste state s-au înrăutățit.

La sfârșitul anilor 1920 apar unele semne de îmbunătățire a relațiilor româno-sovietice. În anul 1929 România a semnat **Protocolul de la Moscova**, care prevedea punerea în aplicare a Pactului Briand-Kellogg, prin care se condamna războiul ca mijloc de rezolvare a litigiilor dintre state.

În anul 1933, din cauza politicii agresive a naziștilor germani în Europa, România a semnat la Londra **Convenția pentru definirea agresiunii**, la elaborarea căreia au participat diplomatul sovietic M. Litvinov și diplomatul român N. Titulescu. Aceasta a contribuit la stabilirea relațiilor diplomatice între cele două state la 9 iunie 1934.

Punctul culminant al relațiilor dintre România și URSS l-au constituit negocierile purtate de N. Titulescu și M. Litvinov în anul 1936 la **Montreux** (Elveția), privind semnarea unui **pact** de asistență mutuală. Protocolul prevedea respectarea integrității teritoriale a celor două state și ajutor reciproc în caz de agresiune. Dar tratatul nu a fost semnat din cauza politicii ostile sovietice.

Problema basarabească în relațiile româno-sovietice în anul 1924

Nefiind de acord cu pierderea Basarabiei, guvernul sovietic a întreprins acțiuni vădit dușmănoase în scopul destabilizării situației din Basarabia. Din inițiativa Internaționalei Comuniste, dirijate de Moscova, în Basarabia au fost organizate o serie de rebeliuni, printre care și cea de la Tatarbuniar din septembrie 1924. Această acțiune violentă a fost pregătită și inspirată pe teritoriul URSS și apoi exportată în sudul Basarabiei. Răscoala s-a produs într-o regiune unde, drept rezultat al politicii țariste de colonizare, au avut loc modificări demografice, și românii erau mai puțini numeric decât alte naționalități. În octombrie 1924 sovieticii au creat în stânga Nistrului RASS Moldovenească, urmărind prin aceasta scopul de a redobândi Basarabia.

În următorii ani interesele geopolitice ale sovieticilor în regiune, precum și caracterul revoluționar distructiv al propagandei bolșevice au transformat destul de rapid problema Basarabiei din una internă, a statului român, în una internațională.

? **Demonstrează prin exemple concrete că problema basarabească avea, în perioada interbelică, un caracter complex.**

? **Confruntă interesele URSS și ale României cu referire la Basarabia.**

Document

Despre problema Basarabiei

Ca un zid de baraj stă problema Basarabiei între România și U.R.S.S.: românii cer stabilirea frontierei pe Nistru, recunoscută deja de Franța și Anglia; rușii însă declară că nu pot renunța la teritoriul Basarabiei fiindcă, după cum s-a pronunțat într-una din notele sale diplomatul Cicerin, întregul popor rus ar condamna o asemenea renunțare. ...Aici este slăbiciunea mentalității rusești și nu e greu de constatat că în cearta asupra frontierei Prutului sau Nistrului nu e vorba de teritoriul Basarabiei, ci de gura Dunării, de lărgirea accesului la Marea Neagră și de străbaterea spre sud, tendințe de care țarismul, de generații, nu s-a lăsat.

*Extras din ziarul austriac
Neue Freie Presse (aprilie 1924)*

? **Formulează poziția ziaristului occidental față de problema Basarabiei.**

Document

Partea sovietică: ...Guvernul sovietic insistă asupra soluționării problemei esențialmente litigioase, adică a problemei Basarabiei, pe calea unui referendum al populației basarabene, organizat în mod legal și în condițiile care să garanteze deplina libertate și caracterul normal al voinței sale.

Partea română: ...Delegația sovietică prezintă propunerea de plebiscit ca conformă politicii urmate în mod sistematic de guvernul Uniunii Sovietice care l-au precedat.

Delegația română nu a văzut totuși că guvernele acestea ar fi întrebuințat referendumul ca mijloc de rezolvare a dificultăților politice. Nu prin acest mijloc guvernele sovietice și-au instaurat puterea lor și această observație este hotărâtoare pentru această problemă.

*Din Documentele Conferinței
sovieto-române, Viena, 27 martie 1924*

? **Compară cele două căi de soluționare a problemei Basarabiei enunțate la Conferința de la Viena.**

Document

I. Stalin cu privire la problema Basarabiei

Ideea soluționării chestiunii basarabene prin forța armelor, oprind în același timp orice activitate împotriva Poloniei, cred că este cea mai bună metodă care să dea rezultate în politica de «influență a Rusiei». Dacă Basarabia va fi propagandistic pregătită pentru unirea cu R.A.S.S. Moldovenească și dacă se va depune efort necesar, ocuparea acestei provincii de către Armata Roșie poate fi realizată cu rapiditate. Sugerez planul alăturat și confruntarea lui de către Biroul politic...

Document

Din instrucțiunile privind punctul de vedere al guvernului român (martie 1924)

Pentru stabilirea raporturilor de bună vecinătate între cele două țări, veți arăta, la început, că asemenea raporturi nu există fără fixarea graniței; or, fixarea graniței înseamnă recunoașterea Unirii Basarabiei, care este și trebuie să fie a noastră, astfel că asupra acestei chestiuni nu mai încapă nici o discuție.

? **Formulează esența problemei basarabene.
Evidențiază căile de soluționare a problemei basarabene din perspectiva URSS și a României.**

STUDIU DE CAZ

Nicolae Titulescu

(1882-1941), diplomat și om politic român. Începând din anul 1921, a funcționat ca delegat permanent al României la Liga Națiunilor cu sediul la Geneva, fiind ales de două ori (1930 și 1931) președinte al acestei

organizații internaționale. În anii 1928-1936, N. Titulescu a fost de mai multe ori ministru al afacerilor străine.

În această calitate a militat, împotriva revizionismului din Europa, pentru păstrarea frontierelor stabilite prin tratatele de pace, pentru raporturi de bună vecinătate între statele mari și mici, pentru respectarea suveranității și egalității tuturor statelor în relațiile internaționale, pentru securitate colectivă și prevenirea agresiunii.

Maxim Litvinov

(1876-1951), revoluționar rus și diplomat de carieră sovietic de primă importanță. În calitate de ministru al afacerilor externe era un adept hotărât al ideii securității colective, militând pentru consolidarea relațiilor cu Franța și Anglia.

? **Examinează textele și determină rolul personalităților în ameliorarea relațiilor sovieto-române.**

Document

Tratatul de asistență mutuală româno-sovietic

(...) Guvernul U.R.S.S. recunoaște că, în virtutea diferitelor sale obligații de asistență, trupele sovietice nu vor putea trece niciodată Nistrul fără cererea formală a Guvernului regal al României în acest sens. La fel cum Guvernul României recunoaște că trupele române nu vor putea niciodată trece Nistrul spre URSS fără o cerere formală a Guvernului URSS.

Din Tratatul de asistență mutuală româno-sovietic, Montreux, 21 iulie 1936

Tezaurul României aflat la Moscova

În anul 1917 România se afla într-o situație complicată din cauza ofensivei forțelor germane pe frontul român. Pentru a nu permite ca tezaurul românesc să cadă în mâinile Germaniei, guvernul României s-a adresat guvernului rus cu rugămintea de a-l evacua în Rusia, primind asigurări. Tezaurul național cuprindea stocul metalic de aur și argint al Băncii Naționale în valoare de peste 300 milioane de lei aur (92 de tone), tablouri de preț, documente de arhivă, precum și alte bunuri de valoare ale statului și particulare.

După venirea la putere a bolșevicilor în Rusia, Lenin a denunțat acordul cu România, iar delegații români care aveau sarcina de a păzi tezaurul național au fost expulzați din Rusia.

În anii 1930 au fost reluate relațiile cu guvernul sovietic și, în urma înțelegerilor, o parte din tezaur a fost returnată, în special documente de arhivă și manuscrise. Dar celelalte valori materiale de preț din tezaurul național al României au rămas până astăzi înstrăinate, așteptând să fie întoarse în țară.

? **Ce consecințe are pentru România înstrăinarea unei părți a tezaurului național?**

Piese din tezaurul național românesc evacuat în Rusia

Reuniunea Consiliului permanent al Micii Înțelegeri.
N. Titulescu, E. Beneș, B. Jevtic

Sistemul de alianțe al României

În anul 1921 România, Cehoslovacia și Iugoslavia au creat o alianță, numită **Mica Înțelegerere**. Scopul acestei alianțe era păstrarea statu-quo-ului teritorial, asigurarea păcii și securității în Europa Centrală și de Sud-Est în corespundere cu principiile Ligii Națiunilor.

Document

Potrivit convențiilor din 1921, care au fost aprobate de guvernul român (...) România se angajează să intre în război în apărarea Cehoslovaciei și Iugoslaviei, dacă aceste două țări ar fi atacate de Ungaria, acționând fie singură, fie împreună cu alte state...

N. Titulescu despre obligațiunile României în cadrul Micii Înțelegeri

? Mica Înțelegerere a fost patronată de Franța. Ce motive credeți că au determinat-o să facă acest lucru?
Explică obligațiile României în cadrul Micii Înțelegeri.

Paralel cu intensificarea colaborării în cadrul acordurilor bilaterale și al Micii Înțelegeri, diplomația română a depus eforturi pentru crearea unei noi alianțe regionale. În anul 1934, la Belgrad a fost semnat Pactul Înțelegerii Balcanice, din care făceau parte România, Iugoslavia, Grecia și Turcia. Scopul urmărit de către statele semnatare a fost menținerea hotarelor existente în Balcani. Alianța a reprezentat o extindere în Europa de Sud-Est a principiilor securității regionale formulate de Mica Înțelegerere. Înțelegererea Balcanică a constituit un factor esențial de promovare a păcii și de cooperare internațională.

? Compară obiectivele celor două alianțe.

Document

Art. 1. Este considerată ca agresoare orice țară care va fi comis unul din actele de agresiune prevăzute de articolul 2 din Convenția de la Londra din anul 1933.

Art. 2. Pactul Înțelegerii Balcanice nu este îndreptat împotriva nici unei puteri. Scopul său este de a garanta securitatea frontierelor balcanice împotriva oricărei agresiuni din partea unui stat balcanic.

din Protocolul anexat al Pactului Înțelegerii Balcanice

În anii '30 România a continuat acțiunile diplomatice în scopul menținerii păcii, sprijinindu-se pe relațiile sale cu Franța și Anglia. Extinderea actelor de agresiune ale Germaniei fasciste și aliaților ei a deteriorat grav situația internațională, punând tot mai mult în pericol securitatea hotarelor statului român. La 11 martie 1938, Hitler, prin așa-numitul Anschluss, anexează Austria. Devine o certitudine faptul că, după anexarea Austriei, vor urma Cehoslovacia și România. Prin Acordul de la München din 29-30 septembrie 1938, apoi și prin dezmembrarea definitivă a Cehoslovaciei România a pierdut un aliat credincios și principala sursă de înarmare. Aceasta a însemnat și destrămarea Micii Înțelegeri, care constituise un sprijin important al politicii externe românești.

AUTOEVALUARE

Știu:

- Cum au evoluat relațiile internaționale în perioada interbelică?
- Care erau obiectivele politicii externe a României în perioada interbelică?

Demonstrez că pot:

- Descrie etapele relațiilor româno-sovietice în anii 1920-1930.
- Demonstrează că diplomația română lupta pentru menținerea păcii și consolidarea securității în regiune.

Acționăm împreună:

- Analizează poziția României și a URSS în problema basarabeană. Apreciază aportul diplomatului român N. Titulescu în soluționarea problemei basarabene pe cale pașnică. Completează un dosar cu materiale consacrate problemei Basarabiei.

La sfârșitul anilor 1930 situația internațională s-a complicat din cauza planurilor Germaniei și ale sateliților ei, precum și ale URSS de reîmpărțire a influenței în Europa. Din momentul semnării pactului de neagresiune sovieto-german, conducerea sovietică a purces la satisfacerea pretențiilor sale teritoriale față de România. În anul 1940 România a fost dezintegrată teritorial, Basarabia și Bucovina de Nord fiind ocupate de URSS, o parte a Transilvaniei de Nord de către Ungaria și sudul Dobrogei de către Bulgaria.

Reamintește-ți

- Care au fost consecințele Pactului Molotov-Ribbentrop pentru statele din Europa?
- Care erau pretențiile teritoriale ale URSS față de România?

Dicționar

- **Dezintegrare teritorială** – a dezagrega o parte a unei țări, subminând unitatea națională.
- **Reanexare** – a încorpora repetat un stat sau un teritoriu, prin mijloace violente într-un stat străin.

Cronologie

- **23 august 1939** – semnarea Pactului Molotov-Ribbentrop
- **28 iunie 1940** – reanexarea Basarabiei de către URSS
- **2 august 1940** – formarea RSS Moldovenești
- **30 august 1940** – Dictatul de la Viena
- **7 septembrie 1940** – Tratatul de la Craiova

Sesiunea a VII-a a Sovietului Suprem al URSS a votat formarea RSS Moldovenești, prin care a fost dezmembrată Basarabia istorică.

Ca rezultat al semnării Pactului Molotov-Ribbentrop, Germania, asigurându-se că URSS nu o va ataca, a început agresiunea contra Poloniei, declanșând cel de-al Doilea Război Mondial. În scurt timp cea mai mare parte a Europei, inclusiv Franța, a fost ocupată de fasciști. În aceste condiții România a fost obligată să cedeze în fața pretențiilor înaintate de vecinii ei revizionisti.

La 26 iunie 1940, România a primit un **ultimatum** din partea URSS, prin care se cerea insistent evacuarea administrației civile și a armatei române din Basarabia și din partea nordică a Bucovinei. În cazul în care retragerea nu s-ar fi realizat în termenul impus de patru zile, România era amenințată cu războiul. Din cauza presiunilor sovieto-germane venite de la Moscova și de la Berlin, administrația și armata română s-au retras la **28 iunie 1940** pentru a evita războiul. Aceste evenimente au avut loc în context geopolitic mai larg, în care, prin pactul expansionist Molotov-Ribbentrop din **23 august 1939**, Germania nazistă și Uniunea Sovietică își împărțiseră sfere de influență teritorială în Europa Răsăriteană.

În cea mai mare parte a teritoriului ocupat, URSS a proclamat la **2 august 1940** crearea RSS Moldovenești, iar partea sudică a Basarabiei și nordul Bucovinei au trecut în componența RSS Ucrainene. RASS Moldovenească a fost desființată, o parte a raioanelor au intrat în noua structură statală sovietică – RSS Moldovenească, iar altele – în componența RSS Ucrainene.

Raptul Basarabiei și Bucovinei de Nord

Profitând de izolarea internațională a României după ocuparea Franței la **22 iunie 1940**, guvernul sovietic a anunțat guvernul de la Berlin cu privire la dorința sa de a obține urgent teritoriul Basarabiei. Erau expuse și revendicările față de Bucovina de Nord, care niciodată nu a făcut parte din Imperiul Rus. Guvernul german a declarat că nu manifestă niciun interes față de aceste teritorii.

În situația de izolare în care se afla România, Consiliul Coroanei a acceptat cerințele ultimatumului sovietic. Potențialul economic, militar și uman al României era prea neînsemnat în fața uriașului vecin de la Răsărit. Între 28 iunie și 3 iulie, teritoriul Basarabiei și Bucovinei de Nord este ocupat de trupele sovietice.

Document

Nota ultimativă a guvernului sovietic adresată guvernului român (extras)

Guvernul URSS propune guvernului regal al României:

1. să înapoieze cu orice preț URSS Basarabia; să transmită URSS partea de nord a Bucovinei, cu frontierele potrivit cu harta alăturată.

Guvernul sovietic își exprimă speranța că guvernul român va primi propunerile de față ale URSS și că aceasta va da posibilitatea de a se rezolva pe cale pașnică conflictul prelungit dintre URSS și România.

26 iunie 1940

? **Numește teritoriile cerute de Uniunea Sovietică.**

Document

Răspunsul guvernului român la nota guvernului URSS din 26 iunie 1940 (extras)

... Guvernul regal declară că este gata să procedeze imediat și în spiritul cel mai larg la discuția amicală și de comun acord a tuturor propunerilor emanând de la guvernul sovietic. În consecință, guvernul român cere guvernului sovietic să binevoiască a indica locul și data ce dorește să fixeze în acest scop. De îndată ce va fi primit un răspuns din partea guvernului sovietic, guvernul român își va desemna delegații și nădăjduiește că conversațiile cu reprezentanții guvernului sovietic vor avea ca rezultat să creeze relații trainice de bună înțelegere și prietenie între URSS și România.

? **Cum vedea guvernul României rezolvarea litigiului?**

Document

Răspunsul guvernului URSS la nota guvernului român (extras)

Guvernul URSS ... propune:

1. În decurs de patru zile, începând cu orele 14.00 după ora Moscovei, la 28 iunie, să se evacueze teritoriul Basarabiei și Bucovinei de trupele românești.

2. Trupele sovietice în același timp să ocupe teritoriul Basarabiei și partea de nord a Bucovinei.

3. În decursul zilei de 28 iunie trupele sovietice să ocupe următoarele puncte: Cernăuți, Chișinău, Cetatea Albă...

Guvernul sovietic insistă ca guvernul regal al României să răspundă la propunerile sus-menționate nu mai târziu de 28 iunie ora 12 (ora Moscovei).

Noaptea de 27 spre 28 iunie 1940

? **Compară cele două note ultimative ale URSS față de România.**

Document

Discursul lui Gheorghe Tătărescu în ședința Comisiilor reunite ale afacerilor străine ale Adunării Deputaților și Senatului de la 2 iulie 1940 (extras)

România avea de ales între rezistență și acceptare. Rezistența însemna războiul, războiul unui imperiu numărând 180 mil. de oameni împotriva unei țări de 20 mil. de locuitori, silită de o gravă situație internațională să vegheze și pe alte fronturi... Am hotărât evacuarea Basarabiei și a Bucovinei de Sus pentru a putea salva azi ființa statului român și pentru a nu pune în primejdie viitorul românismului. Declar aici că am luat această hotărâre sub presiunea forței, într-unul din cele mai grele momente ale istoriei noastre și lăsând viitorului sarcina să judece actul nostru.

Gh. Tătărescu, *Mărturii pentru istorie*

? **Explică de ce România a fost nevoită să cedeze Basarabia și Bucovina de Nord.**

București, "Vinerea patimilor", 28 iunie 1940. Zi de doliu național. României i s-a răpit Basarabia și Bucovina de Nord.

STUDIU DE CAZ

Crearea RSS Moldovenești și politica de ocupație sovietică

Crearea RSSM a fost decisa prin Hotararea Sesiunii a VII-a a Sovietului Suprem al URSS din 2 august 1940. Delegația Basarabiei și a Bucovinei de Nord, prezentă la ședință, n-a avut dreptul să voteze sau să propună ceva. În viziunea reprezentanților Kremlinului, explicația e cât se poate de simplă: membrii delegației moldovenești nu fuseseră trecuți prin scrutin și nu dispuneau de dreptul de a reprezenta sau a decide în numele băștinașilor.

Odată cu includerea teritoriului Basarabiei și Bucovinei de Nord în componența Uniunii Sovietice, guvernul sovietic a întreprins o serie de măsuri destinate să instaureze noua orânduire socialistă. Au fost naționalizate băncile, întreprinderile industriale și comerciale, transportul feroviar și fluvial. A început și procesul de naționalizare a pământului.

Autoritățile sovietice au efectuat o serie de mobilizări ale populației la șantierele industriale unionale, Basarabia fiind privită ca o sursă de forță de muncă ieftină. Împotriva populației autohtone au fost organizate măsuri represive. La 14 iunie 1941 au fost arestate și deportate în Siberia peste 22 de mii de persoane.

Astfel, populației din Basarabia i-a fost impusă o structură statală nelegitimă, menită să asigure dominația regimului totalitar bolșevic.

? Analizează modalitatea de creare a RSSM.

La data de 28 iunie 2010, în Chișinău, în Piața Marii Adunări Naționale, a fost dezvelită piatra comemorativă care evocă victimele ocupației sovietice. Ea reprezintă un bloc de granit de aproximativ 2 metri care are inscripționat pe frontispiciu: „În acest loc va fi amplasat monumentul în memoria victimelor ocupației sovietice și ale regimului totalitar comunist”.

Drumul exodului peste Prut, iunie 1940

Document

Legea URSS cu privire la formarea Republicii Sovietice Socialiste Moldovenești (extras)

...Sovietul Suprem al URSS hotărăște:

1. Să formeze Republica Sovietică Socialistă Moldovenească unională.
2. În componența RSSM unionale se includ orașele Tiraspol și Grigoriopol, raioanele Dubăsari, Camenca, Râbnîța, Slobozia și Tiraspol ale Republicii Autonome Sovietice Socialiste Moldovenești, orașul Chișinău și județele Bălți, Bender, Chișinău, Cahul, Orhei și Soroca ale Basarabiei.

2 august 1940

? Cum crezi, în Basarabia a fost realizat „principiul dezvoltării libere a naționalităților”?

Caracterizează politica autorităților sovietice în RSSM.

Analizează fotografiile monumentelor din Chișinău și Bălți. Comentează simbolicile lor.

În localitatea natală există asemenea monumente? Descrie-le.

Monument în memoria deportaților la Bălți

A fost ridicat în anul 1999, este format din două semicircade, având la temele inscripția comemorativă, în mijloc jos o piatră, sus un clopot, iar deasupra o cruce. Se află în piața din fața gării feroviare din Bălți. Monumentul are o înălțime de aproximativ 10 metri. Locul nu a fost ales întâmplător. Din această gară au fost deportate persoanele din județul Bălți și din împrejurimi.

Dictatul de la Viena și Tratatul de la Craiova

După cedarea Basarabiei și Bucovinei de Nord, Germania a făcut presiuni asupra guvernului român să înceapă tratativele cu Ungaria și Bulgaria în vederea satisfacerii revendicărilor teritoriale ale acestora. Carol II și guvernul român au acceptat sub constrângere desfășurarea negocierilor cu Ungaria și Bulgaria.

La **30 august 1940** ministrul de externe al României, M. Manoilescu, a fost nevoit, sub presiune și șantaj din partea Germaniei, să semneze la Viena acordul (**dictat**) prin care partea de nord a Transilvaniei era cedată Ungariei.

La **7 septembrie 1940** România a fost nevoită să semneze la Craiova cedarea către Bulgaria a părții de sud a Dobrogei (Cadrilater), pe care partea română o dobândise prin Tratatul de la București din 1913.

Aceste condiții impuse României constituiau o gravă încălcare a dreptului poporului român la unitate națională. România a pierdut în anul 1940 31% din teritoriul țării și 33% din populație. În aceste condiții, dar și prin faptul că se desfășura cel de-al Doilea Război Mondial era amenințată

însăși existența statului român. A fost impusă forța celui puternic contra celui mai slab, aceasta fiind o încălcare brutală a normelor de drept și justiție internaționale.

AUTOEVALUARE

Știu:

- Cum poate fi caracterizată situația României în anii 1939-1940?
- În ce condiții a fost formată RSS Moldovenească?

Demonstrez că pot:

- Localizează, pe hartă, teritoriile răpite României în anul 1940.
- Explică de ce acțiunile URSS erau susținute de Germania fascistă.

Acționăm împreună:

- Determină consecințele directe și indirecte ale Pactului Molotov-Ribbentrop pentru români. Comentează maxima: "Fiecare adevăr are timpul său în viața omenirii".
- Selectează informații suplimentare despre anul 1940 în istorie și adună-le într-un portofoliu.

? Indică, pe hartă, granițele RSSM.

În arta din perioada interbelică existau diverse curente. Erich Maria Remarque și Ernest Hemingway reflectau, în romanele lor, drama "generațiilor pierdute". Charles Chaplin ridiculiza moravurile și mașinismul noii epoci. Cinematograful cunoaște epoca sa de aur. Albert Einstein este simbolul noilor progrese înregistrate de știință.

Reamintește-ți

- Prin ce se caracterizează societatea în perioada interbelică?
- Care sunt domeniile principale ale culturii?

Dicționar

- Dadaismul** – curent literar și artistic apărut în Europa, caracterizat prin negarea oricărui raport între gândire și expresia artistică, prin ridicarea hazardului la rangul de principiu de creație.
- Suprarealismul** – curent literar și artistic apărut la începutul sec. XX, care pune accentul pe activitatea spontană a imaginației și pe exploatarea zonelor iraționalului în creația artistică.

Cronologie

- 1916** – apariția dadaismului
- 1920** – descoperirea hormonului insulinei și a vaccinului antituberculos
- 1928** – descoperirea penicilinei
- 1933** – descoperirea microscopului electronic

„Ne-am pierdut încrederea în cultura actuală. Tot ceea ce este, la momentul actual, trebuie distrus, demolat. Trebuie să reîncepem actul creației pornind de la o tabula rasa. La Cabaret Voltaire, noi vrem să zguduim ideile, opinia publică, educația, instituțiile, muzeele, bunul simț așa cum este el definit la momentul actual, pe scurt, tot ceea ce ține de vechea ordine.”

Marcel Iancu, pictor, arhitect și eseist originar din România, promotor al artei de avangardă

Stabilește dacă intențiile lui M. Iancu s-au realizat.

Evidențiază trăsăturile generale ale evoluției culturii.

Primul Război Mondial a fost o perioadă de cotitură în istoria umanității, inclusiv în domeniul culturii și al științei. Conflictele armate au spulberat încrederea în rațiunea omului și capacitatea lui de a asigura progresul. Pesimismul, scepticismul și revolta împotriva valorilor societății tradiționale devin trăsături esențiale ale perioadei interbelice. Artă devine cea mai receptivă la aceste schimbări. În anul 1916, în condițiile unui război cumplit, se conturează în Elveția curentul **dadaist**, care avea un mesaj nihilist, de protest împotriva societății. Scandalul devine un element definitoriu al dadaismului, promovat de emigrantul român de origine evreiască **Tristan Tzara**.

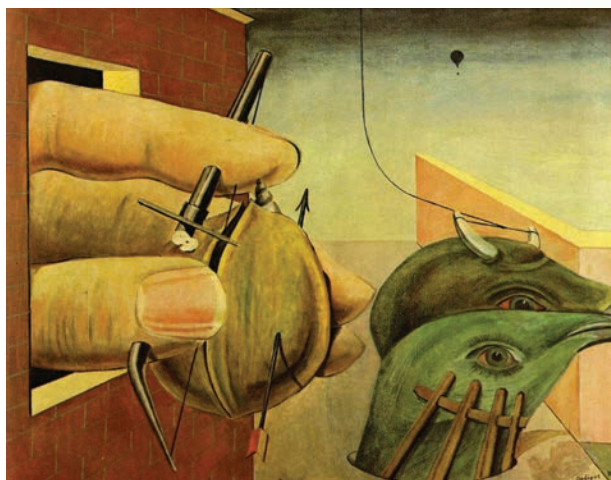
Inspirat de ideile lui **S. Freud**, care a analizat inconștientul și iraționalul, la începutul anilor 1920 apare un nou curent în artă – **suprarealismul**, reprezentanții căruia considerau că, fără imaginație și inconștient, visuri și simboluri, nu poate fi cunoscută ființa umană.

Perioada interbelică reprezintă începutul culturii de masă. Cinematograful este dominat de producția filmelor americane. Răspândirea radioului marchează începutul unei noi epoci în comunicare. Progresul tehnic și producția de masă în SUA și Europa Occidentală duc la ieftinirea automobilelor.

Știința și tehnica cunosc un progres de proporții. Numărul descoperirilor tehnice și științifice în această perioadă depășește realizările oamenilor de știință din toate perioadele istorice. SUA, Germania, Franța și Marea Britanie sunt principalele centre ale științei și tehnologiilor.

Marcel Iancu, Construcție abstractă, 1925-1930

Max Ernest, *Oedipus Rex*, 1922

Manifestările suprarealismului

În literatură, ideile suprarealiste sunt animate de francezul **André Breton** („Manifestul surrealismului”, 1924). Scriitorii reflectă, în operele lor, drama legată de marele război mondial. De exemplu, în romanul său „Nimic nou de pe Frontul de Est”, scriitorul **Erich Maria Remarque** descrie tragedia confruntărilor armate. Același subiect este descris de **Ernest Hemingway** în „Adio, arme!”. Un loc aparte îl ocupă scriitorul ceh **Franz Kafka** cu romanele sale în care reflectă condiția individului în societățile cu tendințe totalitare – „Castelul” și „Procesul”. Operele lui **Th. Mann** devin din ce în ce mai angajate în problematica ce marchează perioada interbelică – romanele „Muntele vrăjit”, „Doctorul Faust” și altele.

În pictură, suprarealismul era reprezentat de **René Magritte** („Femeia cu o sută de capete”, „Oglinda falsă”), **Max Ernest** („Castelul din Pirinei”), **Salvador Dali** („Persistența memoriei”). Pe lângă cubismul reprezentat de **Pablo Picasso**, apărut încă la începutul secolului al XX-lea, apar noi curente, precum abstracționalismul.

În arhitectură cea mai influentă este școala **Bauhaus** din Germania. Acești arhitecți moderniști îmbină arhitectura tradițională cu artizanatul și proiectează blocuri de apartamente, accesibile unor largi categorii sociale. În Elveția, arhitectul **Le Corbusier** face construcții care au la bază beton armat și sticlă. Cea mai înaltă clădire din lume a fost ridicată la New York în anii 1929-1931 – Empire State Building.

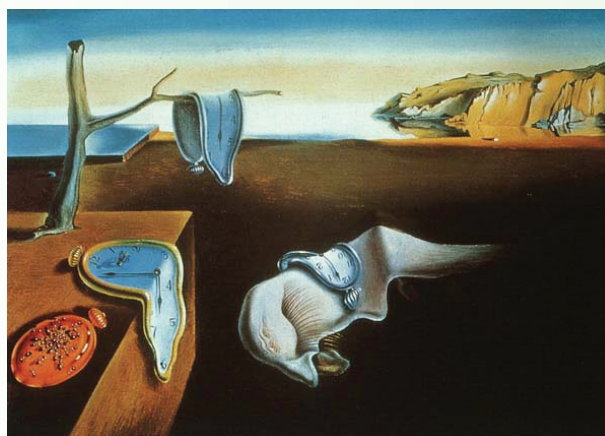
❓ **Analizează operele și determină specificul suprarealismului.**

„Suprarealismul sunt eu!”

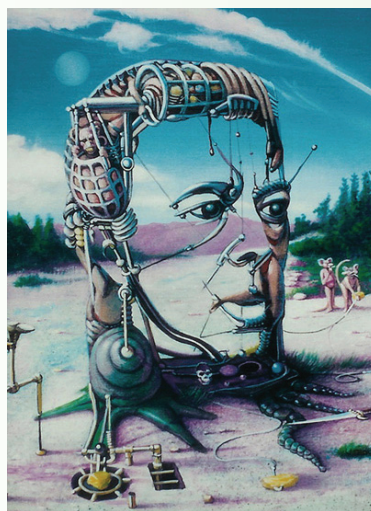
Unul dintre cei mai renumiți artiști ai secolului XX, cunoscut pentru bogăția lui de culori în pictură, **Salvador Dali** a devenit un artist al avangardismului, pictându-și revelațiile și iluziile într-o manieră cu totul nouă, nemaiîntâlnită până la el.

După faze de cubism, futurism și pictură metafizică, îmbrățișează suprarealismul. Fiind întrebat ce reprezintă pentru el acest curent de avangardă, Dali răspunde: „Suprarealismul sunt eu!”. Geniu autoproclamat, el susține, de asemenea, că a învățat multe despre lume încă de când se afla în uterul mamei sale.

❓ **Ce idei îți sugerează opera lui Salvador Dali?**
Completează un dosar cu materiale despre realizările artistice ale lui Salvador Dali și ale altor pictori.

Salvador Dali, *Persistența memoriei*, 1930

Influențat de teoriile psihologice, **André Breton** a definit suprarealismul ca fiind „autonomism psihic pur, prin care o încercare este făcută să exprime, fie oral, în scris sau într-o altă manieră, adevărata funcționare a gândului. Comanda gândului, în absența totală a controlului gândului, excluzând orice preocupare morală sau excentrică.”

STUDIU DE CAZ

Descoperiri științifice

În perioada interbelică era influentă teoria raționalistă a filosofului francez **Auguste Comte**. Potrivit lui unica sursă a progresului uman, capabil să creeze abundență și armonie în societate este rațiunea științifică. Superstițiile religioase fac loc tot mai mult explicațiilor științifice. Știința devine mijlocul dominant de a privi și a explica realitatea.

Grație descoperirilor științifice în domeniul medicinei, crește preocuparea oamenilor pentru sănătatea lor. În această perioadă se pun în valoare vitaminele, se folosesc pe larg radiografia și radioscopia în chirurgie. În anul 1920 este descoperit hormonul insulinei, precum și vaccinul antituberculos. Multe boli incurabile, care provocau moartea a milioane de oameni, au devenit curabile. În anul 1928 este descoperită penicilina, comercializată pe larg începând cu anul 1938. În anul 1933 este construit primul microscop electronic, ceea ce permitea fotografierea unor procese care anterior nu puteau fi privite cu ochiul liber.

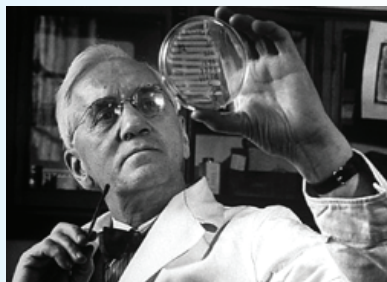
Cercetările din fizica nucleară anticipează descoperirea și utilizarea energiei atomice atât în scopuri pașnice, cât și militare. În anul 1938 are loc prima fisiune a nucleului de uraniu, care eliberează energie nucleară.

Astfel, descoperirile științifice din următorii ani sunt posibile datorită testărilor lor în laboratoarele din perioada interbelică.

? **Explică importanța descoperirilor științifice din anii 1930 pentru perioada actuală.**

Primul microscopul electronic, 1938

Alexander Fleming, savantul care în 1928 a descoperit penicilina

Radio produs de compania "Emerson", 1930

Invenții tehnice

După Primul Război Mondial, guvernele statelor alocă tot mai multe resurse financiare pentru știință, ca urmare sunt perfecționate noile tipuri de arme, precum tancurile și avioanele de luptă.

Introducerea standardelor și a metodelor științifice în producție contribuie la ieftinirea unor aparate sau utilaje accesibile doar unui mic număr de cumpărători. Radioul, automobilul și frigiderul devin bunuri de larg consum, mai ales în SUA și în țările Europei Occidentale.

Inventarea materialelor sintetice a revoluționat producerea și viața cotidiană. Descoperirea poliamidei în anul 1930 a contribuit la fabricarea **nylonului**, din care se fabrica îmbrăcăminte la prețuri accesibile. Inventarea **cauciucului** sintetic în 1931 a stimulat creșterea volumului produselor de larg consum.

? **Determină avantajele și dezavantajele invențiilor tehnice.**

Poster publicitar, 1938

Cinematografia

Perioada interbelică se caracterizează printr-o mare varietate a genurilor cinematografice. Aventura și romanța erau teme comune acum, întruchipate de actori chipeși precum Errol Flynn, Douglas Fairbanks, Clark Gable, Gary Cooper, Kames Stewart, Humphrey Bogart sau de dive ca Greta Garbo, Marlene Dietrich. Apoi, exista o mare cerere pentru filmele bazate pe fantezii exotice: *Tarzan*, *Frankenstein*, *King Kong*. După 1935, încep să se realizeze și ecranizări după opere clasice celebre: *Lost Horizon* (1937), *The Good Earth* (1937), *Pygmalion* (1938), *A Christmas Carol* (1938). Suspansul și misterul vor fi exploatate cu mult succes de către regizorul britanic **Alfred Hitchcock**.

Unul din cei mai cunoscuți actori ai timpului a fost **Charlie Chaplin**, idolul spectatorilor de pe toate continentele, cu filme precum *Goana după aur*, *Timpuri noi*, *Dictatorul* etc.

G. Sadoul, specialist în istoria cinematografului, remarcă faptul că varietatea materialului de expresie lărgeste, modifică și transformă limbajul. „În cinematograful, apărut la un anumit punct de dezvoltare a tehnicii fotografice, fiecare mare invenție a însemnat o răsturnare estetică, a dus la o perioadă de căutări, apoi la posibilități noi.”

? **Formulează importanța dezvoltării cinematografului.**

Afișe de cinema:
Circul, cu Ch. Chaplin, SUA, 1928
Bandolero, cu Arthur Donaldson, SUA, 1924

Louis Armstrong în tinerețe

Jazzul

Louis Armstrong a fost un trompetist și vocalist renumit în toata lumea, pionier al improvizației în **jazz** și al stilului **swing**. El a crescut în sărăcie, fiind interesat de muzică de la o vârstă fragedă. În 1912, a fost închis la casa de corecție pentru copiii de culoare, pentru că a tras un glonț în aer de Revelion. Acolo a cântat în formația instrumentală a casei de corecție.

Când a fost eliberat, s-a hotărât să devină muzician profesionist și la scurt timp a ajuns să interpreteze piese de jazz. A atras atenția muzicianului Joe „King” Oliver, iar când acesta s-a mutat la Chicago, în 1919, i-a luat locul ca trombonist în formația lui Kid Ory, un grup important din New Orleans la perioada respectivă.

? **Prezintă rolul lui Armstrong în evoluția jazzului.**

AUTOEVALUARE

Știi:

- Care sunt principalele realizări culturale din perioada interbelică?
- Care sunt principalele curente artistice în perioada interbelică?

Demonstrez că pot:

- Descrie specificul dezvoltării culturii în anii 1930.
- Analizează relația dintre evoluția științei și evoluția tehnicii în perioada interbelică.

Acționăm împreună:

- Realizează un enunț critic asupra unei opere literare sau de artă din perioada interbelică, utilizând cunoștințe și din cadrul altor discipline școlare.

După Marea Unire, în România s-au creat condiții favorabile pentru dezvoltarea tuturor domeniilor culturii. Învățământul și știința, literatura și arta au înregistrat rezultate fără precedent. În teritoriile noi alipite la România, Basarabia, Bucovina și Transilvania, au fost înlăturate barierele politico-statale și a fost permis accesul larg la valorile culturii românești.

Reamintește-ți

- Când s-a format statul național unitar român?
- Cum a evoluat societatea românească în perioada interbelică?

Dicționar

- **Tradiționalism** – atașament față de tradiție, atitudine politică ce pune accent pe elementele tradiționale.
- **Analfabetism** – situația aceluia sau a aceluia care nu știe să scrie și să citească.

Cronologie

- **1924** – adoptarea legii pentru învățământul primar și normal-primar
- **1926** – înființarea Facultății de Teologie la Chișinău
- **1928** – dezvelirea monumentului lui Ștefan cel Mare la Chișinău
- **1933** – deschiderea Facultății de Științe Agricole la Chișinău

București – capitala României, oraș cu o arhitectură strălucitoare. Aici au apărut și s-au dezvoltat cele mai mari centre de cultură și civilizație română.

Universitatea din București, vechiul sediu

În perioada interbelică cultura românească a evoluat paralel cu consolidarea unității naționale. Unirea Basarabiei, Bucovinei și Transilvaniei în anul 1918 cu România a asigurat, pe parcursul întregii perioade interbelice, o veritabilă renaștere națională și spirituală a românilor.

În această perioadă s-a constituit în întreg spațiul românesc o adevărată intelectualitate națională. Pentru prima dată în istorie, forțele spiritualității românești, vastele acumulări culturale, naționale, umane și sociale s-au materializat din plin.

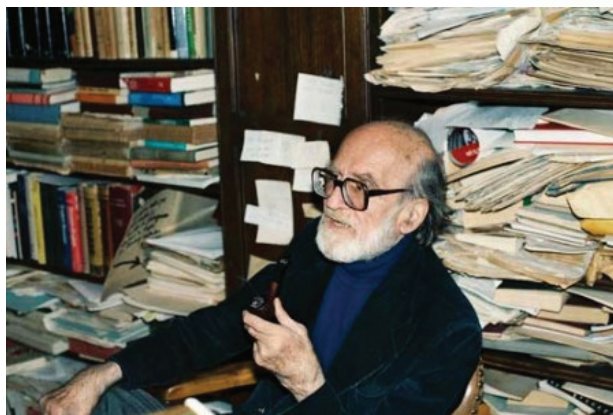
Totodată, guvernul a contribuit la răspândirea științei de carte, drept condiție indiscutabilă a progresului general al statului românesc. Nu întâmplător deja în Constituția României adoptată în anul 1923 a fost introdus dreptul la învățătură. Un rol deosebit au avut fundațiile și societățile culturale.

Un obiectiv de bază al guvernului român l-a constituit reducerea analfabetismului în rândurile populației, mai ales din mediul rural. În anul 1930 persoanele știutoare de carte alcătuiau 57%, iar în anul 1940 – 64%.

Colaborarea cu statele europene a impulsionat procesele culturale și spirituale în România, în special în noile provincii. Mii de tineri plecau la studii în instituții de învățământ de peste hotare. Multe personalități de seamă au activat în cele mai mari centre culturale din Europa, contribuind la afirmarea unor noi curente artistice în viața culturală și spirituală românească.

Astfel, anii 1918-1940 sunt apreciați drept perioada de aur a culturii românești, când au fost realizate valori culturale și spirituale calitative și de durată.

Mircea Eliade (1907-1986)

Învățământul și știința

Învățământul românesc a cunoscut o dezvoltare simțitoare la toate nivelele. Legea din anul 1924 a stabilit învățământul primar obligatoriu și gratuit. În România interbelică școala primară avea șapte clase: în primele patru se studiau elemente de cultură generală, iar în următorii trei ani se consolidau cunoștințele obținute. Învățământul liceal includea specializarea în două secții: umanistică și științifică. Activau licee pedagogice, industriale, comerciale, de meserii. Învățământul superior se realiza la universitățile din București, Iași, Cluj, Cernăuți.

În domeniul științei au fost înregistrate importante investigații în domeniul matematicii (Gh. Țițeică, unul din fondatorii geometriei diferențiale), medicinei (C. Parhon, unul din fondatorii endocrinologiei), fiziologiei (N. Păulescu, a studiat patogenia diabetului zaharat, iar în 1921 a descoperit insulina), aeronauticii (H. Coandă, pionier al aviației cu reacție), filosofie (C. Rădulescu-Motru, L. Blaga, M. Eliade, C. Noica, E. Cioran).

Document

Art. 1. Învățământul primar formează primul grad al învățământului. El cuprinde: școala de copii mici; școala primară, cursurile de adulți.

Art. 6. Învățământul primar este obligatoriu și gratuit.

Art. 7. Învățământul primar în școlile statului se predă în limba română.

Din *Legea pentru învățământul primar al statului și învățământul normal-primar*, 26 iulie 1924

? **Apreciază importanța legii învățământului pentru dezvoltarea societății românești.**

Literatura și arta

În literatură erau răspândite curentele cu tematică rurală: *semănătorismul*, *poporanismul* și altele. Atașamentul scriitorilor români față de tematica țărănească este evident la **Liviu Rebreanu** (romanele „Ion”, „Răscoala”), **Mihai Sadoveanu** („Baltagul”), **Cezar Petrescu** („Aurul negru”). *Tradiționalismul* era susținut de către **Nichifor Crainic** (revista „Gândirea”). Alte reviste literare activau în frunte cu **G. Ibrăileanu**, **G. Călinescu**. *Curentul modernist* în poezie a fost reprezentat de **Tudor Arghezi** („Icoane de lemn”, „Ochii Maicii Domnului”). Un poet remarcabil a fost **Lucian Blaga** („Poemele luminii”).

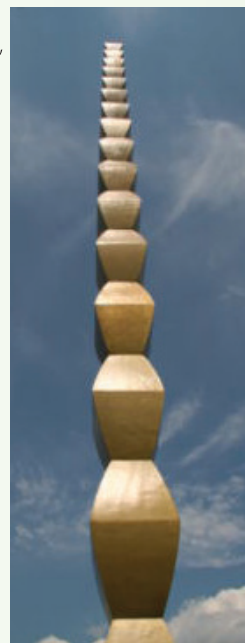
În artă au continuat tradițiile din anii trecuți. În pictură este frecventă tematica țărănească (**I. Andreescu**, „La arat”, „Stejarul”), portretistica (**N. Tonitza**, „Fetița pădurarului”).

Sculptorul **Constantin Brâncuși** a creat opere recunoscute la nivel mondial („Coloana infinitului”, „Poarta sărutului”, „Masa tăcerii”). În muzica românească s-a afirmat **George Enescu**, care a prezentat opera „Oedip” la Paris, iar „Rapsodia română” exprimă sufletul și aspirațiile poporului.

În perioada interbelică au fost puse bazele cinematografului românesc. Primul film sonor, „Ciuleandra”, a fost realizat în anul 1930.

? **Comentează specificul literaturii și artei românești.**

Constantin Brâncuși – „Coloana infinitului”

Nicolae Tonitza – „Fetița pădurarului”

Rolul bisericii în viața spirituală și socială

Un rol deosebit în viața spirituală românească a avut biserica, care s-a implicat activ în activitățile sociale.

Majoritatea populației din România în perioada interbelică era ortodoxă (72,6%). În anul 1925 fost înființată patriarhia, în care intrau peste 8 mii de biserici și 75 de mănăstiri.

Greco-catolicii dispuneau de o mitropolie cu centrul la Blaj și de peste 1700 de biserici. Funcționau trei academii greco-catolice teologice, iar la București – arhiepiscopia. În România activau biserica reformată calvină, cea evanghelic-luterană și cea unitariană.

În Basarabia, după 1918, au fost restabilite serviciul divin în limba națională și ritualurile bisericești strămoșești. Biserica din Basarabia a contribuit foarte mult la revenirea populației din provincie la viața spirituală românească, la valorile culturii naționale, sprijinind statul în lichidarea analfabetismului.

În anul 1925 s-a înființat Mitropolia Basarabiei. Un rol important în viața bisericească a Basarabiei a avut mitropolitul Gurie Grosu, care a pledat pentru introducerea limbii române în biserică și în școală. El a participat activ la mișcarea de culturalizare a populației băștinașe, a desfășurat acțiuni concrete de apărare a valorilor ortodoxiei.

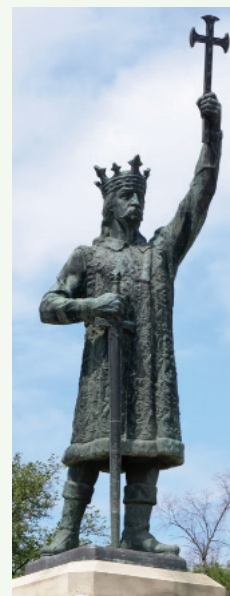
? Demonstrează că biserica este unul din centrele vieții spirituale românești.

Catedrala Sf. Constantin și Elena din Bălți.
Imagine din perioada interbelică

Sculptura

De un larg renume s-a bucurat sculptorul basarabean Alexandru Plămădeală. Opera lui cuprinde mici busturi în fildeș ale unor personalități de vază ale culturii (al poetului Ion Minulescu, al cântăreței Lidia Lipcovski și al pictorului Ion Teodorescu Sion), busturile lui Alexei Mateevici, Alexandru Donici, portretul sculptural al lui Bogdan Petriceicu Hasdeu. Opera de vârf a lui Alexandru Plămădeală este monumentul domnitorului Ștefan cel Mare și Sfânt din Chișinău (bronz, 1929).

Monumentul a fost dezvelit cu ocazia aniversării a zecea de la unirea Basarabiei cu România. La 28 iunie 1940 monumentul este evacuat la Vaslui, fiind readus în capitala Basarabiei în august 1942. În august 1944, statuia a fost evacuată la Craiova, iar în 1945 – reînaltată la Chișinău. În 1972 autoritățile sovietice au strămutat monumentul cu 18 m în adâncul Parcului Central, pentru a-i micșora importanța. La 31 august 1990, este reasezat pe locul inițial, fiind restabilit în inscripțiile autentice.

AUTOEVALUARE

Știu:

- Care au fost principalele realizări ale culturii românești în perioada interbelică?
- Prin ce dovezi poți demonstra renașterea culturii în Basarabia în anii 1918-1940?

Demonstrez că pot:

- Demonstrează că în perioada interbelică a fost pus în valoare specificul național în cultura românească.
- Analizează factorii ce au stat la baza dezvoltării culturii românești interbelice.

Acționăm împreună:

- Elaborează un discurs cu tema: "Locul culturii românești în cultura universală". Identifică trăsăturile generale și specifice ale culturii în Basarabia interbelică.

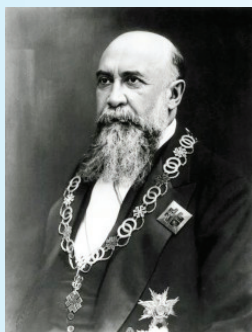
Sinteză și Evaluare

I. Studiază documentele.

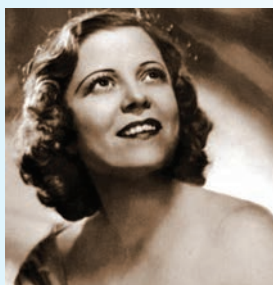
Identifică autorul, timpul când a fost scris, circumstanțele istorice, problemele abordate. Citește cu atenție sursele istorice propuse și răspunde la următorii itemi:

- Explică noțiunea subliniată din surse.
- În baza documentului A, explică esența reformei agrare în Basarabia.
- În baza documentelor B, C și D, descrie specificul caracterului național al poporului român.
- Formulează o concluzie despre evoluția culturii și spiritualității poporului român pe parcursul anilor.

II. Analizează contribuția personalității în istorie. Formulează câte o întrebare pe care, imaginar, o poți adresa personalităților:

Nicolae Iorga
(1871-1940)

Maria Cebotari
(1910-1949)

Document A

...Pentru cauza de unitate publică și națională se expropriează proprietățile imobiliare din cuprinsul Basarabiei, în condițiunile și măsura prevăzute în legea de față.

Art. 2. (...) proprietățile ce sunt supuse exproprierii trec asupra statului, libere de orice obligațiuni sau orice sarcini de orice natură (...)

Art. 5. Se vor expropria pământurile mănăstirilor locale, lăsându-se fiecărei mănăstiri câte 50 ha pământ cultivabil, vitele și grădini de pomi roditori.

Art. 7. Se vor expropria pământurile din proprietățile particulare, lăsându-se pentru fiecare proprietate câte 100 ha pământ cultivabil, viile, grădinile de pomi și pepinierile existente până la 22 decembrie 1918 (...).

Art. 8. Trec în proprietatea statului pădurile, în afară de cele ce fac parte din proprietatea țărănească sau răzășească. (...).

Din Legea reformei agrare pentru Basarabia, votată de Parlamentul României, 11 martie 1920

Document B

...În ciuda influențelor care își dispută inutil pământul nostru, în ciuda interferențelor, în țară și în sufletul poporului nostru există un "românism" în înțelesul superior al unui complex sau al unei constelații, cu totul aparte de determinantele spirituale... Există o vie matrice stilistică, în lumina căreia românismul ne apare ca un ansamblu, considerat din latențe și realizări...

Lucian Blaga (1895-1961),
poet, dramaturg, filosof

Document C

Cultura popoarelor mari poate fi și cosmopolită, a noastră ca popor mic trebuie să fie înainte de toate națională... Ne iubim țara fiindcă ea ne dă siguranță traiului în forma cea mai firească și mai potrivită în felul nostru de a fi... Sub stăpânirea străină vom fi întotdeauna jigniți în nevoile și interesele cele mai vii...

Ni se va impune limba, obiceiurile, religia străină; vom fi nedreptățiți față de elementul stăpânilor, firea noastră particulară nu va putea să iasă la lumină. Vom fi înăbușiți și necăjiți; viața ne va fi o tortură...

Alexandru Xenopol (1847-1920),
istoric, economist și sociolog

Document D

Am fost un neam foarte zbuciumat. Fiecare epocă din istorie a verificat dreptul nostru la existență. Ne-am deprins cu aceasta și avem totdeauna gata răspunsul energiilor noastre ancestrale... Din acest suflet a ieșit o cultură care-i corespunde.

Nicolae Iorga (1871-1940),
istoric, publicist și om politic

PAȘI ÎN FORMAREA COMPETENȚELOR

III. Indică două cauze și două consecințe ale evenimentului istoric nominalizat:

- a) 1920, 28 octombrie – tratatul de pace de la Paris prin care se recunoaște unirea Basarabiei cu România;
- b) 1924, 12 octombrie – crearea RASS Moldovenești;
- c) 1921 – legiferarea reformei agrare în România și Basarabia;
- d) 1940, 28 iunie – anexarea Basarabiei la URSS.

Realizează o linie a timpului și plasează pe ea în ordine cronologică datele și evenimentele de mai sus.

IV. Elaborează un text coerent, încadrat în 12-15 propoziții, la unul din subiectele propuse:

- a) Specificul evoluției societății Basarabiei în componența României în perioada interbelică
- b) De la RASS Moldovenească la RSS Moldovenească

Notă: La elaborarea textului se vor respecta următoarele cerințe: utilizarea limbajului istoric; abordarea subiectului în relevanță tematică și expunere logică; plasarea corectă în timp și spațiu a subiectului istoric, argumentarea punctului de vedere propriu.

AUTOEVALUARE

- **A.** Cele mai interesante teme din Unitatea de învățare nr. 1 sunt: ...
- **B.** Consider că eforturile mele în studierea temelor au fost la nivel: scăzut, mediu, înalt. Argumentează.
- **C.** În viitor voi da mai multă atenție următoarelor momente...

V. Analizează imaginea de mai jos și descrie importanța hotărârii Sfatului Țării de la 27 martie 1918.

Deputații Sfatului Țării participanți la ședința legislativului basarabean, 27 martie 1918

VI. Completează tabelul:

Specificul evoluției societății în perioada interbelică în diverse regiuni

Regiunea Domeniul	România	Basarabia	Teritoriul din stânga Nistrului
Social			
Economic			
Politic			
Cultural			

VII. Analizează tabloul lui W. Kandinsky „Fuga”. Demonstrează apartenența acestuia la abstracționism.

ABSTRACTIONISMUL

Caracteristici:

- ♦ eliminarea subiectului, opera de artă devenind o realitate autonomă, independentă de realitatea exterioară;
- ♦ utilizarea unui sistem de semne, linii, pete, volume ca expresie a raționalității și sensibilității umane.
- ♦ Reprezentanți: W. Kandinsky, P. Mondrian, K. Malevici

„Fuga”, W. Kandinsky

Al Doilea Război Mondial începe cu atacul Germaniei asupra Poloniei la 1 septembrie 1939. În mai-iunie 1940 este ocupată Franța și alte state occidentale, cu excepția notabilă a Marii Britanii. La 22 iunie 1941 Germania atacă URSS, iar SUA intră în război în decembrie 1941, odată cu atacul japonez asupra bazei sale navale Pearl Harbor. Victoria de la Stalingrad (02.02.1943), precum și debarcarea din Normandia (06.06.1944) anticipează victoria Aliaților asupra Germaniei și sateliților săi.

Reamintește-ți

- Cum pot fi caracterizate relațiile dintre state în perioada interbelică?
- Care dintre statele europene erau revizioniste și care erau atașate sistemului Versailles?

Dicționar

- **Război total** – confruntare în care sunt implicate nu numai armatele statelor beligerante, ci și întreaga populație civilă.

Cronologie

- **1 septembrie 1939** – începutul celui de-al Doilea Război Mondial
- **22 iunie 1940** – căderea Franței
- **22 iunie 1941** – atacul german asupra Uniunii Sovietice
- **7 decembrie 1941** – atacul nipon asupra SUA la Pearl Harbor
- **2 februarie 1943** – victoria sovietică la Stalingrad
- **8 mai 1945** – semnarea Actului de capitulare a Germaniei
- **2 septembrie 1945** – capitularea Japoniei. Sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial

Cauzele și izbucnirea războiului

Sistemul Versailles-Washington a satisfăcut anumite state, dar a nemulțumit altele, în special Germania și Italia. Venirea lui Hitler la putere în Germania în ianuarie 1933 pe fondul crizei economice mondiale a fost un alt factor care a contribuit la declanșarea războiului în 1939.

Acțiunile Germaniei care anticipează războiul sunt ieșirea din Liga Națiunilor (1933), reintroducerea serviciului militar obligatoriu (1935), reînarmarea Zonei Renane (1936), anexarea Austriei (1938), ocuparea Cehoslovaciei (martie 1939). Germania își găsește aliați în schimbarea ordinii internaționale existente, Japonia și Italia, care promovau o politică externă expansionistă. În 1937 cele trei creează Axa Berlin-Tokyo-Roma.

Înainte de începerea ostilităților, Germania dorea să evite lupta simultană pe două fronturi. De aceea, la început atacă Polonia pe **1 septembrie 1939**. URSS intră în război potrivit Pactului de neagresiune de la 23 august 1939. Polonia este împărțită între Germania și URSS (17 septembrie 1939), Hitler având posibilitatea să-și concentreze toată armata pe frontul de vest.

Războiul continuă în aprilie 1940 cu ocuparea Danemarcei și a Norvegiei, iar în mai începe cucerirea Beneluxului și a Franței, care cade la 22 iunie 1940. În luna următoare Germania lansează planul „Leul de Mare” de cucerire a Angliei, dar suferă eșec.

Lăsând frontul de vest deschis, Hitler se îndreaptă ulterior spre est, atacând, la 22 iunie 1941, Uniunea Sovietică, în ciuda tratatului de neagresiune semnat doi ani mai devreme.

? **Indică, pe axa cronologică, evenimentele din prima perioadă a războiului.**

Lupte de stradă în anii celui de-al Doilea Război Mondial

Invazia germană asupra URSS

La 22 iunie 1941 trupele germane atacă URSS. Armata Roșie nu era suficient pregătită de război, așa încât în noiembrie germanii ajung la periferia Moscovei. Pierderile umane ale sovieticilor sunt enorme, câteva milioane de soldați sunt luați prizonieri, iar milioane de civili sunt uciși sau rămân fără mijloace elementare de existență și locuință. După ce resping ofensiva germană la Moscova (decembrie 1941) și la Stalingrad (în noiembrie 1942 - februarie 1943), sovieticii preiau inițiativa strategică și germanii încep să se retragă.

O altă luptă importantă de pe frontul de est este cea de la Kursk (iulie 1943), cea mai mare confruntare de tancuri din istorie, câștigată de sovietici.

La începutul anului 1944, Armata Roșie ajunge la hotarul vestic al URSS, dar înaintarea spre Berlin va fi anevoioasă din cauza rezistenței armatei germane, care va capitula abia pe 8 mai 1945.

? **Urmărește desfășurarea operațiilor militare pe frontul sovieto-german în timpul războiului.**

Intrarea SUA în război

SUA au preferat, inițial, să rămână neutre în raport cu războiul din Europa început în 1939. În 1940 Actul neutralității a fost revizuit și SUA începe să acorde ajutor economic și militar statelor amenințate de Germania. Ajutorul cel mai consistent îl primește Anglia (vara-toamna 1940), apoi URSS, după iunie 1941. SUA intră efectiv în război în **decembrie 1941**, după atacul japonez asupra celei mai importante baze navale din Pacific, Pearl Harbor. Intrarea SUA în război va înclina balanța în favoarea taberei anti-Axă. Sunt mobilizate toate resursele pentru război, investindu-se 370 miliarde dolari în efortul de război.

Din vara lui 1942, SUA preiau inițiativa strategică pe frontul din Pacific împotriva Japoniei, prin victoriile de la Midway și Guadalcanal, iar în februarie 1945 cuceresc insulele nipone Okinawa și Iwo Jima. Dorind evitarea pierderilor umane proprii, dar și demonstrarea supremației sale militare, SUA aruncă două bombe atomice la Hiroshima și Nagasaki (6 și 9 august 1945). Actul de capitulare a Japoniei a fost semnat la 2 septembrie 1945.

? **Comentează cauzele intrării SUA în război.**

Crime împotriva umanității

În timpul războiului Germania a nimicit cca 16 milioane de oameni. Majoritatea au fost uciși pe câmpul de luptă, dar alții au fost lichidați în lagăre de muncă sau lagăre de concentrare. S-a estimat că aproape 6 milioane dintre aceștia erau evrei, exterminați în camerele de gazare de la Auschwitz și alte lagăre pentru simplul fapt că s-au născut evrei și nu pentru că ar fi acționat împotriva germanilor.

Persecutarea evreilor era o caracteristică a laturii rasiste a nazismului, teoria ariană, potrivit căreia popoarele germane sunt arieni – o rasă superioară, iar alte popoare, considerate inferioare, trebuie să se supună (slavii ș.a.) sau să fie exterminate (evreii, romii ș.a.). Ideologia nazistă pretindea că evreii amenințau puritatea rasei ariene, totodată Hitler îi considera pe evrei ”țapii ispășitori” ai înfrângerii Germaniei din 1918. Termenul alternativ folosit pentru genocidul suferit de evrei este *Holocaust* – acțiune de exterminare a evreilor de către naziști în cel de-al Doilea Război Mondial.

Printre alte crime împotriva umanității este și executarea în masă a 22 de mii de polonezi de către poliția politică sovietică, NKVD. Drama a avut loc în aprilie-mai 1940, în pădurea de la lângă satul Katyn. Majoritatea celor uciși (cu un glonț în ceafă, fără un proces de judecată), erau ofițeri ai armatei poloneze, mulți proveniți din intelectuali, luați prizonieri de sovietici în 1939. Ordinul de executare a acestora a fost semnat de conducătorii URSS, inclusiv de Stalin. În categoria crime împotriva umanității intră și exterminarea prin executare sau muncă silnică în condiții inumane a unei părți importante din prizonierii germani, români, maghiari ș.a. de către URSS după 1944-1945.

? **Selectează informații din surse suplimentare despre genocidul suferit de evrei, numit Holocaust.**

Copii în lagărul de concentrare Auschwitz

STUDIU DE CAZ

Conferințe internaționale în timpul celui de-al Doilea Război Mondial

Prima conferință importantă din timpul celui de-al Doilea Război Mondial a fost cea din Newfoundland, în urma căreia președintele american **Franklin Delano Roosevelt** și premierul britanic **W. Churchill** semnează faimoasa **Cartă a Atlanticului** (august 1941). Acest document prevedea principiile pe baza cărora va fi creată **Coaliția Națiunilor Unite**, în ianuarie 1942, la care va adera și URSS. Principalul scop al acesteia era înfrângerea Germaniei și crearea unui sistem de securitate colectivă generală după încheierea războiului. Cei trei lideri ai SUA, URSS și Marii Britanii – Roosevelt, Stalin și Churchill – se întâlnesc pentru prima dată la Conferința de la Teheran (1943), la care s-au adoptat câteva decizii importante: declarația despre acțiunile comune împotriva Germaniei; deschiderea celui de-al doilea front; despre frontierele postbelice ale Poloniei; URSS promite ajutor SUA în lupta contra Japoniei. Noua ordine mondială vizează și crearea unui sistem financiar mondial, de aceea la Bretton Woods, în iulie 1944 are loc crearea *Fondului Monetar Internațional* și a *Băncii Mondiale*. Ultimele detalii privind lumea postbelică sunt discutate de liderii celor trei țări la conferințele de la Ialta (februarie 1945) și Potsdam (iulie-august 1945). Ca urmare, Germania, dar și Berlinul au fost împărțite în patru zone de ocupație.

- ? Enumeră problemele discutate în cadrul conferințelor internaționale din timpul războiului.
Determină importanța deciziilor acestor conferințe pentru consolidarea forțelor antifasciste.

Roosevelt, Churchill, Stalin la Conferința de la Teheran (1943)

Debarcarea în Normandia

Sovieticii insistau asupra deschiderii celui de-al doilea front în Europa încă din 1942, în scopul atragerii unor divizii germane de pe frontul de est. Dar anglo-americanii preferă mai întâi să debarce în nordul Africii în 1942 și amână deschiderea celui de-al doilea front în Europa pentru 1943.

Cucerind Africa de Nord, ocupată de trupele germane Afrikakorps conduse de Erwin Rommel, aliații anglo-americani cuceresc pe rând Sicilia, apoi partea continentală a Italiei. În cele din urmă, al doilea front, în Franța, dorit de sovietici, este deschis pe **6 iunie 1944** în Normandia. Operația Overlord e condusă de generalul american **D. Eisenhower**, implicând transportarea a 8 divizii de elită, cu ajutorul a 4300 nave de transport, susținute de 500 vase de război.

Germanii sunt luați prin surprindere, deoarece așteptau debarcarea în altă parte, la Pas de Calais. Rezistența franceză se activează în mai multe regiuni, iar la 19 august 1944 la Paris izbucnește o răscoală. Generalul **de Gaulle**, șeful guvernului "Franței Libere" din exil, intră triumfal pe 25 august în capitala franceză. În octombrie, toată Franța a fost eliberată. Pierderile umane în luptele pe teritoriul francez s-au ridicat la 250 de mii de oameni pentru aliați și 460 de mii pentru germani.

- ? Explică rolul celui de al doilea front din Europa.
De ce discuțiile cu privire la deschiderea acestuia au durat mult timp?

Trupele americane debarcă în Normandia, 6 iunie 1944.

Consecințele războiului

Al Doilea Război Mondial a fost prin excelență unul total. Toată populația țărilor beligerante a fost mobilizată în efortul de război, inclusiv copii, femei, bătrâni. Pierderile umane au fost enorme, depășind numărul de victime pe care l-a cunoscut omenirea în decursul a zeci de războaie pe parcursul secolelor. S-au estimat nu mai puțin de 60 mil. morți, 35 mil. răniți și 3 mil. dispăruți. Cele mai multe pierderi umane și materiale le-a suportat URSS ca urmare a lipsei echipamentului necesar, dar și din cauza disprețului lui Stalin pentru viețile omenești. Costurile materiale, estimate la cca 1500 mlrd dolari SUA, se repartizează în felul următor: SUA – 21%; Marea Britanie – 20%; Germania – 18%; URSS – 13% etc.

După cel de-al Doilea Război Mondial, Europa Occidentală nu mai este centrul lumii. Ea pierde influența economică și politică în favoarea SUA și URSS.

Știi:

- Care au fost cauzele izbucnirii celui de-al Doilea Război Mondial?
- Cum a influențat Al Doilea Război Mondial diferite categorii de populație din Europa?

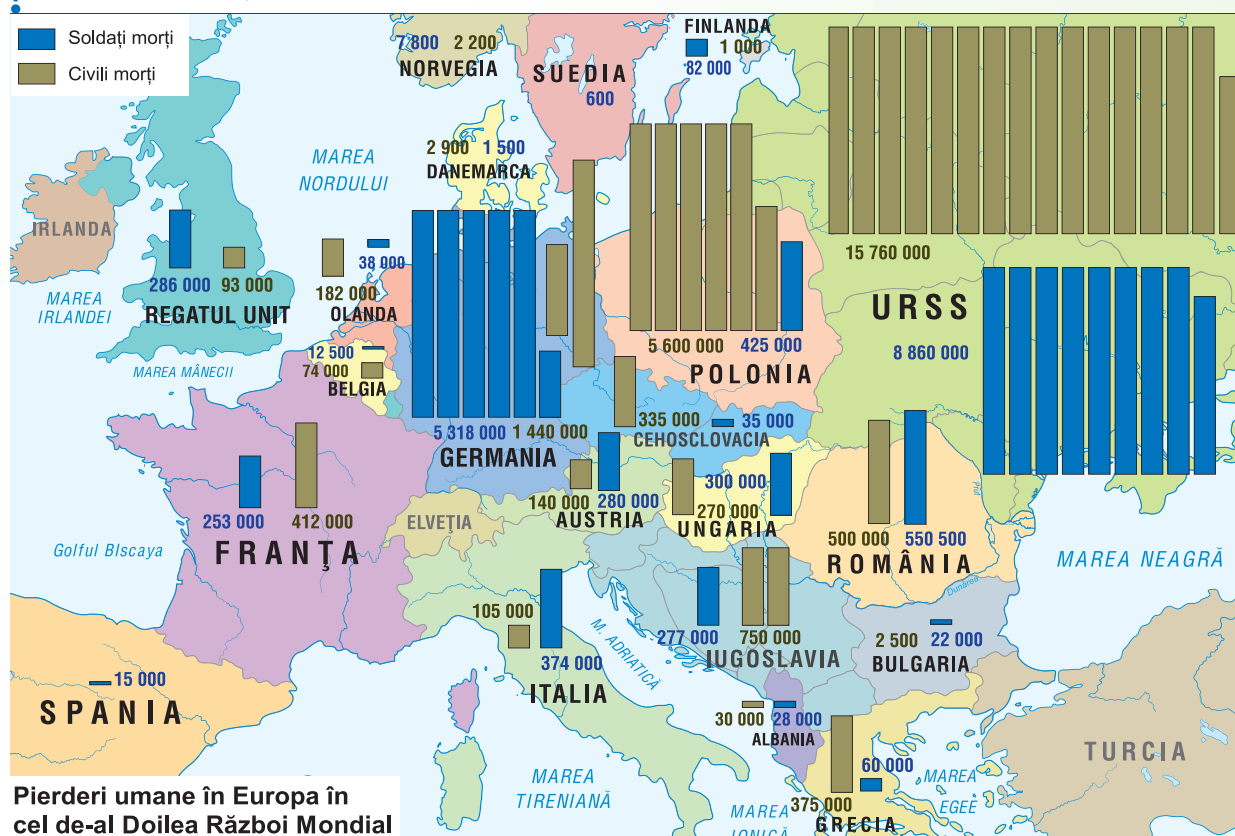
Demonstrez că pot:

- Realizează o linie a timpului pe care vei plasa, în ordine cronologică, 5-7 date și evenimente din anii 1939-1945.
- Descrie una din bătăliile mari care au avut loc în anii celui de-al Doilea Război Mondial. Argumentează-ți alegerea.

Acționăm împreună:

- Realizează un proiect de cercetare în grup la subiectul: "Consecințele celui de-al Doilea Război Mondial. Eroi ai războiului din localitatea natală".

? Apreciază consecințele războiului.

? Examinează datele cu referire la pierderile umane ale statelor europene în cel de-al Doilea Război Mondial.

? Compară pierderile în rândul militarilor și al populației civile.

România, Basarabia și Transnistria (1940-1944)

Regimul politic al lui I. Antonescu a avut un caracter militar și autoritar. Scopul principal al angajării României în război a fost eliberarea teritoriilor ocupate de Uniunea Sovietică în vara anului 1940. Continuarea războiului la răsărit de Nistru a provocat o largă opoziție împotriva regimului antonescian. Lovitura de stat din 23 august 1944 a dus la schimbarea regimului politic, determinând participarea României la operațiile militare împotriva Germaniei.

Reamintește-ți

- Care sunt caracteristicile monarhiei autoritare a lui Carol al II-lea?
- Ce teritorii a pierdut România în vara anului 1940?

Dicționar

- **Dictatură militară** – regim politic caracterizat prin deținerea puterii absolute de către o persoană sau un grup restrâns bazându-se pe sprijinul armatei.
- **Lovitură de stat** – schimbare de guvernare operată în afara procedurii constituționale și din interiorul conducerii de stat.

Cronologie

- **22 iunie 1941** – Intrarea României în război contra URSS.
- **23 august 1944** – lovitură de stat la București, România trece de partea alianței antifasciste.

Scrisoarea generalului Antonescu adresată lui Horia Sima, nov. 1940

„D-le Horia Sima, d-voastră ați închiriat epoleții și onoarea generalului Antonescu și vreți să-l compromiteți. Eu nu merg cu d-voastră pe drumul acesta. Eu vreau să aduc națiunea românească pe drumul ordinii.”

? Caracterizează regimul antonescian.

Identifică perioadele evoluției acestuia.

Regimul politic în România (1940-1944)

Cedările teritoriale din vara anului 1940, haosul intern și criza economică, presiunea exercitată de legionari au determinat transformări radicale în sistemul politic al României. În scopul ieșirii din criză, regele Carol al II-lea inițiază formarea unui nou guvern în frunte cu generalul Ion Antonescu, acordându-i împuterniciri dictatoriale. Imediat după numire, Antonescu i-a impus regelui să abdice de la tron (6 septembrie) și apoi să părăsească țara.

Ajuns la cârma statului român, generalul a încercat să colaboreze cu partidele istorice, dar atât țărăniștii, cât și liberalii, fideli principiilor democratice, au refuzat să se asocieze unui regim de dictatură. În aceste condiții I. Antonescu a adus la guvernare Garda de Fier, declarând România „stat național-legionar”. Horia Sima, liderul legionarilor, a devenit viceprim-ministru, iar majoritatea funcțiilor în guvern au fost ocupate de adepții săi. Alianța dintre legionari și militari nu putea fi de lungă durată, cele două părți având principii diferite.

Relațiile dintre I. Antonescu și legionari s-au înrăutățit brusc în special după asasinările din noiembrie 1940 în închisoarea Jilava a 64 de deținuți (oameni politici, militari, înalți funcționari de stat). Au fost asasinate și personalități marcante, printre care economistul de seamă V. Madgearu, renumitul istoric N. Iorga și alții. Politica legionarilor a trezit o largă nemulțumire în țară, iar I. Antonescu a întreprins un șir de acțiuni împotriva lor, fiind susținut de Hitler.

Ca răspuns, legionarii au început o rebeliune, au ocupat instituții de stat și au comis devastări, jafuri și crime. Ion Antonescu a luat măsuri hotărâte pentru a restabili ordinea, utilizând în acest scop armata. În ziua de 22 ianuarie rebeliunea legionarilor a fost înfrântă. În scurt timp, la 27 ianuarie 1941, Ion Antonescu a format un guvern alcătuit în majoritate din militari, considerând dictatura militară drept cel mai eficient mijloc de guvernare pentru o perioadă de război.

Horia Sima și Ion Antonescu în uniforme legionare, sub portretul lui Corneliu Zelea Codreanu, la o manifestație a Gărzii de Fier, octombrie 1940.

Angajarea României în război

În planurile de război ale Germaniei, România ocupa un loc deosebit. În cadrul operațiunii „Barbarosa”, trupelor române le revenea rolul de a susține armatele germane ce urmau să pornească ofensiva de pe teritoriul României. Conducerea militară română a făcut cunoștință cu acest plan la 12 iunie 1941, acceptând comanda supremă a armatelor germano-române staționate în Moldova. S-a format grupul de armate „General Antonescu”, în componența căruia intrau Armata XI germană și armatele 3 și 4 române. La 22 iunie 1941, Armata Română, urmând ordinul generalului I. Antonescu, a început operațiile militare împotriva URSS. Operația pentru eliberarea Basarabiei și Bucovinei de Nord a avut loc în două etape. În primele zece zile de război s-au dat lupte la frontieră. Confruntări înverșunate au avut loc la capetele de pod peste Prut, la Cahul, Ungheni, Lipcani. După lupte grele au fost eliberate orașele Bălți, Soroca, Orhei. La 16 iulie, armata româno-germană a intrat în orașul Chișinău. La 26 iulie 1941, scopul angajării României în război – eliberarea Basarabiei și nordului Bucovinei – a fost realizat.

După retragerea trupelor sovietice, în Basarabia au rămas localități incendiate, întreprinderi distruse sau evacuate în URSS.

? **Stabilește cauzele angajării României în război.**
 Descrie procesul de eliberare a Basarabiei și Bucovinei de Nord de către armatele române.

Participarea armatelor române la operațiile militare de la est de Nistru

După eliberarea Basarabiei și a nordului Bucovinei, Germania a insistat asupra participării Armatei Române în război peste Nistru. La 27 iulie și 14 august, Hitler solicita prin scrisorile adresate lui Ion Antonescu continuarea operațiilor militare, acesta a acceptat, dar fără a semna o convenție în acest sens.

Armata Română a participat la ofensiva spre Bug, Nipru și Crimeea. Până la 15 octombrie 1941 s-au dus lupte grele pentru ocuparea Odesei, pierderile românilor constituind 90.000 de morți, răniți și dispăruți. Campania peste Nistru a înrăutățit brusc relațiile României cu Anglia și cu SUA, care i-au declarat război.

A urmat ofensiva pentru cucerirea Crimeii, la care unitățile române au participat împreună cu Armata a XI-a germană. Luptele au avut un caracter îndârjit, Sevastopolul fiind cedat de către trupele sovietice la 4 iulie 1942.

Armata Română a participat de asemenea la bătălia de la Stalingrad (1942-1943), cea mai mare bătălie din Al Doilea Război Mondial. Unitățile române au participat în continuare în anii 1942-1943 la luptele din Caucaz și Cuban și la cele de menținere a Crimeii (1943-1944).

? **Explică dacă angajarea armatelor române în luptele dincolo de Nistru a fost justificată.**

Document

„Avem concetățeni care au luptat pe ambele părți ale baricadei în cel de-al Doilea Război Mondial. Așa încât, celebrând victoria unora, se cuvine să nu lezăm demnitatea altora. Apoi, mai important: nu putem uita că perioada postbelică pentru Moldova, spre deosebire de națiunile din Vestul continentului, a însemnat instaurarea unui regim totalitar. Noi nu am avut o autentică eliberare. De aceea, eu consider că 9 mai ar trebui să fie o zi de comemorare a victimelor războiului, o zi a reculegerii și a recursului la istorie”. (Vitalie Ciobanu)

? **Comentează opinia autorului documentului.**
 Examinează monumentele soldaților căzuți în Al Doilea Război Mondial din localitatea natală.

Complexul memorial „Eternitatea”, în perioada sovietică, se numea Memorialul Biruinței. Mitingurile organizate la memorial adună anual mii de oameni și oficialități. În anul 2010, pentru prima dată veteranii Armatei Române au sărbătorit împreună cu cei care au luptat în Armata Sovietică ziua de 9 mai.

În localitatea Țiganca din sudul Republicii Moldova se află un cimitir unde au fost înhumate rămășițele ostașilor și ofițerilor români căzuți în luptele din iunie-iulie 1941.

Regele Mihai I la festivitatea solemnă de inaugurare a Cimitirului de Onoare al soldaților români (Țiganca, 2006)

Basarabia și Transnistria în anii 1941-1944

După retragerea armatelor sovietice, în Basarabia au rămas localități incendiate, întreprinderi distruse, căi ferate deteriorate. În Chișinău focul nu a putut fi stins timp de câteva săptămâni. Au fost aruncate în aer importante clădiri și întreprinderi: Palatul Mitropolitan, Primăria, Banca Comercială, tipografiile, uzina electrică și stația de pompare a apei, postul de radio, cartiere întregi cu sute de magazine și case particulare.

Între 1941 și 1944, Basarabia și Bucovina au constituit două provincii separate în cadrul statului român, fiecare cu administrație proprie, reședințele fiind la Chișinău și Cernăuți. Locul central în administrația provinciei îl ocupa guvernatorul, investit cu funcții civile și militare. La 13 iulie 1941, guvernator al Basarabiei a fost numit generalul C. Voiculescu. Deja în decembrie 1942 erau reparate 16 din cele 27 de turnătorii și ateliere metalurgice. Au fost întreprinse și măsuri pentru asigurarea provinciei cu semințe, utilaj agricol, personal tehnic.

În educație, pe primul plan s-a pus organizarea învățământului primar. În anul de învățământ 1942-1943 funcționau deja 1897 de școli primare, 10 licee și 11 gimnazii.

În teritoriile dintre Nistru și Bug, după retragerea trupelor sovietice, prin decretul mareșalului Ion Antonescu, a fost înființat la 19 august 1941 Guvernământul Transnistriei. Guvernator civil a fost numit profesorul Gh. Alexianu. Guvernământul Transnistriei cuprindea teritoriul fostei RASSM, partea de sud a regiunii Vinnița

și unele raioane din regiunea Nikolaev. Populația alcătua 2 mil. 362 mii de locuitori. Din punct de vedere administrativ, Transnistria se împărțea în județe, raioane, comune și municipii. În fruntea județului era un prefect, iar fiecare raion era administrat de un pretor.

? Formulează concluzii despre importanța acțiunilor întreprinse de autoritățile române în anii 1941-1944 în Basarabia și Transnistria.

Mareșalul I. Antonescu la Chișinău, 1941

Reinstaurarea regimului totalitar comunist

În anul 1943 și în primăvara anului 1944 armatele sovietice au desfășurat operații ofensive de mare amploare, eliberând o mare parte a teritoriului URSS. La 26 martie 1944, trupele sovietice au ajuns la râul Prut, continuând ofensiva în nord-estul României. Până la mijlocul lunii aprilie au fost recucerite județele Soroca, Bălți și o parte din județul Orhei. Unitățile armatei roșii au ieșit pe căile de acces spre orașele Chișinău și Iași, creând un cap de pod la Tiraspol, lângă localitatea Chițcani.

Ofensiva armatelor sovietice pe frontul Iași-Chișinău a început la **20 august 1944**. Trupele Frontului II Ucrainean au desfășurat ofensiva de pe capul de pod Chițcani, iar unitățile Frontului III din nord, făcând joncțiune în zona Leușeni—Leova. Au fost încercuite 18 divizii germano-române. În condițiile ofensivei sovietice, la **23 august 1944**, I. Antonescu este arestat și înlăturat de la putere, iar România trece de partea aliaților. La 22 august, armatele sovietice au intrat în Ungheeni, Căușeni, Cimișlia, a doua zi în Tighina și Comrat, iar la **24 august** este cucerit Chișinăul. Către 26 august întreg teritoriul Basarabiei se afla în mâinile armatelor sovietice.

În condițiile dramatice ale anului 1944, Proclamația regelui Mihai I către țară din 23 august 1944 a fost singurul lucru capabil să salveze de distrugere totală România, crușându-se, astfel, mii de vieți omenești. Din acest moment, armata română, împreună cu cea sovietică, a participat la luptele din Ungaria, Cehoslovacia și Austria.

? Urmărește, pe o hartă istorică, itinerarul reocupării Basarabiei de către URSS.

Document

Proclamația regelui Mihai I către țară, 23 aug. 1944

Români! În ceasul cel mai greu al istoriei noastre am socotit, în deplină înțelegere cu poporul meu, că nu este decât o singură cale pentru salvarea țării de la o catastrofă totală: ieșirea noastră din alianță cu puterile Axei și imediata încetare a războiului cu Națiunile Unite.

Români! Un nou guvern de unire națională a fost însărcinat să aducă la îndeplinire voința hotărâtă a țării de a încheia pacea cu Națiunile Unite. România a acceptat armistițiul oferit de Uniunea Sovietică, Marea Britanie și Statele Unite ale Americii.

? Precizează importanța acțiunilor enunțate de rege pentru România.

Politica față de evrei și romi

După Marea Unire din 1918 numărul evreilor crește la 728.115, dintre care 206.958 locuiau în Basarabia, 68.461 – în Bucovina, 138.917 – în Transilvania (recensământul din 1930). Acestora li s-a oferit cetățenia română conform Legii din 1925.

Primul guvern care adoptă decizii împotriva evreilor este guvernul Goga-Cuza, în ianuarie 1938, 225.222 de evrei pierzându-și cetățenia pe motiv că au obținut-o ilegal. Apropierea la finele anilor 1930 a României de Germania nazistă, a cărei ideologie avea în centru antisemitismul, a determinat înrăutățirea statutului evreilor români. **Pogromul de la Iași** din iunie 1941, apoi deportarea evreilor basarabeni peste Nistru în toamna lui 1941, precum și a unei bune părți a celor din Bucovina de Nord constituie cele mai importante repere ale dramei evreilor, care a urmat. Deportați peste Nistru și plasați în lagăre și ghetouri, evreii au îndurat lipsuri, frig și foamete. Foarte mulți au murit, o cifră estimată la 280.000 de persoane.

În timpul războiului statul român a pus în aplicare un plan de deportare a romilor în Transnistria. La 17 martie 1942, Ministerul român de Interne a emis ordinul de numărare a romilor. Listele au servit drept bază pentru deportarea acestora, care a avut loc în două etape:

Etape	categorie	bărbați	femei	copii	total
06-08. 1942	Romi nomazi	2352	2375	6714	11441
09.1942	Romi sedentari și semisedentari	3187	3780	6209	13176

La 13 octombrie 1942 autoritățile române au dispus încetarea deportării romilor.

? **Describe situația evreilor din România până la război.**
Caracterizează politica regimului I. Antonescu față de evrei și romi.

Evrei deportați în Transnistria

Document

Raportul final al Comisiei internaționale pentru studierea holocaustului în România (extras)

În timpul holocaustului în teritoriile aflate sub administrație românească au pierit între 280 000 și 380 000 de evrei români și ucraineni; între 104 522 și 120 810 cetățeni români de origine evreiască au murit în urma expulzării în Transnistria; în Transnistria au fost uciși 150 000 până la 180 000 de evrei localnici.

Monument dedicat victimelor ghetoului din Chișinău instalat în anul 1992. Autori – sculptor Naum Apelbaum și arhitect Simion Șoihet. "Mucenici și jertfe ale ghetoului din Chișinău! Noi, cei vii nu v-am uitat". Această inscripție în trei limbi – română, rusă și idiș – este incrustată pe o stelă din granit în forma unei stele cu șase colțuri. În fața stelei se înalță figura din bronz a unui rabin cu capul aplecat de tristețe.

? **Documentează-te suplimentar despre ghetoul din Chișinău.**

AUTOEVALUARE

Știu:

- Care era scopul angajării României în cel de-al Doilea Război Mondial?
- Care erau principalele preocupări ale administrației române în Basarabia și Transnistria în anii 1941-1944?

Demonstrez că pot:

- Realizează un interviu cu 2-3 persoane din localitate despre consecințele războiului din 1941-1944.
- Argumentează faptul că mareșalul I. Antonescu a fost o personalitate contradictorie a timpului său.

Acționăm împreună:

- Realizează un raport foto cu privire la consecințele celui de-al Doilea Război Mondial pentru oamenii din localitatea natală.

17

Relațiile internaționale în perioada postbelică

Imediat după cel de-al Doilea Război Mondial, relațiile dintre statele coaliției anti-Axă se înrăutățesc. Printre principalele probleme și divergențe erau chestiunea germană, blocada Berlinului și situația din țările Europei de Est aflate sub ocupație sovietică. Planul Marshall a fost refuzat de URSS și sateliții săi, iar crearea NATO și a Organizației Tratatului de la Varșovia a divizat Europa pe o perioadă de cinci decenii, numită Războiul Rece.

Reamintește-ți

- Care au fost relațiile dintre URSS și statele occidentale în anii 1939-1945?
- Ce evenimente anticipă confruntarea acestora după 1945?

Dicționar

- **Război Rece** – conflicte locale între blocul sovietic și cel occidental, confruntare ideologică, economică și militară.
- **Destindere** – îmbunătățire a relațiilor Est-Vest, marcate de semnarea unor înțelegeri de reduceri ale armamentului.
- **Veto** – dreptul unei persoane sau al unui stat de a se opune aprobării unei decizii sau a unei legi discutate în organizația din care face parte.

Cronologie

- **1947** – lansarea planului american Marshall; doctrina Truman
- **4 aprilie 1949** – crearea NATO
- **14 mai 1955** – crearea OTV
- **1962** – criza din Caraibe
- **1965-1973** – războiul din Vietnam
- **1979-1989** – războiul din Afganistan
- **1991** – sfârșitul Războiului Rece

Oficial, ONU a fost înființată la 24 octombrie 1945. Astăzi, aproape toate națiunile lumii sunt membre ale ONU: aproape 200 de state.

Ședința Adunării Generale și sediul ONU la New York

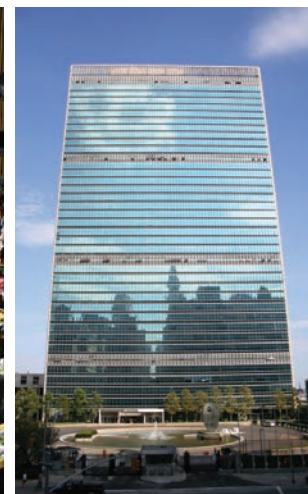
Organizația Națiunilor Unite

Liga Națiunilor către anul 1943 a încetat să mai existe. La Conferința de la San Francisco (SUA) din anul 1944 s-a discutat despre constituirea unei Organizații a Națiunilor Unite (ONU). În aprilie 1945 a fost definitivată **Carta ONU** și semnată de 51 de state învingătoare. Scopul acestei organizații a fost formulat astfel: „A feri generațiile viitoare de fragilul războiului, care, de două ori pe durata unei generații, a supus omenirea la incredibile suferințe”.

ONU are sediul la New York (SUA) și prevede organizarea unui contingent militar internațional (numit ”căștile albastre”) pentru a menține pacea și securitatea oamenilor în diferite regiuni conflictuale ale lumii. Organul suprem al ONU este Adunarea Generală, care face recomandări și este condusă de un secretar general, ales pentru un termen de 5 ani.

Un element nou este crearea Consiliului de Securitate al ONU, compus din cinci membri permanenți cu drept de **veto** (marile puteri învingătoare: SUA, Marea Britanie, Franța, URSS și China) și 10 membri aleși la fiecare doi ani (cinci din Asia și Africa, unul din Europa de Est, câte doi din America Latină și Europa de Vest).

Printre cele mai importante structuri ale ONU sunt: Fondul Monetar Internațional (FMI), Organizația Națiunilor Unite pentru Educație, Știință și Cultură (UNESCO), Organizația Internațională a Muncii (OIM) și altele.

Începuturile Războiului Rece

În 1945 dispare dușmanul comun (fascismul) și încep disensiuni între occidentali și sovietici. Astfel a început așa-numitul **Război Rece** – un conflict ideologic, economic și militar între două tipuri de sisteme politice. Luptele se duc la intersecția dintre sferele de influență ale celor două supraputeri, Statele Unite și Uniunea Sovietică, în Europa, Asia, dar și în Africa, mai ales în statele apărute pe ruinele imperiilor coloniale europene (Lumea a Treia).

Prima criză majoră dintre cele două superputeri este blocada Berlinului (1948-1949). Timp de 11 luni Stalin a blocat toate căile terestre de acces spre oraș, în timp ce occidentalii au organizat un pod aerian pentru a asigura supraviețuirea celor trei zone ale Berlinului: americană, britanică și franceză. În cele din urmă, Moscova a renunțat la blocadă, occidentalii dând de înțeles că nu vor ceda nicio palmă de pământ cucerită la 1945. Ca rezultat, în aprilie 1949 este creată **NATO**, prima alianță militară cu caracter defensiv, menită a opri eventuale ofensive sovietice.

În 1949 este formată Republica Federativă Germania (RFG), în care intră cele trei zone occidentale de ocupație. URSS creează, la rândul său, Republica Democrată Germană (RDG) în zona sa de ocupație, în care instaurează un regim comunist represiv.

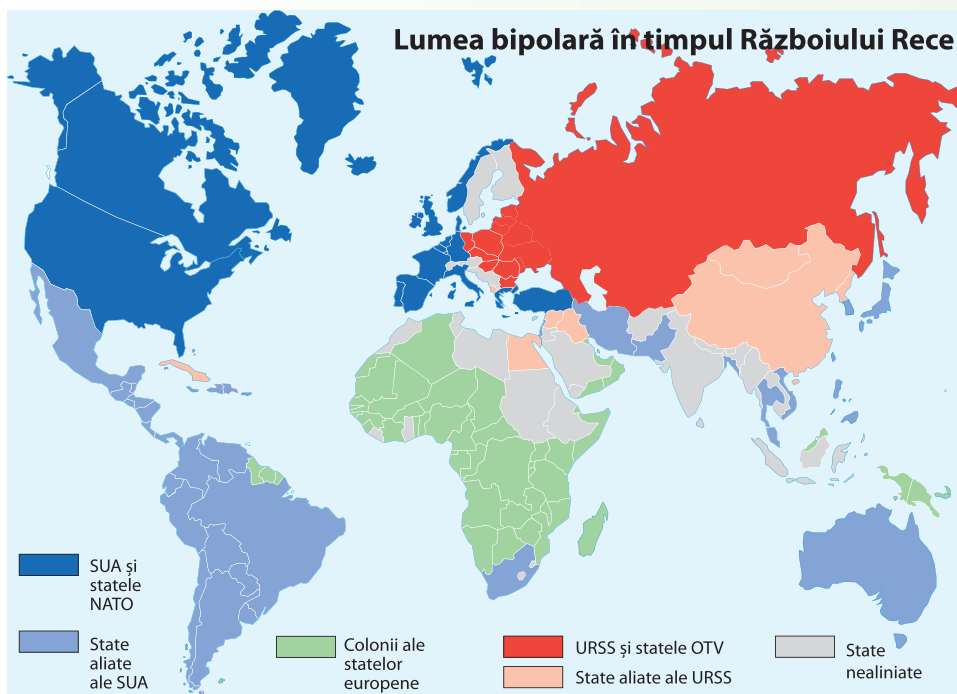
Americanii dispuneau de bomba atomică din 1945, iar sovieticii o obțin în 1949, instaurându-se astfel „echilibrul terorii”, în care nicio parte nu îndrăznește să înceapă război, temându-se de replica adversarului.

? Depistează, în text, cauzele Războiului Rece. Localizează, pe hartă, statele aliate SUA și ale URSS.

Doctrina Truman

Scopul principal al politicii externe americane după 1945 era de a nu permite extinderea sferei de influență sovietică în Europa și în alte părți ale lumii. Acest principiu a stat la baza **doctrinei Truman** (după numele președintelui american care a formulat-o într-un discurs public în fața Congresului în martie 1947). Truman anunța acordarea unui ajutor militar și financiar Turciei și Greciei, țări considerate a fi neputincioase în fața expansiunii regimului comunist promovat de URSS. Alte state care aveau să aibă probleme similare urmau să ceară asistență de la americani. Autorul de fapt al acestei doctrine este George Kennan, un diplomat american de la ambasada SUA din Moscova. Acesta trimitea în 1946 o telegramă secretă către Departamentul de Stat, publicată sub pseudonim în celebra revistă „Foreign Affairs”. Kennan se pronunța împotriva unui război deschis cu URSS, considerând că regimul comunist este măcinat din interior și se va prăbuși de la sine la un moment dat. De aceea, el propunea ca America și aliații săi să nu le permită sovieticilor să-și extindă influența.

? Definiște doctrina Truman și numește prevederile ei principale.

STUDIU DE CAZ

Crize majore ale Războiului Rece

Prima confruntare de proporții a Războiului Rece este în Coreea. În 1945, țara era împărțită în două zone de ocupație, în nord - sovietică, în sud - americană. În iunie 1950, Nordul comunist trece linia de demarcație (paralela 38) și invadează Sudul. Americanii organizează o armată sub egida ONU, care debarcă la 1 iulie 1950 în portul Pusan. În toamnă, trupele ONU sub comanda generalului american Douglas MacArthur cuceresc toată peninsula și ajung la hotarul cu China. În acest moment, conducătorul Chinei Mao mobilizează o armată de cca 200 mii soldați în sprijinul nord-coreenilor. Doi ani se va duce un război și abia după moartea lui Stalin, la 27 iulie 1953, este semnat armistițiul de la Panmunjon, prin care se restabilește hotarul anterior. În acest război au fost imense pierderi umane: 1,5 mln coreeni, 1 mln chinezi și 30 de mii de soldați americani morți.

Apogeul Războiului Rece include și criza din Marea Caraibelor. În 1959, **Fidel Castro** preia puterea în Cuba printr-o revoluție. În aprilie 1961, SUA trimite un grup de emigranți cubanezi în scopul lichidării regimului lui Castro, dar suferă un eșec. Liderul sovietic N. Hrușciov trimite imediat ajutoare economice, iar în 1962 amplasează în Cuba rachete cu focoare nucleare. În data de 14 octombrie 1962, un avion spion american identifică rachetele sovietice în Cuba, la numai 160 km de Florida. Lumea este în pragul unui război nuclear. În urma negocierilor dintre J. Kennedy și N. Hrușciov, cu implicarea secretarului general ONU, U. Thant, sovieticii acceptă

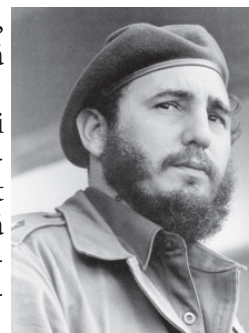
? Ce fenomen este reflectat în caricatură? Numește personajele.
Enumeră elementele care indică în caricatură că nu este vorba de o simplă confruntare între personaje.

O partidă de arm wrestling. Caricatură de David Low

să retragă rachetele din Cuba, iar americanii se angajează să nu invadeze „insula libertății”.

O altă criză a Războiului Rece se desfășoară în Vietnam. În războiul declanșat în anul 1954 se confruntă Vietnamul de Nord cu Vietnamul de Sud și SUA. Conflictul a mobilizat cele mai mari puteri ale lumii și a modificat profund echilibrul internațional. Războiul a început în anul 1954 prin refuzul guvernului sud-vietnamez de a aplica acordurile de la Geneva, care prevedeau reunificarea țării. Începând cu anul 1957, Frontul Național de Eliberare (Vietcong) începe operațiuni militare susținute de Vietnamul de Nord, comunist, condus de **Ho Și Min**. Fiind convinse că prăbușirea Vietnamului de Sud va conduce la instaurarea comunismului în întreaga Asie de Sud-Est, Statele Unite au decis să susțină Saigonul. În pofida intervenției militare americane directe în Vietnam (1964) și a creșterii considerabile a efectivelor militare (peste 500 000 în 1967), Statele Unite nu au reușit să înfrângă rezistența Frontului Național de Eliberare, care era susținut de URSS și China populară. Conferința de la Paris din 1973 decide încetarea operațiunilor militare. Vietnamul se unifică în anul 1976, devenind o republică socialistă.

Fidel Castro (născut în 1927), revoluționar cubanez de stânga, marxist, unul dintre purtătorii de cuvânt ai Lumii a Treia, aliat necondiționat al URSS.

Document

D1. De la Stettin, pe malul Balticii, la Trieste, pe Adriatica, o cortină de fier a coborât de-a lungul continentului european. În spatele acestei linii, toate capitalele fostelor state ale Europei Centrale și de Est sunt, de acum înainte, incluse în sfera de influență sovietică.

W. Churchill, ex-prim-ministru al Marii Britanii, martie 1946

D2. În lume s-au format două grupări: pe de-o parte, tabăra imperialistă antidemocratică, care are ca scop esențial instaurarea dominației mondiale, de altă parte – tabăra antiimperialistă și democratică, al cărei scop esențial constă în a submina imperialismul, în a întări democrația, în a lichida urmele fascismului.

A. Idanov, președintele Sovietului Suprem al RSFSR, sept. 1947

? Analizează opiniile exprimate în documente și explică dacă au fost justificate acțiunile marilor puteri în Războiul Rece.

Destinderea relațiilor internaționale

Îmbunătățirea relațiilor internaționale devine posibilă odată cu moartea lui Stalin și revenirea URSS la principiul de “coexistență pașnică” (Hrușciiov, 1956). Criza din Caraibe, moment culminant al Războiului Rece, convinge ambele blocuri de necesitatea destinderii. Primul pas în acest sens este semnarea în 1963 a Tratatului de interdicere a testelor nucleare. Implicarea americanilor în războiul din Vietnam din 1965-1968 se demonstrează a fi un dezastru, ceea ce-l determină pe președintele Nixon să promoveze în continuare o politică de încetare a încordării. În mai 1972, se ajunge la semnarea Acordului SALT 1, care prevede limitarea armelor strategice de către americani și sovietici. SALT 1 este însoțit de o serie de acorduri de colaborare economică, comercială, culturală. SALT 2, din iunie 1979, va fi zădărnicit de invazia sovietică în Afganistan.

Destinderea în politica externă este promovată în anii 1960 și de alți lideri ai Europei Occidentale, precum președintele francez Charles de Gaulle, care optează pentru o Europă de la Atlantic la Ural. Nemulțumită de hegemonia americană, Franța iese în 1966 din comanda militară NATO, la care revine în anul 2009.

Punctul culminant al destinderii coincide cu acordurile încheiate la Conferința de la Helsinki din august 1975. Actul final de la Helsinki este alcătuit din trei părți: prevenirea confruntărilor dintre cele două blocuri de state; colaborarea economică și tehnologică; aprofundarea colaborării dintre națiunile semnatare. Acordul a fost semnat de toate țările europene (în afară de Albania și de Malta), plus SUA și Canada, în total 35 de state. Este creată CSCE, actualmente OSCE (Organizația pentru Securitate și Colaborare în Europa). Actul final reprezintă un compromis între Est și Vest în lupta pentru consolidarea păcii și securității în lume.

Liderii SUA (Jimmy Carter) și URSS (Leonid Brejnev) după semnarea Acordului SALT 2, 1979.

Tribunalele internaționale de la Nürnberg și Tokyo

După încheierea celui de-al Doilea Război Mondial, una din problemele stringente era judecarea criminalilor de război. În acest scop a fost creat, în anul 1945, Tribunalul Internațional de la Nürnberg, care a judecat 24 de lideri naziști pentru crime împotriva umanității. S-a creat de asemenea un tribunal la Tokyo, care i-a judecat pe liderii japonezi, vinovați de războiul în Oceanul Pacific. Astfel, pentru prima dată în istorie, liderii politici au fost judecați pentru declanșarea războiului și pedepsiți conform dreptului internațional.

Banca de acuzați. Tribunalul de la Nürnberg, 1946

AUTOEVALUARE

Știu:

- Care au fost principalele evenimente în relațiile internaționale în anii 1945-1990?
- Cum s-a manifestat Războiul Rece dintre SUA și URSS în perioada postbelică?

Demonstrez că pot:

- Realizează un tabel în care vei nota principalele conflicte militare din perioada postbelică.
- Argumentează că lupta pentru pace în anii Războiului Rece a devenit o problemă globală.

Acționăm împreună:

- Analizează consecințele Războiului Rece pentru diferite state și popoare.
- Demonstrează că lupta pentru destinderea relațiilor internaționale în anii 1970-1990 a fost o necesitate a timpului.

Reamintește-ți

- Ce relații SUA–Japonia și SUA–Germania existau înainte de 1945?
- Ce rol au avut SUA în Al Doilea Război Mondial?

Dicționar

- **Statul bunăstării generale** – statul care are grijă de prosperitatea tuturor cetățenilor săi, promovând redistribuirea impozitelor conform veniturilor.
- **CECO** – Comunitatea Europeană a Cărbunelui și Oțelului (1951), care a stat la baza Comunității Economice Europene (1957) și UE, din 1993.
- **Grevă japoneză** – acțiune de protest simbolică, fără încetarea lucrului.

Cronologie

- **1945-1953** – președinția lui Truman în Statele Unite
- **1981-1989** – Ronald Reagan, președinte al SUA
- **1989** – căderea Zidului din Berlin
- **1990** – reunificarea celor două Germanii

La 5 iunie 1947, secretarul de stat american George Marshall anunță lansarea unui vast program de asistență economică destinat refacerii economiilor europene, cu scopul de a stăvili extinderea comunismului.

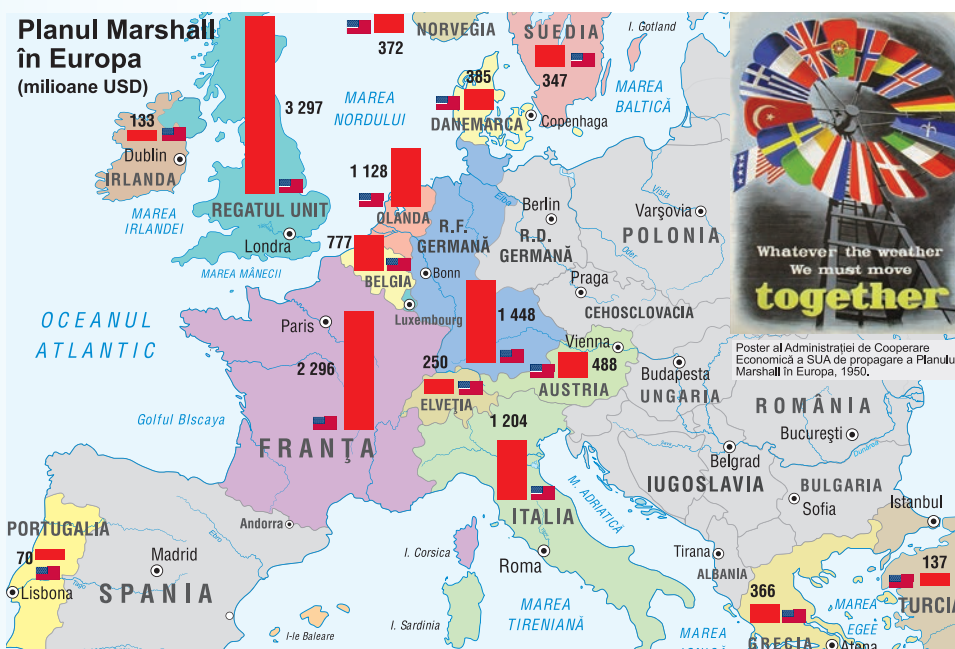
? **Determină, cu ajutorul hărții, țările care au beneficiat de ajutor în cadrul Planului Marshall.**

Statele Unite ale Americii devin după 1945 lider al lumii libere de comunism și dictatură. SUA domină din punct de vedere atât militar, cât și economic și politic cea mai mare parte a lumii, cu excepția zonei de influență sovietică și, mai târziu, chineză. Germania este o țară înfrântă în cel de-al Doilea Război Mondial, ca și fosta sa aliată, Japonia. Ambele state însă cunosc o ascensiune economică impresionantă, grație ajutorului american, dar și unei culturi și spirit de întreprindere ieșit din comun al popoarelor.

Viața politică americană în perioada postbelică

Președintele SUA, F. D. Roosevelt, moare în aprilie 1945 în urma unui atac de cord. Automat, îi succede vicepreședintele **Harry Truman**. Acesta este nevoit în timp record să ia decizii majore, mai ales în plan extern. În campania prezidențială din 1948, democrații obțin majoritatea și Truman devine președinte ales. În 1953, după o pauză de 20 de ani, Partidul Republican câștigă alegerile. Președinte este ales **Dwight Eisenhower**, erou al războiului și șef al Statului Major al trupelor NATO, care duce o politică abilă, încheie războiul din Coreea și sprijină o legislație menită să elimine discriminarea rasială. **John F. Kennedy** devine președinte în 1960. El promovează destinderea cu URSS și reușește să impună sovieticilor retragerea rachetelor nucleare din Cuba în octombrie 1962. Peste un an Kennedy este asasinat la Dallas.

Urmează la postul de președinte **Lyndon Johnson**, care decide implicarea masivă a SUA în Vietnam în 1964. Republicanul **Richard Nixon** va câștiga în 1968 campania electorală cu lozinci antirăzboi, va fi reales în 1972, dar va fi nevoit să se retragă în 1974 din cauza **scandalului Watergate**.

Anii 1976-1980 sunt marcați de președinția lui **Jimmy Carter**, care reabilitează moralitatea wilsoniană în relațiile externe. Revoluția comunistă din Nicaragua, luarea ostajilor americani la Teheran și invazia sovietică în Afganistan au determinat alegerea unui președinte decis să refacă prestigiul Americii, **Ronald Reagan**, care va contribui decisiv la încheierea Războiului Rece.

Dezvoltarea social-economică a SUA

Către 1945, economia americană este cea mai puternică din lume. Alcătuind doar 7% din populația lumii, SUA produc și consumă 50% din resursele mondiale. Perioada 1950-1973 coincide cu o creștere economică impresionantă. În 1954, deja 2/3 din americani dispuneau de aspirator, frigider, mașină de spălat, radio, fier de călcat, iar jumătate din ei de televizor. În 1956-1981 s-au construit 65 000 km de autostradă.

Președintele Reagan a inițiat o nouă politică economică, cheltuielile sociale fiind reduse. Democratul Clinton restabilește echilibrul în favoarea categoriilor dezavantajate. După actul terorist de la New York din 11 septembrie 2001, republicanul George W. Bush a redus progresiv alocațiile sociale prin majorarea bugetului militar. Succesorul său, Barack Obama, democrat, a susținut numeroase programe sociale, în special asigurarea medicală. Criza economică din anii 2010-2012 a determinat guvernul SUA să ia măsuri de reformare a societății.

? **Explică în ce constă esența sistemului economic și social american.**

Actul terorist de la New York din 11 septembrie 2001

Document

Consecințele reaganomicii

Multe din ceea ce am reușit să fac în timpul președinției mele mi-au adus o deosebită satisfacție, dar cel mai mult mă mândresc cu economia. În 1981 cea mai serioasă problemă a țării era criza economică... Reducerea impozitelor cu 25% și reforma generală a impozitelor au creat condiții pentru creșterea economică... PIB-ul s-a majorat cu 27%, iar producția industrială – cu 33%... Productivitatea muncii s-a majorat cu 4% anual... Concurența ne-a impus să muncim încă mai intens.

Ronald Reagan, *Memorii*, 1992

? **Analizează succesele politicii economice a lui R. Reagan.**

Mișcarea pentru drepturile civile în SUA

După război mișcarea pentru drepturile civile a luat amploare. Ca lider al mișcării se impune pastorul **Martin Luther King** (1929-1968), care împărtășea tactica de luptă nonviolentă. Oamenii de culoare cereau lichidarea segregăției, discriminării politice și economice. Prima manifestare de masă, cu participarea a circa 250 000 de demonstranți, negri și albi deopotrivă, a avut loc la Washington, în august 1963. Mișcarea a declanșat reacții violente din partea rasiștilor americani, victimă fiind însuși liderul și inspiratorul acestei mișcări, M. L. King, asasinat în aprilie 1968.

În 2000 Colin Powell este primul american de culoare care devine secretar de stat. În 2004, îi succede Condoleezza Rice, fostă profesoară de sovietologie la Stanford University.

Document

Visez ca cei patru copilași ai mei să poată trăi într-o zi într-o națiune în care nu vor mai fi judecați după culoarea pielii lor, ci după caracterul de care dau dovadă... Visez, ca într-o zi, în Alabama, băiețașii și fetițele negre să poată să se țină de mâini cu băiețașii și fetițele de albi, ca surori și frați.

Martin Luther King,
Am un vis

? **Caracterizează mișcarea pentru drepturile civile din SUA.**

STUDIU DE CAZ

Miracolul economic japonez

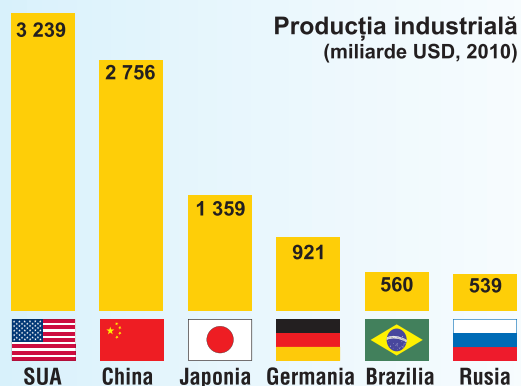
Japonia nu are materii prime, fiind dependentă de importul de cărbune, petrol, fier etc. În perioada interbelică, Japonia nu beneficiază de un plan de reconstrucție economică, precum Europa Occidentală prin Planul Marshall. Japonezii însă au atu-urile lor: o disciplină de muncă extraordinară, un sistem educațional după modelul american, cheltuieli militare minime, precum și o politică judicioasă a statului. Organizarea industriei combină elemente occidentale de import cu cele japoneze tradiționale, moștenite din secolul XIX. Economia este capitalistă, dar relația dintre muncitori și patronat – una armonioasă. Până și protestele sociale sunt specifice, pentru că nu afectează procesul de muncă (*grevă japoneză*).

Marile concerne sunt organizate în mici întreprinderi care produc un set restrâns de piese, dar perfecționate la maxim.

Dacă la început produc sub licență străină, japonezii ulterior perfecționează aceste produse și devin deținători de *copyright*-uri. Cele mai reprezentative companii în acest sens sunt giganții Toyota și Nissan în sectorul automobilelor sau Sony în domeniul echipamentelor de audiovizual.

Economia Germaniei și Japoniei după război

Indici	1939	Germania	Japonia
		1945-46	
Producția industrială	100%	33%	14%
Producția agricolă	100%	15%	—
Șomajul	0%	50%	40%
Inflația	0%	600%	400%

? Demonstrează, cu ajutorul datelor din tabel și diagramă, saltul efectuat de Germania și Japonia în producția industrială.

Miracolul economic în era Adenauer

În era Adenauer, în numai un deceniu și jumătate (1949-1963), Germania Occidentală reușește o performanță economică extraordinară. PIB-ul se majorează în 15 ani de trei ori, cel mai ridicat ritm de creștere din Europa. În același timp, producția industrială crește de 6 ori. Această creștere spectaculoasă a fost numită, pe bună dreptate, un *miracol economic*. Cauzele acestui fenomen sunt:

a) aliații occidentali nu au jefuit țara, așa cum au făcut sovieticii în partea estică. Majoritatea utilajului în RFG a rămas pe loc și multe întreprinderi au putut fi repuse în funcțiune în timp record;

b) reforma valutară din 1948 a consolidat moneda națională și a stimulat inițiativele de producție.

Între 1948 și 1952, RFG primește 1,4 mlrd. dolari americani conform Planului Marshall, dar această contribuție nu explică *miracolul economic* vest-german.

Specificul german se mai bazează și pe etica muncii, disciplină, tendința de a moderniza lucrurile. În plus, stabilitatea politică și cheltuielile militare reduse favorizează creșterea economică în era Adenauer.

Document

În momentul aderării la NATO în 1955, Republica Federală Germană era de mult pe drumul miracolului economic cu care se mândrea. Dar Republica de la Bonn era și mai de apreciat pentru faptul că infirmase cu succes previziunile numeroșilor observatori din ambele tabere, care prevestiseră ce putea fi mai rău. Sub conducerea lui Konrad Adenauer, Germania de Vest navigase în siguranță între Scylla neonazismului și Charibda neutralității filosovietice și era acum trainic ancorată în alianța vestică, sfidând parcă îndoilele criticilor din țară și de peste hotare.

Tony Judt, *Epoca postbelică. O istorie a Europei după 1945*

? Stabilește rolul lui Konrad Adenauer în realizarea miracolului economic din RFG.

Politica externă a Germaniei

Imediat după război, marile puteri învingătoare sunt decise să limiteze la maxim libertatea Germaniei în domeniul politicii externe. Ca și după Primul Război Mondial, temerile cele mai mari vin din partea Franței. SUA și Marea Britanie sunt însă mai conștiente de rolul pe care trebuie să-l joace RFG în sistemul politic și militar al Europei Occidentale în condițiile Războiului Rece. Profitând de războiul din Coreea, RFG obține dreptul la reînarmare și serviciul militar obligatoriu este reintrodus, dar sub controlul americanilor și al NATO. Astfel, în 1955, RFG este admisă în NATO, odată cu intrarea RDG în Pactul de la Varșovia. Cancelarul Adenauer vizitează Moscova în 1955 și restabilește relațiile diplomatice cu URSS, dar, în același timp, declară ruperea relațiilor diplomatice cu celelalte state care recunosc RDG („doctrina Hallstein”).

Adenauer pune interesele europene deasupra celor germane. În 1957, Germania devine „motorul” economic al **Comunității Economice Europene**. RDG, pe de altă parte, devine membră a **CAER**, dependentă de investițiile sovietice.

Cancelarul Willy Brandt promovează o politică externă activă în sensul destinderii relațiilor internaționale cu partenerii din Est (**Ostpolitik**). Astfel, între 1970 și 1972 sunt încheiate tratate de recunoaștere reciprocă a hotarelor cu RDG, URSS, Polonia și Cehoslovacia. După aceste acorduri, cele două Germanii vor deveni în 1973 membre ale ONU. Parlamentul vest-german votează amplasarea rachetelor nucleare Pershing în 1983, fapt care duce la izbucnirea unor proteste în masă. Datorită politicii **„noi mentalități”** promovate de M. Gorbaciov, devine posibilă reunificarea Germaniei.

După Războiul Rece, politica externă a Germaniei devine mai activă. Berlinul sprijină intervenția americană în Kuweit (1991) și implicarea NATO în fosta Iugoslavie (Bosnia, 1992-1995; Kosovo și Serbia, 2000), participă la primele operațiuni de pacificare de după 1945 (Kosovo). Pe de altă parte, Germania, împreună cu Franța, nu susține invazia americană în Afganistan (2001) și Irak (2003). Din 2004, după extinderea NATO spre Est, unele baze militare americane din Germania sunt transferate în România, Bulgaria, țările baltice etc.

? **Precizează direcțiile politicii externe ale RFG în perioada postbelică.**

Document

Ostpolitik, realizată cu brio de Willy Brandt timp de patru ani, a fost pentru celelalte țări europene și Statele Unite un moment deosebit de greu. Această renaștere a sentimentului național german suscită numeroase temeri. În primul rând, în Statele Unite. Nixon se teme că RDG și RFG nu se vor înțelege în privința reunificării în condițiile unei neutralități vis-à-vis de alianțele care structurau războiul rece – NATO și Tratatul de la Varșovia...

Jean-Michel Gaillard

? **Explică temerile statelor europene și ale SUA față de politica de apropiere a celor două Germanii.**

Document

Willy Brandt dă o nouă orientare politicii externe: este vorba despre „politica orientală” (Ostpolitik), care încearcă să normalizeze relațiile cu RDG și cu întregul bloc comunist. RFG semnează o serie de tratate cu URSS (august 1970), Polonia (decembrie 1970) și mai ales „tratatul fundamental” cu RDG (decembrie 1972), prin care se reiau relațiile diplomatice dintre cele două Germanii. *Drumul spre reunificare.* *Dicționar de istorie a sec. XX*

Willy Brandt (1913-1992)

? **Apreciază efortul lui W. Brandt în apropierea celor două state germane, RFG și RDG.**

AUTOEVALUARE

Știu:

- Care au fost principalele realizări ale dezvoltării SUA, Japoniei și RFG în anii postbelici?
- În ce constă miracolul economic japonez?

Demonstrez că pot:

- Identifică asemănări și deosebiri în dezvoltarea SUA, Japoniei și RFG în anii 1945-1990.
- Demonstrează prin exemple concrete că în societatea statelor dezvoltate economic au existat atât realizări, cât și probleme.

Acționăm împreună:

- Analizează evoluția societății în SUA, Japonia și RFG în anii postbelici.
- Cum au influențat schimbările din societate asupra diferitor categorii de populație?

Franța, Marea Britanie și Italia

Marea Britanie este, alături de Franța, una din țările învingătoare în cel de-al Doilea Război Mondial. Ele au fiecare câte o zonă de ocupație în Germania și dețin un loc permanent în Consiliul de Securitate ONU. Ambele beneficiază de Planul Marshall. Dar numai Franța este membră fondatoare a Comunității Economice Europene, în 1957. Marea Britanie, deși își pierde imperiul său colonial, rămâne până în anii 1970 sceptică față de integrarea europeană. Italia, la rândul său, este o țară învinsă în 1945, dar se integrează repede, ca și Germania, în structurile de securitate occidentale (NATO) sau în procesul de integrare europeană (1957).

Reamintește-ți

- Care au fost consecințele celui de-al Doilea Război Mondial în Franța și Marea Britanie?
- În ce constă Planul Marshall?

Dicționar

- **Thatcherism** – politică economică care implică reducerea cheltuielilor publice și încurajarea inițiativei private.
- **Xenofobie** – ura față de persoane aparținând altor națiuni, religii etc.

Cronologie

- **1946** – Italia declarată republică
- **1958** – revenirea lui Charles de Gaulle la putere în Franța
- **1948** – Planul Marshall aduce ajutor miliarde de dolari SUA în Europa
- **1979-1990** – Margaret Thatcher deține funcția de premier britanic
- **2010** – Partidul Conservator revine la putere în Marea Britanie

? Comentează specificul vieții politice a Franței în perioada postbelică.

Charles de Gaulle și J. F. Kennedy, Paris, 1961

Viața politică franceză

În iunie 1940, imediat după căderea Franței, generalul **Charles de Gaulle** se refugiază la Londra și organizează mișcarea “Franța Liberă”. În țară, comuniștii sunt cea mai importantă forță a Rezistenței franceze. În 1944, de Gaulle va deveni omul politic care va reda țării încrederea în viitor și va reabilita parțial grandoarea pierdută a Franței. Alegerile în Adunarea Constituantă din 1945 dau câștig de cauză Partidului Comunist Francez (PCF), Mișcării Republicane Populare (MRP) și Partidului Socialist (PS). Între 1944 și 1946, de Gaulle este șef al Guvernului Provizoriu, ales în unanimitate de toate partidele. De Gaulle vrea însă o nouă Constituție care să acorde prerogative suplimentare executivului și, în fața refuzului partidelor, își anunță demisia în ianuarie 1946. În octombrie este votată noua Constituție, prin care parlamentul – **Adunarea Națională** – devine instituția centrală în stat. După eșecul Republicii a III-a în 1940, noua Constituție inaugurează Republica a IV-a.

Cu un sistem electoral proporțional și multe partide, nicio formațiune nu va obține majoritatea mandatelor. De aceea, până în 1958, Franța va fi condusă de 22 de guverne de coaliție, create de MRP, socialiști, radicali și moderați. Asociați cu interesele Moscovei, comuniștii, deși vor obține constant multe voturi, vor fi excluși de la guvernare până în 1981. Extrema dreaptă xenofobă, reprezentată de Frontul Național, condus de **Jean Marie Le Pen**, speculează problema imigrației și ia voturi importante, mai ales din anul 1984.

Economie și societate în Franța

Economia franceză după 1945 se caracterizează printr-un grad sporit de centralizare, de întreprinderi naționalizate și un sistem de asigurări sociale costisitor. Majoritatea guvernelor sunt fidele acestui model.

Imediat după război, au fost naționalizate industria energiei, gazul și cărbunele, industria aeronauticii (Air France), marea parte a societăților de asigurare și a băncilor, inclusiv Banca Franței. În 1947 Franța adoptă planurile de dezvoltare economică de 5 ani, inițiate de ministrul economiei Jean Monnet.

Planurile franceze nu impuneau cote strict obligatorii întreprinderilor și puteau fi corectate în funcție de necesitățile pieței. Mai întâi se pune accent pe dezvoltarea industriei grele, iar apoi pe bunurile de larg consum, spațiul locativ și investițiile publice. Din 1963 guvernul tinde să sprijine mai puțin sectorul de stat pentru a majora gradul de competitivitate al economiei franceze.

Din 1981, **François Mitterand** încearcă să înălțare criza economică provocată de cel de-al doilea șoc petrolier prin extinderea sectorului de stat în economie, contrar soluțiilor de privatizare promovate în aceeași perioadă de **Margaret Thatcher** și **Ronald Reagan**.

Peste trei ani însă, se constată că bugetul nu poate suporta mărirea cheltuielilor publice și se revine la cota anterioară a economiei de stat, cca 20%. Creșterea PIB-ului nu era atât de înaltă ca în Japonia sau Germania, dar totuși se înregistrează o creștere moderată.

? Enumeră caracteristicile economiei Franței.

Franța este lider mondial după ponderea energiei electrice produse de reactoarele nucleare (74,8%).

Centrală nucleară din Franța

Charles de Gaulle în mulțime la Montreal's Expo, 25 iulie 1967

Anul 1968 și demisia lui de Gaulle

Politica internă a regimului lui Ch. de Gaulle a provocat nemulțumirea majorității populației. În mai 1968, studenții Universității Sorbona, la care s-au alăturat în scurt timp și cei de la alte universități, au început demonstrații violente pe străzile orașelor franceze. Motivul acestor manifestații nu a fost de ordin material. A fost un protest față de uzura morală a societății, care punea accent pe consum și neglija din ce în ce mai mult valorile spirituale. Sindicatele au sprijinit revendicările studenților. Aceasta a provocat o grevă generală, la care au luat parte circa 10 mil. oameni. În fruntea mișcării s-au situat comuniștii și socialiștii, care cereau demisia lui de Gaulle. Protestatarii au înaintat revendicări economice: majorarea salariilor, pensiilor, indemnizațiilor. Guvernul a fost nevoit să cedeze. Concesiile economice erau chiar mai mari decât revendicările protestatarilor.

Ca rezultat, președintele țării a dizolvat parlamentul și a numit noi alegeri pentru luna iunie, la care au învins adeptii lui. Dar victoria nu a fost a lui de Gaulle. El fixează data unui nou referendum, propunând reducerea prerogativelor puterii legislative și lărgirea lor pentru cea executivă. Generalul i-a amenințat pe francezi că, în caz de răspuns negativ, va demisiona. În aprilie 1969 referendumul are loc și de Gaulle se retrage de pe arena politică.

? Apreciază rolul lui de Gaulle în istoria contemporană a Franței.

Prim-ministrul britanic Margaret Thatcher și președintele francez François Mitterrand la semnarea Acordului despre construcția Eurotunelului, 29 iulie 1987. Fotografie: PA

Economie și societate în Marea Britanie

Imediat după război, țara cunoaște o criză economică profundă. Raționalizarea produselor alimentare devine mai drastică decât pe timp de război, incluzând și pâinea. Însă din 1948, prin Planul Marshall, situația se va redresa. În ciuda schimbărilor de guverne, laburiste și conservatoare, politica economică și socială cunoaște o remarcabilă continuitate între 1945 și 1979.

Creșterea produsului intern brut (PIB) are o medie de 2% anual. Agricultură britanică este una dintre cele mai rentabile din Europa, antrenând doar 2% din forța de muncă. Ponderea industriei pe piața muncii scade până la 36% la 1980, sfera serviciilor antrenând cca 60% din populația aptă de muncă.

Guvernarea Thatcher intervine cu unele schimbări esențiale, dar care nu pun la îndoială statul bunăstării generale. În cei 11 ani, sectorul public este redus la jumătate prin privatizarea unor sectoare. Impozitul pe venit a fost redus. Această politică este numită “thatcherism”, fiind similară cu “reaganomica” în SUA.

Din 1997, guvernarea laburistă în frunte cu Tony Blair este preocupată, în special, de reducerea deficitului comercial al țării și de consolidarea valutei naționale. Conservatorii, conduși de David Cameron, revin la putere în 2010, asigurându-se o alternanță comparabilă cu cea din SUA, unde sistemul politic este bazat pe două partide mari.

? Caracterizează evoluția economică a Marii Britanii.
? Prezintă rolul lui Margaret Thatcher.

Problema Irlandei de Nord

Încă în 1921, 6 din cele 9 comitate ale Ulsterului au fost organizate într-o provincie aparte a Marii Britanii, numită de atunci Irlanda de Nord. Violența s-a răspândit în această zonă mai ales începând cu anii 1960.

Conflictul avea cauze religioase și economice. Majoritatea protestantă era formată din urmașii coloniștilor englezi și scoțieni, în timp ce catolicii erau irlandezi și nu aveau aceleași drepturi politice (de exemplu, la alegerile parlamentare). De asemenea, ei erau supuși unei discriminări social-economice dure, fiind mai rău plătiți și primii completând rândurile șomerilor.

Altă problemă care mai persistă și astăzi este că protestanții sunt pentru rămânerea în componența Marii Britanii, în timp ce catolicii preferă să se unească cu Republica Irlanda. Ideea se mai numește crearea Irlandei Mari. Gruparea extremistă a catolicilor s-a conturat în jurul organizației ilegale Armata Republicană Irlandeză (IRA), apărută încă în 1919. Activitatea acesteia s-a intensificat de la 1968 încolo și se reduce, îndeosebi, la organizarea unor acte teroriste, în urma cărora au murit 500 de oficiali britanici și 3000 de catolici. Conflictul din Irlanda de Nord nu a fost rezolvat definitiv până în prezent.

Din anii 1980 au început să revendice mai multe drepturi culturale, dar și politice scoțienii și galezii. Metodele folosite însă de aceștia nu poartă un caracter violent. Irlanda de Nord, Scoția și Țara Galilor se bucură de o autonomie largă și participă cu selecționate proprii la campionatele mondiale (fotbal, rugby etc.).

? Formulează esența problemei Irlandei de Nord.
? Subliniază cauzele conflictului.

“Duminica sângeroasă” din 30 ianuarie 1972 în or. Derry.
În timpul demonstrației au fost uciși 13 studenți irlandezi.

A. Moro răpit de organizația teroristă „Brigăzile Roșii”, 1978

Specificul evoluției politice a Italiei

După 1946 Italia devine republică parlamentară. În 1947 este adoptată Constituția, care reflectă compromisul dintre cele trei partide principale – Partidul Democrat Creștin (PDC), Partidul Socialist Italian (PSI) și Partidul Comunist Italian (PCI). Șeful statului este președintele, cu funcții simbolice, ales pe 7 ani. Parlamentul este compus din două camere: Senatul și Camera Deputaților. Sistemul electoral se bazează pe criteriul proporțional: partidului care obține 50%+1 îi revin 2/3 din mandate, dar niciun partid nu poate trece acest prag și se vor constitui guverne de coaliție. Până în 1981, creștin-democrații, în alianță cu alte partide, vor conduce destinele țării. Alianțele sunt foarte fragile, la putere perindându-se, din 1945 până astăzi, cca 60 de guverne. Asasinările politice nu sunt rarități în viața politică italiană. În 1978 „Brigăzile Roșii” îl execută pe fostul premier **Aldo Moro** (PDC) pentru încercarea de a găsi un compromis cu PCI. Între anii 1984 și 1987 Italia este guvernată de primul cabinet socialist, în frunte cu **Bettino Craxi**. În 1987 revine la putere PDC, dar principalele partide postbelice își pierd credibilitatea în urma unei campanii „a mâinilor curate”, lansată în 1992. Sunt acuzate de legături cu mafia și corupție peste 2000 de persoane, printre care B. Craxi (PSI) și **Giulio Andreotti** (PDC). Andreotti a fost achitat ulterior, dar Craxi a fugit în Tunisia și a devenit simbol al corupției sistemului politic italian. Au urmat alte guverne de scurtă durată, printre care se remarcă cel al lui **Romano Prodi** (1996-98). În 2005, cel mai puternic om politic în Italia era **Silvio Berlusconi**, prim-ministru din 2001. Lider al partidului „Forza Italia”, el este proprietarul unui adevărat imperiu mass-media și al clubului de fotbal AC Milan. Berlusconi a ieșit de pe scena politică a Italiei în 2011, forțat să-și dea demisia din cauza crizei financiare, și a fost urmat de **Mario Monti**.

Document

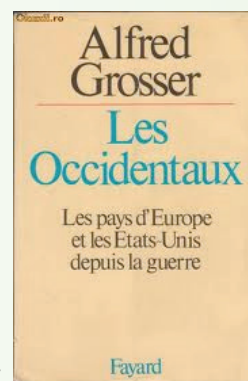
Un contemporan despre Italia postbelică:

„La 2 iunie 1946, italienii abolesc monarhia prin referendum și aleg o Adunare Constituantă, în timp ce democrația creștină obține 8 mln de sufragii (35%), partidul comunist, cu 4,4 mln de voturi (19%), ajunge aproape la egalitate cu partidul socialist (21%).

Stânga va avea în perioada ulterioară o pondere importantă pe eșichierul politic italian. Americanii se vor teme de instaurarea unui regim comunist în Italia, dar până la urmă, fără temei...

Dintre țările europene occidentale, problema identității internaționale a Italiei este cea mai puțin gravă. Ea se întreba cu o îngrijorare moderată asupra posibilei originalități a rolului său în lume, fără a simți nevoia să se impună în fața Statelor Unite și nici de a exercita o influență specială asupra politicii acestora. Criza de identitate cea mai serioasă a fost aceea a Republicii Federale a Germaniei. Italia a fost și a rămas Italia, indiferent de trecutul său, indiferent de problemele sale interne.”

Alfred Grosser,
Occidentalii, 1978

? Analizează documentul și descrie politica internă a Italiei după 1945.

AUTOEVALUARE

Știu:

- Care sunt partidele de bază care se succed la putere în Marea Britanie?
- În ce constă specificul dezvoltării economice a Franței în perioada postbelică?

Demonstrez că pot:

- Identifică asemănările și deosebirile în dezvoltarea societății din Marea Britanie și Franța?
- Formulează o concluzie despre specificul dezvoltării Italiei în perioada interbelică.

Acționăm împreună:

- Găsește problemele comune și specifice ale dezvoltării Franței, Marii Britanii și Italiei.
- Elaborează o comunicare despre rolul personalităților în istoria Franței, Marii Britanii și Italiei.

După 1945, URSS ocupă jumătate din Europa, unde instaurează prin forță regimuri comuniste. Comunismul este instaurat și în China, în 1949, ca urmare a unui război civil îndelungat. Hegemonia Moscovei este pusă la încercare în 1956 în Ungaria și în 1968 în Cehoslovacia. China nu e de acord cu destalinizarea lansată de Hrușciiov, Mao Zedong apreciind că URSS a trădat revoluția mondială. În anii 1970 comunismul cunoaște o criză acută care se va agrava în deceniul următor și care va duce la prăbușirea regimurilor marxist-leniniste.

Reamintește-ți

- Cum a evoluat URSS în perioada interbelică?

Dicționar

- **Comunism** – doctrină politică, economică și socială, care susține principiul abolirii proprietății private și instaurarea proprietății colective.
- **Represiune** – condamnarea la deportare, arest sau execuție a persoanelor inocente din motive politice.

Cronologie

- **1944-1948** – instaurarea regimurilor comuniste în statele Europei de Est
- **1949** – instaurarea comunismului în China
- **1953** – moartea lui Stalin
- **14 mai 1955** – crearea OTV
- **1956** – condamnarea crimelor lui Stalin de către Hrușciiov; revoluția din Ungaria
- **1968** – „Primăvara de la Praga”
- **1978** – reforme economice în China

Viața politică în URSS

Sistemul politic existent în URSS a fost unul totalitar. Partidul Comunist deține monopolul asupra puterii în stat, iar organele secrete (NKVD, KGB) asigură prin teroare stabilitatea regimului. Pe timpul lui Stalin, până în 1953, orice cetățean sau membru de partid putea pierde totul în orice moment.

Popoare întregi erau supuse deportării în masă, invocându-se interese de securitate ale URSS. Stalin lua decizii de unul singur. La Congresul al XX-lea al PCUS din 1956, N. Hrușciiov a condamnat crimele lui Stalin. Pentru mulți însă numele lui Stalin era echivalent cu puterea sovietică.

Noul lider al PCUS după 1964, Leonid Brejnev, este mai conservator și evită confruntările. El credea că nu este nevoie de nicio reformă, oamenii trebuie să lucreze cât mai bine și totul se va rezolva de la sine. Cei care se opun regimului nu mai sunt numiți „dușmani ai poporului”, ci „disidenți”. Ei nu erau trimiși în Siberia sau executați, ci internați în clinici pentru bolnavii mentali, condamnați la detenție.

Regimul comunist și-a schimbat metodele, însă rămâne în esență același. Iuri Andropov (1982-1984), succesorul lui Brejnev, vrea să impună disciplina de muncă și să lupte cu corupția, dar eforturile sale nu au un impact. E urmat de Constantin Cernenko (1984-1985). Din martie 1985 un lider tânăr și energic, Mihail Gorbaciiov, lansează *perestroika*, un plan economic și politic menit să reformeze societatea.

Evidențiază modificările survenite în viața URSS după 1953.

Document

Anii de război au însemnat și semimilitarizarea durabilă a vieții sovietice. Economia centralizată și producția continuă de tancuri, arme și avioane au transformat URSS într-o mașină de război surprinzător de eficientă, insensibilă la costurile umane sau bunăstarea soldaților, dar perfect capabilă la un război total. Cohorta birocraților de partid formați în timpul războiului – generația lui Brejnev – echivala puterea și succesul cu o producție uriașă în industria apărării, model după care avea să conducă țara încă patruzeci de ani.

Tony Judt, *Epoca postbelică. O istorie a Europei după 1945*

Analizează opiniile lui Tony Judt cu privire la URSS.

Comentează expresia „URSS – o mașină de război surprinzător de eficientă”.

Economia sovietică

În 1948 economia URSS atinge nivelul antebelic și cartelele alimentare sunt anulate. Hrușciov va opera o redistribuție a investițiilor, fiind încurajată agricultura. În 1953 se inițiază un vast program de deștelenire a pământurilor din regiunea Volgăi, din Kazahstan și în Siberia. La început a fost o intervenție economică reușită, dar în 1958, întrucât nu se foloseau fertilizatori, pământul a fost secătuit. Hrușciov este obsedat de programul alimentar, soluția “minune” fiind porumbul. Acesta este plantat și în regiunile neprielnice, la ordinul său. Kosâghin, prim-ministru din 1964 până în 1980, propune o reformă economică care ia drept criteriu nu cantitatea produsă de întreprinderi, ci acea vândută, apreciată de piață. Se preconizează stimulente financiare pentru întreprinderile rentabile. În primii 10 ani de conducere a lui Brejnev, economia este în ascensiune, dar după 1975 va regresa progresiv. Conducătorii din industrie și agricultură nu pot îndeplini planurile și falsifică datele statistice. Oamenii caută să facă impresie că lucrează, iar statul se preface că le plătește. Aceste fenomene de pe timpul lui Brejnev justifică expresia de **epocă a stagnării**.

? Extrage trei caracteristici ale politicii economice a URSS din perioada sovietică.

Componența CAER

URSS
Polonia
Cehoslovacia
Ungaria
România
Bulgaria
Germania de Est (din 1950)
Mongolia (din 1962)
Albania (până în 1961)
Cuba (din 1972)
Vietnam (din 1978)

Componența OTV

URSS
Polonia
Cehoslovacia
Ungaria
România
Bulgaria
Germania de Est
Albania
(a ieșit din bloc în 1961-1962)

Dominația sovietică în Europa de Est

Potrivit înțelegerii dintre Stalin și Churchill din octombrie 1944, URSS îi revine Europa de Est ca zonă de influență. Datorită prezenței sale militare, Moscova a instaurat regimuri comuniste în Bulgaria, Ungaria, România, Polonia, Cehoslovacia și Germania de Est. În Albania și Iugoslavia, partidele comuniste au preluat conducerea cu forțele proprii. Comuniștii au eliminat treptat toți adversarii politici pe motiv că aceștia colaboraseră cu naziștii. Prima țară comunistă din Europa de Est care nu a acceptat politica lui Stalin a fost Iugoslavia, condusă de **I. Tito**. Iugoslavia dorea să construiască socialismul, fără însă a urma strict modelul sovietic. Mai târziu, va intra în conflict cu Moscova, mai mult sau mai puțin deschis. Pentru a evita pe viitor asemenea comportamente neloiale, Stalin creează, în 1949, Consiliul de Ajutor Economic Reciproc (**CAER**) și, în 1955, Organizația Tratatului de la Varșovia (**OTV**). Aceste organizații erau menite să creeze o dependență economică față de Uniunea Sovietică și să impună anumite obligații militare statelor membre.

? Cum se manifestă dominația sovietică în Europa de Est.

Document

Politica stalinistă în Europa de Est

Stalin s-a apucat să recreeze Europa de Est după modelul sovietic, să reproducă istoria, instituțiile și practicile sovietice în fiecare din micile state controlate acum de partide comuniste. Albania, Bulgaria, România, Ungaria, Cehoslovacia, Polonia și Republica Democratică Germană urmau să devină... miniaturi ale Uniunii Sovietice. Fiecare urma să aibă o constituție copiată după cea sovietică (prima a fost adoptată în Bulgaria în decembrie 1947, ultima în Polonia în iulie 1952). Fiecare urma să suporte reforme economice și să adopte planuri cincinale, aliniindu-și instituțiile și practicile cu cele ale Uniunii Sovietice. Fiecare avea să devină un stat polițist după tiparul sovietic. Și fiecare avea să fie condusă de aparatul unui Partid Comunist subordonat (practic, dacă nu teoretic) Partidului Comunist conducător de la Moscova.

Tony Judt, *Epoca postbelică. O istorie a Europei după 1945*

? Descrie procesul de sovietizare a statelor Europei de Est, utilizând exemple din text.

STUDIU DE CAZ

Specificul comunismului chinez

Imediat după venirea la putere în China, Mao a eliminat cu forța elementele sociale care se opuneau comuniștilor, iar pe alții a încercat să-i “reducă”. A fost și cazul ultimului împărat al Chinei, Pu Yi, care a fost internat într-un lagăr de concentrare, “reeducat”, eliberat, ulterior devenind chiar parlamentar. Partidul Comunist a stabilit monopol politic, economic și cultural în stat.

În 1953, în China a fost lansat primul plan cincinal, care a pus accent pe dezvoltarea preferențială a industriei grele. Au fost construite sute de întreprinderi și, spre sfârșitul anilor 1950, China s-a transformat într-o țară agrar-industrială. A fost introdus principiul repartiției egalitariste, ceea ce a subminat cointeresarea producătorului în rezultatele muncii sale. Pentru a-și realiza scopurile, China a construit sute de mii de ateliere metalurgice, care au fost înzestrate cu tehnică de tip medievală, obținându-se sute de milioane de tone de oțel, dar care nu putea fi folosit din cauza calității sale inferioare.

În scurt timp însă, „Marele Salt” a suferit eșec din câteva motive: administrarea proastă a comunelor, dar și lipsa de interes a țăranilor de a lucra pentru stat care își însușea cea mai mare parte a recoltei. Ca urmare a acestui experiment falimentar, s-a declanșat foametea, care a răpit mai mult de 20 mil. de vieți omenești. China a fost nevoită să importe masiv cereale. Deja în anul 1961 guvernul RPC a fost nevoit să se dezică de „Marele Salt” și de comune. Țăranilor li s-au restituit loturile de lângă casă, o parte din animale și din inventarul agricol.

? **Compară evoluția politică și economică a Chinei cu cea a URSS.**

Poster publicitar chinez: Mao, Stalin, Lenin, Enghels, Marx

China post-Mao și reformele economice

După moartea lui Mao, în decembrie 1978 puterea este preluată de Deng Xiaoping. Se renunță la ideea centrală a comunismului – lupta de clasă. China lansează o serie de reforme economice, menite să asigure o creștere rapidă și de durată. Este încurajată industria bunurilor de larg consum: televizoare, aparate electronice, frigidere, automobile etc. În 1987 funcționau deja peste 20 mil. de întreprinderi industriale familiale. În agricultură, țăranii au primit pământul în arendă, iar după achitarea impozitului și vânzarea unei cantități fixate către stat, pot comercializa pe piață produsul muncii lor. Din 1980, nu mai puțin de 20 de mii de studenți sunt trimiși anual în străinătate, mai ales în SUA, pentru a învăța noile tehnologii și managementul capitalist. Studenții însă vor și reforme politice, protestând câteva săptămâni în Piața Tienanmen din Beijing în 1989. Armata a ucis atunci 2 600 de persoane, iar alte peste 10 000 au fost rănite.

Modelul chinez de modernizare economică are succese notabile, creșterea PIB-ului fiind de cca 10% anual între 1985 și 1995. Ideea principală a acestui model a fost crearea unei economii de piață, numită din considerente ideologice socialistă și păstrarea în continuare a monopolului partidului unic asupra puterii. Spre deosebire de URSS și Europa de Est, colapsul sistemului este evitat. În 2010 a devenit a doua putere economică a lumii, după SUA.

? **Explică în ce constă esența modelului chinez de modernizare a economiei din anii 1980-1990.**

Apreciază efectele politicii economice a Chinei.

Shanghai, orașul cu cei mai numeroși zgârie-nori din lume

Revolte populare în Europa de Est după 1945

Prima manifestare de proporții împotriva politicii social-economice a regimului comunist a avut loc în 1953 în Germania de Est și în Polonia. Muncitorii cereau majorarea salariilor și îmbunătățirea condițiilor de viață. A doua acțiune de revoltă, de data aceasta în mod clar anticomunistă, a avut loc în 1956 în Ungaria. Protestatarii revendicau anularea monopolului Partidului Comunist asupra puterii în stat, reîntoarcerea proprietăților private. Ulterior, protestatarii au cerut chiar independența totală de Uniunea Sovietică. Drept rezultat, Moscova a introdus armata în Budapesta. Imre Nagy și alți lideri ai Revoluției maghiare au fost arestați și executați.

Altă manifestare de independență în Europa de Est a avut loc în 1968 în Cehoslovacia, dar a eșuat și ea. La sfârșitul anilor 1970, cea mai gravă situație în Europa de Est s-a creat în Polonia. În acest context, a izbucnit o mișcare de masă, condusă de sindicatul "Solidaritatea", în frunte cu Lech Walesa.

AUTOEVALUARE

Știu:

- Ce principii au stat la baza relațiilor dintre URSS și țările din Europa de Est?
- Care au fost consecințele stagnării URSS în anii 1970-1980?

Demonstrez că pot:

- Descrie trăsăturile specifice ale dezvoltării economiei statelor socialiste în perioada postbelică.
- Compară evenimentele care au avut loc în China comunistă și alte state din sistemul socialist.

Acționăm împreună:

- Selectează opinii diferite despre caracterul societății comuniste.
- Enumeră cauzele revoltelor populare.
- Plasează, pe axa cronologică, anii revoltelor antisovietice din Europa de Est.
- Localizează, pe hartă, mișcările anticomuniste.

RSS Moldovenească. Economie și societate (1944-1991)

Eforturile principale ale autorităților sovietice în primii ani postbelici au fost orientate spre restabilirea economiei distruse de război. Prin metode de presiune și violență a fost efectuată colectivizarea țăranilor. Consecință directă a politicii promovate de către organele de partid și de stat a fost foametea din anii 1946-1947. Punctul culminant al represiunilor l-au constituit deportările populației în iunie 1949 în regiunile îndepărtate ale URSS.

Reamintește-ți

- Când și în ce condiții a fost formată RSS Moldovenească?
- Care erau interesele URSS în această regiune?

Dicționar

- **Colectivizare forțată** – – trecerea mijloacelor de producție în proprietate colectivă, prin naționalizare, expropriere etc.
- **Deportare** – acțiune de a trimite forțat pe cineva într-o regiune îndepărtată ca măsură represivă; a condamna pe cineva la exil politic.

Cronologie

- **1944** – reinstaurarea regimului sovietic în Basarabia
- **1946-1947** – foametea în RSSM
- **1949** – deportări în masă ale populației RSSM în regiunile estice ale URSS

Monopolul partidului

Sistemul sovietic a evoluat în republică fără mari modificări pe parcursul întregii perioade. Se consolidează monopolul Partidului Comunist asupra tuturor sferelor vieții politice. Hotărârile organelor centrale unionale de partid erau obligatorii pentru cele republicane. Direcțiile principale ale dezvoltării politice, social-economice și spirituale ale republicii au fost determinate de congresele Partidului Comunist al Uniunii Sovietice și congresele Partidului Comunist al Moldovei. Hotărârile congreselor organizației republicane de partid erau doar o simplă adaptare la deciziile primite de forul suprem al Partidului Comunist, repetând întru totul dogmele și tezele ideologice formulate de către acesta. Întreaga activitate a organelor de partid era însoțită de campanii ideologice, minuțios pregătite și strict dirijate de organele de partid.

Posturile-cheie în conducerea organizației republicane de partid au fost deținute de persoane venite din alte republici. În anii 1961-1980, în fruntea Partidului Comunist al Moldovei s-a aflat Ivan Bodiul, originar din Ucraina. Alegerea sa în funcție se datora legăturilor strânse cu L. Brejnev, viitorul secretar general al Partidului Comunist al URSS, stabilite în anii 1950-1952, când ultimul a condus organizația republicană de partid. I. Bodiul s-a evidențiat prin promovarea politicii de cooperare și integrare agroindustrială în republică, efectuarea unor numeroase experimente în economie, care au adus daune considerabile republicii. Consecințe grave au avut abuzurile și metodele de dictat în conducere, dar mai ales politica antinațională promovată în viața spirituală.

Analizează fotografia lui Leonid Brejnev la Congresul al III-lea al Partidului Comunist al Moldovei. Motivează prezența imaginii lui I. Stalin în fotografie.

Un rol important în consolidarea regimului comunist în RSSM a avut Leonid Brejnev, care în anii 1950-1952 s-a aflat în fruntea Comitetului Central al Partidului Comunist al Moldovei.

Foamea din anii 1946-1947.

Una dintre cele mai tragice pagini ale istoriei de după război a RSSM a fost foamea din anii 1946-1947. Din mai 1945 și până în toamna anului 1946 ploile au ocolit cea mai mare parte din teritoriul Moldovei. Seceta care se dezlănțuise nu avuse precedent în ultimii 50 de ani. În anul 1946, seceta s-a întetit și mai mult, iarna fiind fără zăpadă, iar primăvara și vara fără ploi.

Dar cauzele principale care au provocat foamea în RSSM au fost nu calamitățile naturale, ci politica fiscală promovată de regimul sovietic în primii ani de după război și colectările obligatorii de cereale. Obligațiile fiscale au crescut chiar și în condițiile secetei. Autoritățile nu au cruțat pe nimeni, căci au fost supuse impozitării și categoriile cele mai sărace ale țărănimii. În același timp, a fost majorat planul de predare a cerealelor către stat.

Către luna august 1946 se conturează primele simptome ale foametei. Numai în județul Chișinău au fost atestate 5.200 cazuri de distrofie, majoritatea bolnavilor fiind copii de până la 16 ani. În lunile următoare, numărul bolnavilor și al celor morți de distrofie a crescut. În iarna anului 1946-1947 mortalitatea a devenit un fenomen de masă.

Au fost atestate chiar numeroase cazuri de canibalism. Deși nu există date statistice oficiale, conform unor investigații ale specialiștilor în domeniu, numărul celor morți de foame atinge cifra de 150-200 de mii de oameni.

? **Structurează cauzele foametei: obiective și subiective.**

Document

Mărturii despre foamete

"În prezent ne hrănim cu ciori și vrăbii, însă nu ne putem potoli foamea..." (raionul Chișcăreni).

"...O foamete nemaivăzută. Foarte mulți sînt bolnavi de distrofie, se umflă, se înnegresc și mor. În ianuarie la noi în sat au murit 150 de oameni, aceeași situație și în alte raioane..." (raionul Glodeni).

"...Oamenii mănîncă pisici, cîini și orice se nimerește..." (or. Soroca).

"...La noi foarte mulți oameni mor de foame, nici n-are cine să le sape groapă. Cei care mai sînt în viață, de abia-și mai tîrăsc picioarele. Mor îndeosebi multe femei și mulți copii..." (raionul Glodeni).

V. Pasat. *Calvarul...* (1940-1950)

? **Describe efectele foametei asupra populației din RSSM.**

Colectivizarea forțată.

În primii ani de după război, organele Partidului Comunist și cele de stat și-au orientat eforturile spre înfăptuirea **colectivizării agriculturii** – una din sarcinile principale ale construcției sovietice. Realizarea ei a fost pusă în dependență de pregătirea anumitor condiții materiale și tehnice, în special de nivelul asigurării cu mașini și utilaje agricole. Colectivizarea era înfăptuită prin metode de directivă, încălcându-se principiul asocierii benevole în colhozuri, principiu propagat pe larg de ideologia comunistă. Autoritățile exercitau presiuni asupra țăranilor individuali pentru a se dezice de gospodăriile lor. Se impuneau măsuri de ordin administrativ și juridic împotriva țăranilor ce nu doreau să semneze cererile de intrare în colhoz.

Lovitura decisivă a fost dată țărănimii basarabe-n în vara anului 1947. La 16 iunie, printr-o hotărâre specială, conducerea republicii a fixat pentru gospodăriile țărănești individuale din Moldova norme de predare a cerealelor mai mari decât în colhozuri, iar la 25 iunie 1949, printr-o hotărâre specială a Consiliului de Miniștri al URSS, gospodăriile țărănești individuale care consimțeau să intre în colhozuri erau scutite de toate restanțele la livrările de producție agricolă. Astfel, pe lângă măsurile de presiune directă, sistemul de colectări și impunere fiscală a constituit un mijloc indirect important pentru înfăptuirea colectivizării.

În șase luni ale anului 1949 au fost formate peste 1700 de colhozuri noi. Planurile de colectivizare au fost depășite de două ori, despre care fapt conducerea republicană de partid a înștiințat cu mândrie Moscova.

? **Elaborează planul de idei pentru prezentarea procesului de colectivizare.**

Afiș propagandistic "Și seceta vom învinge!"

STUDIU DE CAZ

Deportările în masă din anul 1949

Pentru a-i impune pe țărani să intre în colhozuri, regimul sovietic a recurs la metode violente de constrângere: intimidări, bătăi, confiscarea averii, arestări și deportări. La 28 iunie 1949, Consiliul de Miniștri al URSS a adoptat o hotărâre cu privire la exilarea din Moldova a “familiilor de chiaburi, foști moșieri și ale complicilor ocupanților”. Se prevedea deportarea a 11.280 de familii, în baza listelor prezentate de organele de partid raionale și orășenești ale republicii.

Deportările au început în noaptea de 5 spre 6 iunie 1949 cu participarea organelor NKVD și a trupelor MGB/securității. Familiile deportate au fost imbarcate în vagoane și transportate în Siberia. Conform unor date incomplete, în acea noapte au fost deportate 11.293 de familii.

Abia la 10 aprilie 1989 a fost adoptată hotărârea Consiliului de Miniștri al RSSM prin care deportații au fost completamente reabilitați.

„Soldat din escortă lovindu-mă cu patul armei.”
Desen de Evfrosinia Kersnovskaia, deportată din Basarabia, 1947

Document

Iată ce mărturisește Kersnovskaia în 1957 despre primele sale clipe trăite în locul unde fusese deportată: „M-a mirat și faptul că baraca ce fusese demontată și transportată pe râu s-a dovedit a fi plină de ploșnițe. Mă mira, la fel, lipsa totală nu de confort, ci de grijă elementară față de vitele de muncă, care în cazul dat eram noi. Closet nu era. Pe priciuri toți dormeau de-a valma și nu erau locuri îndeajuns. Nu era veselă. Ne făceau fiertură, dar în ce s-o torni? ... Ne foloseam de veselă din scoarță de mesteacăn”.

V. Pasat, RSS Moldovenească în epoca stalinistă

? **Analizează condițiile de existență ale populației deportate.**

Document

Timp de 8 ani de putere sovietică (1940-1941 și 1944-1951), în RSSM au fost operate trei valuri de deportări masive de populație. Violența și represuniile au fost modalitățile sigure prin care puterea sovietică își putea impune voința construirii socialismului într-un timp record într-un spațiu străin. S-a dat lovitura asupra tuturor categoriilor sociale incomode și antisovietice prin mentalitate, mod de trai și aspirații.

Grosso modo, putem califica aceste trei valuri de deportări drept o ofensivă totală împotriva basarabenilor: ofensivă politică (deportarea din 1941 a 3 470 de familii/22 648 de persoane), economică (deportarea din 1949 a 11 293 de familii/35 000 de persoane) și spirituală (deportarea din 1951 a 723 de familii/2 600 de persoane).

Viorica Olaru-Cemârtan, *Deportările din Basarabia, 1940-1941, 1944-1956*

? **Enumeră valurile deportărilor masive de populație din RSSM.**

? **Apreciază, cu ajutorul datelor de pe hartă, amploarea deportărilor.**

Comentează datele despre deportarea populației din RSSM.

Compară datele despre deportările din RSSM cu cele din alte regiuni ale URSS.

Hidrocentrala de la Dubăsari

Politica economică promovată în RSSM

Economia RSSM a cunoscut în anii '50-'80 realizări importante. O trăsătură dominantă a vieții economice a constituit-o concentrarea și specializarea producției industriale. Republica a fost integrată în complexul economic unional, sporind astfel dependența față de Moscova.

În anii '50-'60 investițiile crescând în industria RSSM au permis construcția unor întreprinderi cu mari capacități de producție. Tradițional, cu ritmuri sporite, s-a dezvoltat industria alimentară. Au fost date în exploatare fabricile de vin din Chișinău, Comrat, Bălți, fabricile de conserve din Tiraspol, Crasnoe, Cahul, Grigoriopol.

S-a dezvoltat intens industria textilă, cele mai mari întreprinderi fiind construite la Chișinău, Bender, Orhei, Tiraspol. Au fost date în exploatare hidrocentrala de la Dubăsari și centralele termice din Chișinău și Bălți, republica asigurându-și astfel necesitățile de consum de energie electrică.

Industrializarea excesivă a devenit un catalizator al migrației intensive a populației din diferite regiuni ale URSS în republică, creându-se în mod artificial un surplus de brațe de muncă.

În anii '50-'80 dezvoltarea agriculturii în RSSM a fost marcată de importante schimbări care au influențat atât volumul producției agricole, cât și structura de ramură. Reînnoirea bazei tehnico-materiale a agriculturii, creșterea numărului și nivelului de pregătire al specialiștilor, înfăptuirea unor ample lucrări de irigare au dus la modificări pozitive în economia satului.

Pagube considerabile a adus republicii campania antialcoolică, inițiată abuziv de centru în anul 1985. A început reprofilarea întreprinderilor industriale de vinificație și distrugerea plantațiilor de viță-de-vie, ceea ce a dus la reducerea considerabilă a producției de vinuri.

? Arată dependența economiei RSSM față de URSS.

Manifestări ale mișcării naționale

Manifestările de protest și lupta pentru drepturile legitime ale băștinașilor s-au intensificat la mijlocul anilor '60. În octombrie 1965 Congresul al III-lea al Uniunii Scriitorilor din Moldova, într-o ședință publică la care au asistat și studenți din Chișinău, pune problema revenirii la grafia latină. Învinuți de naționalism au fost scriitorii I. Druță, Gh. Malarciuc, A. Busuioc, M. Cimpoi.

În 1971 Biroul CC al PCM a discutat chestiunea „Cu privire la unele manifestări negative de la Institutul Politehnic din Chișinău”. Conducerea instituției a fost învinuită de faptul că promovează elemente antisovietice și naționaliste. Drept urmare, au fost concediate sau exmatriculate peste 40 de persoane: lectori, aspiranți, studenți. Manifestările împotriva discriminării populației românești capătă un caracter mai organizat în anii '70.

O pagină eroică a rezistenței naționale o constituie activitatea organizației Frontul Național Patriotic. Liderii Frontului au înaintat scrisori cu cerința respectării drepturilor populației locale și reunirii Basarabiei cu România. Membrii acestei organizații, Al. Usatiuc, Gh. Ghimpu, V. Graur și Al. Șoltoianu, au fost învinuiți de antisovietism și condamnați la termene lungi de detenție.

? Caracterizează manifestările de mișcare națională din RSSM.

AUTOEVALUARE

Știu:

- Care era esența regimului stalinist în RSS Moldovenească?

Demonstrez că pot:

- Determină impactul foametei și al colectivizării forțate din anii 1940-1950 în RSSM.
- Demonstrează relația de cauzalitate dintre colectivizarea forțată și deportările în masă ale populației.

Acționăm împreună:

- Studiază din surse suplimentare cum a decurs procesul de colectivizare a agriculturii.
- Găsește martori oculari din localitate care vor povesti despre consecințele colectivizării asupra situației lor și a comunității.
- Elaborează un raport video despre acest subiect.

Regimul totalitar în România (1944-1989)

Regimul totalitar în România a evoluat în direcția instaurării dictaturii personale. O particularitate pronunțată de la începutul anilor '70 a constituit-o cultul personalității – supunere oarbă și proslăvirea lui Nicolae Ceaușescu. Promovând în politica externă o relativă disidență față de Moscova, N. Ceaușescu a consolidat regimul puterii personale, neostalinist în esență. În economie eforturile principale au fost îndreptate spre realizarea programului de partid.

Reamintește-ți

- Care au fost consecințele celui de-al Doilea Război Mondial pentru România?

Dicționar

- **Dictatură personală** – regim politic caracterizat prin deținerea puterii absolute de către o persoană.
- **Cultul personalității** – sentiment exagerat de admirație, de respect, de venerație, de adorație față de cineva.

Cronologie

- **1948, 1952** – adoptarea constituțiilor României, identice prin conținut cu Constituția URSS din 1936
- **1948-1965** – Gh. Gheorgiu-Dej – lider al României
- **1958** – retragerea trupelor sovietice din România
- **1965-1989** – guvernarea lui Nicolae Ceaușescu

Viața politică în timpul lui Gh. Gheorgiu-Dej

Lichidarea monarhiei (1947) și proclamarea republicii au însemnat începutul unei noi etape în evoluția regimului politic din România. Au fost desființate toate partidele și organizațiile politice. Partidul Muncitoresc Român, format în 1948 prin înglobarea selectivă a membrilor Partidului Social-Democrat în cadrul Partidului Comunist, este singurul partid admis. În scurt timp după venirea la putere, comuniștii și-au extins influența asupra tuturor sferelor vieții politice, economice și culturale.

În cercurile superioare ale conducerii partidului s-a desfășurat o luptă aprigă pentru putere. Figura dominantă între 1948 și 1965 a fost **Gh. Gheorgiu-Dej**, care treptat și-a înlăturat rivalii principali. În 1948, învinuit de naționalism, este arestat și executat Lucrețiu Pătrășcanu – unul dintre cei mai populari lideri ai comuniștilor din țară, iar în 1950 a fost înlăturată gruparea moscovită în frunte cu Ana Pauker.

Pe lângă funcția de secretar general al partidului, în 1954 Gh. Gheorgiu-Dej este numit și prim-ministru, concentrând astfel întreaga putere în mâinile sale. El a optat pentru respectarea principiilor de suveranitate și neamestec în treburile interne ale țării, insistând la o cale deosebită — românească – de construire a socialismului.

Gheorghe Gheorgiu-Dej (1901-1965) la una din manifestațiile oficiale postbelice în România

Doi dintre cei mai sângeroși lideri comuniști ai secolului XX, Stalin și Gheorghe Gheorgiu-Dej, au avut parte la moartea lor de fluvii de lacrimi. Cei doi dictatori au fost plânși atât de activiștii comuniști promovați de ei, cât și de popoarele pe care le-au oprimat. Paradoxal, printre cei care i-au regretat s-au numărat și unele dintre victimele lor.

? **Compară fotografia dată cu cea a lui L. Brejnev din pagina 84.**

Găsește elementele comune și motivează asemănările.

România în timpul conducerii lui N. Ceaușescu

În perioada anilor 1965-1974, noul lider al comuniștilor români, **Nicolae Ceaușescu**, a continuat linia politică de destindere relativă pe care o promovase Gh. Gheorghiu-Dej. În 1965 a fost adoptată noua Constituție prin care se legitima schimbarea denumirii țării – Republica Socialistă România. S-a consolidat rolul Partidului Comunist ca forță conducătoare a întregii societăți.

În cadrul partidului N. Ceaușescu a înlăturat treptat unii lideri din perioada stalinistă, înlocuindu-i cu activiști din generația tânără de politicieni. Cu susținerea acestora, el a reușit să ocupe, pe lângă funcția de secretar general al PCR, și înalte posturi în conducerea statului. În 1967, devine președinte al Consiliului de Stat, subordonând puterii sale și instituțiile economice centrale. Funcții importante în stat au ocupat rudele lui, un rol deosebit revenind soției — Elena Ceaușescu.

O particularitate pronunțată a regimului ceaușist este cultul personalității: supunerea oarbă în fața “marelui conducător” și proslăvirea persoanei acestuia. Lipsa drepturilor democratice, persecutarea inițiativei personale, cenzura și limitarea activității de creație au determinat o largă mișcare de opoziție față de dictatură, în special în rândurile intelectualității. S-a constituit disidența română — Paul Goma, Doina Cornea, Mircea Dinescu și alții. Ei s-au pronunțat pentru îndeplinirea unor reforme democratice.

Mișcarea de protest a cuprins și rândurile muncitorilor. În 1977 are loc greva minerilor din Valea Jiului cu mii de participanți. Una dintre cele mai ample mișcări de protest a fost greva muncitorilor din Brașov din 1987, soldată cu numeroase arestări.

? Caracterizează regimul ceaușist.

Vizita oficială în România a președintelui Franței, Ch. de Gaulle. La sosire este întâmpinat de N. Ceaușescu, 1968.

Politica externă a României

Relațiile externe ale României în perioada inițială a democrației populare au fost subordonate intereselor Uniunii Sovietice. Diplomația românească și-a orientat eforturile spre consolidarea legăturilor cu țările lagărului socialist. Au fost semnate tratate de prietenie și colaborare cu Bulgaria, Ungaria, Cehoslovacia, Polonia.

La sfârșitul anilor '50 Gh. Gheorghiu-Dej începe promovarea unei politici de distanțare de Uniunea Sovietică. Armata română nu a susținut invazia sovietică în Budapesta în anul 1956. Un succes remarcabil al conducerii românești l-a constituit retragerea trupelor sovietice din țară (1958).

Relațiile externe ale României în anii '60-'70 au urmat un curs autonom, sensul principal fiind o anumită distanțare de politica URSS și orientarea tot mai pronunțată spre Occident. Au fost întreprinse acțiuni diplomatice care au contribuit la creșterea autorității României pe arena internațională. N. Ceaușescu a vizitat SUA și Franța și i-a primit la București pe conducătorii celor două state – Ch. de Gaulle (1968) și Richard Nixon (1969). O importanță mare a avut restabilirea relațiilor cu RFG, însoțită de semnarea unor acorduri economice.

În ultimii ani ai regimului comunist, România s-a pomenit într-o pronunțată izolare diplomatică, pierzând simțitor încrederea din partea Apusului. N. Ceaușescu a respins politica de restructurare (perestroika) promovată de liderul sovietic M. Gorbaciov.

? Periodizează politica externă a României în perioada postbelică.

Document

În ideologia regimului comunist român s-au amestecat populismul naționalist, demagogia socială și atașamentul ferm față de preceptele de bază ale stalinismului. Acest conglomerat era impregnat de o ambiguitate care își avea originea în ambiția lui Ceaușescu de a poza într-un diplomat cu vederi largi, imun față de interpretările dogmatice sau sectare ale vieții internaționale. Mai mult, secretarul general a înfruntat Uniunea Sovietică în legătură cu anumite probleme [...], iar părerile sale polemice cu privire la aceste subiecte au fost transformate în doctrină oficială de partid.

V. Tismăneanu, *Stalinism pentru eternitate*, 2005

? Evidențiază ideile doctrinei Partidului Comunist în timpul guvernării ceaușiste.

STUDIU DE CAZ

Economia și societatea românească

După 1948, în țară s-au produs schimbări radicale în viața social-economică. Partidul Comunist a promovat cu insistență prin metode de presiune și violență un șir de măsuri menite să instaureze orânduirea socialistă. Unul din primii pași ai comuniștilor români după venirea la putere a fost naționalizarea întreprinderilor industriale. Au fost naționalizate de asemenea băncile, societățile pe acțiuni, instituțiile culturale, o parte din fondul locativ.

Un obiectiv important urmărit de partid în această perioadă a fost colectivizarea gospodăriilor țărănești. Anul 1949 a marcat începutul acestui proces, care s-a desfășurat anevoios, încheindu-se în toamna anului 1962, când 96% din suprafața de pământ arabil era în posesia gospodăriilor colective. Guvernul comunist a folosit diferite metode de presiune asupra țăranilor pentru a-i impune să intre în gospodăriile colective, punctul culminant fiind represiunile împotriva celor ce se opuneau. Pe lângă aceasta, agricultura s-a confruntat cu obstacole serioase din cauza insuficienței de investiții, mijloacele principale din bugetul de stat fiind alocate pentru dezvoltarea industriei.

Eforturile principale ale partidului au fost îndreptate spre realizarea programului de industrializare a țării, înfăptuit cu ritmuri accelerate și având un caracter forțat.

Unele ramuri se dezvoltau ignorându-se specificul României, fără a fi luate în considerație posibilitățile reale de aprovizionare cu materie primă. S-au construit întreprinderi gigantice. Combinatul metalurgic Galați a devenit un simbol al industrializării. În anii '60-'70, România a suplinit absența tradiției industriale de vârf prin importul de tehnologie avansată atât din URSS, cât și din țările occidentale.

Dezvoltarea agriculturii, care a înregistrat în unii ani recolte bune, s-a confruntat cu mari dificultăți din cauza politicii economice promovate

Combinatul metalurgic Galați

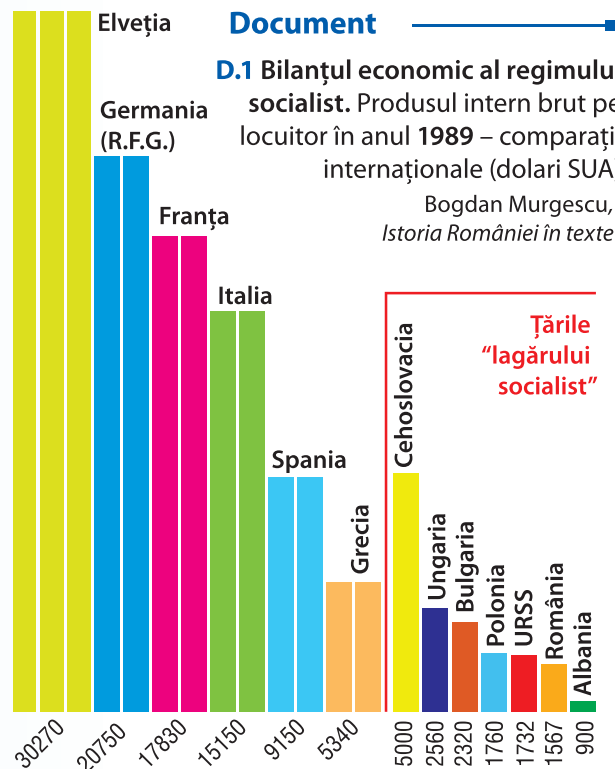

de regimul lui N. Ceaușescu. Insuficiența de investiții, nivelul scăzut de înzestrare tehnică, lipsa de îngrășăminte minerale, atitudinea neglijentă față de problemele agriculturii au determinat instabilitatea acestei ramuri. La începutul anilor '80 România a intrat într-o puternică criză alimentară. Statul a fost obligat să majoreze permanent prețurile la produsele agricole și să ia măsuri de restricție în sistemul de alimentație. Populația s-a confruntat și cu alte greutăți: asigurarea insuficientă cu spațiu locativ, lipsa energiei electrice, consumul limitat pentru încălzirea locuințelor, restricțiile în domeniul transportului.

Document

D.1 Bilanțul economic al regimului socialist. Produsul intern brut pe locuitor în anul 1989 – comparații internaționale (dolari SUA)

Bogdan Murgescu,
Istoria României în texte

? **Stabilește locul României în Europa după produsul intern brut pe locuitor.**

D.2 Amplasarea la Galați a noului centru siderurgic avea mai multe motive: aprovizionarea directă pe Dunăre cu materii prime, transport pe cale ferată, cu linie directă din URSS, a minereului de la Krivoi Rog și a cocsului sau a cărbunelui din Donbas și multe alte avantaje regionale și locale. Realizarea combinatului de la Galați era unul din principalele obiective ale planului șesenal 1960-1965.

Memoriile lui Gheorghe Gaston Marin în legătură cu construirea combinatului siderurgic de la Galați

? **Demonstrează dependența industriei României de URSS.**

Politica culturală în România comunistă

Dezvoltarea culturii a fost subordonată scopurilor construcției socialismului. Se distrug și se rescriu valorile tradiționale. Relațiile cu Occidentul sunt complet întrerupte. Conform legii din 1948, învățământul este reorganizat după modelul sovietic. Limba rusă devine obligatorie în toate formele de învățământ. Un șir de instituții științifice sunt lichidate. Academia Română a fost reorganizată, în cadrul ei fiind promovați mulți savanți selectați de către partid.

Istoria națională este rescrisă de pe pozițiile marxist-leniniste. În țară este introdusă o cenzură drastică. Mulți dintre oamenii iluștri ai literaturii și științei au fost arestați și aruncați în închisori: Gh. Brătianu, M. Vulcănescu, C. Giurescu ș.a.

Liberalizarea din România de la începutul anilor '60 a continuat în plan cultural și după venirea la putere a lui N. Ceaușescu. În învățământ au fost întreprinse măsuri care i-au asigurat progresul și evidente elemente de modernizare. Libertatea de cercetare a dus la apariția unor lucrări științifice de valoare.

De la mijlocul anilor '70, în cultură interven schimbări radicale, marcate de creșterea cultului personalității și de restricțiile impuse de regimul dictatorial. "Tezele din iulie" (1971) ale liderului comuniștilor români, lansate la scurt timp după întoarcerea din China și Coreea de Nord, au marcat începutul unei noi campanii ideologice cu consecințe grave pentru cultura românească.

„Comunism cu fața fascistă”, astfel a numit Marin Preda (1922-1980) sistemul totalitar din România.

Autoritățile au desfășurat o politică de intimidare, iar în unele cazuri de lichidare fizică a intelectualității de creație. Politica promovată a determinat emigrarea în masă a intelectualilor români, printre care G. Banu, M. Botez, V. Georgescu. Intelectualitatea de creație, prin publicațiile sale și prin organizarea unor manifestări culturale, a contribuit la descompunerea puterii totalitare, pregătind terenul pentru schimbările democratice în societatea românească. În primele rânduri ale disidenților români se înscriu Paul Goma, Doina Cornea, Ana Blandiana, Mircea Dinescu și alții. Ei condamnau cultul personalității și încălcarea drepturilor omului în România.

Document

Mă declar solidar cu acțiunea voastră. Situația voastră este și a mea; situația Cehoslovaciei este – cu deosebiri nefundamentale – și a României. Trăim, supraviețuim același Lagăr, în aceeași Biafra (capitală: Moscova). Voi, cehii și slovaci, ați avut un '68; ungurii, un '56; polonezii - '56, '71 și... mereu; germanii din Est au avut un Berlin și au un Biermann. Noi, românii, nu avem asemenea repere.

Scrisoarea lui Paul Goma către Pavel Kohout, lider al Cartei 77

? **Explică orientările politicii culturale în România.**

AUTOEVALUARE

Știu:

- Prin ce se caracterizează regimul comunist din România în perioada postbelică?
- Ce poziție avea România în cadrul sistemului socialist?

Demonstrez că pot:

- Descrie situația social-economică postbelică a României.
- Compară caracteristicile dezvoltării economiei din România și din RSSM.

Acționăm împreună:

- Demonstrează prezența cultului personalității lui Nicolae Ceaușescu.
- Compară cu manifestarea cultului personalității în alte state totalitare.

23

Colapsul comunismului și sfârșitul Războiului Rece

Colapsul comunismului era previzibil din cauza crizei economice endemice, accentuată în anii 1970, și a neputinței de a reforma sistemul. Prosperitatea era mereu amânată. Hrușciiov a promis construirea comunismului în 1980, dar nivelul de viață al oamenilor se înrăutățea, cei care criticau regimul pentru lipsă de pâine și alte produse strict necesare erau condamnați ca dușmani ai puterii sovietice. Lansarea Perestroikăi în 1985 de către Gorbaciov a dus la libertatea de exprimare, care a distrus monopolul informației. Un rol important în compromiterea regimului comunist l-a avut dezvăluirea crimelor în masă comise de Stalin și pătașii săi.

Reamintește-ți

- Ce înseamnă comunism?
- Cum a fost instaurat comunismul în Europa de Est?

Dicționar

- **Perestroika** – plan de reforme economice și politice, lansat de Gorbaciov în 1985.
- **Glasnost** – transparență, dreptul la libera exprimare a opiniilor, lichidarea cenzurii.

Cronologie

- **1985** – venirea lui Gorbaciov la putere în URSS
- **1987** – întâlnire Gorbaciov-Reagan la Washington
- **1989** – revoluții anticomuniste în Europa de Est
- **1991** – puciul de la Moscova; destrămarea URSS; crearea CSI

Manifestarea elementelor de criză în URSS

Unele semne ale crizei regimurilor comuniste s-au evidențiat tot mai pregnant în anii 1970. Cea mai slabă verigă era agricultura, URSS fiind nevoită să importe cantități enorme de cereale încă de la începutul anilor 1960, când suferă eșec campania de deștelenire lansată de Hrușciiov. Până la perestroikă, se importau anual zeci de milioane de tone de grâu. Brejnev nu pare a fi îngrijorat prea tare, preferând să evadeze în utopia viitorului luminos.

Nomenclatura comunistă este loială, pentru că aprovizionarea sa se face prin magazine speciale. Orașul Moscova este ferit de penuria produselor alimentare. Oamenii din provincii fac drumul cu trenul până în capitală și stau la coadă cu zilele.

Pe de altă parte, investițiile în agricultură, ramură neglijată o bună vreme, cresc vertiginos, dar situația nu se schimbă. Țăranii nu erau stimulați să lucreze mai productiv, deoarece pământul aparținea statului. Industria nu era într-o stare mai bună: randamentul muncii scade, utilajul este învechit și investițiile sunt insuficiente. Numai ramura industriei militare este într-o situație mai bună. Hrușciiov a avut imprudența să fixeze anul 1980 drept reper în victoria comunismului, promițând o supraabundență de produse de larg consum. Dar cu timpul cetățenii sovietici deveneau tot mai dezamăgiți și dezinformați. Încrederea în ideologia comunistă se zdruncină, impunându-se reforme radicale ale regimului. Venirea la putere a lui Gorbaciov în martie 1985 anticipează aceste schimbări. În 1987, liderul sovietic a proclamat clar programul său politic: *perestroika, glasnost și noua mentalitate politică.*

? Precizează elementele de criză din societate.

Catastrofa nucleară de la Cernobâl, 1986

La 26 aprilie 1986, cel de-al patrulea reactor al Centralei Atomoelectrice din Cernobâl a explodat. Acest dezastru este considerat ca fiind cel mai grav accident din istoria energiei nucleare. Un nor de precipitații radioactive s-a îndreptat spre părțile vestice ale Uniunii Sovietice, Europa și părțile estice ale Americii de Nord. Suprafețe mari din Ucraina, Belarus și Rusia au fost puternic contaminate. Mulți cetățeni ai Moldovei, de asemenea, au devenit victime ale acestei catastrofe.

? Documentează-te despre efectele catastrofei de la Cernobâl.

Președintele SUA, R. Reagan, și secretarul general al PCUS, M. Gorbaciov, 1987

Schimbări în politica externă a URSS

Lansarea unei noi mentalități în politica externă sovietică a creat premise pentru sfârșitul Războiului Rece. Primul pas concret din acest punct de vedere l-a constituit semnarea, la 7 decembrie 1987, la Washington, a Tratatului privind distrugerea tuturor rachetelor cu rază medie și scurtă de acțiune amplasate în Europa. În februarie 1989 se încheie retragerea trupelor sovietice din Afganistan. În 1990, în urma negocierilor dintre M. Gorbaciov și G. Bush, are loc semnarea unui tratat prin care se fixează paritatea forțelor convenționale între cele două blocuri de state. La 1 iulie 1991 are loc autodizolvarea OTV, iar la finele aceleiași luni, la Moscova este semnat Tratatul START 1, prin care ambele supraputeri acceptă reducerea cu o jumătate a focaselor nucleare.

? Demonstrează, prin exemple concrete, ameliorarea relațiilor dintre URSS și SUA la sfârșitul anilor '80.

Document

În politica externă, M. Gorbaciov s-a dezis de dogmele ideologice și nu mai punea accentul pe forța militară în relațiile internaționale. „Noua mentalitate politică” (dezicerea de dogmele politice în schimbul valorilor general-umane – „o lume fără violență și războaie”, „dialog și colaborare pentru dezvoltare și pace în lume”), promovată pe plan extern, a dus la îmbunătățirea relațiilor cu S.U.A. și a pus capăt erei dezbinării și confruntării în Europa.

Pavel Moraru, *File din istorie: KGB-ul în RSSM de la „perestroikă” până la prăbușirea regimului comunist*

? Cu ajutorul textului de mai sus definește „noua mentalitate politică”.

Stabilește impactul noii mentalități politice asupra relațiilor internaționale.

Dispariția URSS

Erodarea încrederii în ideologia comunistă, problemele economice endemice și revolta naționalităților sunt trei factori majori care duc la colapsul Uniunii Sovietice. În plan imediat, accidentul nuclear de la Cernobîl din 1986 constituie o lovitură importantă la adresa credibilității lui Gorbaciov. În același an, prețul mondial la petrol se reduce și lovește drastic bugetul sovietic. Gorbaciov declară că URSS nu este înconjurată de inamici, ci de economii superioare. Sunt lansate reforme economice. În agricultură, pământul este dat în arendă, dar numai 3% din țărani decid să beneficieze de noul sistem. În 1990, țara este nevoită să importe 60 mil. tone cereale. Lupta pentru independență se suprapune procesului de democratizare, condus de fronturile populare. Populația rusofonă din republici se simțea amenințată de pierderea privilegiilor și se grupează în organizații șovine și separatiste.

Referendumul din 17 martie 1991 privitor la soarta noului tratat unional a fost boicotat de unele republici, inclusiv de Moldova. La 19 august 1991, conservatorii, în frunte cu vicepreședintele Ianaev, organizează un puci la Moscova. În urma unor demonstrații de masă conduse de Boris Elțin (președintele Rusiei) în marile orașe sovietice și la Moscova, puciul eșuează. Ca urmare, sunt dizolvate în scurt timp PCUS și KGB, cei doi piloni pe care se ținea regimul.

La 8 decembrie 1991, liderii Rusiei, Ucrainei și Bielorusiei (B. Elțin, L. Kravciuk și St. Șușkevici) creează o nouă structură interstatală – Comunitatea Statelor Independente (CSI). La 21 decembrie, la întrunirea de la Alma-Ata, la Comunitatea Statelor Independente aderă alte 8 republici. URSS își încetează formal existența. M. Gorbaciov demisionează din funcția de președinte.

Fotografie simbol. Manifestare a dispariției URSS

STUDIU DE CAZ

Dezmembrarea Iugoslaviei

După destrămarea sistemului comunist țările din Sud-Estul Europei se confruntă cu profunde crize de adaptare și reapariția conflictelor interetnice.

În perioada postbelică, I. B. Tito se impune ca lider incontestabil al Iugoslaviei, însă după moartea sa în 1980, cei care îl urmează sunt mai puțin preocupați de unitatea țării. În anii 1990-1993, Iugoslavia comunistă se dezintegrează în cinci state independente: Slovenia; Croația; Macedonia; Bosnia și Herțegovina, Serbia și Muntenegru (rămân unite printr-o federație reînnoită). În 2003, denumirea de Iugoslavia este abolită, numele oficial consacrat fiind cel de Serbia și Muntenegru. Muntenegru a obținut independența în anul 2006.

Cea mai importantă problemă după războiul din Bosnia-Herțegovina în 1993-1995 este cea legată de populația albaneză din Kosovo și lupta ei pentru independență. Conflictul era de ordin interetnic și religios. Liderul sârb Miloșevici speculează cu situația creată, efectuând purificări etnice. Mii de albanezi au fost nimiciți. În primăvara anului 1999 NATO intervine militar în acest conflict. Belgradul devine prima capitală după 1945, care a fost supusă unui bombardament NATO. Consiliul de Securitate NATO, și în special Rusia, nu aprobă acțiunile NATO, care preia teritoriul Kosova sub controlul său.

Situația se stabilizează în Balcani în următorii ani. După ce Slovenia a fost acceptată în Uniunea Europeană în 2004, urmează Croația în 2013. Serbia mai are de rezolvat probleme legate de nou creată Republică Kosova.

? Evidențiază problemele cu care se confruntă statele din Europa de Sud-Est după destrămarea sistemului comunist.

Sediul Ministerului Apărării din Belgrad după bombardamentele aviației NATO, 1999

"Dărâmați acest zid", este faimoasa provocare lansată de președintele american Ronald Reagan liderului sovietic Mihail Gorbaciov, 1987.

Căderea Zidului Berlinului

Liberalizarea politică de la sfârșitul anilor '80 și declinul URSS au dus la relaxarea restricțiilor de trecere a frontierei germane. Au loc numeroase demonstrații de masă ale opozanților regimului comunist din RDG. Sub presiunea directă a lui M. Gorbaciov, venit în Berlinul de Est, comuniștii renunță la putere și la 9 noiembrie 1989 sunt deschise frontierele între cele două Germanii. Acesta este momentul căderii Zidului Berlinului. Cancelarul Helmut Kohl anunță, la 28 noiembrie 1989, un plan de reunificare a RFG și RDG. Deși marile puteri consideră prematură această inițiativă, poporul est-german o aprobă. La 3 octombrie 1990 Germania este reunificată: noul stat este constituit din șaisprezece landuri (11 în Vest și 5 în Est), iar Helmut Kohl devine primul cancelar al noii Germanii.

? Amintește-ți când a fost construit Zidul Berlinului și ce semnificație avea.

La 22 septembrie 1984 a avut loc o întâlnire între cancelarul german H. Kohl și președintele francez F. Mitterrand pe locul bătăliei de la Verdun. Cei doi, ținându-se de mână, s-au recules în cimitirul soldaților căzuți în Primul Război Mondial. I-a legat o prietenie personală, din care a reieșit continuarea procesului construcției Europei unificate, concretizată în Tratatul de la Maastricht (1992).

Lumea după Războiul Rece

După dispariția URSS, ia sfârșit era **bipolarismului** în relațiile internaționale. Statele Unite dețin unica superputere militară a lumii. Cu toate acestea, în anii 1990 se profilează noi centre de putere, mai mult economică decât militară sau politică. De aceea, în locul bipolarismului, nu apare atât **unipolarismul** sau hegemonia americană mondială, ci mai degrabă **multipolarismul**. Apar mai multe centre de putere, precum Uniunea Europeană sau regiunea Pacificului de Vest (China, Japonia), care joacă un rol din ce în ce mai însemnat în relațiile internaționale și configurarea politicii mondiale.

START 2 este semnat în ianuarie 1993 de către președintele rus Boris Elțin și președintele american George Bush. Tratatul prevede reducerea până la 3000-3500 de rachete nucleare de către americani și ruși. În mai 2002, la întâlnirea de la Moscova între George W. Bush și Vladimir Putin, a fost semnat alt tratat care prevede micșorarea la 1700-2700 de rachete nucleare până în anul 2012. Sfârșitul Războiului Rece nu a însemnat însă dispariția conflictelor militare. În anii 1990, au apărut o serie de războaie locale, de la Golful Persic (1991) la Balcani, Orientul Apropiat și, mai recent, operațiunea antiteroristă din Afganistan (începută în 2001) și Irak (2003-2011). În total, după 1991, în lume, conform datelor ONU, au avut loc peste 500 de conflicte militare violente de proporții atât în interiorul unor state, cât și între două sau mai multe state.

? Demonstrează prezența lumii multipolare.

Liderii statelor europene decid soarta zonei euro și a sistemului financiar global, 2011

Colapsul comunismului și extinderea UE în Europa de Est

Fostele state comuniste din Europa de Est fac cereri de aderare la UE în anii 1990. Cele mai dezvoltate și mai stabile, în care progresează procesul de decommunizare, reușesc să fie admise în mai 2004: Estonia, Letonia, Lituania, Polonia, Ungaria, Cehia, Slovacia, Slovenia, Malta și Cipru – în total 10. România și Bulgaria aderă în 2007. Paralel cu aceasta, ritmul extinderii structurilor militare euro-atlantice este mai dinamic, în 1999 fiind admise în NATO Polonia, Ungaria și Cehia, iar în 2004 – Letonia, Lituania, Estonia, Slovacia, Slovenia, România și Bulgaria. În august 2005, și R. Moldova a creat o comisie de stat pentru elaborarea și implementarea Planului individual de acțiuni Republica Moldova – NATO, numit Parteneriatul pentru pace. În 2005 procesul de aprofundare a integrării politice și economice a fost afectat de votul negativ dat Constituției europene de Franța și Olanda prin referendum național. Alte dificultăți ale UE, care au ieșit în vîileag în 2005, se referă la tensiuni între britanici și francezi cu privire la politica agrară. Franța beneficiază de cca 30% din toate fondurile comunitare la acest capitol și nu vrea să renunțe la acest privilegiu.

? Exprimă-ți opinia față de ritmul de extindere a Uniunii Europene.

AUTOEVALUARE

Știu:

- Ce factori l-au determinat pe Mihail Gorbaciov să realizeze perestroika și glasnost?
- Când și în ce condiții s-a destrămat URSS?

Demonstrez că pot:

- Descrie evenimentele în urma cărora majoritatea statelor comuniste și-au dobândit independența și libertatea de afirmare.
- Care este rolul lui Mihail Gorbaciov în destrămarea URSS?

Acționăm împreună:

- Dispariția URSS și a blocului de state comuniste a fost un eveniment pozitiv sau negativ? Argumentează-ți răspunsul.
- Scrie un articol de ziar „Lumea la sfârșitul Războiului Rece: probleme și perspective”.

24

Cultura și știința în perioada postbelică

În epoca contemporană cultura și știința au cunoscut o dezvoltare fără precedent. Se dezvoltă cultura de masă, se inaugurează era spațială. Cercetările teoretice au fost puse pe larg în practică. Acestea au influențat modul de viață și mentalitatea oamenilor.

Reamintește-ți

- Cum a evoluat progresul tehnico-științific în perioada interbelică?
- Prin ce se caracterizează dezvoltarea literaturii și artei în prima jumătate a secolului al XX-lea?

Dicționar

- **Consumerism** – stare de fericire personală produsă de cumpărarea bunurilor materiale și de consumarea lor.
- **Postmodernism** – curent artistic, tendință care urmează după modernism.

Cronologie

- **1946** – crearea primului computer
- **1947** – inventarea tranzistorului
- **1955** – descoperirea ADN-ului
- **1957** – începutul erei spațiale
- **1961** – primul om zboară în cosmos

În perioada postbelică au loc transformări radicale în diverse domenii, în special în cultură și știință. Deși politicienii încearcă să-și impună ideologiile sale, arta și literatura reflectă un protest împotriva acestor pseudovalori.

Concurența tehnologică și rivalitățile politice au impulsionat dezvoltarea științei și tehnicii. Centrul științific devine SUA, Europa pierzându-și importanța de altădată. Majoritatea premiilor Nobel pentru știință revin americanilor.

Energia atomică este utilizată în domeniul militar (bombele atomice), dar și cel civil (stații atomoelectrice). Incidentele însă creează temeri justificate privind riscurile existenței unui arsenal mare de arme nucleare și a stațiilor atomoelectrice.

În statele occidentale televizorul, aparatele radio, frigiderele, aspiratoarele devin bunuri de consum pentru majoritatea cetățenilor. În anii 1990 computerul este accesibil practic pentru fiecare persoană. Internetul, lansat în anul 1994, este cea mai importantă descoperire în domeniul răspândirii informației.

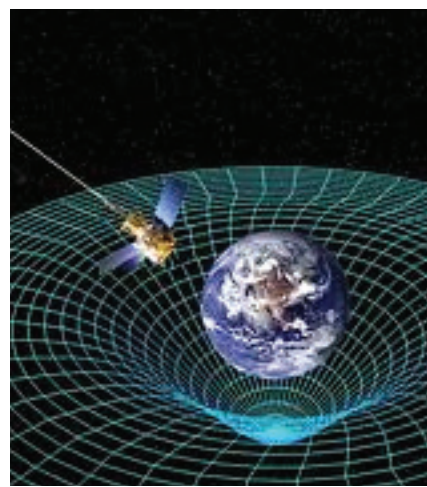
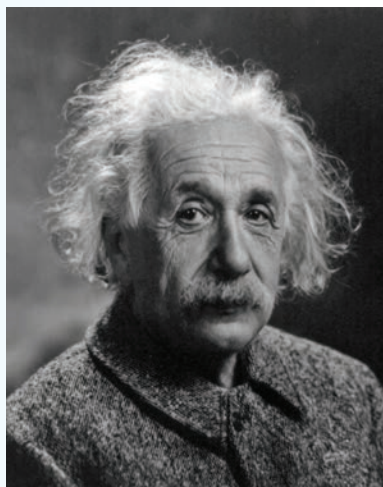
Literatura și arta postbelică sunt dominate de curentul postmodernist. Teatrul reflectă lumea contemporană. În filosofie se impun existențialismul și scepticismul.

Printre noile curente în artă se manifestă pop-art, care neagă abstracționismul și pledează pentru revenirea la realism într-o nouă formulă. Apariția acestui curent este legată de creația a doi artiști – Jasper Jones și Robert Rauschenberg. În anii cincizeci aceștia introduc în artă obiecte de uz cotidian, fie în mod direct sau doar imaginea lor.

Deformarea spațiului de un corp masiv

Albert Einstein (1789-1955)

Fizician, unul dintre fondatorii fizicii teoretice contemporane, laureat al Premiului Nobel (1921). A elaborat teoria relativității (1905, 1915). Formula sa celebră $E=mc^2$ este apreciată ca cea mai faimoasă ecuație a lumii. Mare umanist, activ militant pentru pace, semnat al Proclamației împotriva amenințării nucleare. Pe lângă fizică, s-a preocupat de istorie, filozofie și publicistică.

Iuri Gagarin (1934-1968) – primul om care a zburat în cosmos

Lansarea unei nave în cosmos

Cucerirea spațiului cosmic

În epoca contemporană omul a realizat importanți pași în valorificarea spațiului cosmic. Totodată au apărut și multe probleme legate de aruncarea substanțelor radioactive în cosmos și spargerea stratului de ozon, care au agravat problemele ecologice ale Terrei, în special încălzirea globală.

În anul 1957 este lansat primul satelit artificial sovietic "Sputnik" în jurul Pământului, iar la 12 aprilie 1961 URSS lansează pe orbită în jurul Pământului prima navă cosmică-satelit din lume, având un om la bord, **Iuri Gagarin**. Cu nava "Vostok", el a înconjurat o singură dată planeta, în 108 minute.

În anul 1963 **Valentina Tereșkova** (URSS) devine prima femeie care a ajuns în spațiul cosmic. În anul 1968 este efectuat primul zbor pe orbită în jurul Lunii, realizat de americanii Frank Borman, James Lowell și William Anders. Au fost efectuate 10 zboruri în jurul satelitelui natural al Pământului și au fost transmise imagini televizate ale suprafeței terestre.

La 20 iulie 1969 americanul **Louis Neil Armstrong** devine primul om care pune piciorul pe Lună. Aceasta a fost ultima etapă a ambițiosului program american "Apollo". În următoarele decenii au fost lansate sute de rachete și sateliți, printre care au fost și cazuri fatale. Prognozele publicate în presă scriu despre eventualitatea efectuării unor călătorii în spațiul extraterestru de către oamenii simpli, considerându-le călătorii "pentru plăcere".

? **Determină care sunt avantajele și problemele valorificării spațiului cosmic de către om.**

Controverse cu referire la descoperirile în domeniul științelor

Încă în anii 1940 cercetătorii americani demonstrează că materialul genetic al ființelor vii este conținut de acidul dezoxiribonucleic (ADN) (engl. DNA – deoxyribonucleic acid). Americanul James D. Watson și britanicul Francis Crick sunt considerați cei care au descifrat primii structura de dublă spirală a ADN-ului. Conform propriilor afirmații, saltul calitativ al descifrării „secretului vieții” s-ar fi produs în ziua de 23 februarie 1953.

În domeniul chirurgiei, transplanturile de organe dau speranțe de supraviețuire multor bolnavi, altfel incurabili. În anul 1967 chirurgul sud-african Christian Barnard a efectuat primul transplant de inimă, cu o echipă de 31 de specialiști.

În anul 1978 este conceput primul copil în "eprubetă". Revoluționara metodă in vitro, perfecționată pe parcursul anilor care au trecut, a permis multor milioane de cupluri cu probleme de fertilitate din întreaga lume să se bucure de nașterea copiilor lor.

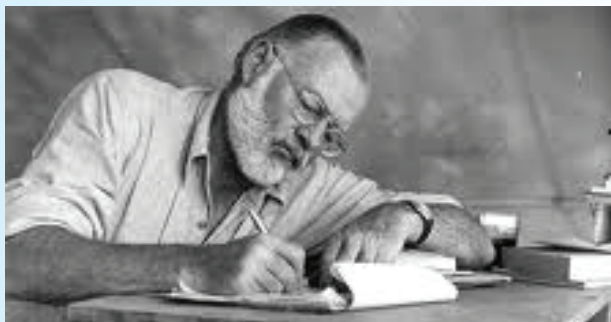
În anul 1996 are loc prima clonare reușită a unui mamifer, adică „formarea” unui viitor pui după modelul genetic al celulelor unui exemplar matur. Nașterea micuței oi Dolly a fost anunțată, în 1997, ca o mare reușită a echipei de oameni de știință.

Dar clonarea a avut susținători doar cât a fost prezentată ca un experiment genetic și atât timp cât nu s-a pus problema de a se face același lucru și în cazul oamenilor. Imediat cum cei mai curajoși dintre geneticieni au adus în discuție clonarea umană, numărul oponentilor a crescut continuu, iar guvernele mai multor state chiar au interzis prin lege această posibilă încercare.

? **Formulează argumente pro sau contra aplicării practice a descoperirilor științifice în perioada contemporană.**

Pas important în clonarea umană: primul embrion creat din celulele pielii

Ernest Hemingway (1899-1961):
"Moartea este mai importantă decât arta?"

Literatura și arta contemporană

Evenimentele desfășurate în epoca contemporană au influențat enorm scriitorii și oamenii de artă. Cele mai importante curente au fost avangardismul și modernismul. **André Gide**, reprezentantul modernismului, a criticat aspru, în romanul „Falsificatorii de bani”, realitatea ce influențează negativ asupra psihicului uman. În special, el a descris efectele războaielor asupra calității umane.

Expresionistul **Bertolt Brecht** a scris „Teama și mizeriile celui de-al treilea Reich”, unde și-a expus opinia despre fascism.

O direcție tradițională în literatură și artă a rămas realismul. **Ernest Hemingway** a devenit popular prin romanul „Pentru cine bat clopotele?”, „Povestirile lui Nick Adam” și altele. Scriitorul german **Heinrich Böll** a scris romanul „Unde ai fost, Adame?”, în care dezbate problemele morale ale societății contemporane.

Reprezentanții curentului suprarealist (**André Breton**, **Louis Aragon**, pictorii **Max Ernst**, **Giorgio de Chirico**, **Salvador Dalí**) căutau în subconștient secretele profunzimii umane. În pictură este cunoscut curentul cubist, reprezentat de **Pablo Picasso** și **Georges Braque**.

Cubismul lui Pablo Picasso în artă

Arta și industria cinematografică

Filmul este termenul utilizat pentru desemnarea, în accepțiune mai largă, a produsului final al artei și industriei cinema, cunoscute sub denumirea de *cinematografie* (a șaptea artă). La rândul ei, industria cinematografică se împarte în două sectoare distincte: producția de film și difuzarea (în săli de cinematografe sau la televiziuni, prin casete video, DVD-uri sau pe internet).

Filmul este o industrie, deoarece în el este investit capital pentru a fi realizat, iar de la difuzarea lui se așteaptă profit. De asemenea, se investește în sălile de spectacole, care la începuturi nu erau cu mari pretenții, dar cu timpul publicul se emancipează și cerințele cresc. Amatorii de filme vin la cinema nu numai pentru distracție, ci și la un spectacol deosebit, de artă.

Cele două tendințe în realizarea unui film, artă sau divertisment, conviețuiesc și fiecare se afirmă în modul său particular de exprimare. Chiar în uzina de vise de la Hollywood, regizori ca **Woody Allen**, **Robert Altman**, **Stanley Kubrick**, **Martin Scorsese** nu au uitat că filmul este o artă și trebuie realizat ca atare.

Printre regizorii români contemporani s-au făcut remarcă **Nae Caranfil**, **Liviu Ciulei**, **Mircea Daneliuc**, **Mircea Mureșan**, **Sergiu Nicolaescu**, **Lucian Pintilie**, **Dan Pița**, **Cristian Mungiu** și **Călin Peter Netzer**.

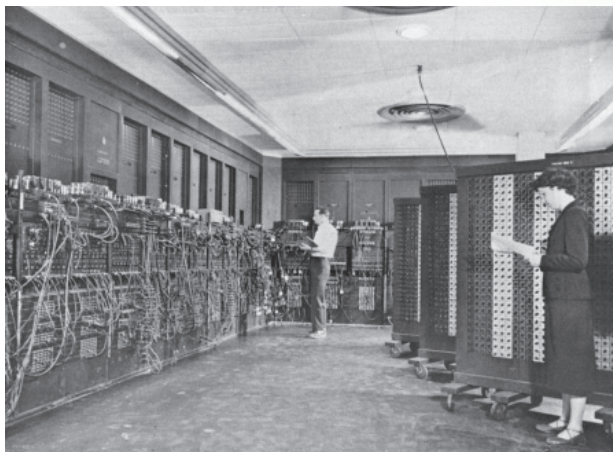
Document

Pentru o bună parte a lumii, filmul a fost într-adevăr o uzină care produce vise, conserve de vise. La început, vise simple, apoi tehnicolore, iar spre dimineață, înainte de ora trezirii – coșmaruri.

Ecaterina Oproiu, critic de film

În anul 1957 Ingmar Bergman lansează „A șaptea pecete”, film care-i va aduce Premiul Special al Juriului la Cannes.

O sală din plasamentul clădirii de cinci etaje a unuia din primele computere ENIAC (Electronic Numerical Integrator And Computer) din Philadelphia, 1946

Repere cronologice din istoria computerului

Istoria computerului este una extrem de densă și de grăbită, în numai câteva decenii făcând progrese fenomenale. La începuturile sale, computerul avea dimensiuni impresionante, ocupând o clădire, iar astăzi cu ușurință poate fi ținut într-o mână. Inventarea tranzistorului în 1947 a determinat dezvoltarea accelerată a electronicii. Începând cu acest moment, tehnologia a progresat rapid, fiind considerată punctul de plecare al revoluției tehnologice. Această invenție a determinat trecerea către tehnologii și produse noi, mai puternice, mai eficiente și cu un raport performanță/preț optim. Printre acestea: hard disk-drive (1955), e-mail sau poșta electronică, monitorul cu cristal lichid și microprocesorul (1971), PC – computerul personal (1973), CD-ul (1980), Internet-ul (1983), World Wide Web (1990).

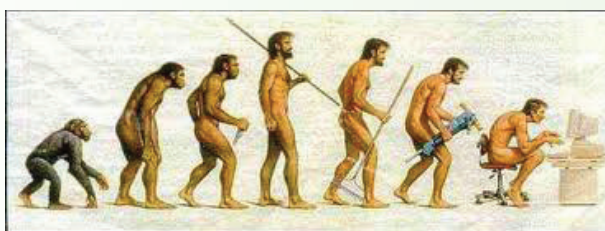
Caracteristici ale dezvoltării științei și tehnicii în epoca contemporană:

- accelerarea descoperirilor științifice (ritmul descoperirilor este uimitor);
- apariția unor științe noi (genetica, informatica, cibernetica, bioetica etc.);
- mobilitatea oamenilor de știință în diverse regiuni ale Terrei;
- științele au devenit interdisciplinare;
- scurtarea perioadei dintre cercetarea teoretică și aplicarea practică a acesteia;
- creșterea costurilor cercetării științifice;
- implicarea directă a statului în susținerea și finanțarea activității științifice.

Noile tehnologii și timpul liber

Timpul liber este o valoare importantă a lumii contemporane. Datorită noilor tehnologii, poate fi organizat în moduri diferite.

- Vizionarea programelor TV, variate și atractive, ocupă o parte importantă a timpului liber; totodată, naște dependență și are efecte neplăcute asupra limbajului, intelectului și comportamentului persoanelor.
- Navigarea pe internet dezvoltă o multitudine de mijloace de interacțiune umană: e-mail, forumuri, chat, blog etc., dar și dependența unor persoane din cauza timpului petrecut în exces la computer.
- Jocurile pe calculator concurează televiziunea în privința petrecerii timpului liber. Și în cazul lor, se poate vorbi de efecte duble asupra persoanelor.

Evoluția speciei umane și a uneltelor de muncă. Caricatură contemporană.

? **Formulează concluzii cu referire la imaginea de mai sus. Argumentează.**

AUTOEVALUARE

Știu:

- Cum au influențat evenimentele istorice din perioada contemporană dezvoltarea culturii și științei?

Demonstrez că pot:

- Compară evoluția culturii și științei în perioada interbelică cu cea din perioada postbelică.

Acționăm împreună:

- Elaborează un tabel al principalelor realizări în domeniile culturii în perioada contemporană. Selectează informații suplimentare despre unul din aceste domenii într-un portofoliu și prezintă informația în cadrul unei mese rotunde organizate în clasă.

25 Cultura și știința în RSSM (1944-1991)

Anii '50-80 au constituit o perioadă importantă în evoluția vieții culturale a RSSM. Realizări considerabile au fost înregistrate în învățământ, știință, literatură și arte. Totodată, dezvoltarea culturii a fost puternic influențată de regimul totalitar comunist. Ideologizarea vieții culturale a devenit un fenomen caracteristic al perioadei. În anii regimului totalitar a fost promovată o aprigă campanie antireligioasă și antinațională, cu consecințe grave asupra vieții culturale.

Reamintește-ți

- Care au fost trăsăturile esențiale ale regimului politic din RSSM în anii postbelici?

Dicționar

- **Ideologizare** – a da unui lucru caracter ideologic.
- **Ateism** – concepție materialistă care respinge orice religie, orice credință în supranatural.
- **Deznaționalizare** – politică prin care se urmărește ca un grup etnic sau un popor să-și piardă particularitățile naționale.

Cronologie

- **1945** – deschiderea Institutului de Medicină din Chișinău
- **1946** – deschiderea Universității de Stat din Chișinău
- **1955** – fondarea Teatrului Moldovenesc de Operă și Artă
- **1975** – introducerea învățământului mediu obligatoriu

Definește:
politică de ideologizare.
Exemplifică politica de ideologizare în RSSM.

Politica de ideologizare a vieții culturale

Partidul Comunist și organele sovietice de stat au căutat să impună învățământului și științei, procesului de creație artistică principiile ideologice. Intellectualitatea era obligată să-și pună talentul și activitatea în serviciul regimului comunist. Erau promovate creații artistice care oglindeau manifestările patriotismului sovietic și ale internaționalismului socialist, convingeri care neglijau credințele religioase, conștiința de neam, tradițiile și obiceiurile populare.

Regimul comunist supraveghea cu strictețe activitatea oamenilor de artă. Intellectualitatea de creație era atrasă în diverse cercuri de învățământ politic, școli de instruire de partid, cu caracter obligatoriu. Aceste acțiuni urmăreau obiectivul de a subordona literatura și artele ideologiei totalitarist-comuniste.

După Congresul XX al PCUS (1956), când a fost demascat cultul personalității lui I. Stalin, a apărut speranța că situația se va schimba. Procesul de destindere care a cuprins toate domeniile societății, inclusiv cultura, era însoțit de descătușarea talentelor și a contribuit la activizarea gândirii creatoare a intelectualității din RSSM. Un rezultat concret al acestui proces l-a constituit saltul pe care l-au făcut în anii '60 literatura și arta republicii.

În perioada "brejnevistă", sistemul sovietic a impus o nouă linie de ideologizare a culturii. Erau susținute doar instituțiile culturale, uniunile de creație, colectivele de redacție care promovau strict directivele partidului, restricțiile și cenzura devenind un fenomen obișnuit. Aceasta a determinat plecarea unor personalități de seamă ale culturii naționale peste hotarele republicii. Cu toate acestea, cultura a cunoscut o linie ascendentă în dezvoltarea sa și a contribuit la păstrarea conștiinței naționale a românilor basarabeni.

Academia de Științe a Moldovei, instituție care coordonează activitatea științifică din țară.

Învățământul și știința

Învățământul a înregistrat progrese importante. De la sfârșitul anilor '50 are loc trecerea la învățământul obligatoriu de 8 ani, iar la mijlocul anilor '70 este realizat învățământul mediu obligatoriu. Numărul învățătorilor a crescut din 1950 până în 1986 de două ori. Către 1985, în RSSM funcționau 887 de școli medii de cultură generală. O largă dezvoltare a cunoscut învățământul profesional-tehnic, cel mediu de specialitate și cel superior. Până în 1986 au fost deschise 8 instituții de învățământ superior.

Cu toate realizările obținute, în domeniul învățământului au existat multe lacune și deformări: dezvoltarea extensivă a învățământului în detrimentul calității instruirii; restrângerea sferei de aplicare a limbii materne în învățământul de toate nivelurile; diminuarea și falsificarea istoriei neamului; înstrăinarea școlii de tradițiile și cultura națională etc.

La începutul anilor '80 stagnarea din societate a influențat negativ și situația în școli. Cu toate acestea, statul a investit mijloace importante pentru susținerea cercetărilor științifice, un rol deosebit este acordat Academiei de Științe din RSSM. În 1985 Academia cuprindea 14 instituții științifice. În rând cu acestea funcționau 29 de instituții științifice unionale, multe dintre care erau integrate cu marile întreprinderi industriale. Savanți de valoare au lucrat și în învățământul superior.

În științele umaniste au fost impuse cercetări ce prezentau procesele din societate în conformitate

Testemițanu Nicolae (1927-1986)

Născut la Ochiul Alb, Soroca, chirurg, medic igienist, organizator al ocrotirii sănătății. Medic-șef al Spitalului Clinic Republican, rector al Universității de Medicină din Chișinău (1959-1963), ministru al Sănătății din RSSM (1963-1968). Destituit din funcție "pentru promovarea nejustă a cadrelor autohtone", adică pentru naționalism.

cu cerințele Partidului Comunist. Lucrările de sinteză consacrate istoriei naționale apărute în această perioadă, o serie de monografii și studii conțineau falsificări și interpretări eronate ale evenimentelor. Moldovenismul sovietic a constituit elementul central al științei istorice din RSSM.

La dezvoltarea lingvisticii o contribuție deosebită au avut Nicolae Corlăteanu, Silviu Berejan, Arcadie Evdoșenco, Anatol Ciobanu. Asupra procesului literar din republică au exercitat o influență benefică criticii Vasile Coroban, Ion Ciocanu. S-a impus ca un cercetător literar de mare valoare Mihai Cimpoi, în special prin studierea operei eminesciene. Totuși, o mare parte a lingviștilor susțineau ideea dezvoltării separate a "limbii moldovenești" pe teritoriul dintre Nistru și Prut, ceea ce convenea politicii promovate de regimul comunist.

În științele exacte s-au afirmat școli științifice apreciate atât în Uniunea Sovietică, cât și în străinătate. O contribuție substanțială la dezvoltarea științei au adus chimiștii A. Ablov și Gh. Lazurevski, matematicienii V. Andrunachievici și B. Belousov, fizicienii C. Moscalenco și I. Perlin. Un rol important în dezvoltarea medicinei și organizarea sistemului de ocrotire a sănătății în republică îi revine lui N. Testemițanu, personalitate de un mare talent.

Document

Funcțiile principale ale ideologiei — propaganda printre populația Moldovei a doctrinei marxist-leniniste; controlul total asupra științei și culturii; antiromânismul; mobilizarea totală; lupta împotriva religiei, generată de natura puterii totalitare, care la rândul său necesită o deservire funcțională din partea ideologiei. Pe parcursul a jumătate de secol de existență a puterii sovietice, comuniste pe teritoriul Moldovei, regimul totalitar a atras în procesele politice, ideologice, în realizarea puterii trei generații de locuitori ai regiunii. Dacă prima din aceste generații, care avea dubii față de regimul existent, a fost supusă terorii și schimbării forțate a convingerilor, apoi următoarele două au devenit obiectul formării din start a "Homo sovieticus". În această direcție a fost îndreptată întreaga activitate a sistemului politic și economic al RSSM cu susținerea puterii centrale a URSS.

V. Beniuc, *Totalitarismul ca realitate*

? **Explică scopurile procesului de ideologizare a populației RSSM.**

STUDIU DE CAZ

Literatura și teatrul

În pofida restricțiilor impuse de regimul totalitar, literatura a obținut realizări importante. Un loc deosebit în proza basarabeană ocupă opera lui **Ion Druță**. De o apreciere largă s-au bucurat nuvelele și romanele „Frunze de dor”, „Povara bunătații noastre”, „Plecarea lui Tolstoi”. Prin accente satirice și limbaj esopic se deosebește proza lui **V. Vasilache**. Diferite stiluri și simțiri în poezie au propus **N. Costenco**, **G. Meniuc**, **A. Lupan**, **L. Damian**, **A. Busuioc**, **Em. Bucov**, **L. Deleanu**. S-au evidențiat prin creația lor **I. C. Ciobanu**, **V. Beșleagă** și **Gh. Malarciuc**. Unul din domeniile cele mai populare a devenit literatura pentru copii, impunându-se în special lucrările lui **S. Vangheli** și **Gh. Vieru**, care au fost premiate cu diplome internaționale Andersen. În această perioadă și-au început activitatea și s-au afirmat poeții **P. Cărare**, **D. Matcovschi**, **I. Hadârcă**, **N. Dabija**, **L. Lari**, **I. Filip**, care mai târziu au contribuit la renașterea conștiinței naționale în Moldova.

Un loc deosebit în menținerea conștiinței naționale a românilor basarabeni a revenit **teatrului**. În anii '60, de o largă popularitate s-au bucurat piesele jucate de actorii teatrului „**Luceafărul**”. Piese de valoare – „Păsările tinereții noastre”, „**M. Eminescu**”, „**Tata**” – s-au jucat pe scena Teatrului Muzical-Dramatic „**A. S. Pușkin**” din Chișinău (astăzi Teatrul Național „**M. Eminescu**”) și a Teatrului Dramatic Rus „**M. Cehov**”. A contribuit substanțial la educarea micilor spectatori Teatrul pentru Copii „**Licurici**”.

În iulie 1957 a fost fondat Teatrul Academic de Stat de Operă și Balet din RSSM. În viața artistică a republicii s-au impus teatrele din Bălți și Cahul. Către anul 1985, în republică funcționau 7 teatre profesionale și peste 30 de teatre de amatori. La dezvoltarea artei teatrale au contribuit regizorii **V. Cupcea**, **V. Apostol**, **I. Ungureanu**.

? **Formulează aprecieri cu privire la rolul teatrului în promovarea valorilor naționale.**

Maria Bieșu (1934-2012). Din 1961, solistă a Teatrului Academic de Operă și Balet, pe scena căruia a jucat în diverse roluri. Artistă a poporului din URSS (1970). Talent înăscut și susținut de o muncă titanică. Fondatoare a festivalului internațional „**Invită Maria Bieșu**”. Astăzi Teatrul de Operă și Balet îi poartă numele.

Ansamblul național academic de dansuri populare „Joc”

Muzica și artele plastice

Anii '50-'80 au constituit o etapă de ascensiune în viața muzicală. Centre ale activității artistice devin Teatrul Muzical Dramatic, Conservatorul, transformat în 1963 în Institutul de Arte, Școala de Muzică din Chișinău. Bine cunoscute în republică au fost colectivele Filarmonicii de Stat: orchestra simfonică, Capela „**Doina**”, ansamblul de muzică populară „**Fluieraș**” și „**Lăutarii**”. Printre interpreții de folclor s-au remarcat **T. Ciobanu**, **S. Lunchevici**, **Gh. Eșanu**, **N. Sulac**, **V. Cojocaru**. Arta coregrafică a fost reprezentată la numeroase festivaluri de ansamblul „**Joc**”, condus de **V. Curbet**. Renumed mondial a câștigat cântăreața de operă **Maria Bieșu**. La concursurile unionale și internaționale s-au evidențiat organista **S. Strezeva** și pianistul **A. Palii**. Prin creațiile sale s-a impus compozitorul **E. Doga**. De o popularitate largă se bucurau interpreții **A. Lazariuc**, **N. Căpraga**, **O. Ciolacu**, **I. Suruceanu**, **I. Sadovnic**, formația „**Noroc**” etc.

M. Grecu și **V. Russu-Ciobanu** au reprezentat curente moderniste în pictură. Tradițiile școlii naționale de pictură au fost dezvoltate în creația lui **Igor Vieru**, ce cuprinde compoziții, peisaje, portrete.

? **Prezintă rolul personalităților în evoluția artei din RSSM.**

Viața bisericească

După încheierea războiului aproximativ 500 din cele peste o mie de biserici și mănăstiri din Basarabia au fost închise. După 1958 a urmat o nouă etapă a campaniei antireligioase, fiind închise alte peste 300 de biserici ortodoxe, inclusiv Catedrala din Chișinău (1962). În această perioadă au fost închise și cele 20 de mănăstiri și schituri: Suruceni (1957), Căpriana (1961), Curchi, Vărzărești etc.

Aproape jumătate din ele au fost distruse, altele au rămas pustii ori au fost transformate în depozite, săli sportive și instituții culturale. Numeroase icoane și cărți vechi, obiecte de culte au fost rechiziționate în mod nelegitim și duse peste hotarele republicii.

Cârmuirea superioară a Bisericii era în mâna unei persoane trimise de la Moscova, docilă regimului sovietic. O rea faimă i-a revenit episcopului Chișinăului care a condus eparhia în 1972-1987, fiind în cele din urmă alungat de credincioși din cauza urii față de localnici.

Document

Decretul leninist de separare a bisericii de stat și a școlii de biserică, aprobat și implementat în URSS, este aplicat și în Basarabia. Primul an de ocupație sovietică, 1940-1941, atestă primele măsuri de constrângere religioasă. Paraclisul Palatului Mitropolitan din Chișinău a fost transformat în Palatul Pionierilor.

Capela Seminarului Teologic, Facultatea de Teologie, alte capele au fost transformate în școli sau spitale. Multe biserici din teritoriile ocupate au devenit magazine, săli de spectacole sau au fost închise, iar cele aflate în construcție au fost demolate...

Autoritățile comuniste continuă politica antireligioasă prin metode experimentate deja. Bisericile se închid la comanda de stat. Astfel, dacă în anul 1961 funcționau 327 de biserici ortodoxe, ulterior numărul acestora scade fulgerător. Într-un singur an, 1962, au fost închise 70 de locașuri sfinte. Până la sfârșitul anului 1963 au fost închise încă 26 de biserici ortodoxe. Până în anul 1965 s-au mai închis 8 biserici. Insistența comunistă antireligioasă întrecuse orice imaginație.

Ludmila Tihonov,

Represiunile împotriva religiei și bisericii în RSSM

? Stabilește impactul regimului comunist asupra vieții bisericești.

Cadru din filmul artistic „D. Cantemir” de V. Ioviță și V. Kalașnikov, realizat la Studioul „Moldova-Film”. În rol principal – M. Volontir.

Arta cinematografică

În a doua jumătate a anilor '50 sunt puse bazele artei cinematografice. Centrul de dezvoltare a cinematografiei devine Studioul de Filme Artistice și Documentare „Moldova-Film”, înființat în 1957. Filme de mare valoare a creat în anii '60-70 **Emil Loteanu**. S-a afirmat o pleiadă de regizori și scenariști talentați: V. Ioviță, V. Gagi, A. Codru. De simpatia spectatorilor s-au bucurat actorii S. Toma, M. Volontir, Gr. Grigoriu. În perioada anilor 1960-1985, la „Moldova-Film” au apărut peste 80 de filme artistice și documentare cu o tematică și un conținut divers.

? **Apreciază contribuția cinematografelor din RSSM în dezvoltarea culturii naționale. Ce filme ale regizorilor moldoveni ai vizionat?**

AUTOEVALUARE

Știu:

- Ce realizări au fost înregistrate în dezvoltarea culturii din RSSM în anii 1944-1991?
- Care au fost principalele caracteristici ale dezvoltării culturii în RSSM în anii regimului totalitar comunist?

Demonstrez că pot:

- Identifică consecințele caracterului extensiv al dezvoltării învățământului în RSSM.

Acționăm împreună:

- Determină caracterul contradictoriu al evoluției culturii postbelice între ideologizare și realizări culturale materiale și spirituale.
- Realizează un sondaj și află părerea câtorva persoane din comunitate despre acest caracter contradictoriu al dezvoltării culturii.

Perioada cuprinsă între anii 1985 și 1988 s-a caracterizat prin apariția premiselor pentru desfășurarea unei mișcări democratice de masă în RSSM. În urma puciului nereușit al forțelor reacționare de la Moscova din august 1991, R. Moldova își proclamă independența la 27 august 1991. Perioada ce a urmat s-a caracterizat printr-o permanentă instabilitate politică și manifestări de separatism, economia republicii fiind orientată spre cerințele pieței.

Reamintește-ți

- Care au fost consecințele regimului politic din RSSM asupra dezvoltării actuale a R. Moldova?

Dicționar

- **Suveranitate** – calitate a unui stat de a dispune liber de soarta sa.
- **Independență** – stare de neatarnare și drept de a rezolva liber problemele sale interne și externe, fără amestec din afară.

Cronologie

- **1989, febr. 10** – primele alegeri democratice în Parlament
- **1989, aug. 31** – decretarea limbii române limbă de stat
- **1990, iun. 23** – proclamarea suveranității R. Moldova
- **1991, aug. 27** – proclamarea independenței R. Moldova
- **1994, iul. 29** – adoptarea Constituției R. Moldova

Proclamarea independenței de stat a R. Moldova, la 27 august 1991, a constituit un pas major spre lichidarea unora dintre consecințele Pactului Ribbentrop-Molotov. S-au pus bazele croirii unui destin nou și demn al țării într-o Europă în schimbare, prin reșezarea ei pe temeiuri mai sigure. Fiind certificatul de naștere al R. Moldova, *Declarația de independență* rămâne singurul act juridic imuabil care trasează parcursul viitor al țării.

Începutul mișcării democratice în Moldova

Perioada 1985-1988 s-a caracterizat prin apariția premiselor pentru desfășurarea unei mișcări democratice de masă. Principalul rezultat al noilor procese a fost pătrunderea ideilor reformatoare în rândul maselor largi ale populației și pierderea monopolului Partidului Comunist asupra vieții politice. La 3 iunie 1988 apare grupul de inițiativă al Mișcării Democratice în sprijinul Restructurării, în primele rânduri ale căreia se afla intelectualitatea progresistă a republicii. În faza ei inițială, mișcarea democratică a debutat cu cererea de a proclama limba maternă drept limbă de stat și de a reveni la alfabetul latin.

Au urmat mitinguri, demonstrații de protest, arestări și concedieri, campanii anevoioase pentru realizarea acestui deziderat. Un rol important în trezirea conștiinței naționale a moldovenilor din stânga Prutului a avut cenaclul literar "A. Mateevici".

Continuatorul mișcării democratice inițiate la 3 iunie 1988 a fost Frontul Popular, care s-a constituit ca formațiune politică la primul său congres, la 20 mai 1989, și a unit majoritatea forțelor democratice din republică. Pe arena politică au apărut și alte partide, formațiuni, mișcări, care exprimau interesele diferitor grupări sociale și etnice, numeroase ligi, asociații, uniuni de toate orientările: ecologice, religioase, pacifiste, național-culturale etc.

? **Extrage particularitățile mișcării democratice din RSSM la sfârșitul anilor '80.**

Marea Adunare Națională, Chișinău, 27 august 1991

Proclamarea suveranității și independenței Republicii Moldova

Numeroasele mitinguri și manifestații de protest organizate pe parcursul anului 1989 au contribuit la trezirea conștiinței naționale a populației din stânga Prutului și au culminat cu prima **Mare Adunare Națională (27 august 1989)**, la care a fost adoptată hotărârea de a acorda limbii române statutul de limbă de stat și de a reveni la grafia latină. Reflectând această realitate, Prezidiul Sovietului Suprem al Republicii Sovietice Socialiste Moldovenești, printr-o hotărâre specială, a declarat ziua de **31 august 1989** sărbătoarea „Limba noastră cea română”.

Un pas important în democratizarea vieții politice au fost alegerile pentru Parlament din 25 februarie 1989. La 27 aprilie 1990, președinte al Parlamentului, pe bază de alternativă, a fost ales M. Snegur. În aceeași zi Parlamentul Moldovei a adoptat legea cu privire la drapelul de stat: Tricolorul — albastru, galben și roșu.

La 23 iunie 1990 Parlamentul a adoptat Declarația cu privire la suveranitatea Republicii. În Declarație se menționa că RSS Moldova „este un stat unitar și indivizibil”.

În ziua de 27 august 1991, la Chișinău a fost convocată Marea Adunare Națională, la care au participat peste 600.000 de reprezentanți ai tuturor raioanelor și orașelor Moldovei. În aceeași zi Parlamentul, întrunit în ședință extraordinară, a adoptat Declarația de independență a Republicii Moldova. Prima țară care a recunoscut independența Republicii Moldova a fost România. În scurt timp, independența republicii a fost recunoscută de peste o sută de state ale lumii.

Document

Declarația de independență a Republicii Moldova, 27 august 1991 (extras)

Parlamentul Republicii Moldova, constituit în urma unor alegeri libere și democratice... proclamă...

Republica Moldova este un stat suveran, independent și democratic, liber să-și hotărască prezentul și viitorul, fără nici un amestec din afară, în conformitate cu idealurile și năzuințele sfinte ale poporului în spațiul istoric și etnic al devenirii sale naționale.

Determină importanța Declarației de independență de la 27 august 1991 pentru afirmarea conștiinței de neam a cetățenilor din R. Moldova.

Viața politică în R. Moldova

Primul președinte al Republicii Moldova a fost Mircea Snegur, ales la 8 decembrie 1991, cu participarea a 92% din electorat. Președinte al Parlamentului a devenit A. Moșanu.

Ca rezultat al alegerilor parlamentare din februarie 1994, victoria a revenit Partidului Democrat Agrar din Moldova. La 29 iulie 1994, Parlamentul a adoptat Constituția Republicii Moldova, care a intrat în vigoare la 27 august 1994.

La alegerile prezidențiale din 17 noiembrie 1996 au participat 9 candidați. Niciunul dintre ei nu a reușit să acumuleze mai mult de 50% din voturile alegătorilor. În urma celui de-al doilea tur de scrutin, președinte al Republicii Moldova a fost ales Petru Lucinschi.

La alegerile parlamentare anticipate din februarie 2001, majoritatea absolută în Parlament au obținut-o reprezentanții Partidului Comuniștilor, iar la 4 aprilie al aceluiași an, președinte al țării a fost ales V. Voronin. Acesta, reales în 2005, a fost președinte al Republicii Moldova până în 2009.

Rezultatele alegerilor parlamentare din 5 aprilie 2009 au fost contestate în societate, provocând ample manifestații de protest, punctul culminant al acestora a fost atins pe 7 aprilie. În urma demisiei lui Vladimir Voronin, interimatul funcției de președinte al țării a fost asigurat, din 11 septembrie 2009, de Mihai Ghimpu, iar din 30 decembrie 2010, de Marian Lupu. La 16 martie 2012 președinte al Republicii Moldova a fost ales Nicolae Timofti.

Mircea Snegur
(1991-1996)

Petru Lucinschi
(1996-2001)

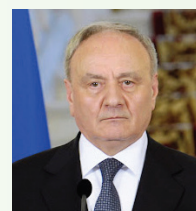
Vladimir Voronin
(2001-2009)

Mihai Ghimpu
2009-2010 (interimat)

Marian Lupu
2010-2012 (interimat)

Nicolae Timofti
(ales în 2012)

Politica externă a Republicii Moldova

Pe parcursul întregii perioade de la proclamarea independenței, politica externă a Republicii Moldova a fost orientată spre întărirea statalității și integrității teritoriale.

În ziua de 21 decembrie 1991 președintele R. Moldova, M. Snegur, a semnat la Alma-Ata, împreună cu liderii a 11 state foste republici ale URSS, Protocolul de constituire a CSI (Comunitatea Statelor Independente). Scopul principal al acestei organizații este menținerea legăturilor economice între fostele republici sovietice și dezvoltarea cooperării dintre ele. R. Moldova promovează totodată o politică externă proprie în vederea stabilirii relațiilor avantajoase cu alte țări.

Un eveniment de mare importanță în afirmarea R. Moldova pe arena internațională a fost admiterea ei, în ziua de 2 martie 1992, în ONU în calitate de membru cu drepturi depline.

La 14 iulie 1995 R. Moldova devine membru al Consiliului Europei.

După proclamarea independenței, R. Moldova a fost vizitată în repetate rânduri de personalități politice marcante din diferite state ale lumii. În septembrie 1998, la Chișinău, în vizită oficială a sosit președintele Franței, J. Chirac.

R. Moldova este recunoscută de peste 140 de state ale lumii și menține relații strânse cu vecinii apropiați – România și Ucraina, cu țările membre ale CSI. O direcție prioritară a politicii externe este cursul spre integrarea în Uniunea Europeană.

? Determină direcțiile politicii externe a Republicii Moldova.

Caracterizează relațiile Republicii Moldova cu România, SUA și Federația Rusă.

Președintele Franței, J. Chirac, în vizită la Chișinău, sept. 1998

Relațiile cu România

După proclamarea independenței Republicii Moldova, România a susținut demersul european al acesteia, fiind numită și „avocat al Chișinăului pentru integrarea europeană”. După o perioadă de atitudine ostilă față de țara vecină din partea guvernării comuniste, după evenimentele din 7 aprilie 2009 s-a ajuns la relansarea relațiilor dintre cele două state. Au fost semnate și puse în aplicare acorduri bilaterale în diferite domenii, se efectuează lucrări în cadrul proiectelor de conectare a Republicii Moldova la sistemul energetic european: gazoductul Ungheni-Iași, linii electrice de intercone în sudul republicii etc. Tradițional, sunt susținute proiectele culturale care vizează cele mai diverse aspecte.

Relațiile cu SUA

Progresele democratice înregistrate de Republica Moldova în ultimii ani au permis lărgirea asistenței sociale acordate statului nostru. Se observă o deschidere mai mare din partea SUA. Dovadă a acestui fapt este acordarea unei asistențe de 262 de milioane de dolari în cadrul Programului „Provocările Mileniului”. Acești bani au fost acordați pentru modernizarea agriculturii și reabilitarea drumurilor naționale. În anul 2012 Republica Moldova a fost vizitată de vicepreședintele SUA, Joe Biden.

Relațiile cu Rusia

Rusia, la etapa actuală, își păstrează în continuare interesele geopolitice în fostele republici sovietice. Este un partener esențial pentru Republica Moldova, fiind o țară cu resurse naturale enorme. Republica Moldova depinde nu numai de importurile de gaze naturale, dar și de piața rusă, unde sunt realizate majoritatea produselor agricole locale. Pe parcursul ultimilor ani au fost făcute încercări de promovare a unei politici externe în raport cu acest stat care nu ar duce la confruntare, luând în considerație și ponderea diferită a statelor. Problemele principale în jurul cărora se axează atenția sunt: prețurile la gaze, problema transnistreană și protejarea minorității ruse în Republica Moldova.

Evoluția social-economică

În anii '90, în Republica Moldova s-au întreprins reforme care au inițiat trecerea de la economia dirijată de la centru bazată pe proprietatea obștească la economia de piață și proprietatea privată. Au fost adoptate legi noi menite să înfăptuiască privatizarea în agricultură, industrie, comerț.

Conlucrarea activă cu diferite organisme economice internaționale (Banca Mondială, Fondul Monetar Internațional) a permis introducerea în **noiembrie 1993** a monedei naționale – **leul moldovenesc**. Ca rezultat al politicii stricte a Băncii Naționale, în perioada anilor 1994-1999, s-a stabilizat cursul de schimb al monedei naționale. Partenerii comerciali ai R. Moldova au recunoscut leul moldovenesc ca mijloc de achitare în comerțul internațional.

Criza financiară de la finele anului 1998 – începutul anului 1999, urmare a crizei respective din Rusia, a stopat aceste tendințe pozitive. Criza financiară a blocat exporturile și importurile de producție, cauzând pierderi mari agenților economici și, respectiv, bugetului de stat, a afectat sistemul bancar, a provocat instabilitatea pieței valutare. Impactul negativ al crizei s-a văzut în toate ramurile economiei.

După 2000 economia Republicii Moldova a crescut, în special datorită banilor trimiși de către cetățenii republicii plecați peste hotare, constituind aproximativ 31% din PIB în anul 2008. S-a observat o sporire a investițiilor în sfera construcțiilor și cea a serviciilor. Migrația din Moldova a avut atât forme legale, cât și ilegale. Banii trimiși de migranții moldoveni au stimulat economia republicii. În același timp, efectele sociale au fost catastrofale. Mii de părinți muncesc peste hotare pentru a întreține copiii, rămași în mare parte în grija bunelor, vecinilor sau rudelor.

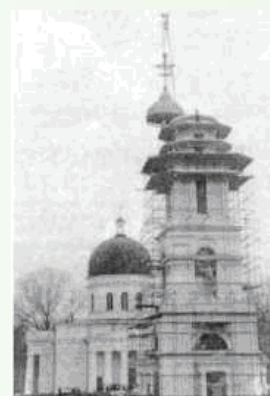
Politicile economice promovate de autorități nu au fost în stare să preîntâmpine repercusiunile crizei economice globale din 2008. Reformele de piață, împiedicate de șocurile externe și de marea dependență a țării de agricultură, nu au stimulat creșterea economică necesară. Această criză s-a aprofundat și din cauza tensiunilor politice care au cuprins țara în ultimii ani.

? Evidențiază aspectele pozitive și limitele dezvoltării social-economice a Republicii Moldova la etapa actuală.

Viața spirituală

În sfera spirituală eforturile au fost orientate spre revenirea la valorile culturii naționale, la stabilirea legăturilor de colaborare cu instituțiile culturale din România. În educație s-au înfăptuit o serie de reforme, legate în primul rând de înființarea și afirmarea liceelor.

Intellectualitatea de creație este promotoarea integrării efective în contextul cultural general-românesc. Deschiderea spre Occident a devenit o particularitate indispensabilă a zilelor pe care le trăim. S-a impus în viața culturală noua generație de scriitori, artiști de teatru, muzicieni. La dezvoltarea literaturii române din R. Moldova contribuie revistele „Basarabia”, „Contrafort”, „Literatura și Arta”, „Limba română” etc. Cenaclurile, discuțiile, comemorarea unor personalități marcante ale culturii românești constituie un factor important în consolidarea conștiinței de neam.

Restaurarea catedralei Nașterea Domnului și reconstrucția clopotniței demolate de comuniști în 1962

AUTOEVALUARE

Știu:

- Ce premise existau în anii 1980-1990 în Moldova pentru desfășurarea unor mișcări democratice de masă?
- Care a fost importanța decretării limbii române ca limbă de stat și a revenirii la grafia latină?

Demonstrez că pot:

- Caracterizează principalele tendințe în dezvoltarea social-economică și politică a R. Moldova în ultimii 20 de ani.
- Demonstrează că politică externă a R. Moldova este orientată spre consolidarea statalității și integrității tărâmului stat în cadrul comunității europene.

Acționăm împreună:

- Analizează succesele și problemele cu care se confruntă societatea din R. Moldova după 1991.
- Scrie un articol de ziar despre evoluția contemporană a localității în care locuiești.

Rolul femeii în istoria contemporană

În epoca contemporană s-a produs o schimbare calitativă în statutul femeii. A apărut feminismul și femeile au început să se vadă egale cu bărbatul, situația femeilor se ameliorează treptat. Acest lucru s-a realizat prin modificarea constituțiilor și prin elaborarea unor declarații și documente internaționale. Femeile au câpătat acces la educație, la sistemul sanitar și au putut să participe la viața politică. Pe parcursul istoriei contemporane femeile și-au spus cuvântul în procesul de educație a tinerei generații, au influențat direct procesul dezvoltării umane a întregii societăți.

Lupta femeilor pentru obținerea drepturilor lor

Emmeline Pankhurst arestată de poliție în fața Palatului Buckingham în timp ce încerca să prezinte o petiție adresată regelui George al V-lea, mai 1914.

Mișcarea sufragetelor – mișcare de emancipare a femeilor din Anglia de la începutul sec. XX, al cărei scop a fost obținerea drepturilor politice pentru femei, în principal dreptul de vot, una dintre persoanele marcante fiind Emmeline Pankhurst.

Feminism – doctrină teoretică și de acțiune care revendică lupta împotriva inegalității de gen, promovând afirmarea femeii în societate prin ameliorarea și extinderea rolului și drepturilor sale.

Acordarea dreptului de vot pentru femei:

Anul	Țara
1918	Anglia
1920	SUA
1944	Franța
1946	Italia
1947	Japonia
1963	Iran
1971	Elveția

1. Analizează datele din tabel și extrasul din Convenția privind drepturile politice ale femeii.
2. În ce perioadă femeile au obținut drepturi politice în mai multe țări? Cum explici această situație?

Document

D.1 Convenția privind drepturile politice ale femeii

“Art. 1. Femeile vor avea, în condiții de egalitate cu bărbații, dreptul la vot în toate alegerile, fără nicio discriminare.

Art. 2. Femeile vor fi, în condiții de egalitate cu bărbații, eligibile în oricare din organismele publice, constituite în baza legislației naționale, fără nicio discriminare.

Art. 3. Femeile vor avea, în condiții de egalitate, același drept ca și bărbații de a ocupa orice post public și de a exercita oricare dintre funcțiile publice stabilite în baza legislației naționale, fără nicio discriminare.”

Adoptată de Adunarea Generală a ONU (20 dec. 1952)

D.2 Constituția Regatului Român (29 martie 1923)

“Titlul II. Art. 6. Legi speciale, votate cu majoritate de două treimi, vor determina condițiunile sub cari femeile pot avea exercițiul drepturilor politice. Drepturile civile ale femeilor se vor stabili pe baza deplinei egalități a celor două sexe.

Titlul III. Art. 108. Membrii consiliilor județene și consiliilor comunale sînt aleși de către cetățenii români prin votul universal, egal, secret...

Între membrii cooptați pot fi și femei majore.”

D.3 Legea pentru unificarea administrativă (14 iun. 1925)

“10. – Comuna și județul își administrează interesele lor locale prin consilii compuse din consilieri aleși, de drept și consilieri femei cooptate obligatoriu în comunele reședință de județ, facultativ în celelalte comune urbane...”

Legea dată prevede cooptarea a maximum 7 consilieri în comunele urbane cu 250 000 locuitori, 5 în cele cu o populație de 100 000, 3 în cele cu 50 000 de locuitori și 2 în celelalte.

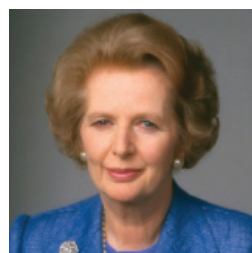
1. Determină, cu ajutorul documentelor, ce drepturi au obținut femeile din România interbelică.
2. Care este importanța cooptării femeilor în consiliile comunale?
3. Continuă șirul domeniilor în care crezi că se puteau implica femeile consiliere din România: asistență socială, salubritate publică ...

Femeile în politica contemporană

Regina Maria

Regina Maria a României (1875-1938). Soția lui Ferdinand I. Din 1914, regină a României. A fost supranumită de popor "mama răniților" și "regina soldat" pentru acțiunile ei din Primul Război Mondial, când alături de doamnele de la curte a lucrat în spitalele de campanie și a coordonat activitatea unei fundații de caritate. În timpul Conferinței de la Paris s-a implicat neoficial la solicitarea regelui, pledând pentru recunoașterea unirii provinciilor istorice Basarabia, Bucovina și Transilvania la Vechiul Regat. Înzestrată cu o inteligență deosebită, regina Maria a fost sfetnicul regelui Ferdinand până la moartea acestuia în 1927.

Margaret Thatcher

O personalitate feminină marcantă în politica secolului al XX-lea a fost Margaret Thatcher, prim-ministru al Angliei (1979-1990), prima femeie în fruntea unui guvern din Europa. Pentru fermitatea sa a fost supranumită "doamna de fier".

Indira Gandhi

Alte doua personalitati feminine marcante au fost Indira Gandhi, prim-ministru al Indiei în anii 1966-1977 și 1980-1984, și Benazir Bhutto, prima femeie premier într-o țară islamică (Pakistan), în anii 1988-1990 și 1993-1996. Ambele au fost asasinat în urma unor atentate.

Femeile în domeniul religiei și carității

Multe merite în societatea contemporană îi revin Maicii Tereza (1910-1997), care și-a dedicat întreaga sa viață îngrijirii bolnavilor și săracilor din țările defavorizate. Ea a întemeiat Ordinul „Misionarele Carității”, cu peste 4000 de membri în 123 de state ale lumii. A primit Premiul Nobel pentru Pace (1979). A fost beatificată de Biserica Catolică în 19 octombrie 2003.

Maica Teresa

Femeile în sfera științelor

Cea mai cunoscută femeie-savant a fost Marie Curie. De origine poloneză, căsătorită cu savantul francez Pierre Curie, Marie Curie și-a dedicat viața cercetării în domeniul radioactivității și chimiei. Ea a descoperit un nou metal, poloniul, și, mai apoi, radiul. A fost laureată a două premii Nobel. Marie Curie s-a stins din viață diagnosticată cu cancer, provocat de radiațiile din timpul experimentelor. Fiica ei, Irine Joliot-Curie, și soțul acesteia, F. Joliot-Curie, au continuat tradiția familiei și au descoperit radiațiile artificiale.

Marie Curie

Femeile în domeniul administrativ și decizional

Femeile în Parlamentul Republicii Moldova

1998		2001		2005		2008		2010	
Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%
9	8,7	16	15,8	21	20,8	22	21,8	19	18,8

În Republica Moldova femeile reprezintă 52% din populația țării. În anul 2011 au fost votate la funcția de primar 146 de femei, comparativ cu 143 în anul 2007.

- ? 1. Analizează datele statistice. Formulează concluzii.
2. Crezi că femeile din țara noastră sunt reprezentate suficient în organele decizionale?

AUTOEVALUARE

- Elaborează o comunicare despre evoluția luptei femeilor pentru egalitate în drepturi cu bărbații.
- Selectează informații despre femeile celebre prezentate în această lecție.
- Completează un dosar cu informații despre femeile celebre din domeniul artelor: femei actrițe, sculptorițe, dansatoare, cântărețe, scriitoare, compozitoare etc.
- Prezintă rolul femeii în fiecare din domeniile indicate mai sus.
- Identifică femei din localitatea natală – figuri reprezentative din diverse domenii.
- Demonstrează, cu ajutorul informațiilor lecției, rolul femeii în istoria contemporană.

Conflictul de pe Nistru

Originile conflictului

Conflictul transnistrean reprezintă una dintre cele mai grave probleme moștenite de Republica Moldova din perioada sovietică. În urma procesului de restructurare inițiat de Mihail Gorbaciiov la mijlocul anilor '80 s-au intensificat conflictele naționale pe întreg teritoriul URSS. Aceste conflicte, dar în special conflictul din Transnistria, constituie un exemplu relevant pentru legitimarea mișcărilor separatiste din fostele republici sovietice. În faza inițială organele unionale centrale au încercat să oprească valul mișcărilor naționale prin intermediul forței armate. În demonstrațiile neautorizate din aprilie 1989 de la Tbilisi au murit 18 oameni. În ianuarie 1990 au avut loc conflicte armate la Bacu, unde au decedat peste 100 de oameni. Au urmat evenimentele din Vilnius și Riga, soldate și acestea cu jertfe omenești. Aceste evenimente au acutizat la maxim relația dintre Moscova și republici și au intensificat procesul de luptă a ultimelor pentru suveranitate.

Drept pretext pentru dezlănțuirea conflictului transnistrean a servit adoptarea în august 1989 a legii prin care limba moldovenească pe bază de grafie latină a primit statutul de limbă de stat. Deși separatiștii au folosit ca pretext pentru acțiunile lor secesioniste legislația lingvistică adoptată de Chișinău, aceasta, în Republica Moldova, în comparație cu alte republici ex-sovietice, a fost una dintre cele mai liberale, la fel ca legislația cu privire la cetățenie. Prin politica de rusificare și sovietizare promovată de autorități în perioada precedentă, etnicii ruși au ocupat poziții cheie în administrația și economia RSSM, în special în regiunea din partea stângă a Nistrului, și acum doreau să le mențină.

? Precizează relația dintre liberalizarea vieții la mijlocul anilor '80 și declanșarea mișcărilor separatiste.

Document

Adevăratele cauze ale apariției **conflictelor înghețate** trebuie căutate în procesele complexe care au avut loc în ultimii ani de existență ai Uniunii Sovietice. Este absolut evident că focarele de conflict pe teritoriile unor republici „rebele” au fost inspirate, stimulate și utilizate de centru, care era interesat să-și păstreze controlul efectiv asupra tuturor republicilor unionale, utilizând acest instrument pentru a contracara aspirațiile firești ale acestora la suveranitate, libertate și renaștere națională.

Ion Stăvilă, „Evoluția reglementării conflictului transnistrean”, în *Evoluția politicii externe a Republicii Moldova (1998-2008)*

Formarea autoproclamatei RSSMN

Declarația de independență a Republicii Moldova la 27 august 1991 a constituit începutul perioadei de trecere a conflictului transnistrean la faza de confruntare armată. După adoptarea ei, gardiștii transnistreni au atacat organele de stat din regiune fidele Constituției Moldovei.

La 2 septembrie 1990, la Tiraspol, în cadrul celui de-al doilea congres al deputaților sovietelor de diferite niveluri din unele localități nistrene, a fost autoproclamată o nouă republică – Republica Sovietică Socialistă Moldovenească Nistreană (RSSMN), care cuprindea regiunea situată pe malul stâng al Nistrului. La 6 septembrie 1991, pretinsul Soviet Suprem al așa-numitei republici a luat hotărârea privind trecerea tuturor organelor puterii constituționale din Transnistria sub jurisdicția pretinsei RSSMN. Prin aceste decizii liderii separatiști au pășit deschis pe calea confruntărilor armate între forțele constituționale și detașamentele paramilitare separatiste, ultimele organizate în garda republicană din Transnistria.

Sovietul Suprem al RSS Moldovenești nu a recunoscut independența republicii autoproclamate, declarând congresul de la Tiraspol anticonstituțional. Organele centrale de partid de la Moscova au continuat politica de dezintegrare teritorială a republicii, implicând-o într-un sângeros conflict armat, în încercarea de a păstra statutul acestei regiuni ca avanpost de vest al imperiului sovietic.

Formulează cauzele conflictului din Transnistria.

Regiunea de est a Republicii Moldova

Începutul operațiilor militare

La 2 noiembrie 1990 separatiștii transnistreni au trecut la acțiuni violente împotriva organelor constituționale ale puterii de stat din orașul Dubăsari, înregistrându-se primele victime ale conflictului armat. La 19 iunie 1992 formațiunile paramilitare separatiste, cu susținerea Armatei a 14-a a Federației Ruse, au atacat secția de poliție din orașul Tighina. În ajutorul polițiștilor au fost trimise forțe pentru restabilirea ordinii. Unitățile Armatei a 14-a se implică în conflict, susținând structurile separatiste. În perioada următoare conflictul s-a extins asupra platourilor de la Cocieri, Chițcani și Coșnița din partea stângă a Nistrului. Atacurilor artileriei au fost supuse mai multe localități din partea dreaptă a râului – Holercani, Mașcăuți, Criuleni, care se aflau în afara zonei de conflict. Acțiunile militare au continuat pe parcursul unei luni. La 21 iulie 1992 președinții Mircea Snegur și Boris Elțin, cu participarea liderului autoproclematei republici nistrene Igor Smirnov, au semnat la Moscova o convenție privind reglementarea pașnică a conflictului, care a marcat încetarea oficială a războiului. Mecanismele de pacificare instituite prin convenția semnată între liderii celor două state – Comisia Unificată de Control și așa-numitele forțe de menținere a păcii din regiune, care nu corespund criteriilor general acceptate pe plan internațional, au contribuit la menținerea regimului de încetare a focului. Problemele principale prevăzute în convenție au rămas nesoluționate. Printre acestea pot fi menționate: demilitarizarea zonei de securitate, asigurarea condițiilor pentru libera circulație a persoanelor de pe cele două maluri ale Nistrului. Regimul separatist de la Tiraspol a menținut în regiune formațiunile militare și a instalat puncte de control vamal, ceea ce a întreținut în continuare situația tensionată din regiune.

? Urmărește derularea evenimentelor. Numește părțile implicate în conflict.

Podul de la Dubăsari în timpul conflictului armat

Consecințele conflictului

Document

D1. Beneficiind de o poziție privilegiată de-a lungul întregii perioade sovietice, Transnistria devenise o componentă centrală a sectorului apărării și a industriei grele a ex-URSS. Hidrocentrala de la Dubăsari, începută în 1955, asigura cea mai mare parte a energiei electrice necesare RSSM, în timp ce noua termocentrală Moldav-skaia, construită în 1964, era una dintre cele mai mari din sud-vestul Uniunii Sovietice. Combinatul Siderurgic de la Râbnița, inaugurat în 1984, producea metal de foarte bună calitate, iar întreprinderile de echipament electric și alte dispozitive din Tiraspol furnizau cantități importante de echipament tehnic și de armament armatei sovietice. Separatismul transnistrean a destabilizat substanțial economia națională a Republicii Moldova, reducându-i producția industrială cu 36,0%, producția energiei electrice cu 87,5%, producția mărfurilor de consum popular cu 28,0%, producția de legume cu 38,0%, producția de fructe cu 23,0% și cu 24,0% suma totală a veniturilor formate pe teritoriul republicii...

D2. În războiul de peste Nistru au fost înregistrați, de ambele părți, circa 802 morți și peste 5000 răniți, inclusiv în rândul populației civile. Pagubele materiale cauzate de conflictul armat au fost estimate la circa 12 miliarde de ruble în prețurile curente ale anului 1992, restabilirea localităților și a obiectivelor distruse necesitând cel puțin 15 miliarde de ruble. Operațiunile militare au provocat un val de circa 108 mii de refugiați, dintre care 51 de mii s-au stabilit în 38 de localități de pe malul drept al Nistrului, iar alți 57 de mii în Ucraina.

N. Enciu, I. Șișcanu,
„Evoluția Republicii Moldova după 1991”,
în Scurtu Ioan (ed.), *Istoria Basarabiei*

? Găsește, în textele documentelor, consecințele separatismului transnistrean.

AUTOEVALUARE

- Caracterizează conflictul din Transnistria.
- Explică obiectivele părților implicate.
- De ce eforturile Republicii Moldova de soluționare a conflictului nu s-au încununat cu succes?
- Care pot fi scenariile posibile de reglementare a conflictului transnistrean?

Integrarea europeană a Republicii Moldova

Ce reprezintă Uniunea Europeană?

Uniunea Europeană (UE) este o uniune economică și politică, dezvoltată în Europa, ce este compusă din 28 state. Originile Uniunii Europene se găsesc în Comunitatea Europeană a Cărbunelui și Oțelului (CECO) și în Comunitatea Economică Europeană (CEE), formată din șase state în 1957. În anii următori UE s-a lărgit prin adăugarea unor noi state membre și și-a crescut puterea prin adăugarea de domenii economice, sociale și politice în abilitățile sale. Tratatul de la Maastricht a înființat Uniunea Europeană sub prezenta denumire în 1992.

Integrarea europeană

Politica externă a Republicii Moldova în ultimii ani a continuat să fie dominată de ideea integrării europene. Integrarea europeană ne oferă în prezent cele mai mari beneficii: libera circulație a cetățenilor noștri în spațiul Uniunii Europene, beneficiile economice pe care UE le-a oferit Republicii Moldova în această perioadă de timp. Schimbările survenite în urma alegerilor din 29 iulie 2009 și-au lăsat amprenta asupra evoluției politicii externe a Republicii Moldova. Însăși denumirea noii coaliții majoritare – Alianța pentru Integrare Europeană – arată că integrarea europeană a devenit o prioritate absolută a politicii externe a RM.

Alianța pentru Integrare Europeană este o coaliție de partide ajunsă la guvernare în Republica Moldova după alegerile parlamentare anticipate din iulie 2009 și compusă din Partidul Liberal Democrat, Partidul Liberal, Partidul Democrat.

Pe tot parcursul anului 2012, Republica Moldova a colaborat cu Uniunea Europeană în cadrul programului

Politica europeană de vecinătate (PEV). Începând cu anul 2003, Uniunea Europeană a elaborat o strategie de securitate, în baza căreia a propus statelor din regiune Politica europeană de vecinătate, iar apoi și inițiativa Parteneriatului Estic. În primul an de guvernare a AIE, Republica Moldova a fost un model pentru alte state, fiind denumită „povestea de succes” a Parteneriatului Estic. Aceste inițiative au avut ca scop principal constituirea unei zone de stabilitate și securitate la frontierele Uniunii Europene, ceea ce a dus la o participare activă a UE în modernizarea economică, politică, instituțională și infrastructurală a statelor din Europa de Est. A crescut implicarea UE în soluționarea problemelor de securitate regională, inclusiv în conflictul transnistrean.

Validarea de către Curtea Constituțională a alegerilor noului președinte al Republicii Moldova în anul 2012 a încheiat o lungă perioadă de blocaj politic și constituțional. Cu toate acestea, la începutul anului 2013 a avut loc o reînnoire a tensiunilor din coaliția de guvernământ, fapt care a dus la căderea Guvernului, punând sub semnul întrebării stabilitatea politică a țării. Printre sarcinile pe care și le asumă Republica Moldova la etapa actuală se pot evidenția: necesitatea reformelor în justiție, intensificarea luptei împotriva corupției, îmbunătățirea și simplificarea procedurilor vamale, activizarea dialogului în soluționarea conflictului transnistrean, continuarea procesului de privatizare, asigurarea transparenței sectorului bancar etc.

? **Caracterizează parteneriatul Republicii Moldova cu Uniunea Europeană.**

Meditează ce impact au problemele interne ale Republicii Moldova asupra imaginii externe a țării și asupra relațiilor cu Uniunea Europeană.

M. Lupu, M. Ghimpu și V. Filat. Semnarea acordului AIE-2, 2010

Nicolae Timofte și José Manuel Barroso, Bruxelles, 28 aprilie 2012

Integrare în Uniunea Europeană versus integrare în Uniunea Vamală Rusia-Belarus-Kazakhstan

Document

La 24 martie 2005 Parlamentul Republicii Moldova a făcut publică Declarația sa cu privire la parteneriatul politic pentru realizarea obiectivelor de integrare europeană a țării. Prin acest document, susținut inclusiv de Partidul Comuniștilor, integrarea europeană a fost declarată oficial obiectiv strategic de politică internă și externă. Au trecut mai bine de 7 ani de la acel eveniment, Declarația și angajamentele ei au fost date uitării, o bună parte a „eurooptimiștilor și proeuropenilor” de atunci au devenit eurorealiști, eurosceptici, eurocinici și, mai recent, proeuroasiatici, care încearcă să ne convingă că aderarea la Uniunea Vamală Rusia-Bielorusia-Kazakhstan și, ulterior, la Uniunea Euroasiatică ne va aduce bonanța mult râvnită a prosperității, care rezidă în gaz ieftin și „inundarea” Rusiei cu vin moldovenesc... „Fermecătorul vis euroasiatic” este pe placul multor moldoveni. Conform Barometrului de Opinie Publică, publicat în mai 2012 de Institutul de Politici Publice, dacă la acel moment ar fi fost organizat un referendum cu privire la aderarea Republicii Moldova la Uniunea Vamală

Rusia-Belarus-Kazakhstan, 57% din moldoveni ar vota pentru integrarea țării în respectiva Uniune. Paradoxal, datele BOP arată că pe măsură ce avansăm pe calea apropierei UE, numărul eurooptimiștilor scade continuu. În ultimii trei ani, numărul proeuropenilor s-a redus cu 10,9%: de la 62,9% în noiembrie 2009, la 52 % în aprilie 2012.

De ce oare? Care sunt cauzele acestui paradox? Este de vină recenta criză financiară globală sau interminabila criză a Zonei Euro? Sau poate de vină este Uniunea Euroasiatică, care nici măcar nu există?

Victor Chirilă, director executiv al Asociației pentru Politică Externă, 2012

? **Explică: Uniune Europeană, Uniune Euroasiatică. Formulează în ce constă „fermecătorul vis euroasiatic”.**

AUTOEVALUARE

- Ce beneficii oferă Republicii Moldova aderarea la Uniunea Europeană?
- Stabilește relația de cauzalitate dintre situația politică internă a Republicii Moldova și reorientarea unei părți a populației dinspre Uniunea Europeană spre Uniunea Euroasiatică.

? **Analizează harta și datele statistice din tabel. Formulează o concluzie despre ponderea celor două uniuni pe arena internațională.**

	UE	Uniunea Euroasiatică					
		Membri			Membri potențiali		
		RU	KZ	BY	TJ	KG	Total
PIB 2012, trilioane Euro	12.894,3	1.498,1	153,8	44,6	5,6	4,8	1.706,9*
Populație 2012, mil.	503,7	142,5	17,5	9,6	7,8	5,5	182,9

* Conform ratei oficiale de schimb din 11 martie 2013

Sursa: Eurostat, CIA World Factbook

© Bertelsmann Stiftung

Minorități etnice în Republica Moldova

După proclamarea independenței R. Moldova s-au amplificat tendințele de renaștere națională atât ale populației autohtone, cât și ale comunităților etnice stabilite în stat. Acest proces a trecut prin etape foarte complicate și contradictorii. Au fost adoptate un șir de legi privind protecția drepturilor fundamentale ale omului.

Protecția drepturilor minorităților naționale

Drepturile minorităților naționale sunt confirmate în Constituția R. Moldova din 29 iulie 1994. O serie de articole stabilesc modalitatea de protecție a identității naționale pentru aceste categorii de populație. Statutul persoanelor aparținând minorităților naționale are la bază prevederile constituționale prin care „toți cetățenii sunt egali în fața legii și a autorităților publice, fără deosebire de rasă, naționalitate, origine etnică, limbă, religie, sex, opinie, apartenență politică, avere sau origine socială”.

O importanță deosebită pentru afirmarea unor bune relații interetnice are asigurarea dreptului la limba maternă. Statul asigură păstrarea și dezvoltarea identității lingvistice și culturale, mai ales prin garantarea dreptului la învățământ și educație în limba maternă. Minoritățile naționale au instituții de învățământ, culturale și religioase, presă în limbă maternă. Peste 50% din totalul publicațiilor apar în limbile minorităților, cea mai mare parte dintre ele fiind în limba rusă. În republică funcționează școli, gimnazii, licee, secții în instituțiile de învățământ superior cu limba de predare a minorităților naționale – rusă, ucraineană, bulgară, găgăuză etc.

Document

Art. 6. (1) Statul garantează realizarea drepturilor persoanelor aparținând minorităților naționale la educație preșcolară, la studii... creează condiții pentru realizarea dreptului lor la educație și la instruire în limba maternă (ucraineană, găgăuză, bulgară, ivrit, idiș etc.).

Din Legea R. Moldova cu privire la drepturile persoanelor aparținând minorităților naționale... (despre instruire în instituțiile de învățământ)

Minorități etnice în Republica Moldova

Prăbușirea sistemului totalitar sovietic și proclamarea R. Moldova ca stat suveran și independent au determinat amplificarea tendințelor de renaștere națională atât ale populației autohtone, cât și ale comunităților etnice minoritare stabilite de-a lungul veacurilor ori în trecutul nu prea îndepărtat pe teritoriul Basarabiei și în spațiul de la est de Nistru.

Corespunzător recensământului din 1989, populația republicii număra 4.335.000 de locuitori. Astfel, moldovenii/românii alcătuiau majoritatea populației. Minoritatea națională cea mai reprezentativă o alcătuiau ucrainenii, fiind urmați cu o mică diferență de ruși, apoi de găgăuzi, bulgari ș.a.

Componența etnică a populației R. Moldova, 1989

Etnia	Total (mii)	%
moldoveni/români	2794,7	64,5
ucraineni	600,4	13,8
ruși	562,1	13,0
găgăuzi	153,5	3,5

Ucrainenii reprezintă cea mai numeroasă minoritate etnică din Republica Moldova. Între recensămintele din 1989 și 2004, procentajul minorității ucrainene din republică a scăzut de la 13,8% la 11,2%. Majoritatea populației ucrainene este așezată în localitățile de-a lungul graniței cu Ucraina și în municipiile Chișinău (8,4% din totalul populației) și Bălți (23,7%). Limba ucraineană, cu toate că nu este considerată de o parte de ucraineni limbă maternă, aceștia preferând rusa, constituie un jalon important al etnicității pentru ucraineni. Printre reprezentanții acestei etnii care s-au impus în diferite domenii ale culturii, sportului, politicii pot fi evidențiați campionul olimpic la fotbal în componența URSS, actualmente antrenor, Igor Dobrovolski, cântăreața care a reprezentat republica la concursul Eurovision 2006, Natalia Gordienko, primarul general de Bălți, Vasile Panciuc, istoricul Iurie Stepanov.

Biroul de Relații Interetnice din Republica Moldova organizează anual Festivalul Republican al Etniilor cu titlul *Unitate prin diversitate*, propunându-și drept scop păstrarea culturii, tradițiilor și obiceiurilor etniilor conlocuitoare din republică și încurajarea spiritului de toleranță și a dialogului intercultural.

Rușii. Disparația Uniunii Sovietice de pe harta politică a lumii și crearea pe fundalul ei a noilor state independente au fost un proces foarte dificil, în special pentru populația rusă. În Republica Moldova, la fel ca în alte republici postsovietice, rușii au devenit moștenitorii unui imperiu apus. Limba rusă și-a păstrat pozițiile dominante în stat, fiind limba de comunicare între grupurile etnice care nu vorbesc limba română și limbă de predare în majoritatea covârșitoare a școlilor alolingve. Luând în considerație faptul că multe grupuri etnice folosesc în comunicare limba rusă, numărul de persoane care declară limba rusă ca limbă principală de comunicare depășește limitele grupului etnic rus propriu-zis și atinge cifra de aproape un milion de vorbitori. În mass-media din Republica Moldova limba rusă de asemenea s-a bucurat de poziții stabile. După proclamarea independenței Republicii Moldova mulți etnici ruși, la fel ca mulți reprezentanți ai diferitor minorități, au plecat din republică, posibilitățile economice ale Rusiei fiind mult mai atractive.

Bulgarii. Conform recensământului populației din anul 1989, în RSSM locuiau 88 419 bulgari. În prezent populația bulgară din Republica Moldova depășește cifra de 65 000 de oameni, concentrându-se în special în zonele sudice. Orașul Taraclia, capitala raionului cu același nume, a devenit centrul bulgarilor din republică. Din anul 1996, în multe școli a început predarea în limba bulgară, fiind invitați profesori din Bulgaria. În anul 2004 a fost înființată Universitatea de Stat din Taraclia, care este cofinanțată de statul bulgar. Cu toate aceste progrese, reprezentanții comunității bulgare constată că o parte a tineretului bulgar nu cunoaște suficient nici limba bulgară, nici limba română, ceea ce creează dificultăți în viața cotidiană. Personalități marcante ale minorității bulgare: Nicolae Cervencov, istoric, președintele Asociației Bulgarilor din R. Moldova, Nicolae Pâslar, dublu campion european și mondial la lupte libere, Vasile Tarlev, ex-prim-ministru al Republicii Moldova.

Rromii. Recensământul populației din 2004 a înregistrat cifra de 12 271 de rromi. Cifra reală este estimată de organizațiile pentru drepturile omului la 20 040 de persoane. Printre problemele principale cu care se confruntă această etnie sunt: nivelul de educație și alfabetizare redus (fiecare al cincilea rom nu poate să scrie și nici să citească, numărul persoanelor cu studii superioare constituie doar 4%, în comparație cu 38% din populația non-rromă, frecventarea redusă a școlii de către copii, șomajul etc.). Barionul rromilor din Republica Moldova este Artur Cerari.

Recunoașterea autonomiei Găgăuziei (Gagauz-Yeri)

Începând cu anul 1989, sub influența unor forțe politice, în Moldova s-au manifestat și tendințe separatiste, ceea ce a dus la agravarea relațiilor interetnice. Comunitatea găgăuză, care alcătuia 3,5% din populația republicii, se pronunța pentru formarea unei autonomii teritoriale naționale. După dezbateri îndelungate, la 23 decembrie 1994, Parlamentul de la Chișinău a adoptat Legea privind statutul special al Găgăuziei (Gagauz-Yeri). Prin prevederile legii, aceasta este „o unitate teritorială autonomă și reprezintă o formă de autodeterminare națională a găgăuzilor”. Forul reprezentativ al Găgăuziei este Adunarea Populară, investită cu dreptul de a adopta legi privind dezvoltarea economică, socială, culturală.

Persoana oficială supremă a Găgăuziei este guvernatorul (bașcanul). Lui i se subordonează toate autoritățile publice la nivelul autonomiei. În calitate de organ executiv permanent funcționează Comitetul Executiv. Teritoriul UTA Găgăuzia este divizat în 3 raioane (Comrat, Ceadâr-Lunga și Vulcănești), incluzând 30 de localități. În instituțiile culturale, precum muzeul din satul Beșalma, sunt promovate istoria și cultura găgăuză. Cel mai important partener internațional al Gagauz-Yeri este Turcia.

Başcanul Găgăuziei,
Mihail Formuzal

AUTOEVALUARE

- **Explică** sensul noțiunilor „minoritate națională”, „cetățenie”.
- **Describe** principalele minorități naționale care locuiesc pe teritoriul: a) României; b) R. Moldova.
- **Demonstrează** în baza unor exemple concrete că rezolvarea pașnică a problemelor naționale are o mare importanță pentru constituirea statului bazat pe drept.
- **Adună** informații de la cetățeni ai statului, fără deosebire de origine etnică, limbă, religie, apartenență politică sau origine socială, despre:
 - realizările lor în domeniul în care activează;
 - contribuția fiecărui membru la rezolvarea problemelor comunității;
 - sugestii pentru prosperarea societății civile etc.

Românii din afara hotarelor României și Republicii Moldova

Milioane de români trăiesc dincolo de hotarele României și Republicii Moldova de astăzi. Românitătea este o realitate ce ne revine a o întreține, a o cultiva. În jurul a 30 de milioane de oameni în România, în Republica Moldova peste Prut, în Ucraina, Ungaria, în țările balcanice, dar și în lumea întreagă întruchipează românitătea.

Românii din Ucraina

Pe teritoriile care se află în componența Ucrainei drept urmare a Pactului Ribbentrop-Molotov locuiește astăzi o numeroasă populație românească. În regiunea Cernăuți, conform recensământului din 1989, populația număra 940.8 mii persoane, dintre care ucrainenii alcătuiau 70,8%, românii și moldovenii (erau numiți astfel în statistica oficială pentru a demonstra existența a două popoare diferite) — 19,7% și restul — reprezentanți ai altor grupuri etnice.

În perioada de după cel de-al Doilea Război Mondial, regimul comunist a negat existența limbii române, impunând “limba moldovenească” cu grafie chirilică. A urmat un intens proces de rusificare și ucrainizare. În multe sate, școlile cu predare în limba română au fost închise. Procesului de rusificare îi era supusă, mai ales, populația orășenească (Herța, Storojineț, Cernăuți, Hotin, Noua Suliță).

În anii '90, odată cu punerea în aplicare a legilor cu privire la funcționarea limbilor în Ucraina și proclamarea limbii ucrainene ca limbă de stat, situația populației românești s-a agravat. În multe școli limba română se studiază doar facultativ. Intelectualitatea românească din

ținut a protestat de mai multe ori împotriva încălcării drepturilor populației românești la viața culturală proprie. La 7 iunie 1992 a avut loc Congresul I al românilor-moldoveni din regiunea Cernăuți. Un rol mare în menținerea conștiinței de neam a populației românești din regiune revine Societății Culturale “Mihai Eminescu” din Cernăuți, Asociației Științifico-Pedagogice “Aron Pumnul”, revistelor “Glasul Bucovinei”, “Concordia” ș.a.

În fostele județe din sudul Basarabiei, conform recensământului din 1989, locuiau cca 142,5 mii de români, reprezentând 5,7% din populația întregii regiuni Odesa, ori locul al treilea printre alte etnii. În raioanele sud-basarabene luate aparte, românii constituie populația cea mai numeroasă.

? **Analizează situația românilor din Ucraina. Ce schimbări s-au produs în anii '90?**

Ca și în regiunea Cernăuți, are loc un intens proces de rusificare și ucrainizare. În localitățile sătești funcționează 18 școli românești. În ultimii ani guvernul român acordă burse pentru studenții și liceenii români din sudul Basarabiei, unii tineri studiază și în R. Moldova.

Minoritatea românească în statele balcanice

În Albania, Macedonia, Grecia locuiesc comunități de aromâni, macedoromâni și vlahi, care și-au păstrat limba și cultura proprie. Dacă până la cel de-al Doilea Război Mondial, în statele balcanice existau aproape 150 de școli românești, dintre care unele renumite prin nivelul de pregătire pe care-l asigurau elevilor (liceele din Salonic, Bitolia, Ohrid, Krușevo, Korcea, Elbasan, Sofia sau școlile din nenumărate localități din Balcani unde trăia populația românească), după război acestea au fost în totalitate desființate.

? **Urmărește pe hartă ariile de trai ale românilor în afara hotarelor României și Republicii Moldova.**

Comunități românești din Serbia

Românii din Serbia

Populația română din Serbia numără peste 250 de mii de oameni. Numai în Banatul Sârbesc, imediat după cel de-al Doilea Război Mondial locuiau circa 90 de mii de români. Ulterior, multe sate românești au fost colonizate cu sârbi, mai ales din Bosnia. După datele statistice, în această regiune locuiau 42,3 mii de români și 17,7 mii de “vlași”, adică români dintre Morava și Timoc.

În perioada de după război, centrul cultural al românilor era în localitatea Panciova, lângă Dunăre, transferându-se mai târziu la Novi Sad. La Panciova s-au editat ziarele “*Libertatea*”, “*Lumina*”, revista “*Cuvânt românesc*” – organul comunității românilor din Iugoslavia.

Numărul populației românești este în descreștere, mulți dintre români emigrează peste hotare, mai ales în SUA sau în țările occidentale. Școlile românești se închid. Autoritățile locale desfășoară propaganda prin care se afirmă că elevii care studiază în școli românești nu au viitor.

Românii din Ungaria

În Ungaria, după datele statistice oficiale, locuiesc peste 10 mii de români, centrul cultural fiind orașul Gyula. În 1990, este înființată Uniunea Românilor din Ungaria – societate culturală care are drept scop promovarea valorilor culturii românești, păstrarea și consolidarea tradițiilor, obiceiurilor și portului popular. La Budapesta activează Fundația pentru Cultura Românilor din Ungaria. Există 19 parohii cu preoți români, funcționează școli primare cu predare în limba română.

Comunități românești din Ungaria

Comunități românești din Bulgaria

Românii din Bulgaria

Conform unor date statistice, astăzi, în Bulgaria locuiesc circa 150 de mii de români. Populația românească este așezată compact între Vidin, Timoc, Valea Dunării. La evidențierea unor caracteristici ale comunității românilor din regiunea Vidin au contribuit cercetările efectuate în anii ‘70 în 28 de sate românești cu o populație de 30 de mii de oameni. Ei nu au avut niciodată școală în limba maternă. Cunoștințe de carte în limba română posedau doar cei care făcuseră în perioada interbelică studii la Liceul Român din Sofia ori în școlile din România.

Conștiința apartenenței la trunchiul românității este vie la acești români care, în ciuda condițiilor specifice existenței într-un mediu specific, și-au păstrat limba română. Contactele permanente cu românii din Oltenia și Muntenia vestică explică nu numai trăsăturile de limbă comune, ci și asemănările care merg uneori până la identitate între folclorul acestei populații și cel nord-dunărean, între obiceiurile și tradițiile religioase ale românilor de pe ambele maluri ale Dunării.

AUTOEVALUARE

- Explică sensul noțiunilor:
români, românitate, aromâni.
- Determină ce este comun și specific pentru populația românească care locuiește peste hotarele României și ale R. Moldova.
- Caracterizează obiectivele asociațiilor și societăților culturale care activează în Ucraina, Bulgaria, Ungaria, Serbia și alte state cu populație compactă românească.
- Exprimă opinia proprie față de contribuția intelectualității române la menținerea conștiinței de neam.

Chișinăul în epoca contemporană

Chișinău este reședință de municipiu și capitala Republicii Moldova, principalul centru administrativ, social-politic și cultural-științific. Istoria contemporană a orașului reflectă evenimentele ce s-au desfășurat în spațiul dintre Prut și Nistru.

Secvențe istorice

În 1917, Chișinău a fost centrul mișcării de emancipare națională, în calitate de capitală a Republicii Democrate Moldovenești. Aici a fost proclamată, la 27 martie 1918, unirea Basarabiei cu România. După 1918 Chișinău devine unul din marile centre ale României întregite, îndeplinește rolul de centru al județului Lăpușna.

După 2 august 1940, odată cu constituirea RSS Moldovenești, Chișinău devine capitala republicii.

În timpul luptelor și bombardamentelor din vara anului 1941, conform unor estimări, au fost distruse sau avariate peste 80% din clădirile orașului.

O parte din edificii au fost minate și aruncate în aer de către trupele sovietice în retragere, urmând ordinul lui Stalin conform căruia nimic nu trebuia să rămână în mâinile dușmanului. A fost arsă Catedrala, au fost distruse clădirile Mitropoliei, Casa Eparhială și Seminarul, care nu au mai putut fi recuperate. Cu toate acestea, în iulie 1941 are loc parada armatelor române, care au defilat pe artera principală a orașului.

? Prezintă evenimentele istorice care au influențat evoluția Chișinăului.

Piața Marii Adunări Naționale – locul evenimentelor cruciale

„Odată cu unirea Basarabiei cu România, în piață își vor face prezența regele Mihai și generalul Antonescu, și lista figurilor politice care au călcat în piața din centrul orașului Chișinău poate fi continuată... a fost locul în care, în contextul mișcării de renaștere națională de la sfârșitul anilor 80 din RSSM, s-au organizat Marile Adunări Naționale prin care moldovenii au restabilit un șir de drepturi naționale și au proclamat independența.

Iar în aprilie 2009, piața a fost de partea tinerilor... pentru apărarea democrației din Republica Moldova.”

Ludmila Coadă

- ?**
1. Demonstrați semnificația Pieței Marii Adunări Naționale în istoria națională și a Chișinăului.
 2. Poate fi considerată Piața Marii Adunări Naționale un “loc al memoriei”?

Arhitectura Chișinăului

“Pe teritoriul Chișinăului istoric se regăsesc mai multe tipuri de construcții ce acoperă varietatea de stiluri corespunzătoare epocilor de realizare. Unele dintre ele sunt imobile modeste și fără un tratament arhitectural deosebit, dar cu o mare importanță din punct de vedere urbanistic și istoric. Altele sunt imobile ample și cu o concepție elaborată atât ca proiect, cât și ca nivel al componentelor artistice, în totală concordanță cu momentele istorice în care au fost edificate.”

Adrian Crăciunescu

Chișinău în anii '50 ai sec. al XX-lea.

În 1946 a fost restabilită circulația tramvaiului, iar în 1949 este deschisă prima rută de troleibuz din Chișinău.

În perioada postbelică au fost elaborate două proiecte de restabilire și reamenajare a orașului:

- ◆ Primul, elaborat de academicianul Alexandru Șciusev în 1947-1949, presupunea reconstrucția cartierelor vechi, formarea și amenajarea noilor artere, crearea unor piețe urbanistice largi, comode și pline cu verdeață, precum și utilizarea la maxim a spațiilor verzi ale văii r. Bâc. La sfârșitul anilor '40 este realizată reconstrucția bulevardului Lenin (astăzi Ștefan cel Mare).
- ◆ Al doilea proiect este elaborat de Institutul Moldghiprostoi în 1967 și aprobat în 1969. În anii '90 orașul se extinde spre terenurile libere de la periferii (Botanica, Râșcani, Buiucani). Aici se construiesc blocuri locative, noi drumuri și viaducte peste calea ferată și râul Bâc.

? Analizează planurile de reconstrucție a Chișinăului.

Banca Urbană în perioada interbelică

Centrul istoric al Chișinăului

Nucleul istoric al Chișinăului este cuprins între străzile Alexei Mateevici – Mihai Viteazul – Ivan Zaikin – Albișoara – Ismail – Ștefan cel Mare – Ciuflea; 977 de obiective, edificii de arhitectură de importanță locală și națională, cu statut individual de protecție din centrul istoric al Chișinăului format, din 187 de cartiere.

“În anul 1993, prin aprobare de către Parlament a Registrului monumentelor ocrotite de stat, Chișinăului i-a fost reconfirmat statutul de monument de arhitectură și istorie, pe care l-a obținut încă în perioada sovietică.

În ultimele două decenii partea medievală a Chișinăului, păstrată câteva secole, cu patrimoniul ei istoric, arheologic și arhitectural, a suferit mult, fiind cu dificultate recognoscibilă ca “veche”. Unele clădiri din secolele XVIII-XIX și începutul secolului XX au fost reconstruite fără a se ține cont de originalitatea lor arhitecturală și statutul lor de monument istoric, iar altele au fost distruse.”

S. Musteață

“...În timp de pace, în plină dezvoltare democratică, în timp ce construim glorios capitalismul moldovenesc, patrimoniul național arhitectural al capitalei, al Republicii Moldova dispare.”

V. Ernu

“...Ne trebuie sau nu acest “centru istoric”? Pentru ce atâtea complicații cu păstrarea, restaurarea? La ce ne servesc străduțele pitorești de odinioară sau clădirile frumos ornamentate, rămase dintr-un timp departe de noi? ... cei care distrug centrul istoric al Chișinăului ne distrug, în egală măsură, pe noi chișinăuienii.”

V. Voznoi

„Chișinăul mai poate fi salvat, dar pentru aceasta este nevoie să fim temerari ca Carol Schmidt, să iubim frumosul clădirilor ca Alexandru Bernardazzi și să visăm nostalgic ca Alexei Șciusev...”

I. Colesnic

Citat după *Identitățile Chișinăului*

(coordonatori: S. Musteață, A. Corduneanu).

? Care este astăzi soarta monumentelor de arhitectură și istorie? Explică importanța protejării monumentelor istorice.

Chișinău – capitala culturală a republicii

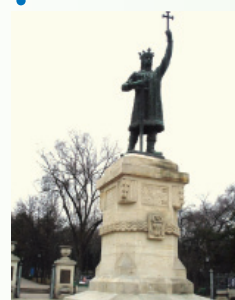
Aici sunt amplasate un șir de instituții culturale: teatre, muzee, instituții de învățământ, biblioteci etc. Orașul găzduiește festivalul internațional „Mărțișor”, festivalul internațional de operă „Invită Maria Biesu”, concursuri internaționale de dans etc.

O mândrie a orașului și a întregii culturi naționale au devenit Maria Cebotari, Tamara Ciobanu, Maria Bieșu, Nicolae Sulac, Nicolae Botgros, Gheorghe Eșanu, Serghei Lunchevici, Maria Drăgan, Grigore Vieru, Spiridon Vangheli, Dumitru Matcovschi ș.a.

Muzeul Național de Istorie a Moldovei

? Prezintă contribuția Chișinăului în dezvoltarea culturii.

În 1927, în centrul Chișinăului a fost instalată statuia monumentală a lui Ștefan cel Mare pe un pedestal construit după proiectul arhitectului Alexandru Bernardazzi. Monumentul este opera sculptorului Alexandru Plămădeală.

■ AUTOEVALUARE

- Evidențiază funcțiile Chișinăului în perioada contemporană.
- Analizează rolul cultural al Chișinăului.
- Urmărește evoluția istorică a Chișinăului în epoca contemporană.
- Demonstrează impactul evenimentelor istorice asupra evoluției Chișinăului.
- Apreciază consecințele regimului sovietic asupra Chișinăului.
- Prezintă importanța patrimoniului istoric al Chișinăului.

Glosar

Abstracționism – direcție generală în arta contemporană caracterizată prin intelectualizarea, reducția abstractă și încifrarea imaginii.

Abdicare – renunțare benevolă sau forțată la tron.

Adunare constituantă – adunare alcătuită din reprezentanții aleși ai unui stat în vederea adoptării sau modificării constituției.

Alianță electorală – formă concentrată și limitată a unei alianțe politice care constă într-un acord încheiat între partide sau oameni politici în vederea obținerii de rezultate maxime în alegeri, fără ca aceasta să implice în toate cazurile un acord de ansamblu privind politica promovată după alegeri.

Alianța politică – acord între partide, grupări organizate sau persoane, pentru a urmări un scop comun legat de realizarea unei anumite politici sau cucerirea puterii.

Armistițiu – suspendarea temporară a acțiunilor militare în urma unui acord încheiat între părțile beligerante.

Amnistie – înlăturarea răspunderii penale pentru o infracțiune săvârșită.

Antisemitism – termen folosit pentru a desemna atitudinea de ostilitate față de poporul evreu.

Asistența mutuală – înțelegerea politico-militară între două sau mai multe state pentru apărarea comună împotriva unui atac armat.

Autonomie – libertate de a guverna prin norme, legii proprii.

Avangardism – nume generic dat unor curente și grupări literar-artistice (futurism, cubism, dadaism, suprarealism etc.) apărute la începutul sec. XX, care încercau să spargă canoanele artei tradiționale, academice, recurgând la forme îndrăznețe, excentrice.

Balkanizare – politică a marilor puteri de fărâmițare teritorială a statelor din Balcani, care a urmărit exacerbară rivalităților, întreținerea adversităților și conflictelor etnice locale.

Bilingvism – situație în care un grup etnic sau un popor este vorbitor, în mod curent, a două limbi.

Banca Mondială – instituție specializată a ONU care are scopul de a ajuta la promovarea progresului economic și social al țărilor în curs de dezvoltare.

Capitulare necondiționată – încetarea ostilităților și recunoașterea înfrângerii în condițiile dictate de învingători.

Carta Atlanticului – declarație comună a lui Winston Churchill și Franklin D. Roosevelt, publicată la 14 august 1941, în timpul celui de-Al Doilea Război Mondial, prin care ambele state proclamau dreptul la autodeterminare al popoarelor care fuseseră lipsite cu forța de acest drept. Carta a fost inclusă în Declarația Organizației Națiunilor Unite (ONU) (1942).

Coaliția Națiunilor Unite – uniune militaro-politică a statelor și popoarelor lumii care au luptat în Al Doilea Război Mondial împotriva Germaniei și aliaților ei.

Comunitatea Economică Euroasiatică a fost înființată pe 10 octombrie 2000 de către Rusia, Bielorusia, Kazahstan și Tadjikistan. În cadrul ședinței din martie 2012 a Consiliului interstat al Comunității Economice Euroasiatice, care s-a desfășurat la Moscova în martie 2012, președintele Rusiei D. Medvedev a declarat despre intenția de a semna până în anul 2015 Acordul de creare a Comunității Euroasiatice.

Clasă politică – diferențiere în cadrul societății a unei categorii distincte și restrânse de persoane care îndeplinesc un rol semnificativ în conducerea societății.

Coaliție – înțelegere temporară între doi sau mai mulți subiecți ai vieții politice (politicieni, partide, grupări politice) privind unirea eforturilor în vederea realizării de țeluri care sunt avantajoase tuturor părților.

Colectivizare – trecerea mijloacelor de producție în proprietate colectivă, prin

naționalizare, expropriere etc.

Colhoz – (în fosta URSS) gospodărie agricolă colectivă.

Colonizare sovietică – politică de ocupare forțată de către sovietici a unor teritorii nerusești, de transformare și menținere a acestora sub dominație prin mijloace economice, politice, militare și spirituale; 2. politică prin care s-au populat teritoriile nerusești cucerite de către sovietici cu oameni aduși din alte părți ale Uniunii Sovietice.

Consiliul de Securitate al ONU – organ permanent al ONU responsabil de menținerea păcii și securității internaționale, investit cu împuterniciri pentru soluționarea pe cale pașnică a litigiilor dintre state și cu dreptul de acțiuni menite să preîntâmpine pericolul unui război.

Cortina de Fier – sintagmă folosită de W. Churchill în discursul rostit la Fulton (SUA) în 1946 prin care marca linia despărțitoare dintre țările occidentale democratice și cele răsăritene comuniste din Europa, linie care cobora de la Stettin (Marea Britanie) până la Trieste pe malul Adriaticii.

Centralizare – formă de organizare a serviciilor publice, caracterizată prin concentrarea puterii într-un singur centru.

Cenzură – putere dată unei autorități sau persoane de a exercita un control asupra conținutului corespondenței, publicațiilor etc., de a interzice sau suprima apariția unor publicații în numele protejării unor valori.

Cultul personalității – sentiment exagerat de admirație, de respect, de venerație, de adorație față de cineva.

Decret – act normativ emis de puterea executivă, în vederea asigurării funcționării serviciilor publice sau execuției unei legi.

Demilitarizare – desființarea totală sau parțială, în baza unei convenții internaționale, a forțelor armate, armamentului, instalațiilor militare, industriei de armament; retragerea trupelor dintr-un anumit teritoriu.

Democrație – ordine publică și mod de funcționare a sistemului politic în care se

realizează dreptul poporului de a se guverna pe sine însuși.

Deportare – a trimite forțat pe cineva într-o regiune îndepărtată ca măsură represivă, a condamna pe cineva la exil politic.

Descentralizare administrativă – principiu de organizare și de conducere a statului, întemeiat pe o largă autonomie administrativ-funcțională a organelor locale; trecere în componența organelor locale a unor atribuții de conducere care, înainte, reveneau organelor centrale.

Disident – persoană care a avut opinii contrare regimului comunist.

Despotism – formă coruptă de regim politic, în care monarhul este unicul deținător al puterii suverane, respingând rigorile legii, onoarei și virtuții.

Dictatură – regim politic caracterizat prin deținerea puterii absolute de către o persoană sau un grup restrâns.

Dictat – act arbitrar prin care un stat impune altui stat anumite condiții împotriva voinței lui.

Deznaționalizare – politica prin care se urmărește ca un grup etnic sau popor să-și piardă particularitățile caracterul național.

Epurare – proces prin care membrii unui grup sunt excluși pe motivul acțiunilor sau opiniilor considerate indezirabile de către grup, de către conducerea acestuia sau de un sub grup important.

Expresionism – curent literar și artistic modern, apărut în Germania la începutul sec. XX, caracterizat prin tendința exagerată de a pune în lumină trăirile interioare (stări de durere, spaimă, uimire, neliniște).

Extremism – atitudine de impunere a unei măsuri violente sau radicale a unui program sau ideologii.

Fondul Monetar Internațional – instituție specializată, creată la Bretton Woods în 1944 având ca obiective majore promovarea unui sistem multilateral mondial de plăți, crearea de rezerve monetare pentru a ajuta națiunile membre ale ONU să depășească dezechilibrele, pe termen scurt, din balanța lor de plăți.

Genocid – act criminal care constă în exterminarea totală sau parțială a unui grup național, etnic, rasial sau religios.

Ghetou – cartier al unui oraș în care erau obligate să locuiască grupuri de populație de o anumită rasă, naționalitate sau religie (ca urmare a discriminărilor).

Holocaust – masacru, ucidere a unui număr foarte mare de oameni.

Industrializare – proces de dezvoltare intensă a industriei.

Liga Națiunilor – organizație internațională constituită după primul război mondial în scopul dezvoltării colaborării dintre statele membre, garantării păcii și securității internaționale.

Mandat – împuternicire de administrare a unui teritoriu străin acordată unei țări de către un for internațional.

Marea Criză – criza economică de supraproducție din anii 1929-1933 care a afectat majoritatea statelor lumii.

Marele Salt – politică de forțare a construirii comunismului în China promovată de Mao Zedong, prin industrializarea rapidă, socializare excesivă.

Minoritate etnică – grup de persoane de aceeași etnie și limbă, care se deosebesc de majoritatea locuitorilor unui stat sau teritoriu.

Miracol economic – noțiune utilizată pentru a desemna dezvoltarea spectaculoasă a economiei RFG, Italiei și Japoniei după al doilea război mondial.

Mișcare democratică – acțiuni de masă cu caracter revendicativ orientate spre democratizarea societății.

Modernism – mișcare novatoare în artă începută la sfârșitul sec. al XIX-lea, continuată în sec. al XX-lea, opusă tradițiilor și vechilor reguli, propunând o nouă concepție asupra artei și noi modalități de expresie.

Monopol – drept exclusiv al cuiva, de obicei al statului, de a dispune de ceva, de a efectua ceva; dominație într-un domeniu, într-una sau multe ramuri economice.

Naționalizare – acțiunea de a trece în proprietatea statului unei întreprinderi,

unor zăcămintă etc., aflate în proprietate particulară.

Neutralitate – situație, atitudine a unui stat care nu se amestecă în conflictul dintre două sau mai multe state care nu participă la pacte sau alianțe militare și întreține relații pașnice cu fiecare stat beligerant în parte.

Noua mentalitate politică – concepție promovată de M. Gorbaciov în relațiile internaționale care prevedea trecerea de la confruntare la colaborare în scopul preîntâmpinării unui război nuclear.

Organizația Tratatului Nord-Atlantic (NATO) – pact de alianță semnat la Washington la 4 aprilie 1949 de statele occidentale în scopul îngrădirii expansiunii comunismului în timpul „războiului rece” și asigurării securității în regiunea Atlanticului de Nord.

Noul Curs (New Deal) – program de reforme înfăptuit de președintele SUA F.D. Roosevelt în scopul depășirii crizei economice și redresării economiei.

Organizația Națiunilor Unite (ONU) – organizație internațională fondată în 1945 după al Doilea Război Mondial care are misiunea de a asigura pacea mondială, respectarea drepturilor omului, cooperarea internațională și respectarea dreptului internațional.

Parteneriatul Estic este un acord de asociere încheiat de Armenia, Azerbaidjan, Georgia, Moldova, Ucraina și Belarus la 7 mai 2009 la Praga.

Perestroika – politică inițiată de Mihail Gorbaciov, secretar general al PCUS, începând din 1985, pentru a scoate URSS din stagnarea în care se afla din cauza planificării birocratice a economiei, mediocrității nivelului de viață, declinului ideologiei, confuziei intelectualilor, slăbirii puterii militare și sclerozării aparatului său politic.

Plebiscit – consultare (prin vot) a cetățenilor dintr-o țară care urmează să se pronunțe prin „da” sau „nu” asupra unui proiect de lege, asupra unui act de stat de importanță deosebită, asupra unei chestiuni de interes general.

Pluralism politic – ordine politică și juridică care permite forțelor social-politice organizate să manifeste o diversitate de opinii și interese într-o confruntare liberă.

Plan cincinal – acțiuni de planificare economică centralizată în URSS concepute pentru dezvoltarea rapidă a economiei pe perioade de cinci ani.

Politica Europeană de Vecinătate (PEV) este un instrument de relații externe a Uniunii Europene care are menirea să apropie legăturile cu țările din estul și sudul Europei cu Uniunea Europeană.

Pogrom – ucidere în masă a membrilor unei comunități sau etnii.

Poporanism – curent social-politic de orientare democratică apărut în România la sfârșitul sec. al XIX-lea – începutul sec. al XX-lea, care susținea rezolvarea problemei rurale și înfăptuirea unității statale considerând țărâna elementul de bază al dezvoltării sociale și factorul principal în crearea culturii naționale.

Război mondial – război care implică majoritatea statelor lumii, mai ales marile puteri, termen utilizat în legătură cu Primul și al doilea Război mondial.

Reaganomica – politica liberală radicală realizată de președintele american Ronald Reagan prin care se reușește o nouă creștere economică, cea mai mare reducere a impozitelor din istoria americană.

Referendum – consultare directă a cetățenilor, chemați să se pronunțe prin vot asupra unui proiect de lege de o deosebită importanță pentru stat sau asupra unor probleme de interes general.

Regență – guvernare provizorie în timpul monarhiei sau absenței regelui.

Regim totalitar – regim politic în care puterea aparține în totalitate unei persoane sau grup de persoane (de exemplu comunismul, fascismul, nazismul), distanța dintre stat și societate este practic anulată, în sensul că puterea pătrunde până și în viața particulară a fiecărui cetățean.

Revizionism – acțiune sau atitudine de revizuire și modificare a unui tratat, a unei legi, a unei concepții.

Revoluție culturală – politică lansată de Mao Zedong la 16 mai 1966 al cărui scop teoretic era întărirea socialismului prin eliminarea elementelor capitaliste dar și tradiționale societății chineze, impunerea ortodoxiei maoiste în Partidul Comunist Chinez.

Rusificare – acțiunea de asimilare forțată a unui grup etnic de către populația de limbă rusă.

Sfera de influență – spațiul geografic format din colonii sau state asupra cărora își exercită influența o mare putere. **Se-mănătorism** – curent ideologic și literar apărut la începutul secolului XX (1901-1910) în jurul revistei „Semănătorul” care accentuează interesul față de problema țărănească, aflată în faza unei crize acute, atrage atenția asupra necesității culturalizării țărânilor, prețuirii tradițiilor istorice și folclorice, a valorilor naționale, a luptei de eliberare națională.

Separatism – tendință de separare de majoritate, de desprindere de la un grup social.

Socialism – termen folosit adesea într-o manieră vagă de către reprezentanții a numeroase orientări politice – comuniști, socialiști, național-socialiști, prin care se desemnează o societate eliberată de orice alienare sau exploatare a omului, în care se înfăptuiește egalitatea și justiția socială.

Soviete – denumire dată organismelor colective prin care s-a exercitat puterea în Uniunea Sovietică pe plan federal, republican și local.

Sovietizare – acțiunea de asimilare, prin diferite mijloace, a unei persoane sau a unui grup etnic de către structurile politice ale Uniunii Sovietice (ale sovietelor).

Stat național-legionar – nume purtat de Regatul României în perioada 14 septembrie 1940 – 14 februarie 1941 în care puterea era realizată de Ion Antonescu în colaborare cu legionarii conduși de Horia Sima.

Stat-satelit – stat care exercită și urmează întocmai ordinele date de alt stat.

Stat socialist – stat totalitar în care

există un singur partid conducător, numit comunist sau socialist. Statul socialist a fost numit și statul dictaturii proletariatului. Alegerile sunt formale. Cetățenii nu mai au dreptul la proprietate asupra pământului, pădurilor, apelor, întreprinderilor etc. și sunt lipsiți de credință, gânduri și expresie.

Statu-quo – expresie latină cu sensul „situație în care”, ce definește în dreptul internațional o stare de fapt sau de drept ce există sau a existat la un anumit moment și pe care părțile vor s-o mențină.

Suprerealism – mișcare literară și artistică apărută în Franța în sec. al XX-lea, care neagă gândirea logică și activitatea premeditată a rațiunii, punând accentul pe activitatea spontană a imaginației și pe exploatarea zonelor iraționalului, pe vise și pe fenomene de automatism psihic.

Șovinism – 1. concepție și acțiune ce promovează exclusivismul, intoleranța națională, dușmănia între națiuni și popoare; expresie extremistă a patriotismului sau naționalismului; 2. politică de încurajare a dușmăniei dintre rase sau etnii; naționalism, extremism, rasism.

Totalitarism – formă de autoritarism în care statul controlează toate aspectele vieții sociale și individuale, sprijinindu-se pe represiune, pe violență.

Tradiționalism – atașament față de tradiție; atitudine politică ce pune accent pe elementele tradiționale, fiind adesea corelată cu atitudinea conservatoare.

Ultimatum – înștiințare făcută de către un stat altui stat, prin notă diplomatică, în care se menționează că în cazul săvârșirii sau abținerii de la săvârșirea anumitor acte se vor întreprinde măsuri de constrângere ori se va porni război împotriva lui.

Vietcong – nume dat de guvernului de la Saigon comuniștilor și aliaților săi în timpul războiului din Vietnam. În 1960 se regroupează în frontul național de eliberare a Vietnamului de Sud

Xenofobie – atitudine de aversiune, de respingere față de străini și față de tot ce este străin.

Cuprins

Argument	3
Capitolul I. Lumea contemporană în anii 1918-1945	4
1. Conferința de Pace de la Paris și noua ordine internațională	4
2. Statele Unite ale Americii în perioada interbelică	8
3. Statele din Europa în perioada interbelică	12
4. Rusia Sovietică / U.R.S.S. în perioada interbelică	16
5. Japonia și China în perioada interbelică	20
6. Relațiile internaționale în perioada interbelică	22
7. Pactul Molotov-Ribbentrop și consecințele lui pentru România.....	26
Sinteza și Evaluare	28
8. România interbelică. Viața social-economică și politică	30
9. Specificul dezvoltării Basarabiei în cadrul României (1918-1940)	34
10. RASS Moldovenească (1924-1940)	38
11. Relațiile sovieto-române și sistemul de alianțe în perioada interbelică	42
12. Anexarea Basarabiei și rapturile teritoriale din vara anului 1940.....	46
13. Cultura și știința în perioada interbelică.....	50
14. Cultura românească în 1918-1940.....	54
Sinteza și Evaluare	58
15. Al Doilea Război Mondial.....	60
16. România, Basarabia și Transnistria 1940-1944	64
Capitolul II. Lumea contemporană în perioada postbelică	68
17. Relațiile internaționale în perioada 1945-1991	68
18. SUA, Germania și Japonia	72
19. Franța, Marea Britanie și Italia	76
20. URSS și lumea comunistă.....	80
21. RSS Moldovenească. Economie și societate (1944-1991)	84
22. Regimul totalitar în România (1944-1989)	88
23. Colapsul comunismului și sfârșitul Războiului Rece	92
24. Cultura și știința în perioada postbelică	96
25. Cultura și știința în RSSM (1944-1991)	100
26. Republica Moldova la etapa actuală.....	104
Studiu de caz. Rolul femeii în istoria contemporană	108
Studiu de caz. Conflictul din Transnistria	110
Studiu de caz. Integrarea europeană a Republicii Moldova	112
Studiu de caz. Minoritățile etnice în Republica Moldova	114
Studiu de caz. Românii din afara hotarelor României și Republicii Moldova	116
Studiu de caz. Chișinăul în epoca contemporană	118
Glosar	120

Școala/Liceul _____				
Manualul nr. _____				
Anul de folosire	Numele și prenumele elevului care a primit manualul	Anul școlar	Aspectul manualului	
			la primire	la returnare
1				
2				
3				
4				
5				

- * Profesorii vor verifica dacă numele elevului este scris corect.
- * Elevii nu trebuie să facă nici un fel de însemnări în manual.
- * Aspectul manualului (la primire și la returnare) se va aprecia: *nou, bun, satisfăcător, nesatisfăcător.*

Imprimat la I.S. Firma Editorial- poligrafică „Tipografia Centrală”
2068 str. Florilor, 1, municipiul Chișinău.